

**De vera ecclesiarum in doctrina, ceremoniis, et disciplina
reconciliatione & compositione : hic cognosces veros ortus et
progressus dissidiorum in religione, uerasq[ue] vias illa
tollendi, & Christianam consensionem restituendi. : responsio
ad calumnias Alberti Pighij Campensis, contra Confeßionem &
Aapologiam Protestantium nuper uulgatas, & Refutatio
suggillationis Eccianaee, contra Acta Ratisponensia**

<https://hdl.handle.net/1874/432814>

8

2

DE VERA EC-
CLESIA RVM IN DOCTRI-
NA, CEREMONIIS, ET DISCI-
plina reconciliatione &
compositione.

HIC COGNOSCES VEROS
ORTVS ET PROGRESSVS DISSI-
diorum in religione, uerasq; uias illato-
lendi, & Christianam confesio-
nem restituendi.

RESPONSIO AD CALVMNIAS ALBERTI
Pighij Campensis, contra Confessionem & Apologiam Prote-
stantium nuper uulgatas, & Refutatio suggillationis
Ecclesiae, contra Acta Ratisponensia.

Per Martinum Bucerum.

*Index rerum quæ tractantur hoc libro
post praefationem.*

CHRISTIANO LECTORI,

GRATIAM ET PACEM A

Christo Domino.

Vulgavi statim à Comitijis Ratisponensibus, quæ illie de concilianda religione acta fuerunt; idq; bona fide, & sincero piæ consensionis studio, in Ecclesijs restituendæ. de quo appello iudiciũ Domini. Quia uero non dubitabam uarie, de his Actis, à me æditis, iudicatum iri, etiam ab ijs, qui Christi regnũ quærunt: cœperam adijcere explicationem controuersiarum, cum earũ, quæ in Colloquio in Comitijis illis habito, conciliatæ sunt, tum earũ, quæ conciliari in eo Colloquio nondum potuerunt; sed tempore, ne ad eundem mercatum, quo Acta, ea explicatio æderetur, excludebar. Postea uisum Domino est, nostram Ecclesiam flagello corripere pestilentie, quæ res cœgit uacare confirmandis eo flagello correptis, & corripiti in horas expectantibus. Successit deinde peregrinatio quædam, & alia Ecclesiæ negotia, quibus occupatus instituto operi incumbere non potuit; ad quod, nec deinde iustum tempus contigit, indies se magis magisque accumulantis curis & laboribus, quos à me & Ecclesia & Schola nostra flagitat: Tamen cœptum opus in manus resumpsi, & prosequendo ei, ædendoq; impendi quantum temporis cottidiano meo ministerio subducere licuit.

Eo uero me hæ causæ perpulerunt. Primum ex multis colloquijs, quæ de religione habui, cum non paucis hominibus, & nostratibus, & peregrinis, Italis, Gallis, Hispanis, & Anglis: tum etiam ex multorum scriptis, animaduerti, ac certo comperi, in controuersijs religionis, quæ

PRÆFATIO!

quæ hoc nostro tempore existunt, hæere minime paucos, quos uideas tamen uero Dei timore, certoq; Christi studio teneri, tantum eo, quod nec ueterem Ecclesiæ doctrinam, quæ extat in libris S. Patrum, nec nostram recte intelligunt. Ita enim & nouæ illi, religionem tradendi, ad ministrandiq; rationi, quæ postremis & corruptis Ecclesiæ temporibus introducta est, à ratione, quam tradunt D. Scripturæ, & secuti Patres sunt, plane aliena, adfuerunt: & Sophistarum, quos pater mendacij, contra Christi doctrinam, nunquam non excitat, & suis artibus instruit, paralogismis & calumnijs perturbantur, ut in scriptis, tum patrum, tum nostrorum hominum, quanquam clare in illis & perspicue omnia explanentur, minime pauca, propter scriptionis & formularum loquendi insolentiam, haud quaquam suo sensu, quo scripta sunt, percipiant: indeq; multa in nostra doctrina, & disciplina, cum traditione ueteris Ecclesiæ, & ijs religionis principijs, quæ illi ex doctrina Christi uera tenent, plane pugnare existimēt, quæ tamen eis prorsus cōsentanea sunt: & cōtra multa in recepta uulgo religionis administratione, his arbitrenī cōsentanea, quæ ab eis penitus dissident.

His itaq; timentibus Deum, & querentibus synceriter Christum, hominibus, nauare hanc operam institui, ut explicando, quoad Dominus daret, nostra, & cum insolentiæ remoras ab his submouendo, tum Sophistarum caullationes repellendo, ostenderem, quam nos profitemur doctrinæ Christi repurgationem, & disciplinæ correctionem molimur, sicut cū scripturis Dei, ita etiam cum ueteri uere Apostolica Ecclesia, & consensu filiorum Dei perpetuo, omnino congruere: itaque uiam his ipsis munirem, & curam acuerem, ad reparandam inter nos, quos Deus in filio suo coniunxit, & membra

sua fecit, plenam & firmam totius religionis consensio-
 nem. Nam si Christi sumus, & eius spiritu agimur, nihil
 profecto in hac uita magis nobis dolere potest, quàm exi-
 tiosum hoc religionis schisma: nec aliud esse maiori curæ
 & sollicitudini, quàm ut omni schismate, & cuncta dis-
 sensione sublata, uere rursus, in uniuersa doctrina, & di-
 sciplina Christi consentiamus, cōspiremus, & solide unū
 simus. Id quod seruator noster Iesus Christus, iam mun-
 dum relinquens, & reuertens in gloriam suam, orabat à
 Iohann. 17. patre tam obnixè, ut totius operis sibi à patre demanda-
 ti, adserendi electos Dei in uitam sempiternam, absolu-
 tionem, perfectionemq;: quoq; solo cognosci possit, an
 nobis seruator à patre aduenerit, & si uere à patre Deo di-
 ligamur. Nō potest quidem ulla nobis cum ijs, qui Chri-
 sti non sunt, qui non ex ouibus eius, quanq; adhuc aber-
 rantibus, sunt, in religione concordia constitui: sicut neq;
 Christo & Belial quicq; cōmune esse: at quis dubitet, in-
 numeram sanè filiorum Dei super esse multitudinē, inter
 eos, apud quos religionis administratio grauissimè ad-
 huc uitata est: quorū salus, si in Christo uiuimus, & cum
 eo quærere studemus quicquid perijt, negligi à nobis nō
 potest: Tametsi nō paucos ex his, si nō omnes, à ueritate
 Christi penitus percipiēda, & sectanda, non parum etiā
 remoretur, amor opum, & carnalis tranquillitatis, fu-
 gaq; crucis, quæ syncerę Christi confessioni in hoc sæcu-
 lo nunquam deest: uerum quo hac parte infirmiores illi
 sunt, hoc maiore eis cura, cetera submouere offendicula
 oportet. Quo itaq; his ipsi filijs Dei nobiscum in Do-
 mino, restitutione sincera doctrinæ & disciplinæ Chri-
 sti, uere, solideq; uniendis, officium meum qualecūq;
 que præstarem: & quod meæ paruitatis esse potuit, incen-
 ditio istī patriæ nostræ, quo, nisi mature restinguatur,
 indubie

PRÆFATIO,

indubie tota conflagrabit, dissidio in religione, reprimendo occurrerem, istam controuersiarum de religione explanationem suscepi.

Deinde dedit Dominus me quoque actionibus illis, quæ sunt de reconciliandis Ecclesijs per Imperatorem Carolum Quintum institutæ, adhiberi, in quibus, quam mihi ista pernitiōsa religionis dissensio, & Ecclesiarum distractio merito doleat, & quàm cupiam, oues Christi, depullis lupis, in ouile Christi rite congregari, & pasci salutariter, haud obscure præ me tuli. Inde uero factum est, ut Antichristi aliquot me insimularint Sinonij doli, qui Imperatorem, & Status Imperij prætextu & illecebra concordie Ecclesiasticæ, pellicere conatus sim in nostras hæreses: alij uero nonnullis in suspicionem uenerim, quasi nimio concordie studio concedere quædam uoluerim, quæ sine iactura ueritatis concedi non queant. Quo ergo omnes uideant, quid uel doli struxerim, uel concedendum existimem, eo quoque magis placuit, de singulis controuersijs religionis, quid sentiam, & in quo Christianam Ecclesiarum restitui concordiam debere iudicem, palam testari: & quæ me uel Ratisponæ uel alibi dixisse in aurem nonnulli suspicantur, nunc prædicare de tectis. Versatus sum hætenus in luce, nec nunc tenebras quæram, causam lucis agens. Nihil quidem magis expeto, quàm Ecclesias Christi rursus coniungi, sed non nisi in Domino, in quo & consociabuntur eo plenius, et cohærebunt firmitus, quo doctrinam eius fuerint purius amplexæ, et se eius discipline simplicius submiserint.

Postremo, scripsit admodum calumniose contra Acta à me adita, tum etiam nominatim contra Confessionem & Apologiam nostram, Albertus Pighius Campensis, uir sanè eruditus et disertus, sed odio nostri, sui ipsius,

PRÆFATIO.

male compos. Addidit & Eccius sua contuitia, impudēter quidem illa futilia, & solide Ecciana, tamen proderit forsan, ea uel obiter refutari. Et hac igitur de causa esse officij mei iudicauit, quod cœperā opus prosequi, eoque priusq̄ ad excutiendas ipsas controuersias descenderē, uolui ostendere ueram originem & progressionem, cum uitiōrum, quæ in religionem nostram inuaserunt, tum diffidiorum, quæ ob tentatam à nostris hominibus horum uitiōrum correctionē, oborta sunt: tum quæ uera & unica ratio sit, & corruptelas illas religionis emendandi, & Ecclesias in piā rursus concordiam reducendī. Deinde controuersias aggressus, explicare institui, primum, in quibus illæ maxime hereant, & quæ in uerbis tantū, quæ etiam in rebus consistant, tum quid in unaquaq̄, Ratiōnis compositum sit, quid minus: postremo quid contra hæc ualeant argumenta aduersariorum: quæ omnia, maxime autem Pighij excutienda ordine suscepi, adiecta refutatione suggillationum Eccianarum. Quam̄ enim nulla Pighius sophismata adferat, nō prius allata ab alijs reformationis Christianæ hostibus, præterquam in controuersia de peccato originali, in qua Pelagianam impietatem simpliciter reuocat, & in controuersia de authoritate Conciliorum & Pape, in qua Papæ Romani ἀποθεωσιw eō euehit, ut sententiam eius de religione, non solum Concilijs, quantumuis Generalibus longe anteferat, sed faciat etiam ἀναμάρτυτον, tamen eiusmodi adhibuit artificium, & nostra deprauandi, & illa communia hostium commenta adornandi, ut Ecclesiæ interesse non dubitem, eius potissimum cauillationes depelli.

His planum faciam non per Diuinas modo scripturas, sed etiam scripta Sanctorum Patrum, nos in nulla hæere

PRAEFATIO.

sa hæere hæresi, & uere Catholicum Ecclesiæ consensum in omnibus studiose sequi: aduersarios autem nostros, cum eo consensu sicut flagitiosa uita, manifesta simonia, & conculcatione totius disciplinæ Ecclesiasticæ, ita etiã pueris doctrina et Sacramentorū administratione penitus pugnare. Indeque & illud certo cognoscetur, Ecclesiæ & patriæ incensam iram Dei auerti alia uia non posse, quàm ut Imperator & Imperij Status, impijs & impudentissimis pontificis ludificationibus de Concilio generali longum uale dicant, (Quid enim Tridenti unquam parare cogitauit) & cœptam Ratisponæ conciliationem, pio Germaniæ concilio coacto, ad optatum finem perducant.

Quod sane difficile non erit, cum Imperatori, Concilio Electorum, longeq; maiori parti reliquorum Principum & Statuum (cum enim Principes & Status Imperij dico, eos numero quibus Dominus aliquem populum credidit, non quoslibet Abbates & Abbatissas, qui sibi Principum & Statuum Imperij titulos uendicant) conciliatio in Colloquio Ratisponensi constituta, de uitiato hominis ingenio & perditione, de iustificatione & regeneratione, de uero Dei cultu, de usu Sacramentorum, de disciplina cleri & populi, comprobata sit.

Quæ res profecto, nisi nobis mature perire libeat, modis omnibus acceleranda erit. Videmus enim ut ab eo, quo nobis illuxit tempus uisitationis nostræ, qua nos Deus tam paterne tanq; instanter ad se reuocat, dum contemnere oblatam Deimisericordiam pergimus, in dies omnia publica & priuata deterius haberi cœperunt. Num dissecti, & dissipati magis, magisque sumus in rebus omnibus; In comitijs Ratisponensibus, quia rursus
regnum.

P R A E F A T I O.

regnum Christi, à paucis quidem illis, sed quibus reliqui
 int̄celiciter concesserunt, obstinate reiectum est, quantas
 interim Respubl. Germaniæ calamitates perpessa est?
 Noua mox in illis ipsis comitijs & pernitiōsa inter Sta-
 tus Imperij excitata schismata sunt. Præclarus statim exer-
 citus ad Budam misere & fœde cæsus est. Frustra dilapi-
 data nō cōtemnenda pecuniā, qua mitti subsidia in Hun-
 gariam debebant. Quā consentienter copiæ, quæ nunc
 in Hungaria sunt, Spiræ decreta, & quā prōpte postea
 missæ sunt; Quantū uero iræ diuinæ in nos inflāmatæ argu-
 mentum, bellū tam cruentum, & immane, inter Impera-
 torem et Regem Gallorū subito exortū, quos duos Mo-
 narchas Christiana Respublica solos habet reliquos, per
 quos & Ecclesiæ commode reformari, & Turci à ceruici-
 bus populī Christiani depelli possent? Mitto pestilentia, &
 totq; alios exitiales morbos nunc quadriennio passim
 per Germaniam grassantes. Adhuc tamen causam tan-
 torum malorum non agnoscimus, nec conuerti ad Do-
 minum uera religionis purgatione, et Ecclesiarum refor-
 matione studemus. Ut illud Prophetæ in nos nimis recte
 conueniat. Percussisti eos et nō doluerunt, consumpsisti
 eos, & renuerunt accipere disciplinam, obfirmarunt fa-
 ciem suam, supra duritiem petrae, ne in uiam redirēt. Do-
 minum itaq; oremus, ut & sentire nos iram suam, &
 ei digna pœnitentiā occurrere faciat, & regnū
 suum in nobis mature restituat & con-
 seruet in æternum, Amen.

INDEX PRAECIPVORVM

LOCORVM QVI HOC OPERE

explicati sunt.

- Valgatas religionis corruptelas, falsa placatione Dei, & adulterino cultu
contineri. a fol. 2. usq; ad 4.
- Quae & unde inuaserunt uitia religionis nostri temporis. a fol. 4. usq; ad 8.
- A quibus, per quos, & à quo ordine uitia religionis, nostro tempore repre-
hensa sint. a fol. 8. usq; ad 10.
- Quales aduersarij, contra Lutherum exorti. a 10. usq; ad 12.
- Vnde calumnie contra Lutherum. a fol. 12. usq; ad 15.
- Quales discipuli Lutheri. fol. 15.
- Cause haeresum, & nouorum uitiorum in religione. a fol. 15. usq; ad 19.
- Quae impellere debeant ad quatrاندam concordiam Ecclesiarum. a fol. 19.
usq; ad 21.
- Quibus rationibus & cum quibus hominibus religionis concordia quae
renda. a fol. 21. usq; ad 24.
- De facultate & ratione concilij nationalis celebrandi. a fol. 24. usq; ad 33.
- Conciliatio Articuli de homine ante lapsum. fol. 33.
- Conciliatio Articuli de libero arbitrio. a fol. 33. usq; ad 38.
- Conciliatio Articuli de causa peccati. fol. 38. & 39.
- Conciliatio Articuli de peccato originali. a fol. 39. usq; ad 45.
- Quo ingenio, & quibus principijs, nos infectetur Pighius in uniuersum. fol.
45. & 46.
- Quae opugnet Pighius in sententia Catholica de peccato originali. fol. 47.
- Definitio peccati originalis. fol. 47.
- Esse peccatum originale, uitium humanae naturae totius, & de imagine Dei
in homine. a fol. 48. usq; ad 52.
- Peccatum originale, esse rebellionem omnium uirium contra Deum. a fol. 52.
usq; ad 54.
- Merito nos condemnari propter peccatum originis, & de conditione infan-
tium non Baptizatorum. fol. 55.
- De significationibus & de utriusq; ingenio uerborum, Carnis & Spiritus,
cum confutatione cauillorum Pighianorum. a fol. 55. usq; ad 61.

I N D E X.

Explicatio locorum script. de peccato originali.	a fol. 61. usq; ad 65.
Defenduntur contra Pighium S. Patres, qui dixerunt: Peccatum originale, esse concupiscentiam.	a fol. 65. usq; ad 93.
Explicatio præcepti: Non concupisces.	a fol. 66. usq; ad 68.
Impletionem huius, hic impossibilem esse, & de usu legis.	a fol. 68. usq; ad 71.
De autore & causa originalis peccati & de traduce animarum, de sede peccati originalis.	a fol. 71. usq; ad 84.
De peccato ignorantie & infirmitatis.	a fol. 84. usq; ad 90.
Quomodo filius portet iniquitatē patris, explicatus locus Ezechielis.	a fol. 90. usq; ad 93.
Peccatum originale esse rebellionem contra Deum, esse proprie peccatum, etiam D. Augustino, defenditur contra Pighium.	a fol. 93. usq; ad 103.
Ostenditur uere Pelagianum esse, & confutatur dogma Pighij de peccato originis.	a fol. 103. usq; ad 115.
An proximorum parentum peccata & uirtutes transfundantur in liberos, defensio Augustini, contra Pighium.	a fol. 112. usq; ad 115.
Eorū, in quibus cum Pelagianis facit Pighius, enumeratio.	a fol. 115. usq; ad 117.
Refutatio Eccianarum cauillationum.	a fol. 117. usq; ad 121.
Significata uerbi iustificari, & iustificationis.	a fol. 121. usq; 125.
Significata & natura uerbi credere.	a fol. 125. usq; ad 129.
Significata & species fidei.	a fol. 129. usq; ad 135.
Vere fidei ex natura sua coherere fiduciā, spem, charitatē.	f. 135. usq; ad 141.
Defend. definitiones fidei à Luthero, Philippo, Pomerano, Caluino traditæ de obiecto proprio fidei, & fide speciali contra Pig.	a fol. 141. usq; ad 164.
Spiritum sanctum, dari per sacramenta, & infidelibus.	a fol. 153. usq; ad 156.
Epilogus definitionis fidei.	fol. 162.
Explicatio conciliati Ratiſſonæ Articuli, de iustificatione.	fol. 163.
De præeuntibus iustificationem operibus, & uera pœnitentia.	a fol. 164.
Omnem iustificationem recipi fide nō charitate contra Pighiū.	fol. 171.
De necessitate & imperfectione perpetua, propriæ iustitiæ.	fol. 177.
De certitudine salutis fidei propria contra Pighium.	a fol. 90.
Fidem non ferre secum peccatum.	fol. 204.
Permissionem Christi proprium fidei obiectum.	fol. 206.
De bonorum operum necessitate & mercede.	fol. 208.
Confutatio Pighij & aliorū sophistarū, de iustificatione charitatis.	fol. 213.

GENEROSO AC IL

L V S T R I V I R O , D . L V D O V I C O D E F L A N D R I A ,
Domino Prati, Imperat. Maiestatis Supremo cubiculario, Domino
ac patrono suo cum primis colendo, Martinus
Bucerus S. D. à Christo.

S T E N S V R V S Princeps illustris & religiose, quæ religionis controuersia Reginospurgi, iuuante Christo Domino, composita sint, plurimæ sane, & inter eas quæ existebant, maximæ: quæ etiam ad aliam tractationem reiectæ sint, quæ & numero pauca & non adeo magni momenti sunt, uisum est præmittere, quibus capitibus quæcunq; extiterunt de religione dissensiones, & existunt, contineantur. unde primum ortæ, quibusq; de causis auctæ, & ad hoc usq; tempus perductæ sint; tum quibus rationibus uniuersæ tandem tolli, & plena ac solida pax inter Ecclesias constitui, puraq; doctrina, & certa atq; firma disciplina, ubiq; in Ecclesijs restitui possit, & debeat. His enim rite cõsideratis & perspectis, poterit quisq;, cum facilius cognoscere, quantum id Domini beneficium fuerit, quod in hac causa per Imperatorem, aliosq; pios, & principes uiros, qui illi ad restituendam Ecclesiarum concordiam, operam suam fideliter nauarunt, in Comitibus illis, præstitit: tum etiam pro se commodius adiuuare, ut hoc præclarum & necessarium beneficium Domini, ad quàm plurimos perueniat. Ut itaq; primum de capitibus, & summis generibus, harum de religione controuersiarum, dicam, sic res habet.

Quicquid inter eos, qui religionis formam, quæ uulgo pridem obtinuit, retinent ac tuentur, & sub ea Chri-

stianum nomē sibi uendicant, & eos, qui in societate Protestantium, Ecclesiam in antiquum & puriorem statum, adeoq; ad Apostolicum ordinem, restituere cupiunt, de religione Christi, iam supra uiginti annos, controuersum est, & etiamnum controuertitur, id duobus maxime capitibus contineri, certo certius reperies.

De placatione Dei, et bonis operibus.

Primum, cum omnes ex nobis ipsis, obnoxij Dei iudicio, & sub damnatione mortis aeternae simus, quibus rebus nobis paretur & constet remissio peccatorum, hoc est, qua reconciliemur Deo, ut in gratiam recepti, beneficentiam quoq; eius erga nos sentiamus. Deinde, quis sit legitimus dei cultus, & quae sint uera officia, quibus pios homines Deo se approbare conueniat.

Hoc est, quibus rationibus, & auertere à nobis irā Dei, ut nobis propitius sit ac beneuolus; et bona cū presentis, tum futurae uitae, ab eo impetrare possimus. Deinde quae sint probata & grata Deo opera, in quibus exerceri pios cōueniat; qui hac Dei beneuolentia ac benignitate nituntur. De his enim duobus capitibus quandoq; uitiata Religio est, peruersae opiniones grassantur, & quærunt homines, Deum, alijs sibi uis, quam fieri possit, placare, alijsq; quam probet, operibus demereri.

Vt populus uetus à uera placandi Deum ratione, et ueris pietatis officijs dilapsus sit.

Descripserat Dominus populo ueteri rationem secuti in gratiam redeundi, ut, quoties in se eius iram peccando concitasset, gratuitam ipsius misericordiam, per futuram Christi satisfactionem, ex uera peccatorum poenitentia, certa q; impetrandi fide, imploraret. Ita quae sibi grata acceptaq; essent officia, clare præceperat, facere scilicet iudicium & iusticiam, hoc est, ad regulam boni & æqui cuncta & instituire, & agere, ut ita, in ueris charitatis officijs suum cuiq; tribuendo, se exerceret. Vnde sequebatur, totam externam corporis disciplinam eo conferendam

serendam esse, ut corpore & animo se, ad confitendam & prædicandam maiestatem Dei, tum ad benignitatem, beneficentiamq; erga homines exercendam, compararet.

At populus simul atque suis se prauis desiderijs permissit, & obliuisci Dei factoris & redemptoris sui cœpit, hoc est, religionem ueram abiicit, externis modo functionibus sacrificiorum, absq; ulla corruptæ ac damnatæ uitæ pœnitentiâ, nulla in misericordiam Dei, & meritum Christi fiducia, expiare peccata, & gratiam Dei eblandiri conabatur. Et quanq; præualente in animis illorum luce iudicij diuini, conuincerentur in suis ipsorum animis, atq; hoc sensu identidem pungerentur, sine uera pœnitentiâ & fide, nullum esse placationis genus, nullum pinculare sacrum, quo rite Deo litetur; tamen ut legitimis sacrificijs, quæ in expiationis testimonium illis data erant, *vnde alie-* adhererent pœnitentiâ & fidem, deuincti cupiditatibus suis, adduci nullo modo poterant: sed suis stultis & *ni cultus in* impijs cogitationibus euanescentes, nouas & exoticas expiationum formas, partim ipsi comminiscabantur, partim ab Ethnicis mutuabantur. *israele.*

Quibus tam aberat, ut Deum propiciam sibi redderent, ut nulla eum re grauius, quam his ipsis placaminibus, contra se irritarent. Ad nihil enim aliud eæ religiones ualebant, quam ut placatione Dei falso promissa, se curos homines redderent, ac obstinatiores in cuncta sua impietate, & illa in qua demersi erant uitæ impuritate. Inde uero est, quod Prophetæ hæc ceremonias, ut res Deo maxime abominandas & execrandas, tantopere ubiq; detestentur. Neq; id de ijs modo ceremonijs, quæ præter uerbum Dei institutæ erant, Prophetæ confirmant, sed de ijs quoq; quas Deus ipse in lege sua commendauerat. Neq; post hæc, inquit per Iesaiam, offeratis, *Falsus cultus in ueris ceremonijs.*

Ies. 6

mihī libamentum falso, suffimentum hoc abominatio mihī est. Neomenias, sabbata, omnemq; coetum indicti-uum, non fero, prauitas est, etiam indictę abstinentiæ. Nouilunia uestra, & solennitates uestras odiuit anima mea, sunt mihī oneri, laboro ea sustinens. Eadem Domi-nus in omnibus Prophetis testatur de ceremonijs, etiam à se institutis, dum sine pœnitentia & fide celebrantur.

Eo siquidem institutæ erant à Domino ceremoniæ, & omne genus sacrificia, ut sacramenta modo, & arcana quædam attestations essent, unice illius satisfactionis, quam suo sacrificio peracturus erat Christus, ut genus humanum Deo reconciliaret: non autem ut peccatorum expiationes per se, aut iræ Dei depulsionem haberentur. Et quanquam uim fructumq; mortis Christi exhibebant ijs, qui uera cordis fiducia oblatam illic sibi gratiam amplecterentur: non tamen retinere ideo in se ho-mines debebant, sed ad Christum dirigere potius, & qua si manuducere.

*Symbola
diuini cul-
tus, pro
ipso cultu
exhibet fal-
sa religio.*

Quemadmodum uero hi non ueri Israelite, religione prolapsa, symbola suæ cum Deo reconciliationis, quæ non oportuerat quasi gratum Deo cultum offerre: unde petenda peccatorum expiatio non erat: sed in quibus oblatam modo Dei misericordiam, & Christi meritum pu-ro corde amplecti decuerat: tanquam res per se Deum placantes, absque peccatorum agnitione & odio, absque fidei gratiæ Dei in Christo apprehensione, et complexu usurpabant, tanquam demerente Deum cultu defun-cti, non in ipsa clementia Dei, & satisfactione Christi, sed illis ipsis ceremoniarũ operibus, & externo apparatu ac-quietescebant. Ita, abiecto charitatis studio, se quisque amare, sibi studere, nec modo nullis officijs iuuare pro-ximos: sed uel fraude circumuenire, uel opprimere uio-
lentia

lentia, per fas & nephas ad se trahere, quod ipsius foret: *vt ex per-*
omni deniq; iniuriarū genere ipsos afficere pergebant. *ueritate si*
corpus suum nec ita castigabāt, uel assuefaciebant ad ob *dei omnis*
sequium spiritus, ut essent ad seruiendū Deo et hominib. *nostra inis-*
aptiores & alacriores: sed cuncta uitæ officia & bona *quitas ex*
opera, in falsis ac impijs ceremonijs, & ambitiosis obla- *impuritas.*
tionibus, externisque corporis purgationibus, atque in-
sanis carnis afflictionibus, ponebant: non cogitantes,
quod Deus beneficentiam in proximum, quàm sacrifi-
cium mauult, & quod corporalis exercitatio ad parum
utilis est, pietas uero ad omnia: immo quod hæc ambiti-
osa superstitio furore non caret, corpori, condita atque
concessa à Deo bona subtrahere, & cruciatus molesti-
amq; accersere, ultra, quàm eo conferat, ut sobria pietate,
& pia sobrietate nomen Dei ad proximos sanctifice-
mus, & regnum eius proferamus.

Hanc officiorum peruersitatem, ut quisque Prophe- *Peruersæ*
tarum in populo sui temporis, ita & Christus Dominus *religiones*
in Phariseis deplorat. Nam ut Prophete uniuerso po- *tempore*
pulo, ita Dominus Phariseis obiecit, quod in templo *Christi.*
& sacrificio, oblationibus, decimis, ieiunio, tum purga-
tionibus corporis, totoque illo apparatu externæ reli-
gionis & sanctimonix, ad superstitionem usque occu-
pati, interim inanes essent iudicio, misericordia & fide,
refertique intus, fastu, auaritia, rapina, immunditia,
hypocrisis & cuncta iniquitate. Quod si quas preces ac
elemosynas facerent, eas quoque ad ostentationem esse
compositas.

Et per Ieremiam queritur Dominus, Ecce confiditis
rebus mendacibus, quæ nihil uobis proderunt. Vigent
inter uos, furari, cades facere, adulterari, iurare falsum,
suffitum facere Baal, sectari Deos alienos, quos igno-
ratis

Quomodo
templum
sit spelun-
ca latronū.

ratis. Interim uenitis, & statis coram me in domo hac, quæ meo nomini dedicata est, atq; dicitis, euasimus, quia fecimus omnes abominationes istas. Itane facta est domus mea, quæ meo nomini consecrata est, spelunca latronum? Nam sicut speluncæ & receptacula latronum, id latronibus præstant, ut impune & minore periculo latrocinentur, ita illi, quia in templum subinde uenirent, securiores ad peccandum, & audaciores fiebant; quasi comparata iam impunitate, quod sub illo ceremoniarum splendore, totam suam nequitiam obteçtam, ac conspultam putabant; cum tamen nihil quàm meras abominationes operarentur, non tantum exoticis atq; prohibitis, uerum etiã ipsis a Domino traditis ceremonijs; quia absque ulla peccatorum displicentiã, & uera in Dei misericordiam fiducia, illis abutebantur.

Ad eundem modum (est enim ut pietas, ita & impietas omnibus temporibus sui similis) dñi iam res habet in Christiano populo, dum Ecclesia Christi per eos administrari desijt, quibus se ipsa commiserat, hoc est, cum uere Episcopali cura, & sincera Euangelij doctrina, destituta est. Ita enim instituti uulgo homines sunt, ut per paucos inuenias, qui ad impetrandam peccatorum remissionem, & consequendam beneficentiam Dei, non externis sacramentorum actionibus, alijsq; ceremonijs potius, quam ea, quæ sacramentis exhibetur, & ceremonijs alijs commendatur, gratia, & communicatione seruatoris, confidunt: qui non citius, ad merita & intercessionē respiciant diuorum, quã mediatoris Christi, quē nobis unum pater cœlestis proposuit; qui non uenijs Pontificijs & sacerdotū Monachorūq; suffragijs amplius se, q̃ Christi propitiatione erigāt; qui denique, non bonam etiã partem salutis, suis preculis, ieiunijs & oblationibus adtribuant.

Nam

Peruersitas
religionis
apud uulgū
Christiano
rum.

Nam plurimos eorum qui his rebus, audiendis & emendandis Missis, colendis & inuocandis diuis, horumq; ossibus & statuibus uenerandis & ornandis, redimendis ueniis Pontificiis, sacerdotalibusque & Monachalibus suffragationibus, præcipue student, uideas interim in grauissimis sceleribus & flagitiis, in manifesto contemptu Dei perseverare, & minas atq; promissiones, indignationem & gratiã eius, perinde facere. Quam nihil igitur hi Christo Domino credant, ac fidant, ex uita eorũ aperte conspicitur.

Certe quicumque non spiritu Christi cupiditates carnis reprimunt, & ueterem hominem cum ingenitis morbis ac uitiis crucifigunt, ij ut non habent spiritum Christi, ita Christi non sunt, & quamdiu in immundicia sua, ebrietate, libidine, lasciuia, seuitia, superbia, ambitione, rapinis, perfidia, dolis, iniuriisq; aliis perstãt, quam diu dutescere aliorum inopia, & alienis dispendiis suum facere commodũ student, nullam possunt habere partem in regno Dei & Christi. Alieni igitur sint a Christo necesse est, quicumq; huiusmodi sunt.

Iam uero, ut his malis demersus, & utinã non sepultus sit ubiq; uulgus hominum, nemo non uidet. omnes certe, qui studium aliquod Christi habent, grauissime conqueruntur. Non de plebe tantum loquor, sed de ipsis quoq; primoribus, et ijs qui religionis antistites, et Ecclesiæ præsules haberi uolunt. Vt enim ipsi Pontifices, Cardinales, Episcopi, ac reliqui omnium graduum clerici, tum Principes, & ceteri quorumlibet ordinum homines uiuant, satis pro indignitate explicari non potest, ac ne cogitari quidem sine gemitu. Manifestum itaque est, hos omnes quicquid siue uerbis, siue factis, in ceremonijs atq; religionibus, præ se ferant, non tamen Christi

stum ex animo respicere ac querere, nec eum uerá fide amplecti, propterea quod nemo ab hoc remissionē peccatorum petere ex animo, uel accipere possit, qui non sibi ipsi in uitis suis displiceat, ac uero iustitiæ amore ac desiderio tangatur a quo longe abest, quisquis non uitam suam ad proferendos pœnitentiæ dignos fructus composuerit. Atq; ideo, cum tantopere student sacris ceremonijs interesse, sacra omnia quodammodo deuorare, diuos colere & inuocare, uenias Pontificum, & reliqui clerici intercessionibus comparare, cumq; precantur ipsi quoque, cum ieiunant, & templis templorumq; ministris multa donant, a Christo autem Domino non pendunt, cum ipso ueram communionem non querunt, nec ad uoluntatem eius uitam suam instituunt, testantur ipsi de se, ab hisce ipsis externis actionibus, diuorum meritis & auxilio, conductis sacerdotum uel hominum qualiumcumq; intercessionibus, deniq; & suis ipsorum exercitijs, & non a Christo Domino, eiusq; pro nobis satisfactione, quam nobis per uerbum suum communicat, ut puro corde a nobis recipia, se, quâlibet id agnoscere nolint, gratiâ Dei, & salutem petere & expectare.

Sic uero peruersa fiducia salutis inebriati, officijs quoque religiosa uitæ ueris prætermisissis, falsis tantum occupantur & acquiescunt. Nec enim Christi nomen, ut cui uni non fidunt, digne inuocare, confiteri, & prædicare student, ueram carnis, ut cuius adhuc cupiditatibus seruiunt, castigationem, quo illa spiritui Christi subijceretur, ignorant: proximis, quando ipsi in Christo nõdum expetenda omnia possident, impendere se uera charitate non possunt. Interim officia religionis, omnia consumpsisse se putant, cum frequentandis, usurpandis, & ornandis, sine pœnitentiâ, & fide uiua in Christũ

cere

ceremonijs, strenuam operam dederunt. Sanctimo-
niæ uero numeros omnes se inpleuisse non dubitant, cū
ieiunijs & abstinentijs, quæ aut fucatae sunt, aut nulla
spiritus commoditate, corpus frustra adfligunt, se bene
fatigarunt, pro iustitia, iudicio, & ueritate, quæ uix esse
illic possunt, ne in speciem quidem, ubi deest uiua in
Christum fides, has Deo compensationes obijciūt: pro
fructibus autē liberalitatis, quam conferre in eos debue-
rant, quibus benefieri Christus iubet, his insanas largiti-
ones faciunt, in templa, in instrumenta, ornamenta, atq;
ministros templorū, præterito Christo, in suis minimis
interim esuriēte, sitiēte, nudo, & hospitij egente, in-
firmo & uincto. Imo uiduę & pupillę, cūctiq; pauperes
ab his maxime opprimuntur, & rapit quisq; ad se, quan-
tum modo per mundi leges potest: idq; deinde per ne-
quitiam, uel ambitionem, turpissime & perniciosissime
profundit. Quantulum enim extam inmensis opibus
Ecclesiarū, quæ omnes tātum in eos, qui uel sacra Eco-
clesiæ ministeria iam rite obeunt, uel ad obeunda ipsa
educantur, tum in pauperes Christi, in sumi debebant,
his usibus superest: quod non pridem, sub titulis Epi-
scopatuum, Abbatiarum, aliarumq; sacrarum functio-
num, deniq; per dispensationes, uniones, cōmendas, &
eiusmodi impudētissimas sacrorum canonum fraudes,
ab his absorbeatur, & dissipetur, quibus D. Bernardus *In Sermon. 33.*
ante annos quadringentos, tale testimonium perhibuit. *in Cantica*
Omnes amici, & omnes inimici, omnes necessarii, & om-
nes aduersarii, omnes domestici, & nulli pacifici, om-
nes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt. Christi
sunt, & seruiunt Antichristo. Honorati incedunt de bo-
nis Domini, qui Domino honorem non deferunt. Inde
is, quem quotidie uides, meretricius nitor, histrionicus
b b ij habitus

habitus, regius apparatus, inde aurum in frenis, in sellis, & calcaribus, & plus calcaria, quam altaria fulgent. Inde splendidae mensae & cibus, & cyphis, inde comestiones & ebrietates. Inde cythara & lyra, & tibia. Inde redundantia torcularia, & promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud. Inde dolia pigmentaria, inde referta marsupia. Pro huiusmodi uolunt esse, & sunt Ecclesiarum Praepositi, Diaconi, Archidiaconi, Episcopi, Archiepiscopi. Haec ille.

Vbi autem eo impietatis ac caecitatis prolapsi sunt miseri homines, exemplo ueteris populi, in maiorem subinde furorem ac turpitudinem eruperunt. Nouis enim ignotisque superstitionibus sese dediderunt, quas indies quoque accumularunt, Diui alij, quos pro numinibus colerent, super alios excogitati uarij. Deinde colendi, hos ritus, tum monachus, Fraternitates, alijque pro uiuis & mortuis innumeri cultus conficti: quae omnia Pontifices suis approbationibus, commendationibus, & indulgentijs confirmarunt, & ut passim obtinerent, effecerunt. Quibus studijs, sicut in plebe omnis extincta pietas est, sanctimonia euersa, & profligata iusticia: ita pontificum, qui se ita prostituerant, eo euasit impietas, uitae impuritas, & flagitiosa ad omne genus nequitiae libido, ut iam diu non sint atrociores hostes uerae religionis, frugalitatis, modestiae, pudoris, innocentiae, quam hi ipsi, quos tamen ista alij & doctrina, & uitae exemplo praecipere & commendare decuerat. Vt enim totam Ecclesiasticam ministerij uim ac dignitatem, in tyrannicam dominationem, & quae, ad sustinenda sacra ministeria, & alendos pauperes, Ecclesijs donatae sunt, opes & copias, ad communiendam & ornandam hanc, quam contra ius & fas occupauerunt, potentiam, conuertissent, adeo partim praetextu religionis, partim
opum

opum Ecclesiasticarum præsidio, quas indies, & arte & aia auxerunt, supra omnem mundi potentiam se se extulerunt, ut non solum sūmis regibus & principibus formidabiles sint, sed habeant etiam cunctas potestates in sua manu & ditione quas amplificare & circumscribere, instituere & destituere, erigere ac disijcere, turbare ac pacificare, pro sua libidine possunt.

Quæ itaq; etiam in ordinariam & legitimam potentiam, pro humani ingenij uitiositate, cadere plerumq; uitia solent, non potuerunt in hac, Christo tam aduersaria tyrannide, nō immaniter existere, & sine modo peruagari, facere scilicet quicquid libet, quasi nihil nō liceat & curare extinctos, qui uel uno uerbo moderari eorum libidini ausint. Quod malum utrunq; eo extitit in hisce hominibus importunius, & atrocius desauijt, quo spiritus Antichristi in gubernādo hoc regno, uim suā præsentiosem manifestauit. Cum enim quicumq; ex Deo nō sunt, uerbum Dei, cuius semper prima uox penitentiæ est, hoc est, reprehensionis, audire nō sustineant; qui nō consequerēt, ut qui eo maxime ferunt spiritu cui perpetuū cū Deo & Christo bellum est, non solū omnia quæ inimica Deo sunt, cupidissime appetere: sed horum etiam reprehensionem, ac omnem ueri admonitionem (regno enim mendacij, omne uerum exitiosum est) peius morte & inferis odissent: nec solum a se depulsam, sed e mundo exterminatam, prorsusq; extinctam cuperēt, furiosq; in id conatu laborarēt. Inde uidemus, nullam uspiam gentium dominationem extitisse, quæ in eos, qui sua notare uitia ausi fuissent, & magis anxia sollicitudine inquisierit, & immaniore animaduerberit crudelitate. Nam simul atq; aliquem mussitasse audiunt contra suas illas tam licentiosas atq; effrenas libidines,

protinus ad iudicium, tanquã hæreseos reum, atq; inde
ad ignem abripiunt, et tunc se diuinæ maiestatis ultores
prædicant. Cum autem fuerit hoc horribile Dei flagel-
lum, ad puniendam mundi ingratitude, ut errore &
illusione fascinoarentur, qui lucem Euangelij respuerat,
& mendacio subijcerentur, qui ueritati nolueran tobte-
perare, diu locum iræ suæ dedit. Eo igitur ueluti conni-
uente, pauci fuerunt quos ad cõuellendam adeo recepta
ubiq; totq; seculorum consensione cõfirmatam impie-
tatẽ, ipse animarit, aut quos, cum ad id animasset, succes-
su aliquo donarit. Indes itaq; corroborata omnis illa
religionis oppressio, & impietatis cõmunitio & defen-
sio, ad summum certe peruenit.

Atqui horum omnium malorum fons unus exitit,
quod primum obscurata, deinde & de medio sublata ea
doctrina fuit, quæ docet, unde, & qua ratione petẽda sit
peccatorum condonatio, placatio, & beneuolentia Dei,
tum, quæ sint grata a nobis Deo officia, qui cultus acce-
pti. Nam statim ut propiciationem & beneficẽtiam Dei,
non per unum Dominum nostrum Iesum Christum, ui-
ua fide, querere homines cõperint: ita fit, ut nec a uero
Deo possint utranuis petere: qui ut cognosci nisi per
unum filium non potest, ita non nisi in eo solo inuocari.
Vere itaq; illi, ut nouas placandi colendiq; Dei rationes,
ita etiam, quod Prophetæ, sane proprie loquentes, popu-
lo ueteri semper obiecerunt, nouos recentesque Deos,
quos nec ipsi, nec patres eorum cognouerant, quia, nul-
la scriptura docente, receptos, adorauerunt.

Ad hunc modum orbe fascino, cũ diabolus captos
iplos teneret, omniaque in eis, ut *ἐν τοῖς ἡοῖς ἀπεθίας* facere
solet, pro libidine efficeret: quid aliud consequi potuit,
quam ut silente Euangelij doctrina, tandem etiam maxi-
ma ex parte oppressa, una cum uera fide, omne etiam pie-
tatis

tatis studium in populo obsolesceret, subiret autē eius loco omnis impietas, nequitia, & quoduis iniustitiæ genus, Ipsi uero duces & antesignani se contra Dei uerbū, & Christi spiritum, cuius officium est, mundum peccati admonere & redarguere, quibus poterant præsidijs armarent. Hoc igitur fecerunt; atq; ut ad hanc pugnam essent instructi, ministerij dignitatē, Ecclesiæ potestatem ac opes, quæ pietatis instrumenta esse debuerant, huc conuerterunt. Interea uero complures, ut iam dixi, excitauit Deus, qui ueritati testimonium ferrent. sed quia nō dū tempus miserendi, & Sion ædificandi uenerat, inter primos conatus, uelut in ipsis carceribus, eos successus destituit, ut uideri possint in hoc excitati, quo temporū miseram deflerent potius, quam remediū adferrent.

At cū Dominus, Ecclesiæ suæ misertus, tantæ eius ac tam calamitose oppressioni subuenire aliquando uellet, Erasmus Roterodamum primum in mediū produxit, qui magno acumine, uiuisq; argumētis, & qua pollebat eloquentia ac dexteritate, cōmonere cœpit, salutem nostram non posse, nec reparari, nec conseruari ceremonijs: sed fiducia uera in Christum: nec probari Deo posse opera, quæ non iuxta eius preceptum, eo spectent & ualeant, ut proximo, ad bene pieq; uiuendum commode tur. Ac quo ista salutaris doctrina solide & penitus restitui posset, author studiosis sacrarum rerum fuit, hucque efficacissima persuasione permouit, ut missis commētis scholasticis, quæ corruptiore illo seculo obrinuerant, scripta sanctorum Patrum, in primis autem Diuinas literas summo studio legerent, & pertractarent.

Successit statim huic Lutherus, cuius tenuia primum initia fuerūt. Nihil. n. q̄ portentosam illā in prædicandis Pontificijs uenijs impudentiā redarguebat, easq; absurditates

Quibus ministris Deus suam Ecclesiæ doctrinam reuocant.

Erasmus.

Excitatus Lutherus

Not. et. primū indulgentiæ . ditates norabat, quæ tam crassæ erant, ut manibus fere palpari possent. At cum Pontificiæ potestatis, euerfores potius quam defensores, nullam, quamlibet moderatâ receptarum abominationum redargutionem ferrent, &

Vt pertractus Lutherus sit ad repurgandum locos doctrinæ Christi precipuos omnes . sua, cum recepti erroris irreligiosa defensione, tum falsa & rabiosa uiri criminatione, effecissent, ut inauditū, ne dum legitimo iudicio condemnatum, Pontifex Rom. Ecclesiæ consortio eijceret, Satanæ traditum: hac ille & excitatus occasione, & necessitate officij impulsus, ne scilicet susceptam semel ueritatis defensionem abiiceret, coepit quæ pie de Indulgentiis disputarat, totamq; deinde doctrinam de pœnitentiâ, & impii iustificatione, re-

De iustificatione .

De uiribus ingenij humani, & peccato originali .

De Fide .

purgare, & explicare, hoc est, summū illud caput doctrinæ Christianæ, unde, & quam ratione petenda nobis sit remissio peccatorum, & beneuolentiâ Dei. Et quia nihil huius humanis uiribus aut operibus effici potest, inciderunt iuxta disputationes, Quænam sit in homine facultas ad parandam Dei gratiam, Quid ex se ualeat hominis natura, Quis status sit & quæ conditio hominis renati, tum cōsequenter, De peccato originali, quatenus ablutum sit, uel non ablutum, hoc est, quatenus nihil cōdemnationis afferat, nec hominem impellat ad peccandū uel in superabili; uel quatenus hominem adhuc obstrictū teneat sub condemnatione, & ad peccandum uolenter rapiat. Sequuntur sunt deinde & aliæ quæstiones cū illis coniunctæ, de fide, & fidei, cū causis, tū effectis, hoc est, gratuita operatione Spiritus sancti, in electis, tum ad illuminandas eorum mentes, ut Christi iusticiam apprehendant, tum ad ipsos in nouam uitam regenerandos, & corda eorum in obedientiam Dei formanda. Item de bonis operibus, quoq; precio hæc sint apud Deum, ac quam mercedem habeant.

Inde, quia sacramentis remissio peccatorum, & communicatio Christi, ad salutē, & uitā eterne participatum offertur, & exhibetur, cum ipsa doctrinā saluificę consequentia, tum etiā aduersariorum in tuendis manifestis erroribus, importunitas, uirum & ad sacramentorum rationē explicandam pertraxit. Nam, ut dixi, uulgo sic homines edocti & assuefacti erant, ut magis externis elementis & actionibus sacramentorum confiderent, quā ut fide uera, Christi in illis beneficium agnoscerent, & amplecti studerent. Sic uentum est, & ad Missam. Nec enim quicquam in ecclesia publice geritur, in quo homines preposteram salutis fiduciā magis defixam habeāt. Cum ea, publica, ut sacramēti corporis & sanguinis Domini, ita etiā precum, hymnorum, & oblationum, cum doctrina, & Euangelij prædicatione, esse debeat administratio, & dispensatio, eo instituta & exhibenda, ut homines magis magisque uiuant in Christo, & uiuentem illum in se potentius sentiant, & fruuntur plenius.

De Sacramentis.

De Missa

Ad horum itaque omnium tractationem & illustrationem, uirum suscepta semel repurgatio, atq; explicatio loci illius, à quo, & qua uia percipienda sit peccatorum ueniā, & cum Deo reconciliatio, hominem perduxit, & cum ab aduersarijs impeteretur, necessaria ueritatis defensio, compulit.

Iam uero fides solida, sine bonorum operum studio esse non potest. Spiritus enim Christi, qui animis sanctorum persuadet, eos esse filios & hæredes Dei, idem uera sanctitate eos imbuat, & ad eorum operum studium, quibus rite colitur Deus, hoc est, quę ad salutem & utilitatem hominum conferat, excitat, animat, & promouet; itaque & alter princeps doctrinæ Christianæ locus, repurgandus & explicandus sese obtulit, quid iam recon-

Locus de bonis operibus

VNDE RELIGIONIS CONTROVERSIÆ

ciliatis cum Deo, atque ita regeneratis, faciendum, quibus nam incumbendum actionibus sit, aut quæ grata Deo præstare officia possint, & debeant.

*De traditi
onibus hu-
manis* Ista occasione, examinandæ uenerunt traditiones hu-
mana. Nam sicut uera et unica ratione placandi Deū ob-
literata, & obscurata, plurimæ falsæ excogitatae sunt, ita
neglecta & ignorata pura & sancta obedientia, uero de-
mum & unico cultu Dei, homines, omisis uere bonis
operibus, quæ Deus mandauit lege sua, & adprobauit,
infinita prope genera cōmentitiorum cultuum excogi-
tata & inuecta, totaque ratio seruiendi Deo à mandatis
& doctrinis hominum, & ijs quidem, à quibus cauend-
um Christus & Apostoli monent, petita est.

Quæ cum pleraque sic essent, ut per se defendi, ne ab
ijs quidem possent, qui quiduis receptum semel uirgo,
pertinaciter tuendum sibi putant, obijci cœpit, taxanti ea
Luthero, obedientia Ecclesiæ, & potestas præfectōrum
Ecclesiæ. Hoc uero pacto, ad huius quoque loci tractatio-
nem pertractus est, quæ traditiones patrum obseruandæ
sint, quæ repudiandæ, quarum necessaria, & quarum
uoluntaria esset obseruatio, & quanta in his Christianis
spiritus Christi libertatem adferat, denique, quæ in his
pastorum Ecclesiæ functio & potestas.

*Omnes cō-
trouersia
duobus ca-
pitibus cō-
tineri de fi-
de, et bonis
operibus.* His autem commemoratis locis continetur, quicquid
de religione in controuersiam, hisce uiginti annis, uenit
inter eos, qui Roma. pontificis iudicio Catholici censen-
tur, & inter nos, qui Lutherani uocamur, uel protestan-
tes. Ex quo intelligi potest, de quibuscumque inter nos
aliquid, uel fuit, uel adhuc superest certaminis, ea uniuersa
istis omnino duobus locis comprehendi, qua nobis
ratione sit cum Deo redeundum in gratiam, eiusque
beneficentia

beneficentia impetranda, & percipienda, & quae inuicem Deo à nobis probentur officia, sintque, ut ipsi grata, ita etiam uere bona opera.

Nam de alijs Christianae doctrinae dogmatis, quales sunt, de mysterio trinitatis, de incarnatione uerbi, de duabus in Christo naturis, de personae unitate, de prouidentia Dei, qua mundus gubernatur, de extremo iudicio uiuorum & mortuorum. Item de natura, ministerijs, ac lapsu angelorum, de rerum omnium conditione, nihil motum est, nisi quod multae curiosae & frivole circa hec mysteria disputationes, in scholis, dum iaceret doctrina fidei & operum, exortae, per se obsoleuerunt, ubi, quae de his scripturae tradunt, simpliciter ex ipso fonte, & religiosius traditae sunt, ad eum scilicet modum, ut inde & fiducia in Christum, & studium uerae pietatis accenderetur, & aleretur. Itaque summam omnium certaminum, quae Lutherum à principio exercuerunt, & nos hodie exercent, ad illa duo, quae recensui, capita pertinere, clarum est.

Interim uero dum in acie stat Lutherus, alios, ueluti subsidiarios, qui in partem oneris subirent, Deus excitauit. His igitur armis instructi, quae ille nobis ministrauerat (neque enim fateri pudet, quod res est, nos fuisse omnes eius discipulos, eiusque magisterio ac ductu ad lucem ueritatis peruenisse) in arenam descendimus. Nam cum uideremus, omnes qui eum hinc inde impetebant, ad opprimendam Dei ueritatem conspirasse, erat certe officij nostri, illam salutis doctrinam, cuius reuelatione nos dignatus erat Christus, testimonio nostro non destituere, & si nihil aliud, capita nostra saltem obsequere pro eius defensione, potius, quam ut tacendo essemus eius proditores.

Vnde proderint Lutheri ueritate

VNDE RELIGIONIS CONTROVERSIÆ

Hic uero magis ac magis flagrare cœpit & hostium furor, & zelus eorum, qui recepta magis, quàm explorata consecrari solent. Illi quicquid à nobis profectū erat, continuo exagitare clamoribus, conuitijs uexare, calumniando detorquere, & trahere optima quæq; in pessimā partem. hi fidem illis omnem accommodare, nobis derogare, illos ut ueteris ac probatę religionis adsertores, complecti & suspicere, nos tanq̄ nouarum & damnatarum hæreson inuentores & propugnatores execrari, & sæue admodum insectari. Nam duo fuerunt eorū genera, qui nos oppugnarunt. Alij inconsiderato zelo doctrinam nostram adhuc incognitam, tantum quia noua uidebatur, hostiliter aggressi sunt. Alij aut uentris tantū studio, aut nominis sibi parandi cupiditate, nos sibi oppugnandos putarunt. Neq; spes eos in totum fefellit: siquidem eorum pleriq; hac occasione, ad magnam dignitatem emersere, & honoratiore loco haberi cœpti sunt, tum etiā opulentis sacerdotijs aucti, quorum alioqui parua fuisset habitatio. Sed in his impleri oportuit illud Erasmi. Pauper Lutherus, multos diuites reddit.

Quemadmodum uero illorum, qui nostra hostiliter oppugnanda sibi duxerunt, ita & eorum, qui hos secuti nostra sine hostili tamen acerbitate, ac publica insectatione, improbarunt hætenus, & adhuc à nobis dissentiunt, duplex est genus. Alij enim uel Epicurei sunt, & flagitiosa uitæ turpitudine demersi: qui, quoniam uerbum Domini suis libidinibus aduersari audiunt, eius odio in rabiem exardescunt: uel receptis superstitionibus adeo ebrii et fascinoati sunt, ut cōmuni præiudicio cōtenti, nostra oīa, tantum quia à consuetarum superstitionum præsidibus damnari ea audiunt, abijciant, & condemnent, tanq̄ nulla consideratione, aut dijudicatione digna. Alij uero par
tim

tim antiquitatis reuerētia, & timore nouitatis, partim amore ac studio eius doctrinæ, & disciplinæ, in qua educati sunt, & ita profecerunt, ut aliquem locū teneant, partim etiam quod nostra agendi ratio, uideatur insolentior, societatem nostram fugiunt.

At hi, quoniam Christi studio tenentur, etiā si in multis præter scientiam, non ita aduersantur nobis, quin plurima in administratione Ecclesiarum, quæ iam aliquandiu obtinet, correctæ uelint, cum alij tantum nostram insectanda ducant, & radicitus cupiant excisa: de emendatione rerum Ecclesiasticarum, quamlibet uitiatas esse diffiteri non possint, non solum nihil solliciti, sed hanc etiam quantis possunt uiribus repellentes & impediētes. Agit enim hos, & pro sua libidine sic detinet spiritus aduersarius Christi, ut quæ ad restitutionem doctrinæ Christi facere queant, per se oderint, cū tamen odij sui causam ignorent. ROMA. 12 Cum enim Deo gloriā dare negligunt, confitendo scilicet in quibus erratum sit, & emendationem moliendo, obtenebratur cor eorum, ut euanescentes cogitationibus suis, uera pro falsis, bona pro malis oppugnent, & falsa pro ueris, malaq; pro bonis defendant, uere stulti facti, cum se sapientes profitentur. Inde uero, ut merito ijs accidere solet, qui traditi sunt in sensum reprobum, ea dedecora in uitam suam, cum aceruandis sacrilegijs, tum delinquantis flagitijs, admittunt, quibus facile conuincuntur quiduis potius quam Christi negociū agere.

Hos itaq; & quicūq; palam uentri suo & nomini, operam suam in oppugnandis nobis nauant, in hac inquisitione pij consensus, missos faciam, nec ullam cum huiusmodi disputationem in hac tractatione sanctorum conciliationi dicata & instituta, ingrediar, nisi quantū alicubi necessaria ueritatis defensio requireret, habebunt enim

Quibus cū
hæc conciliandi ratio suscepta sit.

VNDE RELIGIONIS CONTROVERSIAE

fatis eorum, qui eis secundum stultitiam suam respondeant, ne sapere sibi uideantur, in eosq̄ solos respiciam, & ad eorū ingenium & rationem, quoad licebit, cuncta in hoc tempore attemperabo, quos, ut nobis aduersentur, partim commouet uniuersæ Ecclesiæ authoritas, & maiorum reuerentia, deniq̄, innatus bonis & modestis ingenijs amor receptorum, præsertim de religione, partim offendit tantarum apud nos rerum intrepida nouatio. Deinde etiam orationis, qua pleriq̄ nostrum utuntur, insolentia (ut ipsi quidem iudicant) & acerbitas. In Domino enim conuenire nõ possunt, nisi qui sunt Domini, & eius spiritu aguntur, eaq̄ re omnem iniquitatem detestantur, & omni ueritati congaudent. nullum enim esse potest iustitiæ cum iniquitate commercium, nulla luci communicio cum tenebris, nulla Christo cum Belial consensio. Quocirca, cum instituerim ostendere quousq̄ iam cõuenerit, & conuenire possit de uniuersa religione, ad eos tantum respiciendum mihi est, qui Christi spiritu præditi, de hisce rebus iudicare & statuere ualent. Animalis siquidem homo, ista tam non potest capere, ut pro stultitia ducat.

Hos ergo qui uerè Domini sunt, & tamen nostra pleraq̄ nõ probant, per Dominũ nostrum Iesum Christum, qui omnino cõtemnitur & abiicitur, si ullum eius membrum & organum, cõtemnitur, & abiicitur, oro & obsecro, ne cum uel de Luthero, uel de nobis, qui nos Lutheri discipulos profiteamur, & uere præstare studemus, iudicant, aliud sentiant, aut persuaderi sibi sinant, qualescũq̄ uel simus, uel esse multis uideamur, q̄ nos regnum Dei querere, nec aliò spectare nostra consilia, q̄ ut hoc Dei regnum ubiq̄ erigatur. Deinde sicubi offenduntur, ne illic aut iam concepto præiudicio, aut criminationibus uulgo nobis obiectis, nimium immorentur: sed integrum ac sincerum iudicium, probe cognitis & excusis, que nõ pro nobis, sed pro Christi causa afferimus, faciant.

Hoc profecto coram Domino testimonium dare Lu-
thero, nisi Christū negare uelimus, oportet, quibuscunq;
mores & studia eius perspecta sunt, nihil eū in omni ista
sua tanta contentione spectasse à principio, aut molitum
esse, q̄ ut duo illa capita doctrinae Christianae, pura & so-
lida in Ecclesijs extarent, per unum Dominum nostrum
Iesum Christum, & sola patris caelestis gratia, omnem cō-
stare nobis iustitiam, et salutem, solaq; Christi pro nostris
peccatis satisfactione fiduciam salutis niti oportere, tum
ijs incumbendum esse officijs, quae Dominus ipse iniun-
xerit, quae nimirum sola Deo grata, & hominibus
uilia sunt, non quae citra uerbum Domini, humana exco-
gitauerit curiositas, quae nec probari Deo, nec commoda
re hominibus possunt. Veneratur, non contemnit uete-
rem Ecclesiam, & quicumq; in ea fideliter ministrarunt
ac proinde omnem non necessariam nouationem, autho-
ritatisq; legitime contemptum odit, Tranquillitatis & pa-
cis publicae, obedientiaeq; & reuerentiae erga Reges, princi-
pes, adsertor est & propugnator strenuus, nec minus acer
omnis seditionis, contemptusq; legitimi Imperij, uindex
& oppugnator. Ita innocentiae, uereq; bonorū operum, si
quisq; alius, hic certe praedicator & adhortator est arden-
tiss. & impure, irreligiosaeq; uitae censor, & castigator seue-
rissimus, frugalitatis quoq; moderationis, & temperan-
tiae, magnus amator, & persuasor est, hostis uerus cunctae
nequitiae, intemperantiae, uitaeq; dissolutioris. Animo deniq;
in oēs, qui Christo modo suā gloriā saluam uolūt, q̄libet
sint imbecilli, ac etiam uitiosi, leuissimo, & qui compati
& indulgere multum possit.

At quod cōtra plurimi, etiam qui nolunt uideri dona
Christi in quoq; paruifacere, de hoc uiro iniquius iudi-
cant, suiq; iudicij causas ex scriptis eius habere existimāt,
id ex his omnino causis uenit.

Quo ani-
mo Luthe-
rus causam
reformatio-
nis Eccle-
siae suscepe-
rit & agat

Vnde exti-
terint cae-
lumniae in
Lutherum

VNDE RELIGIONIS CONTROVERSIAE

Primum hi fere omnes, ad iudicandum de hoc organo domini accedunt, animis antea offensis, partim deestatione nouitatis, uiolentus enim est amor cōsuetorum, partim metu perturbandi presentis status, nam est carni non incommodus. Deinde Lutherus acer ac uehemens est, & in quamcumque rem fertur, in eam fertur maximo spiritu, & incumbit totus. Cum itaque uideret se in optima & sanctissima causa, adeoq; Dei ipsius, humana tantum, ut maiorum, publici consensus, & praëiudicij Regum & principum, autoritate, ab aduersarijs premiti, & diuinam ab illis paruifieri, sicque plurimum impediri cursum doctrinae Christi, de qua sibi satis conscius erat, in adserenda & extollenda autoritate uerbi Dei, recte iudicauit, se nimium esse non posse. Cum autem, ut necesse in hac causa erat, autoritatem diuinam, humanae tanto interuallo anteferendam doceret, quanto sunt infra Deum homines, idque, congruentibus suę uehementia hyperbolis, faceret, uisus multis est, omnem prorsus Ecclesiae, & S. patrum existimationem, deinde etiam Regum atque principum maiestatem, non solum nihili facere, sed etiam seditiose conuellere, cum utranq; tamen nemo colat, sed suo loco & numero, religiosus.

Vnde calū
nia de con
tēptu legi-
timae pote-
statis

Ad eundem modum, cum meritis Christi, nostra ipsorum: & diuinis mandatis, hominum traditiones, non aequari modo, sed preferri etiam à plerisque animaduertet; ut nulla est horum inter se cōparatio: ita ipse in cōparabiliter, his illa antetulit. Hæc causa extitit, cur licentia carnalis patronus, & austerioris uitæ nimis remissus prædicator, haberi cœperit.

Vnde Lut.
in crimina
tionem ue-
nerit patro
cini; uitæ
dissolutio-
ris

Huc accessit, quod est ueritatis studiosiss. & hypocrisis, omnisque fuci osor maximus. Hinc enim factum est, cum tantā in cōfictio illo cœlibatu, & simulatis lenocinijs,

cinis, turpitudinem & uanitatem cerneret, tum etiam plurimas conscientias, ex uotis & præceptis de his rebus, misere excarnificari, alias uero non paucas, pernitiōsa earū rerum quoq; fiducia inflari perspiceret, ut, imitatus prophetas & Apostolos, atq; adeo Dominum ipsum, qui in nullum uitiosorum hominum genus, acrius, quā pharisæos & reliquos similes hypocritas inuectus est, admodū seueriter & ipse, cū inexorabilem illum & prorsus tyrannicum rigorem in his corporis exercitijs exigendis, tum in obseruatione hypocrisis, & impiam fiduciam exagitarit, satiusq; duxerit, ut est, equidem in ista tanta sanctimonie remissione, & ueræ piæq; castigationis corporis ignoratione, homines reuocare ad perpetuam frugalitatem, et moderationē, q̄ præceptis multis ieiunijs, & abstinentijs, uel depellere in hypocrisim, aut certe manifestū Ecclesiæ cōtemptū, uel inflare falsa abstinentiæ fiducia.

*Spiritus
sanctus in
hypocri-
sim semper
grauius in-
uectus.*

Ita dum paucissimos uidemus, quibus datū sit diuinitus, ut se castrent propter regnum cœlorum, maluit cum D. Paulo, Cypriano, alijsq; ueris pudicitiaë amatoribus, iuniores, ut uiduas, ita & puellas, adolescentes, & uiros, ac mulieres, simpliciter ad sanctam matrimoni castitatē inuitare, q̄ in tantorum, quæ passim extant, dedecorum, tantæq; turpitudinis, qua adeo foede deformata & contaminata Ecclesia est, relinquere discrimine.

*Cur ad ma-
trimoniū
tantus ad-
hortator.*

Hinc uero factū est, ut multi, utinam tam casti, q̄ cœlibatus seueri exactores, hunc uirū insimulauerint, omnis disciplinæ corporalis, ieiuniorum, & sanctæ abstinentiæ, laudatiq; tantopere, etiam ab ipso Apostolo, cœlibatus contemptorem, auctoremq; & patronum licentiæ carnalis, incontinentiæ & libidinum. Sed uita utrinq; probat, utrobi uerum moderationis, & humiliandæ carnis, conseruandæq; pudicitiaë studium uigeat.

VNDE RELIGIONIS CONTROVERSIÆ

Vnde cri-
men ama-
rulentie et
acerbita-
tis.

Sic postremo, cum eos, qui recepta in religione uita, quamlibet manifesta, defendere, & clarissimam lucem doctrinæ Christi, profligare conarentur, excœpit, tracta- uitq; asperius, ut nulla profecto tanto scelere, digna uer- borum acerbitas adhiberi potest, audire cœpit, amarulen- tus, sæuus, rabidus, furens, cum reuera ingenio sit huma- nissimo & mitissimo in omnes eos, quos non iudicat de- liberata malitia, gloriam Christi impetere, ac tentare salu- tem Ecclesiæ. At ubi hostem sentit regni Christi, insurgit animosius, & inuehitur spiritu prorlus heroïco, tonat & fulminat, nihilq; mediocre adhibet. Sed si ex animo, ante oia petimus sanctificari nomen Dei, & aduenire regnum eius, qua tandem re magis cõmoueri nos, & incitari oporteat, q̃ cum sentimus dehonestari nomen patris cœlestis, auerti, impediriue aduentum regni eius?

Lutherus
non omni
uitio & la-
psu uindi-
catur.

Hęc uero oia que de hoc uiro testificor, indubie uera agnoscet, quicumq; nõ uacuis Christi studio, uacuis aut studio sui, & earũ rerum, que gratiores carni, q̃ religioni cõmodiores sunt, doctrinã & uitã eius, rite ac penitius cognouerit. Nõ tñ eõ ista cõmemoro, ut illi õmni peccato, in tanta tãq; multiplici & diuturna cõtentione eximere la- borẽ aut diffitear, nõ abusus in plerisq; rebus sic ab eo re- prehensos, ut occasione inde multi arripuerint, ea quoq; reiiciendi & cõtemnendi, que uera, quæ sancta & saluta- ria sunt. Sed nec ipse agnoscit hanc laudẽ, uel postulat, ut nusq; lapsum eũ, ut oia recte & ordine administraffe, dica- mus: fatetur haud illibenter, se modũ nonnũq; excessisse, nec ea, qua oportuit, cautioe, semp oia tractauisse. Nouit hominẽ esse se, q̃ obrem nihil humani à se alienum ducit.

Attñ qui scripta uiri, simplici, & nihil q̃ Christũ que- rente et spectante animo, reiecta omni ante cõcepta offen- sioe, legerit, probeq; cõsiderauerit, quo spectet, et referat omnia.

Omnia, is haud diffitebitur, etiā si ei uitā illius propius cōtemplari nō contigerit, nihil eū cōtendere aliud, q̄ ut homines discant à solo Christo, et ea ratione, quam ipse prescribit, p̄ solidam fidē, salutē petere, et ihs incumbere officijs, quę requirit Deus ipse, in quibus tota scilicet continentur pietas, frugalitas, & iusticia: nec facile quenq̄ existere hodie dicet, qui maiore spiritu, & foeliciore successu, fiduciam ueram in Christum, ex qua sola, omnia uirtutum officia ducuntur ac fluunt, tum etiam quicquid ad solidam sanctimoniam, quicquid ad perfectā pertinet in oēs beneficentiam doceat, predicet, & persuadeat.

Quis Lutherisco=
pus.

Non dubito autē quin hoc de Luthero testimonio offensurus sim nonnullos, quibus nec ego uerū Christi studium adimo: existimabūt. n. me id & locupletius multo q̄ par sit, et magis etiā partis studio, uel hominū gratiē, q̄ ueritati prebere. nā libertate, uehementia & asperitate uiri, qua legunt illū & res et homines Ecclesias uicos incessere, conuellere, exagitare, sic pleriq̄, alioqui boni, offenduntur, ut eum, irreligiose audacē, temerarium, petulantem, omnis admonitiōis impatientem, se uuum, amarulentum, & scurriliter quoq̄ dicacem iudicent.

His autē & omnibus filijs Dei, ego per Dominum nostrū Iesum Christū, scrutatorē cordium et iudicē iuro, me quicquid de hoc uiro testatus sum, id me corā ipso agnoscere, cum uerum esse, tum me testari debere, nec spectare hoc ipsum testando aliud, quam ut filij Dei, cum dona Christi in hoc eius organo Ecclesiae suae collata cognoscant, eisq̄ ad salutem suam perfruantur, tum conciliationi & reformationi Ecclesiarum inde certius & utilius cōsulant. Nec. n. poterunt Ecclesie in ueram concordiam, quae in Christo constat, reduci, si ulla germana Christi membra, nedum tanta & tam multa, Lutherum dico,

VNDE RELIGIONIS CONTROVERSIÆ

& qui hunc ut Christi Apostolum habent & sequuntur, abijciantur, & immerito condemnentur. Nam id etiam si homines ferrent, Christus tamen minime ferret.

Rogo itaque hos, quicumque regnum quidem Christi sincere querunt, & Lutherum tamen probare non possunt, de me quidvis potius statuunt, quam aliquid in hoc toto scripto, siue de Luthero, siue de alijs, tam hominibus, quam etiam dogmatis, prudentem & scientem aliter scribere & proferre, quam ut illud confido me Christo Domino approbaturum esse. Deinde etiam atque etiam hos moneo & hortor, ut & seipsum probe excutiant, ac dispiciant quid potissimum se Luthero infensos reddat, Christi ne zelus & cura Ecclesiarum, an amor sui, & eorum, quæ carni commoda uidentur. Etenim si eos urit neglectus bonorum operum, disciplinæ remissio, uita dissolutior, quæ multum post exortam Lutheri doctrinam inualuisse clamitant, intueantur summos Ecclesiæ prelatos, totamque cleri turbam, qui equidem soli gregis dominici duces esse uolunt, & debebant, & uidebunt quibus ob hæc mala irasci maxime debeant, quibusque horum causam potissimum adscribere.

Si orationis tantopere displicet acerbitas, cogitent pro qua causa, & quibus cum hominibus illi certamen fuerit, utque lenissimi spiritus Prophete, Apostoli, Christus ipse, in eos inuecti sint, qui sumpta procuracione religionis, religionem, uitamque sanctimoniam maxime omnium euerterunt & profligarunt. Jam quid Christi ubique cogitetur, aut queratur, in manifesto est. Denique non eos tantum Lutheri libros, in quibus ille pugnat, sed etiam in quibus docet, ad hortatur, consolatur, legant, et legant animo simplici, utque omni perturbatione uacuo, ita uero Christi amore succenso, & mirabor, si in his lenitatem, humanitatem, ueracitatemque in omnes filios Dei charitatem, desideraturi sint.

At.

At quicquid in hoc uiro, iure uel iniuria cuiquam displiceat, nouit tamen Christus, ut dixi, me nihil illi prorsus tribuere, quam, quod ei tribuendum esse, coram Domino credo, nec eo quicquam querere aliud, quam ne quæ uere dona Christi sunt, nõ id esse agnoscantur quod sunt, neue non ea ex ijs utilitas ad filios dei perueniat, quæ peruenire merito debet, denique ne ulla Christi membra à quoquam qui membrum Christi & ipse sit, ignorentur, eaq; de causa abijciantur. Tot sunt hodie myriades, non animarum tantum, sed ecclesiarum, quæ omnes Lutheri doctrinam sequuntur, has nemo, qui nõ secundum carnẽ, sed ex spiritu ueritatis iudicium fecerit, alienas à Christo iudicauerit. Vel harũ itaque gratia in meliorem partem accipiant, quod cum instituissem explicare, quibus capitibus controuersia religionis maxime contineantur, undeque exortę & aucta sint, de Luthero principe huius partis, deque eius initio atq; progressu in hac causa, de proposito & animo testatus sum, quæ & uera esse non dubito, & ad conciliationem Ecclesiarum, si recte & synceriter accipiantur, haud parum collatura, certo scio.

At maior apud multos de nobis Lutheri discipulis quærela est, nec forsan ab re, ut enim de fucis qui in nullo hominum ordine defunt, falsisque Lutheri sectatoribus taceam, perpauci discipuli, uirtutem magistri sui adsequuntur, perfectus si quidẽ est, qui sit ut magister eius, nonnulli etiam, uitia præceptorum pro uirtutibus imitantur. Haud mirum igitur, si ille alicubi, nos in multis lapsi simus. Iuuenes enim imperitiq; propè omnes ad hanc tantam causam pertracti sumus, iam ut hi reputet, quantum sit & quam arduum, quantumque omnem humanam industriam superet, hoc ministerium, rursum

Quid Lutheri discipuli in hac causa

VNDE RELIGIONIS CONTROVERSIÆ

quam pauci tot iam seculis extiterint, eius idonei magistri, is profecto facilem ueniam nobis daturus sit, etiam si quæ humana fragilitas est, in functione tam difficili, sed eadem summe necessaria, quædam peccauimus, primaque sequentes, in secundis, tertijsue constitimus.

Cum enim tantum esset de officio & gratia Christi, de fiducia in ipso collocanda, de beneficio quod sua morte nobis comparauit, de legitimo ipsius cultu, de ueris officijs quibus charitas mutua alitur & conseruatur, & tota ferè salutis doctrina, silentium, quæ de his rebus, dono eius cognoueramus, silere, quoties loquendi oportunitas ac locus daretur, haud potuimus, utcunque, nondum ea nos spiritus efficacia, eaq; disciplinæ Ecclesiasticæ scientia, uel peritia ex longo usu, quam tantum munus requirit, instructos agnosceremus.

Nam ut de me nunc solo loquar (nolo enim cuiq; nec tribuere quod non habet, nec adimere quod habet) ut primum ex libris Erasimi, deinde Lutheri, tum utriusq; monitu & ex scriptis S. patrū, maxime uero ex diuinis literis, quæ uera esset religio, & quæ ad eam pertinerent, cognoui, ita cōfiteri ea, & dato docēdi publice loco, docere ac profiteri palā mihi necesse fuit. Sunt. n. ista de eorū gñe, quæ cū sunt audita in tenebris, efferrī statim in lucē, & cū dicta in

1. Cori. 9. aurē sunt, predicari in tectis oportet. Cūq; euangeliū omni creaturæ in toto orbe predicandum sit, uē mihi, si, quā-

Vnde tot hoc tēpore non, quibus licebat, predicassem. Hęc enim functio cō-
heretici et missa mihi erat. Eadē conditione fuerunt complures aliq.

ecclesiasticæ discipli- Dum autem nos propter imperitiam, in confutandis
ne contem inolitū erroribus, ac corrigēdis malis ritibus, eam, quam
ptores oportuit, cautionem & moderationē adhibere non ubique potuimus, huc alterum sed nō à nobis, neq; exuitio

1. Causa

nostro incommodo accessit, quod prauī & sinistri ingenij

nij homines, falsa & preposterâ interpretatione, quæ bene à nobis tradita erant, corruerunt, ut nullo non tempore ingens eorū turba est, qui non secus atq; aranei, ex optimis floribus tamen uenenum sugunt, ita ipsi ex quâlibet pijs sanctisque doctrinis & institutis, tamen occasionē impietati & nequitiae suae arripiunt. Malū adeo seculis omnibus cōmune, ut ne Paulus quod effugere illud potuerit.

II *Causa*

Tum qui primi, remergenti Christi doctrinae manum præbere, & adesse, imo præesse nobis, in corrigendis ecclesiarum uitijs debuerāt, Pontifices, Episcopi, reliquique cleri & monachi, damnare tantū, execrari, & extinguere totos iam uiginti annos conati sunt.

III *Causa*

Ad hæc Dominus, ad probandā suorum fidē, ut face re solitus est, quâdocumq; doctrinam suā clarius & potentius prædicari fecit Satanæ nūc quoq; pmisit, ut trāsformatus ipse in Angelū lucis, suos in Apostolos Christi transmutaret, perq; eos omnē sanam doctrinā, stupendis modis corrumpere, insanas denique contra opiniones, conatusque in hominibus excitaret, ita ut apostolorum & martyrum temporibus factū legimus, quibus nimis constat extitisse portentosiss, illa deliria & exitiosas factiones, quarum Paulus ipse, deinde Tertullianus et Irenæus, alijq; patres meminerunt.

III *Causa*

Hisce certe de causis, nemo profecto mirari poterit, qui de hisce mō rebus iudicare potest, & id facere nō maligne uolet, si quæ nos pia ac sincera prædicauimus, à multis male deprauata sint, et ab unoq; ad suas cupiditates detorta, q; etiā plurimę cōtra fanaticę doctrinę, et exitiosę hereses, excitatę sint. Cum in ijs nihil nouum, nihil insolens acciderit, nihil deniq; quod non cum ipsis quoque Apostolis nobis commune sit, ut si quid hinc nobis uitio uertitur, ab illorum accusatione incipere oporteat, nec aliter possit hac parte causa nostra prægruari,

quin

VNDE RELIGIONIS CONTROVERSIÆ

quin eorū causa hoc ueluti præiudicio damnetur. Quare mirandum sane, etiam eruditos quosdam ex eo, quod doctrinam nostram, istiusmodi incommoda, sicut accessum solis, tot infecta & uenenata animalia, insecta sunt, cōcludi uolunt, non esse eam euangelicā, cum contrarium potius hinc inferri debeat, nisi non uerū Euangelium prædicauerint Apostoli & Martyres, quorum siquidem temporibus, multo portentiosiora quā unquā alias deliria, & nocentiores hæreses extiterunt inter eos, qui Christi se nomine iactabant. cuius rei Iræneus & Tertullianus locupletes testes sunt.

Non igitur nobis, sed satanæ & eius ministris, eorumque peruersitati, qui abiecta dilectione ueritatis, meruerunt immitti sibi efficaces errores, adscribendum est, quod dum nos, exorto aduersus eos certamine, qui Dei authoritati suam, aliorumque hominum anteponerent, strenue & clara uoce, ut nostri officij erat, docuimus, uerbum, legesque Dei uniuersę humanę sapientię, profectisque ab ea constitutionibus, authoritatemque Christi, omni reuerentię quam eius sibi ministri uendicare queant, imperium denique eius cuncta mortalium potestati, tanto anteferri oportere, quanto est Deus maior hominibus, & siue legum sanctitas, siue præsulum authoritas, siue Principum Maiestas, contra iussa Dei obijciatur, dici debere cum Apostolis, magis Deo quam hominibus obediendum esse, continuo plurimi, accepta hinc occasione, quæsitoque prætextu, eruperunt, qui non solum eas humanas traditiones, eaq; Prælatorum Ecclesię præcepta, ea denique iussa Principum, quæ pugnant cum mandatis Dei, sed ea quoque, quæ cum mandatis Dei consentiunt, illisque conseruandis inseruiunt, contemnere, abijcere, ac proterere etiam inciperent,

eoq;

eoꝝ deniqꝫ furoris euaderent, ut cunctis & Ecclesiarum & politiarum gubernatoribus contemptis, à nemine se doceri, regi, aut coërceri sustinerent, cunctaqꝫ pro suo furore & libidine auderēt et conarentur, *ἰνὸς ἰασμῶς* & cœlestium commertia iactitantes.

Ita nec illud prudentibus harum rerum, aut inexpectatum euenisse, aut nobis attribuendum uideri potest, cum nos meriti Christi, contra hominum merita, dignitatē & precium extulimus, nostrorumqꝫ bonorū operum imperfectionem, & quæ illis perpetuo adherent sordes, diligenter exposuimus, extitisse complures, qui ita se niti Christi meritis iactitarent, ut interim nulla propria quærerent, sicqꝫ dignitatem bonorum operum negligerēt, ut nullis omnino faciendis studerent.

Vnde neglectus bonorū operum.

Nec minus & procliue fuit, & non nostræ culpæ, cum nos in sacris ceremonijs, in precibus, ieiunijs, alijsqꝫ externis poenitentiae & castigationis carnis exercitijs, in omni disciplina Ecclesiastica, in distribuendis deniqꝫ & usurpandis dignitatibus & opibus Ecclesiæ, hypocritim modo, pericula conscientiarum, falsam externorum operum fiduciam, tyrannidem, simoniam & sacrilegia oppugnauimus, sublataqꝫ uoluimus, nec quenquam hominū, nisi qui Christi regnum aut proderet, aut infestaret, negligendum, nedum insectandum unquam putauimus, ut homines carnales & mancipia Satanae, uera religionis opera reiicerent, disciplināqꝫ Christi omnē dissoluerent, eosqꝫ qui suę non fauerent licentiæ & distractioni, odissent, uerbisqꝫ & factis, qua possent iniuria afficerent.

Multa sunt eius generis, quæ enumerare necesse non est, in quibus conatus est Sathan obliquis artibus doctrinam nostram infestam Principibus, bonis omnibus suspectam, toti mundo infamem & exosam reddere. Quid

VNDE RELIGIONIS CONTROVERSIÆ
igitur : an accepta hæc nobis ferentur omnia : & tota culpa in caput nostrum congeretur : Atqui nos Dominus ipse sua uoce liberat , cum denotat id fore perpetuum , ut seminato Euangelio , diabolus ad illud uel suffurandum , uel corrumpendum , zizania simul sparsurus sit.

Nostri tamen aduersarij , quæ ipsorum est æquitas , nihil horum non impingunt nobis : nec argumentum habent magis plausibile , quo nos , ac causam nostram in odium trahant : cum tamen nemo hæc omnia , quæ commemorauim mala & scandala , acrius , cum sacris concionibus , tñ scriptis detestetur , & oppugnet : dum ipsi ex alto , securi et ociosi nostros labores , uelut suaue aliquod spectaculum contuentur . At qui nostram doctrinam plane cognouerit , iudicareq; de his rebus integer uelit & possit , is nunquam negauerit , ex ea nihil aliud , q̄ ueram pœnitentiam , solidã in Christum fidem , totiusq; pietatis , temperantię & iusticiã certum studium disci posse . Interim uero ij , qui omnem Ecclesię dissipationem nobis solis tribuunt , non consyderant , ut pura Euangeliij doctrina pridem in multis prouincijs plane consiluerit , & hodie adeo cõflescat , ut Euangeliũ Christi , imo tantũ precationem dominicã habere lingua uernacula , capitale sit , quasi Lutheranium ut nusquam non humanis commentis pernitiose fermentatum sit , quicquid populo , nomine religionis Christi , traditur . ut Catechismi ubiq; non usus modo , sed & nomen , penitus interciderit , postremo , ut præter hæc impudentis , sacrilegia , atrocis , scelera & flagitia , in ordinem eorum , qui sal terre , & lux mundi esse debebant , adeo importune inuaserint , & quodammodo exundarent , ut in nullum alium ordinem hominũ importunius . Quid aut sal sic infatuato euenire potuit , quam ut , sicut prædixit Dominus , proijceretur foras , & cõculcetur ab hominib;

hominibus: Factum est igitur, ut non ipsi modo Ecclesia
rum prelati, tam vitiosi & perditii, contemptui omnibus,
& odio habeantur, sed propter eos, quæcunq; etiam in Ec-
clesia administrat nihil fiant, abijciantur & cõculcentur.
Iam cum omnes Dominus ad respiscendum, tam clara
uocẽ, & protentis manibus, idq; tam diu, uocat, quis eum
exaudit? quis suspicit? Tantum hoc, boni isti præfules
qui soli sibi clauem regni Dei sumunt, & Ecclesiæ guber-
nacula tenere uolunt, hoc, inquam, tantum cogitant, con-
sultant, moliantur, quomodo nos opprimant. Hinc eru-
ditorum et disertorũ hominum linguas et stylos redimũt,
& in nos acruunt, hinc regũ ac principum iras, in nos in-
flamant.

At dum hi nos ut hæreticos & schismaticos insectan-
tur, nos eos ut Antichristos fugiendos docemus, & pro-
pe nihil est, quod non alteri in alteris damnemus, pluri-
ma certe eorum multitudo est, qui in eo, q̃ inuicem nos
criminamur, sic credant utrisq; ut in ijs, quæ recte utrinq;
traduntur, neutris ullam fidem accommodent. Id uero
quantum eo conferat, ut religio indies magis euanescat,
sensimq; plane extinguat, non est opus explicare uerbis.
Videmus omnes, quo prolabatur omnis in uulgo cura
Dei, quanq; pauci ubiq; supersint, quos ullus teneat diui-
ni iudicij metus.

Dedit Dominus nostris Ecclesijs, ipsi sit gloria, do-
ctrinam synceram, quod ipse bonis omnibus tandem cõ-
probabit, dedit quotidianum usum Catechismi, uerum
usum sacramentorũ, & minime paucos, q̃ his recte & salu-
tariter utant, at de disciplina adhuc non parũ laboramus,
& eo difficilius, quod qui à disciplina abhorret, ab hoc re-
ligionis dissidio maximũ suæ licentiæ presidiũ, accipiũt.
Sunt enim & apud nos plures uocati, q̃ electi, multoq;
ee ij

*Mutua in-
sectatio, u-
trõsq; inui-
fos, fideq;
indignos
reddit.*

*Nobis deest
disciplina.*

VNDE RELIGIONIS CONTROVERSIÆ

maior eorum turba, qui uelint iugum hominum abijcere, quã qui suaue illud Christi iugum in se recipere. Quid autem nobis de sinceritate doctrinæ ad posteros polliceamur, si non constitutam quoque illis relinquamus & confirmatam disciplinam?

Apud uos uidetur non nihil alicubi superesse disciplinæ, at si non uigeat simul, simplex, puraque Christi doctrina, quid eius non sit coactum, seruale, fucatum, inane, Confitentur quidem adhuc homines peccata sua sacerdotibus, certis temporibus, at quàm multi id faciunt ex uera peccatorum pœnitentia, uero uenit à Christo petendæ studiorum: Cõueniunt subinde ad sacra, religionisque curam singularem nonnunquam, maxime cõsecratis ei rei diebus, præ se ferunt, at quousque hisce exercitijs studet id, ad quod ea instituta sunt, ut fide in Christum fiat auctior, & charitate in proximos inflàmator? Imo quã non pauci sunt, quos nullum harum rerum tenet desyderium, quicquid aliud in sacris ceremonijs non quærunt, quàm ut liceat eis, diu ex sui sententiã uiuere, & rebus præsentibus pro suis cupiditatibus adfluere, hoc est, diu offendere deum, & molestis esse hominibus? Nam nusquam non occurrunt, ut & antea memorauimus, qui, cum istas discipline reliquias, ne dicam umbras, & inania simulacra, quàm studiosissime colant, tamen nihil in omni uita sua demonstrant solidæ ac efficacis in Christum fiduciæ, nihil certæ & officiosæ in in proximos charitatis, nihil denique ueræ ac studiosæ morum sanctimonix, adeo se se in res & uoluptates uitæ præsentis ingurgitant, & ad fraudes doloque & plusquam peccatam nequitiam, abijciunt.

His uero quid cõferat, quicquid disciplinæ reliquum obseruant, quàm ut Dei in se iram, sicut securius, ita & grauius irritent, ijs ipsis Deum rebus, ut superius dictum, extrema

trema contumelia adficiētes, qua colere se eum maxime simulant. Sic enim cultum sui externum, sine fide uera & potentia exhibitum, habet, ut in Prophetis ubiq; ipse testatur.

At si uel umbra disciplinae, inquires, homines continentur, ex illuloribus Dei, facile ueri cultores, ex simulantibus poenitentiam, quos ex animo peccatorū poeniteat, effici possunt. Verum id quidem est, sed si accedat & doctrinae synceritas, & administrandi hanc per idoneos ministros sedulitas, pro quibus nos rebus contendimus. Quin nec illud inficior, esse etiam in ista doctrinae oppressione, & ministerij peruersione, qui Patrem Deū sincero pectore inuocant, nec in sacris ceremonijs, omnique Ecclesiae disciplina, aliud quam peccatorum remissionem, & spiritum pie recteq; uiuendi querunt, & haec à sola Dei patris misericordia, & gratuita beneuolentia Christi q; Seruatoris merito. Sed quam exiguus est horum ubiq; numerus.

Moueat ergo tandem nos tanta Ecclesiae Christi calamitas, tanta ouium Christi dissipatio, salutisq; propriae iactura. Ne simus ex eorum numero, de quibus Dominus queritur, occupatos praesentis saeculi opibus. & delictijs, non dolere, non lugere confectionem Ioseph, propterea nec irę suę emendatione malorum occurrere. *Amos 6.* Sentimus & fatemur pridem omnes, incumbere iram Dei in nos grauissimam, querimur dissidio hoc religionis, cū religione euertere rēp. interire & ripi nobis expetenda omnia. Iam causas huius certissimi exitij nostri non ignoramus has ipsas esse, quas cōmemorauī. quod uocantem nos ad poenitentiam Deum, Patrem indulgentissimum, uocantemq; tam diu, tamq; instanter, non exaudimus, sed alij, quantis possunt uiribus, omnē poenitentiae praeece iij

VNDE RELIGIONIS CONTROVERSIAB

dicationem, & huius administros oppugnant, alij impia
 socordia negligunt, ijꝑ qui Christi tamen aliquo studio
 tenentur, se in Christo non agnoscunt, non coniungunt,
 & quisꝑ in altero id magis quod est humani uitij, quod
 infirmitatis, quam quod est doni Christi, quod est spiri-
 tus Dei, consyderat, offensionisꝑ & alienationis à fra-
 tre causam sibi sumit.

Accusant nos qui in uestra parte timere & quærere
 Dominum uidentur, nos multa in ecclesia commouisse,
 quæ præstiterat ne attingere quidem, eaque audacia solu-
 uisse populum, & disciplina, & sacrorum reuerentia,
 iam ut in hoc crimine nos aliqua ex parte hæreamus,
 quid prositamen, si boni, & Ecclesiæ bene cupientes,
 id in quo nos deliquimus, amaris tantum criminatio-
 nibus perpetuo exagitent, iisdemꝑ etiã ea, quæ domini
 in nobis sunt, obscurent, suspecta & inuisa reddant: inte-
 rim uero strenue dissimulent, apud suos nullam peni-
 tus partem sacri ministerij synceram superesse, doctrinã
 Christi cum disciplina, præter umbram illam, quæ in po-
 pulo utcunꝑ retinetur, prorsus iacere, & contra, tam
 horrendas superstitiones & idolatrias foueri, sacrilegia
 nutriri, totiusque religionis peruersionem defendi &
 propagari.

Ego ingenue corãm Christo & Ecclesia eius fateor,
 me, cum ad hoc ministerium pertraheret, communionis
 sanctorum, & discipline Christi, nec iustam scientiam,
 nec dignam curam habuisse: eoꝑ in retinendis huius
 cõmunionis & disciplinæ uinculis, non eam quam opor-
 tebat, & prudentiã adhibuisse, & operam ecclesię Chri-
 sti nauasse. quanquam id quoꝑ coram eodem Domino
 Iesu & Ecclesia eius confiteri ausim, & debeam, me nihil
 unquam, dum hoc ministerio functus sum, aliud insti-
 tuisse

tuisse, & animo proposuisse, quam homines ad ueram et synceram Christi religionem reuocare, & repudiatis ijs, quæ cum Christi doctrina & institutis pugnant, ea restituere, quæ à Christo Domino tradita & cōmēdata sunt. Iam ubi ego impegi, ibi & complures symmistas meos impegisse, non nego; postquā in tanta ignoratione, rerum sacrarum omniū, in his densis tenebris, quibus tota ecclesiæ disciplina sepulta erat, ad hanc Euangelij administrationi functionem, pertracti omnes sumus.

At nos quicquid ad instaurandā ueris. sanctorum cōmunionem, ad perfectis, Ecclesiæ disciplinam facere ullo modo possit, id non amplecti modo parati sumus, & promouere; sed ut hæc cognoscantur ab omnibus & recipiantur, pridem summa cura, & fideli opera elaboramus. Quin adiuuant igitur nos hic sudantes, qui Christi esse uestra in parte uolunt, utque & apud uos cum doctrinæ sinceritate, ceremoniarumque religione, pia & uera disciplina, cum in clero, tum in populo restituatur, cum ipsi per se digno conatu student, tum nos socios, eaque, quæ nobis ad hanc rem Dñs contulit, non aspernentur. Dominus enim negligitur & reijcitur, cum eius mēbra, & dona, uel omnium infirmissima & minima negliguntur & reijciuntur, nec potest corpus Domini, quod est Ecclesia, instaurari & sarciri, nisi per omnem iuncturam, & opus cuiuslibet membri subministratio adhibeatur: quod quia iam inde ab excitato Luthero non fit, distracti manent sancti, & proditur Ecclesia Antichristis, causaque & facultas prebetur filijs diaboli, ut filios Dei dispersos, & magis inter se distrahant, & undique etiā opprimant, & impediant. Cogitemus hæc tandē, & ad animū reuocemus, quicquid in Christo nō unū est, id nec Christi esse, adeoque in sua dissipatione perire. At q̄ Christi

VNDE RELIGIONIS CONTROVERSIÆ

ſti ſpiritu præditi ſunt, ut ipſe fecit, in eo toti ſunt, eaq; de
cauſa miſſos ſe diuinitus agnoſcunt, ut quærant ſummo
ſtudio, quod perijt, & ſeruent, hoc eſt, reliquo domini
gregi adducant & coniungant.

Extremum orabat dominus Patrem, et tam obnixè, ut
daret diſcipulis ſuis, & omnibus ſibi horum miniſterio
credituris, ut unum cum iſtis eſſent, ſicut ipſe & Pater
unum ſunt. Cum itaq; tam multi utrinque exiſtant, qui
Chriſti frugi ſerui eſſe cupiūt, nec dubitari fas ſit, utrinq;
eſſe etiam plurimas ouiculas, etſi diſperſas adhuc, quæ
tamē ad Chriſti ouile pertineāt, profecto magnopere &
mirandū, & magis etiānum dolendum & deplorandū
eſt, tã non multos eſſe, etiã ex iſis, qui in corpore Chriſti
cū primoribus mēbris numerandi ſunt, quos ſatis com-
moueri uideas, tam exitioſo in quo ſumus, ſchiſmate, di-
gnoſq; flagrare zelo, reſtituendæ inter eos, qui tamen
Domini ſunt, uerę unionis & conſenſionis.

Excitemus igitur nos, & naturam corporis Chriſti,
quod eſt eccleſia, diligentius intueamur, cōſyderemusq;
paulo religioſius, quam cum uera in Chriſtum fide diſ-
ſentiat, quam cum germana Chriſti charitate pugnet,
quam aduerſetur toti profeſſioni nominis Chriſtiani, de
religione, de doctrīna Chriſti, de uita æterna, non ſolum
non conuenire cum iſis, quos eſſe Chriſti negare nō poſ-
ſumus, ſed nec ualde ſolicitos eſſe, ut cum his aliquando
cōſentiamus et coaleſcamus. De ſpiritu & ſenſu Domini
nobis nonnihil omnes pollicemur, ſed quando, ut ipſe,
uiſis turbis miſericordiã commouemur, quod ſint ſicut
oues diſperſæ & diſſipatæ, quæ Paſtorem non habeant,
quando nonaginta nouem in deſerto relictis, unã cente-
ſimam errantem, eo, quo ipſe animo, ſtudio, labore, pe-
riculo, quærendam inſtituimus? quando tale aliquid in
nobis

nobis sentimus: quale in se sensit Paulus, cum scriberet, Si qua igitur est exhortatio in Christo, si qua consolatio *Philip. 21* dilectionis, si qua communio Spiritus, si quæ iusta affectio & miserationes: implete gaudium meum, ut idem sentiat, eandem habeatis dilectionem, sitisq; unanimes, unūque sentientes, nihil per contentionem, aut inanem gloriam gerentes.

Excusamus ergo nos ipsos, si in fide Christi simus, pbemus nos, si in nobis sit Iesus Christus. Si .n. est, quia semper, & in omnib. sui similis est, nihil profecto in tota uita prius faciendū putabimus, nihil maiore sollicitudine, nihil ardentiore conatu studebimus, quā quærere quod perijt, et saluum facere, hoc est dispersas ouiculas Christi, caulisq; dominicis adhuc aberrātes, ad ipsum colligere, collectasq; in una ipsius fide, & charitate recte consociare, & unitas, pura & consentiente & doctrina, & disciplina, in eius pascuis, hoc est, in illa unitate fidei, conseruare.

Huic sane curæ, huic operi, totum sacrum Ecclesiæ ministerium institutum, & destinatum est. Nam quos Dominus Ecclesiæ suæ dat, Apostolos, Prophetas, Euangelistas, Pastores, & Doctores, hos dat, quemadmodū D. Paulus docet, ut opere. S. ministerij, sibi inseruiant ad coaptandum sanctos, ad ædificandum semper, & instaurandum corpus suum, donec occuramus omnes in unitatem fidei, & agnitionem filij dei, & proficiamus in uirum perfectum, ætatis Christi plene adultæ, nec uoluamur & circumagamur omni uento doctrinæ. *πρὸς κατάργησιν τῶν ἁγίων*, inquit Apostolus, hoc est, ad sanctorum, in corpore domini à legitimā ac concinnam compositionē, & coagmentationem. Nam sicut medicis, desinente Galeno, *κατὰ γινώσκον* reductio est ossium, ex non naturali, in naturalem locum, ita in Ecclesia, quæ corpus est Christi

Apostolo teste, electorum, hoc est, membrorum Domini, ex disunctione, ceu luxatione quadam in suum locū, & ordinem repositio et recō cinnatio. In hoc enim omnis sancti ministerij opera ponenda est, tota cura fidelium ministrorum consumenda: quo nisi totos nos, quicunq; ad hoc ministerium uocati sumus, impenderimus, rationem impositi muneris Christo domino nunquam approbabitur.

Ex his itaq; cognoscere licebit, quibus ex causis dissidium hoc religionis, & ortum primum est, & auctum deinde perductumq; adhuc & retentū sit, nunc & de eo dicendum, quonam pacto dissidium hoc tolli, & uera Ecclesiarum concordia restitui queat.

Quibus rebus Ecclesie in piam concordia reduci queant.

CERTVM itaq; cum sit, peccata nostra, sicut inter Deum & nos, ita & inter nos ipsos, distractionem facere: & uideamus omnes quanto perire, quamq; diu iam pater cœlestis nos ad ueram pœnitentiam inuitet, sollicitet, urgeat: excitemur tandem, demusq; hanc ei gloriam, ut agnoscamus ex omni parte, quicquid peccauimus: emendareq; id, non extenuare studeamus: deinde quicquid uspiam domini est, id abolita omnium priorum temporum offensione, contemptoq; crucis scandalo, synceriter cognoscamus, & cupide amplectamur, quamlibet id humile & damnatum mundo habeatur: quicquid uero domini non est, quamlibet id splendidum & excelsum mundo existimetur, huic uale longum dicamus.

Nec enim nisi inter filios Dei, & in ijs, quæ uere à Domino tradita sunt, non excogitata à superba mente carnis nostræ, Christi consensio constitui potest. Quo circa, id semel, si quid ē ueram et stabilem Ecclesiarū concordiam,
&

& sinceram, ac solidam religionis instaurationem, querimus, omni reiecta dubitatione, statuendum est nobis, ut cum ijs, qui non sunt nati ex Deo, quos non agit spiritus Christi, sed spiritus Diaboli, ex quo nati sunt, cuiusque opera faciunt, nobis, qui Christi esse uolumus, nihil posse esse in rebus Ecclesiae commune, sicut nec Christo cum Belial: sed sicut Christo, cum Belial perpetuum, *ij a cor ordoy* bellum geritur, ita nobis quoque cum filijs Belial irreconciliabile, & irremissibile bellum gerendum esse.

Quemadmodum igitur pii olim reges, uerique Propheetae, de restituenda religione nihil prorsus cum sacerdotibus sui temporis impijs, quamlibet illi indubitata sacerdotij successione, & amplissima illa supremi iudicij, illis a Deo concessi, praerogatiua pollerent, constituere potuerunt, sed coacti sunt, Ecclesiam Dei cogere & instaurare, omniaque cum ijs tractare & constituere, quos ad id animauerat & excitauerat Deus, quaecumque externam personam gererent, sicut Ioannem: Et Christum, & Apostolos oportuit Ecclesiam sanctorum colligere inuitis, & contra extremo conatu pugnantibus, qui tunc sacerdotij honorem tenebant: Vti denique tempore persecutionis, quae Ecclesiae perpeffa sunt ab haereticis, orthodoxos, tum ex clero tum ex plebe, uelut conspiratione contra impios & haeresi infectos Episcopos, facta, ad sanam Christi doctrinam, & sanctam in ea comunionem, per se congregari, & de religione constituere necesse fuit: Ita neque hodie quicquam dubitandum est pijs, oportere nos, inuitis licet ac reclamantibus summis sacerdotibus, scribis & legis doctoribus, & senioribus populi, hoc est omnibus, qui religionis sibi primam & iudicationem & gubernationem uendicant, ueritatem dei ab illis suppressam excitare, ac uindicare, excitamque & uindicatam amplecti, &

*in concilia
tione Eccle
siarum, nul
la uel suc
cessionis
uel alia ex
terna per
sona respici
enda.*

consecrati, ac nihil morari, quas sibi, qui Pontifices & Episcopi hodie uocantur, uel successiones, uel firmatas diuturna piorum tolerantia dominationes, sumant, aut potestates iacent, sed sequentes uocem Domini, principis pastorum, cuius solius oues propriae sunt, eiusque brachio fretos, dare operam & eniti, ut ipsi, sub hoc ipso, solo bono pastore, primum ueris animis iungamur, penitusque uniamur, indeque, quascunque eius ouiculas, per errorum diuerticula fusas ac palantes adhuc uidemus, in caulas eius, hoc est, pure doctrinae & syncerae disciplinae uinculo consociatas Ecclesias, cogamus, contempto omni furore & potentia eorum, qui in ouile Christi, non per Christum, sed aliunde ingressi sunt.

*Qui non
intran per
hostium ouile
tantum
mactatum
oues ueniunt.*

Nec enim ad aliud hi ueniunt, aut comparati sunt, quam ut gregem Domini diripiant, & mactent. Non faciunt cum Domino, quod totus orbis uidet & deplorat, igitur nisi falsum dixit ueritas ipsa, contra dominum faciunt, non colligunt cum Christo, igitur dispergunt, cum Satana. Quo circa, citius a spinis ficus, & a sentibus uuas colligemus, quam ut horum consensu, & ope, Ecclesiarum reformationem ueram constituamus.

Si iam nullus locus, nullum nomen, nulla successio, nulla denique res, nulla potentia mundi, quenquam rogerat Deo, sensumque dei inspirat, sed solus id praestat spiritus Dei, qui ubi uult spirat, & confert unicuique pro suo arbitrio, quod Ecclesiae conducatur, quod omnis scriptura tam clare ubique praedicat, & adtestantur ad unum sancti Patres omnes, Si nati sunt ex diabolo, quicumque faciunt opera diaboli, nec potest qui non est ex Deo, sed ex diabolo natus, non persequi, & perdere, quo ad eius fuerit, filios dei, Quid mortaliu miserimi Germani, Romam, quid ad omnes

omnes eos respicimus, quos uidemus tam obstinate operari opera diaboli, quos agit & fert Spiritus Christo aduersarius, dissipator, & destructor gregis Christi, quorum omnia consilia, cunctæ molitiones, uita tota, tam contradicit, & pugnat cum omnibus, dictis & factis Domini nostri Iesu Christi.

In manibus nostris nostram salutem posuit Deus, conciliationem doctrinae suae, & constitutionem disciplinae, utque hanc complectamur, nullo non modo & ratione, nullis non inuitamentis, & incitabilis, uocat, excitat, impellit totos iam uiginti annos, & scilicet, hac omissa, imo abiecta, prorsus diuina occasione, expectabimus, dum Romani purpurati, & alij sub titulis Episcoporum, manifesti Ecclesiarum deuastatores, nobis de instaurandis Ecclesijs consulant & praescribant.

Qui in cathedra non illudentium Deo, & hominibus, sed Mose, & Apostolorum, sederint, hoc est, doctrinam Mose, & Apostolorum tradiderint, hos libenter audiemus, quicquid uiuant. At qui aliud, quam hi ipsi, Prophetæ & Apostoli, Euangelium afferunt, uel qui ut id, quod illi nobis attulerunt, etiam quamprimum extinguatur, nihil prorsus relinquunt intentatum, qui denique si cum Caipha prophetent, eam prophetiam sic cum eodem Vate, cum intelligunt, tum explicant & adhibent, ut morti dedant Christum, hi anathema nobis habendi, & ut lupi rapaces cauendi, ut Antichristi fugiendi sunt.

Ea propter, si qui sunt principum, praesulum, doctorum, priuatorum, ut non pauci sunt, quos Dominus sui cognitione donauit, his, nisi scientes & prudentes, sempiternum sibi, suisque exitium accersere uelint, uidentum, annitendum & summis uiribus elaborandum est, ut ipsi sese iungere studeant, & restitutionem Ecclesiarum moliantur.

Q V A R A T I O N E

antur, neglectis & repudiatis omnibus, quicquid nominis, dignitatis, opum, in Ecclesia sibi uendicent, quicquid externę umbrę aut formę pietatis præ se ferant, cū uirtutē pietatis minime præstent, qui se Christi aduersarios, uerbis atq; factis declarant, qui, quę carnis, nō quę Spiritus sunt, sectantur, qui denique sua, non quę Iesu Christi, & Ecclesię eius sunt, querunt. Manifesta sunt opera carnis, nec obscuri fructus spiritus: à fructibus igitur doctrinę eorum, deinde etiam uitę, discernatur, quę sit à Patre cœlesti, quę à malo sata arbor, qui ueri, qui Prophetę falsi. Qui, n. in uestra, generose Domine, parte Christi spiritu præditi sunt, non dubitabunt se apud nos ingentem habere fratrum copiam, quibus adherere ut membris debeant. Agnoscent enim in his facile, quo ipsi uiuunt spiritū, nec .n. poterunt non sentire membra Christi, eam, quę inter ipsa est, cognationem, & iuncturā sub cōmuni capite Christo. Enascitur quidē & in nostro agro plurimum zizaniarum, ut & supra confessi sumus, nec paucos putres pisces nostrum quoq; Euangelij rete attrahit, nec defunt in nostro grege foetidi hirci: at gratia Christo, minime contemnendus & eorum numerus est, qui Christo uere regeneriti, & inliti, regnum eius syncero pectore quærunt, idq; tota uita ipsi de se testantur, ut cognoscere eos sanctis difficile non sit. Qui itaque utrinq; huiusmodi sunt, hi sese inuicem studiose inquirant, diligenter cognoscant, amice complectantur, summaq; cura, iungant et cōsociet, penitusq; uniat. Id ergo post ueram peccatorum pœnitentiam, proximum est, in quo si ueram Ecclesiarū & conciliationē & reformationem querimus, nobis elaborandum est, ut scilicet quicquid quę Christi esse uolumus, ipsi nos inquiramus, agnoscamus, complectamur, omnesq; non filios Dei caueamus, fugiamus,

fugiamus, mundoque toti nos, & illum nobis crucifixū reputemus, nullius usquam personę respectu impediti.

Tertium autem quod ad hanc rem necessarium erit, est, ut in nomine Christi, qui hoc spiritu pręditi, atq; hac uoluntate in Ecclesiam Dei animati sunt, & uel docendi, uel gubernandi munere, eoq; siue ciuili, siue ecclesiastico funguntur, conueniant, & hoc ipso magistro cęlesti, in medio ipsorum præsidente, mentesque ipsorum, ut & scripturas, & quęcunque ad salutem pertinent ecclesię, recte intelligant & considerēt, aperiēte, sanctā synodū VT Synodus celee celebrent, ipsasq; scripturas in manus sumāt, ac bona fide branda & religione summa scrutentur. Tam .n. idoneę illę sunt, 2. Tim. 11 & ad docendum quę uera sunt, et ad confutandum, quę falsa, ut homo Dei undique absolutus, & ad omne opus bonum instructus reddatur.

Non enim sunt, ut impij blasphemant, nasus cęreus, in quemlibet sensum flexiles. Vnum, certumq; & eum certissime ac familiarissime docent, sapientiamq; solidā prebent paruulis, lucerna sunt lucidiss. omnibus, in eas pie & attente adspicientibus. Euangeliū Christi nemini obscurum, nullum ambigū, aut obiectum esse potest, 2. Cor. 4 nisi pereuntibus, quorum sensus, quod increduli sint, Deus seculi huius, excęcauit. Ceteri in eo, gloriam domini reuelata facie, tanquam in speculo, clare contemplantur, & a gloria in gloriam uitę cęlestis, trāsformantur, tanq̄ a Domini spiritu, eo certe, qui scrutatur profunda Dei, per quem nobis reuelat Pater, quę donauit 1. cor. 2 quęque preparauit diligentibus se, quę alioqui, nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec cor hominis apprehendit.

Nec uero scripturis tantum hic iuuamur, tamen si solę ad plenā perfectam q; religionis restitutionem abunde sufficiant.

QVA RATIONE

sufficiāt, ita clare, simpliciter, certo, atq; copiose docent, quæ ad salutem pertinent omnia, sed accedit alterū quod non contemendum subsidium. nam quid ueteres ecclesiæ crediderint, quid obseruarint, quid denique in omni uita seclatē sint, id quoq; in scriptis Sanctorum

Alterū ad Patrum, indubitata luce & consensione, extat. Accedant *piā concili* modo amini, qui cupiant facere uoluntatem Domini, *ationē ad-* qui non ut ipsi, sed ut Christus regnet, ex animo querāt, *iumentum* hi enim soli de doctrina Christi, ipso testante, cognosce- *scripta pa* re & iudicare possunt. *trum*

Explodēdi Vt autem audiēdi non sunt, qui à scripturis, ad homi- *qui rogant* num responsa, hoc est, à sole, luceq; uitæ sempiternæ, & *nobis lice-* beatae, in perpetuas gehennæ tenebras, seducere nos *re conciliū* conantur, ac illam omnium execratione dignam blasphemiam euomunt, nihil ex scripturis certum, nihil simplex *sine ponti-* proferri, ac statui posse, quasi uero homines simplicem, *ro. assensu* & unius certique sensus doctrinam adferre possint, Spi- *celebrare* ritus sanctus, omnis rectæ mentis, & sermonis unius author & largitor, non possit. Ita & illi refutandi sunt, qui mētuntur non licere nobis concilium, sine Pontificis Roma, assensu cogere, aut quicq; de religione, quod non ipse cum alijs nationibus simul approbet, statuere. Certe quod cum scriptura Dei non conuenit, quod non est traditum initio, & obseruatum bonis Ecclesiæ temporibus id ulla ætate admittere, & si uniuersi & angeli & homines assentiantur, nec ius, nec fas est. contra, quod docuit & instituit Christus, cū per se, tū per Apostolos suos, quod religiose coluit pia antiquitas, id amplecti, ac consecrari necesse est, quicunq; Christi esse uolunt, & quicquid ab eo dissentaneum est, reijcere & fugere, etiā si reclament uniuersi simul superi & inferi.

Atqui quæ sunt commendata & instituta à Domino, quæ,

que secus, ea non poterunt, ne Germanos quidem, quamlibet tardos, & à malis Romanensibus bestias cognominatos, latere; siquidem ea, inuocato spiritu Christi, in scripturis, & S. patrum monumentis, sincero studio inquirant; Nemini enim petenti fide, non datur bonus spiritus à patre coelesti; & inueniri se sapientia dei patitur ab omnibus ipsam pie querentibus, imo his ultro ipsa sese ingerit, & offert; nec quisq; prece, & uero faciendæ uoluntatis dei studio, adyta ista mysteriorum Christi pulsauerit, cui non ea confestim recludantur.

Et que, aut unde illa Ro. Pont. potestas in Ecclesia dei, ubi nulla, nisi pro ueritate, & ad ædificationem esse potest: unde, inquam, infinitum istud imperium? ut nobis celebrare concilia prohibeat, ad inquirendum de preceptis domini, & seruatoris nostri Iesu Christi, deq; ratione, huc perueniendi, ut illis quoq; uniuersi uiuamus? In confictis illis decretalibus, epistolis, quas Gratianus adducit disti. xvij. inter alia apocrypha, hoc quoq; legit; multis nos Apostolicis et Canonicis regulis instrui, non debere absq; sententia Ro. Pontif. concilia celebrari. At ubi extant hæc regulæ? quibus cõstat eas concilijs definitas esse? aut à quibus Apostolis profectæ sunt?

Inter Canones qui indubitata fidei sunt, uerèq; Apostolici habentur, præceptum est, ut quotannis, in qualibet Prouincia binæ Synodi habeantur, & in qualibet natione, quoties Ecclesiæ id necessitas postulerit. Id grauibus pœnis sancitum, & melioribus Ecclesiæ temporibus religiose semper obseruatum est. Cumq; obseruari negligentiùs inciperet, reprehenderunt hoc ueri Ro. Pontif. & pij Imperatores, ut certâ desolationis Ecclesiarum causam, Tam abest, ut ullam nationem, uel Prouinciam, à Synodis celebrandis, absterrendam existimarint.

Omnes qui de uoluntate dei inquirunt, eam cognoscere poterunt.

Confictæ decretales.

In singulis prouincijs binæ Synodi quotannis.

Can. Apost. .xxxvij.

Con. Niceni Can. 5.

Con. Mileninum

Can. 9.

Q V A R A T I O N E

Ad generales quidem Synodos, Episcopi Rom. dum ueros hæc Ecclesia habebat, semper uocati sunt, sicut primi inter Patriarchas habebantur. At non licuisse, nisi Romani Pon. accedente authoritate, etiam generales Synodos indicere, & celebrare, nedum nationales & prouinciales, uanissimum esse nemo ignorat, q̄ tenet historias Ecclesiasticas, & in ueterum scriptis mediocriter est uersatus.

Quam multa .n. concilia in diuersis nationibus celebrata narrat Eusebius, & author Tripartitæ historiæ Ecclesiasticæ, & pleraq̄ eorum admodum frequentia, & in quibus grauissimæ fidei controuersiæ decisæ sunt: quæ Pontifices ne celebrata quidem norant, ante quam sancti patres, qui in illis conuenerant, quæ sitauerint, ipsi, ut ad alios primores Episcopos, ita etiam ad Romanos perscripsissent. Idem Episcopos Africæ obseruasse, D. Cyprianus, & Acta conciliorum Africanorum, quoties commemorant.

Procuratio enim & iurisdictio Episcoporum habet, ut Cyprianus ad Cornelium Rom. Pontificem, eam descripsit, cum quidam in Africanis concilijs condemnati, ad Romanæ Ecclesiæ iudicium confugissent. Cum statutum sit inquit omnibus nobis, & equum sit pariter ac iustum, ut uniuscuiusq̄ causa illic audiatur, ubi & crimen admissum, & singulis Pastoribus portio gregis sit adscripta, quam regat unusquisq̄ & gubernet, rationem sui actus domino redditurus: oportet utiq̄ eos, quibus præsumus non circumcursare, nec Episcoporum concordiam coherentem, sua subdola & fallaci temeritate collidere: sed agere illic causam suam. ubi & accusatores habere, & testes sui criminis possint: nisi paucis desperatis & perditis minor uideatur esse authoritas Episcoporum in Africa constitutorum, qui iam de illis iudicauerunt, & eorum conscientiam

Cyprianus
Epi. lib. 1.

conscientiam multis delictorum laqueis uinctam, iudicij sui nuper grauitate damnarunt.

Hæc ille, quæ & Cornelius Ro. Episcopus, ita niti iure Ecclesiæ nouerat, ut causam istorum, qui ab Africani concilijs damnati, Romam uenerant, admittere cum clero & plebe sua noluisset, anteq̃ Cypriani de ea re epistolam accepisset.

Hinc itaq̃ clare intelligitur, quarumlibet nationũ Episcopos, si quid existit erroris aut uitij inter ipsos, aut in Ecclesijs eorum fidei creditis, debere ipsos per se concilia statim cogere: & quod dominus dederit, pro ueritate contra mendacium, pro synceritate disciplinæ, cõtra omnem dissolutionem morum, decernere & statuere. Quod etiã tam firmum & ratũ haberi debet, ut nec per Rom. Ponti. rescindi possit, id, quod sanctiss. martyr in eadem Epistola certissimis & necessarijs argumentis probat.

Ex eodem igitur Ecclesiarum iure, postea in Concilijs Africanis decretum est, eum excommunicandum esse, qui a suæ nationis Concilijs Romam prouocasset. Nam in Niceno & alijs concilijs constitutũ fuit, eos, qui se sententia concilij alicuius inique premi putarent, non ad unum aliquem Episcopum, sed ad manus, frequentiusq̃ conciliũ appellare deberet. Ex his quis non uideat, quam uanum illud sit, nulla debere celebrari concilia, sine assensu Romani Pontificis?

Can. 125.

Can. 5.

Hæc uero omnia eo nituntur, q̃ non est in Ecclesia potestas, nisi ad ædificationem: quare & moderari omnem in Ecclesia, & distribui potestatem oportet, prout illud ad pietatem ubiq̃ retinendam, restaurandam, & prouehendam facere queat. Cũ itaq̃ dubitari nõ possit, spiritũ sanctum singulis quoq̃ Ecclesiæ moderatorib. inuocantũ benigne adesse: nec minus facile mentem suã inspirare

QVA RATIONE

multis, atque uni Romano Pontifici, ut uere & pie patres Africani Romano Pont. Celestino obijciebant; & quæ sitarum Ecclesiarum incommoda propius sentiant & certius cognoscant: id recte à S. patribus ita constitutum & obseruatum est, ut singule per se, & Ecclesie, & Prouinciæ, & Nationes, quæ religionis Christi sunt, procurent: quæ contra uitia irrepsent, corrigant, & ad regulam Christi cuncta conforment: ad quam ab omnibus alijs, & Ecclesijs, & Episcopis, & hoc ab unoquoque studiosius adiuuari debeant, quo ampliorem quisque in Ecclesia potestatem accepit: impediri uero à nemine. Paulus enim & Cephas ipse, Paulo teste, Ecclesiarum sunt, non Ecclesiæ horum, aut ullius creaturæ, sed Christi. Verum hac de re infra in articulum de Ecclesia, plura & explicatiora dicemus.

Sed uictus uiru eritatis Gratianus, & sentiens, quam manifesta sit earum, quas adduxisset, decretalium uanitas, subiecit initio statim sequentis distinctio. Episcoporum concilia, licet non ad definiendum, & constituendum, tamen ualida esse ad corrigendum, ad exigendum, atque in dicandum, quod statutum est. Quamquam autem id falsum scribat Gratianus, quod non & horum conciliorum sit definire & statuere, quæ ad Christi religionem pertineant, ut iam ostendi, tamen uel id permittant nobis Romanenses, quod Gratianus concedit. Nam nos nihil amplius petimus, quam ut quod statutum, et definitum est, à Christo ipso, ac S. Patribus, reuocetur, & ualeat. Siquidem igitur oues Christi sumus, non Pon. Ro. prohibentem, sed Christum præcipientem habere Concilia, audiamus, et in eius nomine conuenire festinemus, pie inquisitum, quæ illi in nobis probentur, quæ secus, nihil addubitantes, eum in medio nostri, non modo ad futurum, sed etiam per eum, quæ cunctæ salutis nostre intersunt, nos cum pro his, in nomine eius consentienter rogauerimus, impetraturos. Sunt.

Sunt uero & alij, & quidem ex eorum numero, qui religioni quam optime consultum cupiunt, qui tamen a Synodis abhorrent, existimantes pijs modo concionibus instandum esse, Dominum facile uiam inuenturū, ut eos inter se tandem, quos suos nouit, ipse coniungat, religionemque suam restituat. uias eius non esse, ut sunt uia hominum. Deum, cū in omnibus, tum maxime in rebus Ecclesiasticis, præter, ac sæpe contra rationem nostram, agere. A synodis etiam Sancto, Patrum temporibus, plus ferè mali, quam boni ecclesijs allatum esse. Proque confirmatione sententiæ suæ, adducunt sententiam Gregorij Nazanzeni, scribentis ad Procopium, se nullius Synodi bonum finem uidisse, nec synodos fuisse ullas, quæ non malorum potius incrementa, quam solutionem attulissent. Postremo dicunt doctrinam Christi, nunclibris tam copiose & luculenter explicatam, ut qui horum lectione, accedere ueritati nolit, eum nec accessurum, si multæ synodi celebrentur.

Hos uero rogatos uelim, ut inuicem hæc quoque considerent. Primum, prædicatione Euangelij, religionis, totam ut institutionem, ita & restitutionem niti: fides enim ex auditu prædicationis Euangelicæ, at Dominum hunc tamen ordinem in reparatione religionis tenere, ut initium quidem à concionibus faciat, ad quam suos præter omnem rationem huius seculi uocare, & excitare solet, ita uti Mosen, aliosque Prophetas, deinde Apostolos, & alijs temporibus, alios uocauit & excitauit, sed quando per conciones aliquousque progressa est ueritas, ac collectus est Christo aliquis populus, consueuissè semper, ut qui electos suos instar membrorum, in se connexos & coherentes habeat, id quoque dare, ut corpus hoc sanctorum, ex ipso coaptatum, & com-

*Quibus de
causis et bo
ni à syno
dis abhor
reant.*

Q V A R A T I O N E

Ephē. 4. pactum, ipsam sui incrementum, & ædificationem sui faceret, per subministratorem cuiusque iuncturæ, & secundum operationē, cuiq; membrorum pro fidei modo admensam. Nullum enim potest in corpore Christi membrum esse ociosum, quodue non habeat peculiare aliquid, quod, pro sue fidei portione, ad communem totius corporis utilitatem, conferat.

Hinc Mosi statim concilium adiunctum est seniorū, & factis præfecta est ingens multitudo leuitarum, & selectorum ex his sacerdotum. Hosq; ppij semper Reges in conseruandis & reparandis religionibus, religiose confulerunt. Nec enim Dauid sacras ceremonias tam magnifice instituit, nec Ezechias & Iosias restituerūt, absq; sacra synodo seniorum, sacerdotum, prophetarum, & leuitarum. Ita & Apostoli, quicquid incidere magni, mox cum senioribus conuenerunt, totaq; sæpe ecclesiam adhibuerunt. Expendantur quę diuus Lucas scripsit de electione Mathiæ, septem diaconorum, de discussione quę stionis illius, an necessarię essent ceremoniæ Mosi, deq; Pauli ad ecclesiam Hyerosolymitanam purgatione. Erat D. Paulus spiritu Christi omnium maxime instructus, nec deerant Romanis, Theffalonicensibus, alijsq; ecclesijs sue cōciones, tñ hic tantus Apostolus, cū propter suā ipsius, tum illorū fidem confirmandā, tāt opere cōuenire cum eis, sanctamq; synodum celebrare, expetebat.

Est quidē hęc uia & ratio, naturæ quoq; consentanea, ut dum aliquid in rep. turbatur, cumq; existit inter ciues dissensio, ut aliquot prudentes, boniq; uiri cōueniant, & componendi quod turbatum est, & redigendi in cōcordiam ciues dissidentes, consiliū captēt. sed hoc ipsum, beneficium & opus est spiritus diuini. Nec enim ideo ecclesiam aliquid nō decet, aut non suscipitur ex Spiritu Domini

Domini, quia congruit cum natura, & hac duce usurpatur etiam à uiris politicis. Nam & in naturæ ratione spiritus Dei, lumen suum elucere aliquousque facit. Utq; contra uitiatam naturam semper, & præter hoc, quod in hominibus reliquum mansit iudicium, sæpe, non tamen contra eas rationes agit, quas animis hominum ipse indidit. fatalia miracq; sunt opera Domini, at nō monstrosa, non sine ratione. Non igitur moretur nos, quod & natura duce homines, perturbatis et afflictis rebus ciuitatū, conueniunt, & in commune quærunt, atque deliberant, quomodo morbis reip. remedium adhibeant, cum idem facere & in scriptura spiritus doceat.

Nec ab eo absterreat, q; & Ecclesiastici conuentus, sæpe non optimū finem fortiuntur. Ita. n. est rerum humanarum cōditio, ut quo per se quilibet magis necessarium, & utile est, hoc plus ab eo incōmodi percipiatur, si quando corrupti id contingat, uel perueri. Quid magis saluificum, & hominibus æque necessarium, atq; doctrina religionis, & sacræ ceremoniæ? at quæ rebus humanis exitialior adueniat pestis, & præsentior inferatur perniciēs, quā si doctrina administretur insincera, & ceremoniæ uitentur? Si quid mali extitit à conuentibus Ecclesiasticis, id certe non extitit uitio conuentuum, sed hominum, non in nomine Christi cōuenientium. Si mali homines singuli & seiuncti multū incōmodant, quid mirum, si magnas turbas ciēant, cū se plures iunxerint? Interim tamen manet firma promissio, si uel duo de re aliqua super terram consenserint, pro qua rogēt, eam à Patre cœlesti impetraturos: & mediū fore Christum, ubi cunq; uel duo, aut tres tantum in eius nomine conuerint. Non pendet quidem doctrina ueritatis, & conscientiarum pacificatio, nec à multitudine, nec à conuentu
hominum

QVA RATIONE

hominū, sed à solo spiritu Christi: at hic sese iuxta promissionē suam, tū maxime exercere & uim suā explicare solet, cum secuti promissionem Domini, nos ut membra Christi, maxime iungimus: & ad ministrandum nobis inuicem, pro modo fidei, & doni cuique impartiti, nosmet studiose coaptamus.

Erant tempora Nazanzeni admodum turbulenta, propter Valentis, qui cum Arrianis faciebat, imperium, multumque grassabatur in sacerdotum ordine malum contentionis & ambitionis. Quamobrem non bene terminari synodos, mirum non fuit. Tamen optimus certe finis fuit synodi Constantinopolitanæ, quæ auspicijs Theodosij celebrata, hunc ipsum Gregorium ei ecclesiæ Episcopum præfecit. Sic etiā Nicenæ, & multarū aliarū synodorū optimus finis extitit, magnaq; in illis uis malorum sublata, & multa facta bonis est accessio. Quocirca dictum illud Gregorij, quod uir pius, excessu quodam indignationis (ob eā, quæ tum inter sacerdotes inualuerat, *φιλονικίαν καὶ φιλαρχίαν*, ut queritur, ad amicum) epistola priuata, scripsit, non est, ut uniuersalis de synodis sententiā usurpandum.

Sunt igitur Synodi, atque ecclesijs conferunt, pro ut ij fuerint, qui synodis conuenerint. Si planè malī, hoc certe plus damni Ecclesijs dabitur, quo plures, et maiore cōsensione, quod prauū est, statuerint. Si uero, non quīdem omnino malī, tamen sui amantes, & proprię tenuitatis ignari, qui docere quam discere, dare leges quā accipere, præesse quam subesse malint, facilius quoque excitationis contentionibus, turbas ciebunt, & mala Ecclesiæ reddent acerbiora, quā ut excitatas perturbationes, sedare, morbisq; Ecclesiæ remedia inuenire queant. At si uere pīj, & timentes Deum, in nomine Christi, non suo
suique

si quis ipsorum studio & cura reiecta, congregati fuerint, certe quo fidelius hi se in Dño coniunxerint, hoc magis spiritu suo presentē sentient: quoque singuli se ipsi capiti suo, ut membra, in salutem totius corporis dirigendos accommodauerint, hoc plura etiam per eos in edificationem Ecclesiae ipse perficiet. Quae itaque nostra uitia sunt, ne Synodis adscribamus: sed, his correctis, in nomine Christi pure conuenire, & quae illius sunt, non quae nostra in conuentibus quaerere studeamus: & eam sentiemus domini presentiam, spiritusque eius efficaciam experiemur, qua plurima, quae seiuncti nunquam possemus, & mala ab Ecclesijs depellemus, & bona ac salutaria constituemus. Deus consensionis & unionis, uult & sacris Synodis suam gratiam & auctoritatem constare, utque suos coniunctionis in se studio magis inflammet, non parua subinde dona coniunctis largitur, quae negat seiunctis.

*Deus uult
suos coniun-
ctim agere,
ideo con-
iunctis
praesentius
adest.*

Est denique & illud inconsyderate dictum, extare libros, quibus cuncta religionis mysteria abunde explicata sint, ad horum lectionem esse inuitandos eos, quibus nostra nondum satisfaciunt, non frustra tot subeundos labores conueniendo, tantaque faciendas impensas, nec enim conuentibus doceri posse, qui libris non potuerint. Quam uero non digna sit ista prudentibus rerum Christi oratio, inde satis cognosci potest, quod cottidie experimur omnes, quam multorum conscientiae uia uoce foeliciter expediuntur, & ad salutem erudiuntur, quae nullis scriptis expediri, recteque institui potuerant. Utque multa est omnium in cognoscendis Christi mysterijs imbecillitas, si desit qui scripta explicet, quam procliue est, quamlibet dilucide, et cautim composita sint, ut in prauum sensum detorqueantur. Et si scriptis satis doceri homines possent, id certe diuinis potius, quam nostris libris, effectum pridem uideremus.

*Scriptis non
posse quae
Christi sunt
satis cognos-
ci.*

Q V A R A T I O N E

In Synodis multa do- na, multi doctores. Iam non est in sacris conuentibus uiuæ tantum uocis beneficium, quæ ad docendum homines, scriptis semper est efficacior, adsunt ibi quoq; multi, quorû singuli suis donis pollent, singuli suam habent in cõmune commo- dandi facultatē, magnum est etiã, cū præsentē Domino, quæ uniuersæ Ecclesiæ eius conducant, quæruntur, & quæruntur à multis, quorum neminem Dominus ἀσύν- βολος esse sinit: quo certe fit, ut sæpe unde minime expe- ctabatur, consiliū, & ratio adfertur, cuius latiss. utilitas patet.

In conuen- tib. pericu- lum est ob- scuranda, & circum- scribenda doctrina et liberta- tis Christi. Verum adhuc unus superest scrupulus, Religionem negant rem esse, de qua liceat pacisci, aiunt nephas esse, ut ueritas obscuretur, & inuoluatur conuentis, ac transactio- nibus hominum, quod quidem in his conuentibus, qui ad conciliandas Ecclesias instituti sunt, fieri soleat. Nam qui in errore, & uitio sunt, nihil de errore suo cedere, aut uitiosis ritibus, nisi eis inuicem, etiam de ueris dogmatis, & probis ritibus aliquid remittatur. Est quidem hæc in- genij humani labes, ut agnoscere errorem suum egre sus- tineat. Quare quæ homines diu in dogmatis & ritibus, religiose sectati sunt, & coluerunt, ut ea simpliciter abijci- ant, se haud ita facile persuaderi patiuntur. Quærūt itaq; quas possunt uias, & colores, ut quam minimum con- celsisse uideantur.

De concor- dia Eccles. cum ihs tan- tum agen- dum, qui Dominum quærunt. Nos autem antea diximus, non cum ihs esse, uel con- ueniendum, uel tractandū de religione, qui nobis agnos- sci non possunt, filij dei, & Christi spiritu præditi. Est quidem omni poscenti, eius, quæ in nobis est, spei reddenda ratio, at de sanandis morbis Ecclesiæ, deq; explicanda doctrina, & instauranda disciplina Domini, deliberan- dum cum ihs tantum est, in quibus apparet esse sensum domini, esse studium restituendi Ecclesiam eius. Tamen quia

quia charitas non patitur, nimium acre de ijs, qui se Christi esse profitentur, iudicium facere, sed quenq; ex dictis suis, nisi facta aperte reclamatione, & iustificat, & condemnat: & mira artifex est, ad simulandam pietatem hypocrisis: hoc diligentius animus in agendo aduertendus, & religiosius omnia consideranda, & excutienda sunt, tempus quoq; iustum sumendum, nemo sanctorum non consulendus et audiendus, deniq; assidue pro doctrina, et ductu spiritus sancti orandum est, ne quid ueritati, ne quid gloriae Christi, decidatur. Nam ut Christi nomen quam augustius, sanctificetur, & regnum eius quam amplissime restituatur, id quod non obscuranda, aut implicanda, sed & illustranda, & explicanda Christi doctrina, fieri potest, unice spectandum in sacris conuentibus, & religione summa querendum est. Si ulla igitur in re, tum est maxime cum de religione agitur, & statuitur, ceu scopulus fugiendum omne uerbum ambiguū, omnis oratio multiplex, omnis definitio non clara.

At uero non ideo quia difficilis, & periculosa est religionis conciliatio, omitti quicq; debet, aut intentatum relinqui, quod ad inueniendam, & perficiendam eam, momentum aliquod conferat, ne dum id, sine quo illa reperi, atq; confici haud unq; poterit, uti est, conuenire in Domino, et rationes, uiasq; eius, comunicatis consilijs inquirere. Est per se imbecilla admodum mens nostra ad recte intelligenda, & infans lingua ad explicanda, quae Dei sunt: tum factum est contentione tot annorum, cui accessit immanis illa crudelitas, qua in nostros, tanq; mortalium omnium maxime impios & noxios, supramodum desauitū est, ut animi ultro citroq; exacerbati, minus libenter se accommodent ad faciendam pacem & concordiam: & sicut tam diu iam, tanq; obfirmate alteri de alteris non optime iudicas

hh ij

runt, ita nō semp̄ in meliorē partē, scripta & dicta utrinq̄ accipere procliuē est. Quo plurimum contulit in defatigabilis illa carpendi, mordendi, calumniandi libido, qua ij, qui ut reformationem effugiant conscelerata & flagitiosa uitā, bellum piē, sanēq̄ doctrinē indixerunt, in omnibus nostrorum scriptis, dictis & factis, nihil non aliō, q̄ scriptum, dictum, & factum est, detorquent & peruertūt.

Hinc, cum in omni, tum uero potissimum in sacrorum dogmatum explicatione, deflexus in utrāq̄ partem sint, *Vnde ut alteri alteros maligne intelligant.* nec possit media ueritas ita diserte exponi, quin animus insyncerus, uel charitate infirmior, suspicionem facile admittat, declinatiōis in alterē extremū sit profecto, ut homines utrinq̄ sumus, ut nō pauci loci in controuersia adhuc harent, ob hasce tantum iniquas, & suspensiones et interpretationes, de quibus re ipsa utrinq̄ idem, boni duntaxat & Christi uere studiosi, sentiunt, utcunq̄ non idem utrinq̄ loqui uideant̄. Exempli gratia, locus de reliquijs peccati originalis in renatis, duo habet præcipitia, alterum, si ita ille exaggerentur, ut & natura, opus Dei bonū, damnetur, & gratia baptismatis, quæ noxam earum sustulit, eleuetur. alterum, si sic extenuentur, ut nō appareat, quanto adhuc morbo detineamur, & quam necessaria curatio sit Christi quotidiana & perpetua. Jam si quis, ut homines excitet, quo se Christo curandos penitus tradāt, & crucifigendo, abolendoq̄ in se per iugem pœnitentiā uetere Adamo, sibi ipsis acrius instēt, paulo plenioribus uerbis, de eo, quod à uitiata origine in regenitis malum superest, differat, idēq̄ ij ex altera, qui non plane candidis & synceris animis sunt, audiant, uel legant, statim offenduntur, condemnariq̄ naturam hominis cum Manicheis, aut cum fanaticis euacuari gratiam baptismatis suspiciantur. Ita

Ita si quis in altera parte, dona naturæ, & regenerationis amplifcet, malū autem, quod in uitiatā, dum hic uiuitur, natura, sanctis inhæret, non amplifcet, in prōptu suspicio est, præsertim ijs, qui in hac parte cū sint, illius rectā fidem & sententiam nondum perspectam habent, tribui naturæ quod gratiæ est, & dissimulari, ac negligi necessitatem perpetuæ curationis, quæ à Christo iugiter petenda, & nostro quoque studio nunquam non prosequenda est.

Ad eundem modum dum de bonis operibus disputatur, si alter ea, ut Christi meritum commendet, & fiduciam propriæ iusticiæ deijciat, parui, alter uero ut ad faciendum bene extimulet, & liberalitatem Dei, amplissima mercede benefacta remunerantis, prædicet, magni facere uideatur, facile utrinque suboritur iniquior iudicatio: eo, quod hic alteri uideatur de Christi merito maligne de humano nimis benigne, sentire, alter uero huic, exhortatione ad bona opera esse negligētior, & diuinæ bonitatis infaciētes quæ bona sūt, præcor dissimulātior.

Idem usu uenit in omnibus locis, de quibus adhuc controversiæ reliquæ sunt, uel esse uidentur. Nam de necessarijs ad salutem, non potest esse re ipsa dissensio inter eos, qui aliquo cum fructu, de religionis consensu consulte & deliberare simul possunt, quod scilicet non nisi uere credentes Christo, & præditi spiritu Christi possunt. Attamen sic sæpe non satisfaciunt alteris, quibus alteri utuntur, loquendi de rebus sacris formæ, & rationes in mysterijs Christi explicādis, ut nisi inter se cōueniant, seseq; placide inuicē audiant, & doceant, nō sit speranda solida inter eos, ut cumq; utrinq; Dñi sint, concordia.

Potest quidem illos Dominus & alijs uijs consenti-

QVA RATIONE

entes reddere, nobis tamen hoc, ijs uis querendum est, quas ostendunt promissa Domini, qualque aperuerunt Spiritu Domini instincti, Patres, Prophetę, Apostoli. Fides ex auditu gignitur, nec aliter perficitur, aut cũ languida est, recreatur, cum insyncera, purgatur, dum pusilla, augetur: nec alio uera erga fratres uel roboratur cum infirma est, uel si quando sopita fuerit, excitatur & quasi reaccenditur charitas. Et quo auditus hic fuerit familiarior, hoc ad utrumque solet esse efficacior. Huic autem auditui non est locus commodior, non oportunitas fructuosior, quam in sancte religioseque coactis synodis. Ad conciones non omnes ueniunt, nec in quibusque concionibus omnia, de quibus boni adhuc ambigunt, tractantur: nec, quę est, & à natura uitata, & à diu nimis agitata & exasperata discordia, etiam in sanctis imbecillitas, simpliciter, & recte, quę in concionibus probe tractantur, omnia intelliguntur. Idem usu uenit scriptis.

*Qualiter
conuenien-
dum*

Si itaque colligi oues Christi, quęcunque adhuc dispersę aberrant, si collectas & doctrina pura, & disciplina bene ordinata pasci optamus, danda profecto opera est, ut pii bonique moderatores & doctores, utrinque conueniant, & conueniant in nomine Christi, positis cunctis offensionibus, remotis suspicionibus, ablegato omni rei priuatę studio, prostrato fastu omni, et ingenij confidentia conculcata, flagrate uero studio illustrandę glorię Christi, amplificandi regni eius, quarendę salutis humani generis: audiantque se inuicem & doceant, non se tus ac coram Domino, inter ipsos presente & presidente, eoque cum timore & tremore, hoc est, religione summa, humanitate & charitate effusa, candore purissimo, simplicitate rectissima.

Istuc

Istuc si studebimus, ut uere in nomine Christi & conueniamus, ueroque Christi studio consensum in ipso queramus, ipse ueras indubitato & salutare concordiae rationes patefaciet, ostendet, & exhibebit. Videbimusque in ihs, in quibus consistit religio, & quae ad salutem sunt creditu necessaria, nullum esse inter nos, nisi de modo & ratione ea mysteria Domini tractandi & explicandi, dissidium. Praeterea non ita magno negotio discutiemus, quo etiam loco habenda sint, quae uidentur aliquibus ad salutem necessaria, cum non sint, aut cum necessarijs congruere, cum non congruant, aut commodare illis, cum incommodent. Dabitque Dominus eam statuere concordiam, quae puram, synceramque doctrinam Christi, & rectam, salutaremque disciplinam, illustret, & confirmet, non obscuret, aut debilitet: quae mendacia & hypocrisim Antichristi detegat & profligat, non pingat & stabiliat: quae denique Ecclesias ubique in Domino uere uniat & instauret, non distrahat & dissipet. Haec promissit Dominus in suo nomine conuenientibus, & ea, uera spiritus consensione quaerentibus, huius igitur tam praclarum, & infallibile promissum, longe plus nos debet inuitare & animare ad conueniendum, cum ihs, qui Christum nobiscum inuocant, & inuocare ex animo merito iudicantur (nam peccatoribus in concilio iustorum, locus patere non debet) cumque iisdem sancta synodo congregatis, Ecclesiarum conciliationem, pio studio quaerendam, quam remorari & deterrere, uel Antichristorum tyrannis & malitia, uel hypocritarum doli & fuci, uel denique, siue propria siue aliorum imbecillitas, & contra uim & artes satanae, mens imparatior, animusue instructus debilius.

Cauendus quod ubique est, et obseruandus hic hostis, qui
se

Q V A R A T I O N E

se filijs Dei nunq̄ non studiosiss. autē dum de religione agitur, immiscet, sed ita cauendus, obseruandusq̄ est, ut cōtra insultus eius religiosa cautione aduigilemus, & eū pia prece repellamus, nō ut propterea inertes ab officio celssemus, & cum nostra ipsorum, tum fratrū nostrorum salutem, permanente isthoc tam exitioso dissidio, negligamus. Præsens enim & præsiciens in tali synodo Christus, satanam facile pedibus nostris subiiciet, dabitque suam causam agentibus, os & sapientiam, cui resistere nemo omnino queat, & instruet ijs armis spiritualibus, perque Deum potentibus, quibus cunctas deiciemus munitiones, & cogitationes, omnemque celsitudinem, que se aduersus cognitionem Dei attulerit, & captiuam ducemus omnem intelligentiam in obsequium Christi. eorum scilicet, qui ad uitam sempiternam deputati sunt: reliqui, quoniā quicq̄d pater cœlestis nō iplantauit eradiciari oportet, mittendi sunt, cœci nimirū duces cœcorū.

2. cor. 10.

Math. 15.

Hæc ergo, ut in pia synodo, piā de doctrina & disciplina Christi cōsensionem summo studio queramus, & nulla alia, quam nos quidem inire deceat, uia & ratio est, qua erroribus & superstitionibus depullis, uera & salutifera de religione consensus, pia & iusta Ecclesiarū reformatio, & patriæ quoque pax solida, & tranquillitas certa constitui, & conseruari possit.

Quo autem cognoscatur, nobilissime Domine, quā pauca, ijs quidem, qui Dominum uere quærunt, controuersia de religione supersint, quam etiam haud difficulter, quæ supersunt cōponi queant, percurram ordine articulos, in colloquio Ratisponensi, et conciliatos, & nō conciliatos, paucisque ostendam, cum in quibus uere cōsensum sit, & in quibus secus, tum qua ratione & de ijs consensus statui queat. de quibus uel uidetur nondū cōuenisse, uel re uera nondum conuenit.

De Pri

33

QVAE CONTROVERSAE

RELIGIONIS RATISPONAE COMPO-
sita, quæ minus, & quomodo hæ
quotq; componi queant.

DE PRIMO ARTICULO, *qui est, de conditione hominis ante lapsum.*

DE hoc quidem articulo nihil controuersum fuit, tamen quia doctrina de reparatione hominis constitui hoc loco debuit, non ineptum initium factum est, à conditione eius ante lapsum. quare Eccius suam merito calumniam, de superfluitate huius articuli, inter suos cōpotores continuisset, nec Principibus, ad impediendam Ecclesiarum conciliationem, obtrusisset, præsertim, cum post fidem Imperatoris Maiestati datã, se candidè & sincere in hoc negotio uersaturum, hunc articulum in colloquio non taxarit, ut nec causam taxandi habuit.

De articulo, qui est, de Libero arbitrio.

HAc de repugnatum quidem est, atqui à nostra parte id solum, ut agnosceretur, sic nos nasci filios iræ, & seruos peccati, ut nisi per filium liberemur, & spiritu filiorum inspiremur, inefficax sit uoluntas nostra, ut confiteatur huius articuli, parat: secundus, etiam ad inchoandã, nedum ad efficiendam iustitiam ueram, & opera coram Deo bona. Quod eò ualere nobis debet, ut Christo Domino nos restituendos, & liberandos, solidiore fide per-

Quid Protestantes in hoc articulo contenerint.

mittamus, & consecremus, diffisi de uiribus nostris.

*Liberū esse homini arbitrium, à Protestan-
tib. nūquā negatū est.*

Propria propensione uoluntatis, nec coacte facere hominem, quicquid facit boni uel mali, nunquam à nobis negatum est. Ut enim ratione, & propria uoluntate homo conditus est, ita proprio arbitrio uitam suam instituit, ac degit: perperam, dum in uetustate carnis permanet, & sibi ipsi relinquitur; bene, dum in Christo regeneratus, eius etiam spiritu agitur: nec id tamē, nisi quatenus ingenium nouum & renatum, actumq; sequitur spiritus. Alioqui, nec in renatorum carne habitat bonum, sed peccatum, quod facit ea, quæ legi Dei consentiens internus homo, mala habet, & odit.

De necessitate ex contingencia actionum humanarū

Extiterunt uero certamina, circa hunc locum, de necessitate & contingencia actionum humanarum, et de eo, an homo in bonis operibus tantum patiat, uel etiam agat. Item de præparatione hominis ad gratiam, & precio factorum extra gratiam, de merito congrui. Sed dedit Dominus, ut hæc quæstiones sic explicatæ, & complanatæ prædæ sint, ut extet iam repressis erroribus, salutaris ueritas, obtineatq; pius consensus, intempestiuus, & infrugiferis altercationibus consopitis. Quare huiuscemodi disputationes, ut iam superuacaneæ, ac eiusmodi, ut doctrinæ Christi plus caliginis quam lucis inferant, nullo modo renouandæ sunt.

Efficit quidē Deus omnia in omnibus, et ea certo, ac infallibili consilio, ut quantū ad ipsum attinet, ex necessitate eueniant omnia, nec. n. potest fieri, ut Deus agat, alia q̄ agit, cum nō possit quicq; agi melius, tamen quia nos finxit, iudicio & uoluntate in utramq; partem flexili, & causas quoq; agēdi in utramq; partē inclinantes subicit, manet nihilominus, & id quoq; opere Domini, cōtingentia in actionibus nostris. Quæcumq; n. agimus, quantum ad nos,

nos, & proximas causas attinet, & ea non agere, & agere aliter possumus, quanquam bene recteque, ut dixi, nunquam, nisi agente nos, & impellente spiritu Dei bono.

At quia animus noster uidere nequit, quomodo, si Deus omnia in omnibus certo et immutabili consilio efficit, esse queat, uel actionum humanarum contingentia, uel etiam humanarum uoluntatis libertas, perturbatur: & uel de prouidentia, actionisque Dei in rebus humanis certitudine, uel de libertate suarum uoluntatis, actionumque suarum in utramuis partem mutabilitate, dubitare incipit. Sed cogitandum est: istam rationem, qua Deus nostra incerta, & pro nostre uoluntatis libertate, in partem utramlibet uariantia, ipse certo, & immutabili consilio agit, et efficit: ab humano ingenio comprehendere non posse. Proinde scripturis simpliciter credendum esse: que predicant Deum facere que uult, in celo & terra: portare & moderari omnia uerbo uirtutis siue: sicut eadem ex nihilo condidit: efficereque, ut cetera in rebus omnibus omnia, ita etiam & uelle, & operari in hominibus. Homines tamen ipsos quoque agere pro suo arbitrio, quaecumque agunt, & bona & mala. Si mala, id suo uitio, sua culpa: Si bona, dei dono & actu. Vitam & mortem, benedictionem & maledictionem proponit Deus: homo *Deut. 30.* eligit, mortem & maledictionem, sibi relictus: uitam & benedictionem, a Domino doctus & tractus: cum dederit nimirum ille cor intelligens: oculos uidentes: & aures audientes. *Deut. 29.*

Nec enim propterea quod ab actione Dei, tota actio humana pendet: & nequit homo quicquam habere, quod non acceperit diuinitus, Deus uero agit omnia necessario, aliquid libero hominis arbitrio detrahitur: aut impeditur, quo minus homo propositis bonis et malis, sua ipse spon-

Libertati
uoluntatis
coactio, nō
necessitas
contraria
est.

te eligat & aggrediatur, quæ ei uidentur. Nam non necessitas, sed coactio libertati uoluntatis aduersatur. Quæ enim homo certo nouit sibi bono esse, aut fore: ea non potest non expetere, non confectari: ita quæ malo, non fugere & declinare, quare qui à patre plene audiuit, & didicit, in Christo æternam sibi salutem & fœlicitatem propositam, in mundo uero mortem, & perditionem sempiternam: is non potest nō relicto mundo uenire ad Christū. Sed hoc uenit libētius, & ideo liberius: magis scilicet sua sponte, & uoluntate, quo magis necessario, hoc est, quo perfectius Christum nouerit. Sicut nemo agit liberius Deo, quo tamē etiam nemo agit magis necessario, & nos quoque tum uerè, pleneque liberi erimus: cum tantum quæ Dei sunt, & nihil quod non Dei est, uelle poterimus. τὸ μὴ γὰρ βίαιον, οὐδ' ἀναγκάϊον, τῶ ἐκείνου ἐκείνου ἔστιν. Id. n. quod uiolentum dicitur, non quod necessarium, uoluntario aduersatur: at uiolentum id tantum homini est, cuius principium ita extra eum est, ut ad id nihil de suo ipse cōferat. Cum itaque quicquid homo agat, semper suam ad id uoluntatem ipse accommodet, utcumque principium actionis aliunde existat, nihil agit inuitus, sed omnia uoluntarius: ideo nec culpam actionis suæ, si mala sit, cuiusque alij, quam sibi ipsi adscribere potest.

Id ergo pijs ex hac questione didicisse, satis fuerit, sic agnoscendum, & cōfitendum, hominem libero arbitrio à Deo conditū, & agere omnia pro sua uoluntate: ut tamen agere Deum omnia in omnibus, & efficere in nobis omnem bonam uoluntatem & actionē, non dubitemus, & religiose predicemus. Rursus sic deum efficere omnia in omnibus, ut homo tamē in omnibus agat sua uoluntate: eoque si peccet, sua eum tantum culpa peccare; et nullam eius partem in Deum reijci posse.

Hęc

Hæc cum Deus ipse dare & copiose testetur in scripturis suis uerbo eius, ut par est, simpliciter acquiescamus, etiam si nihil huius ratione nostra assequi possimus, argatiq; cordis nostri id obijciamus. Quid habes, quod non accepisti? Deus dixit, & est: mandat & existit, quod cumque uoluerit in cœlo & terra, & similia, desidia uero & culpæ in Deum reiectioni, Quoties uolui congregare filios tuos, sicut gallina pullos suos, & noluisti? En uocaui, & uos renuistis; expandi manum meam, & nullus est, qui aduertat. Si uolueritis, & audieritis, bona terræ comedetis: si nolueritis, & repugnaueritis, gladio consumemini. & eiusdem generis alia, . Hæ & similes sententiæ, quarum innumeræ in sacris Biblijs nobis propositæ sunt: facile quælibet pium animum, in medio ueritatis conseruabunt: & ne in alterum præcipitium, uel præsumptionis, uel socordiæ, aut impiæ reiectionis nostræ culpæ in Deum declinet, retinebit.

Ex hac uero quæstione, & illorū philosophia extitit, qui disputarunt, nos pati potius quam agere, dum bona agimus. Efficere enim Deum in nobis & uelle, & operari, quod bonum est. Sed eo ipso, quod Deus in nobis uelle, & operari, efficit, cōcluditur: nos et uelle & operari. Ad quod Apostolus hortatur, cum ait, cum timore, & tremore uestram ipsorum salutem operamini. Sed hoc, ut dictum, dum agimus, acti agimus, iuxta illud, qui cūq; spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt.

Verum hæc disputationes ut dictum, pridem commode discussæ sunt, & res omnis ad scripturæ simplicitatem explicata est, idque maximè opera Philippi Melanthonis, qui in tota nostra doctrina, quicquid bonos iure offendere potuit, magno studio, nec minore dexteritate sic enodauit, & mitigauit, ut certamen de his rebus reuo-

candi, nisi à suo ipsius uitio, morboque contendendi, causam nemo habeat.

*Error in di
sputatione
de lib. arb.
qd' alij de
libe. uolun
tate, alij de
lib. potesta
te efficiendi
disputarūt* At uero in reliqua de libero arbitrio disputatione, id multos impediuit, quod cum quereretur an libera, id est, non coacta uoluntate, homo agat, quæcunq; agit, à multis disputari coeptū sit, non de libera agendi uoluntate, sed de libera potius facultate efficiendi. Cum enim constet, Deum efficere in nobis omnia, etiam ipsum uelle, & efficere, idque suo, & nullius creature arbitrio (*ὁ θεὸς τῆσδε ἐκδοκῆσιν* enim dicit Paulus, & indubie Dei placitum intelligit) recte dictum est, homini non esse liberum arbitrium, hoc est, liberam, & non pendentem à Dei arbitrio facultatem, & potestatem statuendi, & faciendi, quæ ipsi uideantur.

Philipp. 2. Nam non solum non potest homo, quæ uere bona, grataque Deo sunt, uel uelle, uel facere, nisi in eo opere tur Dominus hoc ipsum, & uelle, & operari: sed nec in rebus, & actionibus naturæ, quicquam ualet, uel cogitare, uel dicere, uel facere, quod non dederit Dominus, uel cogitare, uel dicere, uel facere, sicut propheta dicit. *Ierem. 10.* Scio Domine, quia non est hominis uia eius, nec ambulantis, ut dirigat gressus suos. Cumque datum homini est, ut corde recte proponat, tamen à Domino est responsio linguæ, & directo gressuū, hoc est, cum ipsa & uerba, & facta, tum opere precium utrorumque. Efficat enim, omnia in omnibus Deus, & suo arbitrio regit, agitque uniuersa: quare etiam hominis cuncta, & cogitata, & dicta & facta, & euentus. *Proue. 10.*

Interim tamen, etiam hoc uerum est, hominem quæcunque ipse quidem agit, hoc est, cogitat, dicit, facit, ea omnia suo agere arbitrio, suo iudicio, sua uoluntate & sponte. Ad quæ enim homo non suum iudicium accōmodat,

mo dat, & uoluntatem applicat, uel propter ea ipsa per se, uel propter aliud, ut in his rebus fit, in quibus mixtū uoluntarium est, id non agit ipse, sed patitur, etiam si per eum fiat, ut si sine proprio motu impellatur, uel desinat atur aliquo: idque uere uolentum est, quod uoluntario aduersatur, cum non solū principium actionis extra hominem sit, sed nihil etiam ad id, is qui patitur, conferat. Recte itaq; ac uere & hoc dicitur, homini esse liberū arbitriū, sed id nō efficiendi que uelit, sed agendi, faciendiq; omnia libere, quecunq; uel solo animo, uel etiā instrumentis corporis agit, & facit. Nec enim coacti quidq; hoc est, contra suā ipsius propensionē, agit, facitue, ab externo scilicet agēte impulsus, ipso nihil ad id conferente. Que .n. homo agit, ideo agit, quia uult: que non agit cum possit, ideo non agit, quia non uult. Vult autem, & non uult, prout bonum sibi aliquid, uel malum apparuerit.

Nep; hoc pacto tribuere homini liberum arbitrium, cum eo pugnat, non esse homini liberum arbitrium, si hoc nomine intelligatur libera, hoc est, non pendens ab arbitrio Dei, efficiendi que uelis, siue in animo, siue extra animū, facultas, & potestas. Nam nec alia possumus cognoscere, quam quorum cognitionem, nec uelle, quam quorū expetitionē, nec facere, q̄ quorū efficientiā dedit et effecerit in nobis Dñs, efficiens in omnibus omnia.

Comodius tamen erat dicere, non esse in hominis arbitrio & potestate actiones eius, & euentus earū: quam non habere eum liberum arbitrium: uel non agere libero arbitrio. Quāq; .n. ut homo ipse, & res uniuersæ, ita etiā actiones cunctæ hominis, ex Dei arbitrio totæ pendeant: nihilominus tamē quicquid agit homo, suo agit libero arbitrio & propria uoluntate: habetq; in eo suum & liberū arbitriū, Quare si male quippiā homo egerit, et

Aristo. B=
thic. Nic.
lib. 3.

Quomodo
ista inter se
nō pugnet
homini est,
lib. arbitri
um. homi
ni non est,
lib. arbitri
um

pœni=

poenitentia animum eius merito subit, & poenas pro eo iuste pendit.

Ista autem, esse nostras actiones totas in arbitrio Dei: & tamen simul nos eas agere nostro arbitrio, atque ideo illas suo modo, & in nostro arbitrio ac potestate esse: ut inter se consentanea sunt, quia ratio humana uidere non potest, non parum illis offenditur. Sed subiiciens ea est uerbo Domini: cumque illud utrumque restetur, utrumque simpliciter credere debemus, & orare assiduo Deum, ne nos inducat in tentationem: sed doceat, regat, & deducat in uis suis: tum etiam uigilare, & obseruare nos ipsos: & in uerbum eius quam religiosissime respicere, ne nostram ipsi uoluntatem ad ullam rem, quae non ad sanctificandum nomen Dei, & amplificandum regnum eius ualeat, accomodemus, iuxta illud Domini praecipuum. *Math. 26.* Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.

Nam utcumque nemo homo, non libere agat omnia, tamen ut dictum est, & dici saepius debet, quo nos Christo plenius consecremus, quicumque extra Christum sunt, ac ideo adhuc animales, quae Dei sunt, quae salutis nostrae, ne cognoscere quidem possunt, tam abest ut ea uelle, amplecti, uel agere queant. Quamobrem, quandiu Dominus, qui miseretur cuius uult, & indurat quem uult, id est, uocat, iustificat, & glorificat, secundum propositum ac arbitrium suum, quos nimirum ipse, sua libera uoluntate, ad id praesinierit et designarit, nos spiritu suo non innouarit, nouamque & suam mentem, atque arbitrium indiderit, libere quidem, quia non coacte agimus omnia, nihil autem boni, nihil quod probari a nobis Deo possit: male arbores sumus, ideo bonos non possumus et malos tantum fructus ferimus: in omnibus contemptores Dei, & bonae

& bonę eius uoluntati rebelles, delictis & peccatis, plane mortui. Etiam cum renati sumus, & Christum induti, habemusq; eam, quã gratiam gratum facientem, & habituale donum Scholastici, Paulus uero, sanctificationem nostri, & innouationem uocat, id est, ad Dei uoluntatem, applicationem & coaptationem, tamen sine actu, impulsuq; spiritus boni, nihil recte, uel cogitare, uel dicere, uel facere possumus.

Hęc & Thomas Aquinas, & quicq; saniores scholastici agnouerunt, solus Scotus, & pauci quidã alij, et quidẽ obscuriores, ne non in re, in qua minime oportebat, argutuli essent, ijsquẽ contradicerent, quibus esse nonnullã auctoritatem inuiderent, operibus non renatorum, aliquid obedientię erga Deum, & quandam ad gratiam præparationem, meritumq; congrui, tribuerunt.

Quę Scotus cum suis ideo affirmauit, quia contra apertam scripturam, & contra S. Patres, obedientiam legis diuinę ausus est definire, facere id operetantũ, quod lex indicit, etiam si desit intentio, quam lex requirit, hoc est, etiam si non fiat uero studio Dei. Thomas autem, ut dixi, & omnes grauiores scholastici, sicut non fieri iudicarunt, quod lex Dei iubet, nisi id fiat uero Dei studio, ita nec præparationem, nec ullum meritum gratiæ, uel de congruo quidem, quod uocant, actionibus nondum in-

Tho. prima secundæ d. 109.

articulo

2. 3. 4. 5.

q. 114. art. 1.

q. 112. art. 3.

sitorũ Christo tribuunt: imo nec insitis Christo tribuunt, quicq; boni facere posse, sine speciali motu, & ope Dei, adeoq; totum opus bonum, à Deo esse agnoscunt.

Hoc ergo facilius bonis omnibus persuadebitur, ut hunc locum, de libero arbitrio, ita ut in Imperatorio libro descriptus, & explicatus est, conciliatum agnoscant, sentiantq; & doceant, quibus hoc muneris incumbit, esse omnibus quidem hominibus liberum in omnibus rebus

207
 arbitrium, ut sua ipsorum uoluntate, non coacti, non contra suam ipsorum propensionē impulsī agant, quęcunq; agunt, bona, uel mala: at quę uere bona, & Deo à nobis, grata sunt, neminem posse, uel uelle, uel operari, nisi Dominus pro sua liberali, & gratuita bonitate, propter Christum filium suum, ea ipsa & uelle, & operari, in nobis effecerit, tamen, quanq̄ ita sit, quicq; peccamus, nobis, nō Deo imputandum esse, quod ipsa cuiusq; conscientia, infundente se luce diuini iudicij, probe tandē agnitura sit, ita, ut Iudam id agnouisse legimus; qui, cum iudicio Dei uere tactus esset, quanq; summe peruersus & impius, dicere tamen cogebatur, Peccaui ego, qui sciens, & uolens, sanguinem tradidi iustum, non Deus: qui mihi non dedit, quod Petro, quod Apostolis alijs, ut in dilectione, & obseruantia præceptoris mei, ut illi, perseuerassem.

Articulus
 hic inter
 omnes con
 ciliatus.

Hęc iam concorditer gratia Domino, à bonis, timen-
 tibusq; Deum, ubiq; ita agnoscuntur, & docentur, ut tra-
 dit, & explicat liber ab Imperatore oblatas. Cum itaq;
 hunc articulum, non solum Imperator, Electores, Prote-
 stantes atq; reliquę Ciuitates, sed & cæteri Principes, qui
 tñ de libro Imperatorio, secuti Ecclij præiudiciū, iniquius
 iudicarunt, inter eos articulos numerauerint, de quibus
 nulla supersit dissensio, constat, inter Status Imperij om-
 nes, hunc articulum haberi iam conciliatum.

208
 Quod enim Protestantes in quinto, para: huius articu-
 li, ubi habetur: Christianum hominem, quod ad grati-
 am quę est in Christo Iesu attinet, posse se continere à
 peccato, obedire Deo, & facere eius mandata: maluis-
 sent poni. posse resistere peccato, & præstare inchoatam
 obedientiam, in eo nulla est rei dissensio. Optabant tan-
 tum Protestantes, uerbo inchoatę obedientię, id clari-
 exprimi, quod legi Dei nunquam hic satisfacimus: et ca-
 uere,

uere, ne quis existimaret, ijs qui Christi gratiam perceperunt, tribui, continere se ab omni peccato, & perfecte obedire Deo, mandataque eius perficere: id quod & in responso suo de conciliatis articulis exposuerunt.

Sed cum subiectum sit eodem parage: Diligenter hominibus inculcandum esse, tantam in renatis ad bonum infirmitatem, & ad malum inclinationem remanere, quæ uim spiritus remoretur, & prauas cupiditates gignat, im- *Legi his* pellatque ad ea facienda quæ uolumus. Galatas. 5. ut ne- *nemo satis* mo sit in hac uita sine peccato: his certe admodum clare *fecit.* hoc ipsum expressum est, neminem sanctorum, dum in hoc sæculo degit, se continere ab omni peccato, aut perfectam Deo præstare obedientiam, mandataue eius perficere, & legi eius satisfacere. Nec enim aliud hoc loco liber Imperatoris adfirmare uoluit, quàm id, quod scriptura ubique tradit, omnem regentem & uiuentem in Christo, quantum attinet ad gratiam, & internum nouumque hominem, qui secundum deum conditus est, in uera iustitia & sanctitate, non peccare, sed seruare mandata eius, *Ephē. 4.* & facere quæ sunt placita coram eo. Nam qui non facit iusticiam, hoc est, non præstat obedientiam mandatorum dei, non est ex deo. *Iohan. 3.*
1. Iohan. 3.

At quia & uetus ille homo sanctis adhuc adhæret, is qui erroneis cupiditatibus disperit, nec quicquam aliud quàm peccat, fit, ut sancti, in hac quidem uita, quæ mandauit deus, nunquam perficiant, nunquam maneant in cunctis uerbis legis: adeoque quod ad ipsos attinet, sub maledictione legis semper detineantur, atque semper necesse habeant peccata sua agnoscere, maledictum legis per deum deprecari, & per hunc semper patri cœlesti acclamare. Remitte nobis debita nostra. id quod & xii. par. sequentis articuli, libri Imperat. copiose confitetur. Est igitur solida & perfecta.

de hoc Articulo inter omnes Christum uere inuocantes,
concordia. Id quod cū Imperatore, uniuersi quoq; Prin-
cipes in hisce Comitijis agnouerunt.

De articulo tertio, qui est, de causa peccati.

NE hic quicquam nostra unquam à Catholico con-
sensu doctrina uariavit; tamen si id nobis pleriq; fal-
so impegerint, et hodie impingant; propterea, quod cum
scriptura & orthodoxis patribus prædicamus, neminem
hominum, ullum uel conatum bonū habere posse, quem
Ro. 9. ut miseretur quorum uult, ita etiam indurat & in sensum
reprobum tradit quos uult, sed iusto tamen id semper iu-
dicio, & omni ratione peccati hærente in ijs, qui legem
eius uel transgrediuntur ipsi, uel à transgressoribus cum
tabe transgressionis nati, nec per Christum renati sunt.
Offenditur quidem mens carnis nostræ, & rationem iu-
stitiæ in hisce Dei iudicijs non agnoscit, dum audit, nemi-
nem quicquam uel bonæ cogitationis aut consilij habere
a. Cor. 4. posse, nedum dicti aut facti, nisi id à Deo acceperit: quos-
dam præterea à Deo indurari & excæcari, & in mentē re-
probam tradi, ne audiant uocem Domini, neue conuersi
Iesai. 8. à uia sua praua sanentur à Domino; & damnari tamen
quicumq; non audita uoce Domini, & conuersi ad Do-
minum, cogitant semper, dicant & faciant, quæ pia & san-
cta sunt. Occurrit enim semper illud. Quid igitur ego
Rom. 9. reprehendor, qui ex me nihil boni possum? Sicq; Deus
me indurat, quis eius uoluntati resistat? Verum isti-
usmodi contra iusticiam Dei iudicia, iniustæ & irre-
ligiosæ carnis nostræ cogitationes, non ad ullam discus-
sionem,

tionem, & dīiudicationem admittendæ sunt. Sed ut Apostolus docet & fecit, reprimendæ statim, & ab animo propulsandæ sunt, idque hisce iustis & pijs cogitationibus. Nunquid est iniquitas apud Deum? Quis tu es, ô homo, ut respondeas ex aduerso Deo? O altitudo immensæ sapientiæ & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, &c. Ro. 3. 9. 11.

Hæc qui religiose secum reputet, primū, Deus supremus omnium est iudex, ideoq̃ summa iustitia; nihil igitur potest admittere iniqui. Tu uero figmentū Dei es, à quo accepisti omnia; nephas igitur est, te exposcere à Deo factore tuo rationem, quid te fecerit, quidue de te statuatur. Postremo, ea est sapientiæ & scientiæ Dei altitudo, adeo inscrutabilia iudicia eius, & inperuestigabiles uia eius, ut ad ea cognoscenda mens humana pertingere, & rationem eorum inuenire & assequi nullo modo possit. Hęc inquam qui pie secum cogitarit, is sibi ipsi peccatum suū omne, & cunctam iniquitatem adscribet, & Deū nullius peccati, uel iniquitatis, sed omnis boni & recti causam & authorem confitebitur, & prædicabit. Tibi (dicit cum Daniele) Dñe iustitia, nobis autē ignominia & pudere, Dani. 9. propterea quod contra te scelerate agimus, nobis ignominia & probrum, quia peccauimus in te. Quæ.n. Deus, ut D. Augustinus de gratia & lib. arb. ex diuinis scripturis docte & pie concludit, sicut in cæteris suis figmentis, quæcunq̃ sunt in cælo & in terra, ita & in cordibus hominum operatur ad inclinandas eorum uoluntates quocunq̃ uoluerit, siue ad bonum, pro sua misericordia, siue ad mala, pro meritis eorum, ea omnia operatur iudicio suo, aliquando quidem aperto, aliquando occulto, semper tamen iusto. Malitiam enim ipse non facit, sed aut trahitur hæc originaliter ab ipso Adam, uel creæ
kk iij

CAVSA PECCATI

scit per propriam uoluntatem, suggestore & incentore Satana. Cui uero ista loci huius explicatio, & ad obiecta rationis nostræ responsio, minus placeat, huic cum D. Augustino dixerim, ut quærat doctiores, sed caueat ne inueniat præsumptores.

De spiritu
& litera
cap. 34.

Nos uero quia nihil aliud in his adferimus, quàm quod scripturæ diuinæ diserte tradunt, & has non aliter intelligimus, uel interpretamur, quàm uere catholicus & orthodoxus pater & doctor Ecclesiæ, Augustinus, nemo causam à nobis quidem habere potest, ullius nos erroris in his insimulandi. Vtq; uere id sentimus & prædicamus, quod articulus hinc libri Imperatorij breuiter quidē, sed pie et orthodoxe tradit: cui nemo piorum, et de his rebus recte iudicantium, non subscripserit, ita merito & hic articulus inter uere conciliatos habendus est.

De quo ideo paulo explicatius loqui uolui, quod sint, qui nos ex istis, quæ in sequentibus duobus articulis, de peccato originali, & iustificatione, iuxta scripturas Dei & sententiam S. Patrum, pie & necessario confitemur et docemus, criminantur, articulo præsentis non planè assentiri. Ea enim dicunt à nobis in illis duobus articulis adferri, ex quibus necessario cõsequatur, Deum esse authorē & causam peccati. Conducēt itaq; quæ hoc loci attulimus, ad id, ut facilius agnoscat, quàm iniuste & nulla uera cõsecutione, istā nobis calūniam aduersarij intendant.

De articulo peccati originalis.

DE hoc, persuasit Eccius suis Principibus, non Regi nos purgi, sed Vuormaciæ conuenisse. Cõuenerat quidē, sed Eccio tantum & Munsingero, ab altera parte, ab hac Philippo Melan. & mihi in formulā quā dā
quæ

summatim complectitur, quæcunq; in hoc articulo Imperatorij libri, fufius, ut res tâta poscebat, explicata sunt: sed conuenerat ea lege, ut utriq; eam formulam ad suos examinandam referrent, quod per Eccium & Munfingum factum, & eorum qui his à sua parte ad colloquium adiuncti erant, consensum impetratū audiuius: nos uero ab hac parte, propter inexpectatum ac subitum discessum Illustris Domini de Granuella, ac omnium legatorum qui Vuormacię conuenerant, referre hanc formulam ad omnes nostros non potuimus. Verum quod ad sententiam attinet, nihil fuerant nostri ei formulæ cōtradicturi, tamen si definitū tum per nostros nihil fuerit, sed Regino spurgi primum, ubi huic articulo, ut in libro Imperatorio descriptus est & latius explicatus, libenter assensi sunt, sicut is & Impera. Maie. Electoribus, alijsq; multis Principibus & Ciuitatibus satisfecit.

Nec etiam in eo articulo cum ijs, qui Christi, nō suam causam agunt, alia dere dissensio fuit, quā quid illud uitij uocari debeat, quod à deprauata origine in baptizatis & sanctis omnibus superesse, nemo sanctorum non queritur. Lutherus enim cum Paulo & orthodoxis patribus omnibus peccatum hoc uocauerat: id uero aduersarij eò rapuerant, quasi affirmasset, solam uitiatam naturam, & uim illā prauè cōcupiscendi, primosq; eius motus, quos mens non modo non amplectatur aut probet, sed repellat potius & excreetur, tale peccatū facere, quod æternę damnationi, etiam eos qui in Christo sunt, obnoxios teneret: indeque calumniari cœperunt, euacuari ab eo gratiā baptismatis, ut qua non agnosceret tolli omnia peccata, atq; reatū damnationis dissolui uniuersum.

At uero nec Lutherus, nec nos, quicunq; illum, imo Apostolum Paulum & omnes S. Patres cum illo in hac doctrina

DE PECCATO

doctrina sequuti sumus, hoc naturæ peccatū, tale peccatum facimus, quod eos qui iam Christo insiti sunt, reatu condemnationis constringeret. His enim nihil condemnationis esse cum Apostolo omnes gloriamur & prædicamus. Sed id propter meritum atq; satisfactionē Christi, non quod non uel ob unum hoc malū deprauatæ naturæ, etiamsi nulla uel actionis uel consensus nostri iniquitas adijceretur, condemnationem mereremur.

Iure enim Deus abiicit, & condemnat, quicumq; suæ bonæ uoluntati aduersantur, ac ideo iniqui & prauī, sibiq; inimici sunt. At quamuis sancti non omnino ipsi, id est, non pleno mentis suæ iudicio & uoluntate, sed hoc ipsum Peccatum, quod in eis superest, concupiscentiā scilicet illa, quæ contra legem Dei sanctam, contra spiritum bonum fertur, illa praua atque turpia desyderia ex se gignit, legi Dei aduersatur, malumq; id operatur, quod sancti ex spiritu Dei, cum Paulo oderunt & detestantur: tamen sancti, suo modo etiam ipsi contra Deum concupiscunt, aduersantur Deo, repugnant bonæ uoluntati Dei, malumque quod mente renouata & spiritu Christi oderunt & fugiunt, carne ac ueteri homine, qui adhuc adhæret, faciunt, habentesque in se sensum carnis, qui est inimicitia cum Deo, sunt et ipsi hactenus inimici deo.

Roma. 7.

Vnde Paulus, Ego ipse, mente seruius legi Dei, carne uero legi peccati, quod idem profecto est, atq; legi Dei repugnare. Recte itaq; de se & illud questus est: Miser ego homo, quis eripiet me ex corpore mortis huius. En miserum se, quod nemo nisi Deo exosus & abiectus esse potest, & in corpore mortis, quæ non nisi à peccato, merente condemnationem, uenit, detineri se queritur, eoq; uere perditum & condemnatum, nisi succurrisset ei gratia Domini nostri Iesu Christi, qui de peccato, hoc est, de hostia

hostia peccati expiatrix, carne sua, peccatum hoc in sanctis reliquum condemnauit, hoc est, uim ei perdendi condemnandiq; abstulit.

Nihil itaque condemnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu: etiamsi in carne illorum inhabitet adhuc peccatum, quod ex se nihil quàm praua & noxia desyderia, relictq; ac boni fastidia & odia gignit, idq; φρόνημα, eum sensum, qui est inimicitia cum deo: sed additū est. Siquidem non ambulent secundum carnem, sed secundum spiritum, hoc est, non concedant huic peccato regnū in mortali corpore suo, non obediant concupiscentijs eius: uerum spiritu has interimere, & cunctas eius actiones extinguere studeant. hoc enim nisi studeant, in Christo Iesu non sunt, ut cuius spiritu non agantur. At quod his, qui in Christo Iesu sunt, nihil est propter reliquum à peccato originali uitium, condemnationis, nō ideo est, quod non hoc malum et peccatum, condemnationē mereat, sed quia Christus Dominus meritam condemnationem, sua morte ab ijs, qui in se manent, submouit: cumq; nihil immundum ingredi in supernam Hierusalem possit, ipse suos hac labe repurgat, tandemq; sibi & patri absq; omni macula & ruga exhibebit, plane sanctos & immaculatos.

Atqui, nec de eo, quod malum hoc in sanctis superfit, postquam orthodoxam Augustini doctrinā boni pñq; omnes sequuntur, nec quod non nisi per Christum reatus huius mali dissoluitur, inter eos qui Christi aliquod studium habent, dissensio fuit. sed tantum ferè de nomine non conuenit. peccatum enim illud uocari simpliciter ac proprie, non ferebant alij: propterea, quod peccati nomine intelligant tantum cogitatum, dictum aut factum, aut omissum aliquod contra legem Dei, à sciente & uolente: alij uero ideo, quod peccati nomine intelligāt eius-

*Quæ causa
dissensio-
nis in his.*

DE PECCATO

modi peccatum, quod reatu condemnationis obstringat: nam reatum formale peccati faciunt, id est id, quo aliquid peccatum sit, & proprie dicatur.

Verum, non hoc solum, proprie & simpliciter peccatum dicitur, quod est à prudente & consentiente contra legem dei, uel admissum, uel omissum: alioquin peccatum originale nec in nondum renatis peccatum uere recte diceretur: sed nec id etiam, quod nos in iudicio Dei reatu obstringit, nam licet ad rationem peccati propriam consequatur necessario, facere nos irę iudicioq; Dei obnoxios, eo qđ non possit Deus non odisse iniquitatem, & per se poęne obnoxiam habere, non est tamen hoc in ipsa ratione peccati, cum aliunde dependeat, & remoueri ab eo, quod tamen in se peccatum est, possit.

Quid proprie peccatum.

Peccatum itaq; proprie est, ut Iohannes inquit, iniquitas, cū natura, uis, aut actio non respondet suę regulę, & p̄finitę à Deo rationi: Quanq̄ pro errato actiōis hoc nomen maxime, etiā in scripturis, usurpari soleat. Proinde cū homo ad imaginē Dei conditus, hanc regulā cum nature & uiriū, tum actionū suarę habeat, ut diligat Deum toto corde, tota anima, et tota mente: eandemq; imaginē, hoc est, Christum dominū, primogenitū sanctorę, omni uita sua exprimat, Apostolus uitiū illud nature humane, quod ex uitiata origine contractum, in sanctis reliquum manet, recte & proprie peccatum uocat.

Eiusmodi. n. malum est, quo etiā à percepta cōmuniōne Christi, sic mens contenebrata, & uoluntas infirmata, & inferiores uires ad malū propensę manent, ut quę Dei sunt, nemo sanctorę unq̄ hic satis consideret, unq̄ satis uelit: nec sepius feratur ad ea, quę merito oderit, auerseturq; ea, quę iure expetit. Ergo sicut hoc malū quedā humani ingenij iniquitas, et a duersus Deum, quanq̄ imminuta spiritu

spiritu Christi et debitata, rebellio est: ita ei peccati appellatio propria est. Hinc Apostolus id non semel, sed fere perpetuo peccatū uocat: nisi quod alicubi etiā corpus peccati, carnē, ac ueterem hominem. Ad Romanos certe, nō alio quā peccati, et legis peccati, nomine, illud appellat.

Vt cū dicit nos in Christo peccato mortuos, crucifixos cū Christo, ut corpus peccati aboleret, ne amplius seruiamus peccato. Itē cū hortat, ut caueamus ne regnet peccatū in corpore mortali nostro, ad obediendū ei in concupiscentiis suis; ne prebeamus mēbra nostra instrumenta iniustitię peccato, ne dominet nobis peccatū. Et cum affirmat fuisse nos seruos peccati, nunc nō esse, sed liberatos a peccato, seruos factos esse iustitię et deo. Sic & de seipso, cum querebat, uenū datū se sub peccato: nec habitare in carne sua bonū, sed peccatū: quod faceret id, qđ ipse nollet atq; odisset: uolentię bonū, malū sibi incumbere, peccatumq; existere in mēbris suis, atq; sic repugnare legi mentis suę: ut se captiuū duceret sub lege peccati, quę sit in membris suis, scēq; ipsum mēte legi dei, & carne seruire legi peccati.

En toties Apostolus, imō spiritus s. p. Apostolum, cuius mysteria, q̄s magis diserte, magis, pprie & recte enunciet: illud quod ab infecta peccato origine malum in sanctis superest (quā in ipso Paulo tam eximię sanctitatis Apostolo superat) peccatum uocat. Non. n. hęc, quę ex 7. cap. ad Ro. adduxi, ille de aliq̄ neophyto Iudæo, ut Pelagianū falso affirmabāt, sed de seipso, & ex uero sensu ac dolore huius mali, questum esse, non nos primi, nec cum solo August. adseruimus: sed multo ante & nos, & Diuū Augustinum, s. Patres, Cyprianus, Hilarius, Ambrosius, Gregorius, & ceteri Ecclesię sancti, notiq; doctores, adseruerunt: id qđ in ijs authoritatib. quas D. Augustinus 2. cōtra Iulianum libro adducit, perspicue legitur.

DE PECCATO

Quare iniuriam Ecclesie Vuormaciae D. Ambrosio facta
 ciebat, cum negaret eum, quae ex 7. ca. ad Ro. adduximus
 intelligere, ut dicta ab Apostolo de se ipso. Sic. n. scripsit
 hic uir dei in libro de Sacramento regenerationis, quem lo-
 cum D. Augustinus 2. contra Iulianum libro adducit: Ne-
 mo sibi blandiatur, quod aliam figuram induerit, mystica
 precepta acceperit, ad continentiae disciplinam applicuerit
 animum. Non quod uolumus, hoc agimus, sed quod odio
 habemus, hoc facimus. Multa operatur in nobis peccatum,
 nobis reluctantibus rediuitque plerumque uoluptates resur-
 gunt. Luctandum nobis aduersus carnem est, luctatus est
 aduersus eam Paulus: denique ait. Video autem aliam legem
 in membris meis repugnantem legi mentis meae, & capti-
 uantem me in lege peccati. Numquid tu inquit fortior Pau-
 lo: Nec tantum sedule carni tuae confidas, & te ei credas, cum
 Paulus clamet. Scio enim quia non habitat in me, id est, in
 carne mea bonum. Nam uelle adiacet mihi, perficere autem
 bonum non inuenio: Non enim quod uolo facio bonum,
 sed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo hoc
 ago, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me
 peccatum. Hec ille.

Iam si Paulus, imo spiritus s. in Paulo istud in sanctis re-
 liquum a uitiata origine malum, peccatum uocat, non dico pra-
 ua desyderia, quae hoc malum, ex se gignit, sed malum, et uitium
 ipsum, ex quo illa turpia & illicita desyderia in nobis exo-
 riuntur, et commouentur, cur nobis uitio uertatur, quod &
 nos id peccatum appellamus, atque esse etiam affirmamus:

Nouimus D. Augustinum alicubi dum uocem peccati,
 & ipse uulgi more, uel de actu uitioso usurpat, uel de eo,
 quod tenet aliquo reatu, negare hoc malum peccatum esse.
 Concupiscentia, etiam si inquit, uocat peccatum, non utique
 quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic uocatur,
 sicut

sicut scriptura, manus cuiusque dicitur, quod manus eã effecerit, peccata autem sunt, quæ secundum carnis concupiscentiam, uel ignorantiam, illicite fiunt, dicuntur, cogitantur. Hæc ille contra duas Epistolas ad Bonifaciũ ca. 13. Eadem scribit, de nuptiis & concupiscentia ad Valerium lib. 1. cap. 23.

At contra Iulianum lib. 2. addit etiam alteram causam cur hoc uitium peccatum dicatur. Quamuis, inquit, iam non eodem modo appelletur peccatum, quo facit reum, sed quo sit reatu primi hominis factum, & quod rebellando nos trahere nititur ad peccatum. Hic uides, quod non solum ideo peccatum appellari hoc malum agnoscat, quia peccato inuectum sit, sed etiam quia rebellat bonæ menti, atq; rebellando ad peccatũ trahere nititur. Id quod expressius testatus est lib. contra eundem 3. cap. 3. Concupiscentia carnis, aduersus quã, bonus concupiscit spiritus, peccatum est, quia inest illi obedientia contra dominatum mentis: & poena peccati est, quia redita est meritis inobedientis: & causa peccati, defectio-
ne consentientis. Obseruandum uero hic, quod diserte de ea concupiscentia Aug. loquitur, contra quã bonus concupiscit spiritus quæ tñ sanctorũ concupiscẽtia est, qui dei spiritu, relicte in se malæ concupiscentiæ aduersantur. Quocirca satis ex his ipsis uerbis Augustini apparet, uanũ esse, quod Eccius Vuormaciæ dicebat, Augustinũ dum scripsit concupiscentiam, peccatum esse, id confirmasse de conscientia nondum regenitorum.

Ob eandem uero causam quam hic expressit, testatur & D. Ambrosium hoc reliquum in sanctis naturæ uitium, iniquitatem uocasse, quod iniquum scilicet sit, ut caro concupiscat aduersus spiritum, libro contra Iul. 2. Vbi & D. Hilariũ adducit qui id malitiam appellauit.

DE LIBERO

Ipsis inquit (loquitur de Domino) Apostolis, uerbo licet iam fidei emundatis atq; sanctificatis, non deesse tñ malitiã, per conditionē cōmunis originis, docuit, dicens. Si uos cū sitis mali, nostis bona dona dare filijs uestris.

Non igitur uocatur modo, sed est etiã peccatum hoc, de quo agimus, malum : ut hi S. Patres Hilarius, Ambrosius, & Augustinus docuerunt. Iniquitas enim est, quod testatur Ambrosius, malitiã ut docet Hilarius, Vnde Apostolus, ut annotauit idē Augustinus in loh. tracta. 42. dixit, non regnet peccatum in uestro mortali corpore, ad obediendum desyderijs eius. non ait, non sit, sed non regnet. quamdiu enim uiuis, subiicit Augu. necesse est peccatum esse in membris tuis : saltem illi regnũ auferatur, non fiat quod iubet. Et memineris Christiane lector, huius, quod D. August. ait, quamdiu uiuis, necesse est peccatum esse in mēbris tuis : faciet enim id, ad cognoscendam ueritatem in sequentibus.

Augusti.
Dum uiui-
mus neces-
se est pecca-
tum esse in
mēbris no-
stris

Ex his itaque perspicuum satis fuerit omnibus, qui ueritatem hac in re, non contentionem quærunt, nos cū relictum in sanctis uitium, peccatum, & esse, & recte dici contendimus, nihil nec uoce, nec sensu nouare: sed quod traditum est in scripturis, & prædicatum ab Apostolis, creditum & contestatum ab omni uetere Ecclesia, id sentire, confiteri & tueri. De quo inulto plura adducere testimonia S. Patrum possem : sed nolo esse longior, legat qui uelit librum Augustini contra Iulianum 2. ubi hæc copiose comprobantur.

Erat in ecclesijs altum de hoc tanto malo, nobis dum corpus mortis huius circumferimus, adhaerente, silentiũ: neq; enim uim tantum istam prauam, hostem legis Dei bonæq; menti, legi Dei consentienti, nunquam non reluctantem, in se homines negligebant : sed ne ipsa etiam

curpia

turpia & illicita desyderia, quæ ex hac peruersa affectione existunt, pœnitenda satis; & deploranda putabant, si que assensus hisce fœdis animi motibus non accederet: de quo tamen ipso, rarissimus erat qui recte iudicaret: satis mundos se à peccato, & sanctos, uulgo existimarunt.

Lutherus igitur, & qui hunc sequuti sumus, haud ab re iudicauimus, esse in officio nostro, qui pœnitentiam & remissionē peccatorum in nomine Christi prædicare debemus (quam ne suspicari quidē potest, qui hæc tanta naturæ uitia non recte agnouerit) ea, quæ non nos certe excogitauimus, sed quæ spiritus sanctus per Paulum aliosque suos interpretes, Prophetas et Apostolos, de his malis nostris testatus est, paulo diligentius, quàm ante aliquot seculis factum, explicare, quàmque pudenda, detestanda & omnibus modis oppugnanda sint, sanctis declarare et contestari. Idque nulla alia de causa, fecimus, quàm ut homines ad uerā atque solidam pœnitentiam, perditionisque propriæ agnitionē adduceremus: indeque ut gratiā atque redemptionem Christi, & cognoscerent plenius, & amplecterentur cupidius, excitaremus. Medicum enim nec digne complecti, nec sentire salutarem potest, morbum suum qui non dum satis intelligit.

Hæc itaque, ut tandem bonis, pijsque hominibus approbauimus, absoluerūt hi nos ea criminatione, qua gratiis, certe aduersarij multorum contra nos animos iritauerāt: quasi uero baptismatis gratiā eleuaremus: (quam tamen extollere, et reddere hominibus, ut est, quàm amplissimam, summopere studemus); & naturā hominis, opus Dei bonū cum Manichæis in iniuriā creatoris condēnaremus: cuius peccato uitiatæ restitutionē ut à Christo dño omnes petant, quanta possumus diligentia elaboramus.

Ista & in Vuormaciensi colloquio ita explicauimus, et
alienos

*Quæ res
Luthe. im-
pulis reli-
cto in san-
ctis pecca-
to docere*

DE PECCATO

Alienos nos ab illis criminibus, circūscripti baptismatis, et uituperatæ naturæ hominū, demonstrauiimus, ut Eccius q̄q̄, cum aduersus hanc, non nostrā, sed spiritus sancti sententiæ explicationem, nihil, quod obijceret, haberet, eā nobiscum formulā Vuormaciæ subscripserit: in qua

Vt cōcor-
dia de hoc
articulo
facta
hoc ipsum expressum est, ideo peccatū hoc malum dici, quod insitei inobedientia contra dominatum mentis, & aduersetur legi Dei. Quod, quoniā in libro ab Imperatore oblato, sicut cætera, quæ de hoc malo docēda sunt, satis explicatum esset, maxime 9. & 10. Paragra, merito huic explicatori articulo, uti in libro Imperatoris descriptus est, subscripsimus.

De adiecti-
one prote-
stantium
Nam quod in responso nostro de actis Colloquij Impera, Maiesta, datum, tantum ob maiorem lucem, & ad auertendum contentiosorum cauillos, adijci optauimus, esse hoc malum uitium repugnans legi Dei, id in eo omnino cōprehensum, imo etiam satis expressum est, quod liber ex Augusti, adducit Parag. 9. Esse malum hoc in sanctis relictum, peccatum; nec tantum peccatum, aut causam peccati, quia illi insit inobedientia contra dominatum mentis. Hæc enim inobedientia contra dominatum mentis, inobedientia quoque & rebellio est contra legem Dei; quam mens nimirum diuinitus sibi impressam, et doctrina Dei confirmatam, dominatu suo sequitur.

Vniuersi
ordines im-
perij de
hoc articu-
lo consense-
runt
Manifestum ergo est, nihil in hoc articulo inesse, de quo non conuenerit: idq̄ non modo Collocutoribus, inter quos & Eccius fuit, sed uniuersis quoque Imperij ordinibus, Electores enim Principes omnia ea recipienda censuerunt, quæ ut cōciliata Imperatori à Collocutoribus oblata sunt: inter quæ & hic articulus est: cæteri uero Principes, qui Augustano decreto adharere se dicunt, nume-

numerarunt hunc articulum inter eos, de quibus nulla fuerit dissensio: tantum adiecerunt, eum conciliatum esse Vuormaciæ: nihil autem liber in explicatione huius articuli habet, quod non contineat in ijs ipsis uerbis, de quibus Vuormaciæ conuenit: Protestantes denique eundem articulum approbarunt. quod enim adijci petierunt, id, ut iam dictum, & in articulo Vuormaciæ composito continetur, & in libro satis, licet alijs uerbis, expressum est.

Hic igitur consensus, quia uerbo Dei nititur, uereque Ecclesię sententia catholica, ratus merito & confirmatus ab omnibus bonis habebitur: Deoque ipsi, Ecclesię Christi, & ordinibus Imperij, aduersabuntur, quicumque doctrinam de hoc loco, ut in libro exposita est, conuellere conabuntur: nec facile, ut arbitror, erunt, quorum quidem ratio habenda sit, qui id faciendum sibi putent.

Alberto tamen Pighio, qui hunc consensum nominatim, & in eo catholicam Ecclesię doctrinam de peccato originali oppugnandam sibi sumpsit, respondendum esse existimo, ut enim excellenti hic doctrina præditus, & si quisque alius in excutiendis quæstionibus methodicus, & tractandis reb. disertus est, fucum facile fecerit ijs, qui sententiam scripturæ non satis firma fide teneant: & rationi humanæ, in iudicia dei, aliquid inquisitionis permittant. Dolendum uero admodum est, ingenium tantum, tamque præclare & natum, & disciplinis excultum, se regno Papę potius propugnando, quam Christi instaurando, magisque receptis, usitatisque administrationis Ecclesiasticę corruptelis adserendis, quæ ueteri & germanę disciplinę Ecclesię reuocandę, dedere uoluisse.

Quas enim studij & instituti sui in insectandis nobis, causas præ se fert, zelum domus dei, & curam uerę certęque doctrinę & disciplinę Christi, minime sequitur: nec eo, quo

*Alberti
Pighij Cæ
pensis doctes.*

*Eiusdem
prauum studi-
um.*

DE PECCATO

Principiū
Pighij I.

uideri uult, ad uindicandam Ecclesiæ Ierarchiam, operā laboremq; suum confert. Requirit in Ecclesia doctrinæ si deiq; summā certitudinē: & administrorū sacrosanctam authoritatē: Et sunt hæc quidē religioni & Ecclesiæ Christi propria: nec est ibi regnum Christi, ubi dubia doctrina, & incerta fides est: ubi deniq; ij, qui doctrinā & disciplinā administrant, non ut Christi ministri audiunt, & in precio habentur. At certitudo illa & fidei firmitas, uerbi Dei, nō humane traditionis est: & testimonio, persuasio= necq; spiritus. s. nō ullius in terra loci, aut hominis oraculo, aut definitione cōstituitur: audiendiq; sunt Ecclesiarum prepositi, ut Christus ipse, & obseruādi: sed dum Christi uerbum prædicant, & negocium agunt.

Principiū
Pighij II.

Orauit dominus pro fide Petri, ne ea deficeret, iussitq; conuersum suos fratres confirmare: Petro tamen ipsi Paulus in faciem necessario restitit, non recto pede ad Euangelium Christi ambulanti, fratresq; infirmanti, non confirmanti: nec minus hic, minimus licet Apostolorum, fratres ubiq; confirmare conuersus studuit, quā Petrus: nam plus alijs, indubie etiam Petro, laborauit. Tū, quicquid Petro spiritualis eminentiæ delatū sit: Cū nec nasci ex sanctis quicquam conferat ad donorū spiritualium participatum, quid huius præstet successio loci, et potestatis?

Principiū
III.

Haud minorem in Ecclesia noui quā ueteris populi authoritatem & potestatem spiritualem esse oportet: at si cut Dominus, qui in ueteri populo Ecclesiæ authoritate & potestate abutebantur, ac dissentanea à uerbo suo, uel docebant, uel gerebant, nō audiri, sed reprehendi per seruos suos uoluit: ita necq; modo istuc ulli nomini, ulli fastigio, ulli dignitatis successioni tribuendum est: ut aliena à Christi doctrina docenti, uel præcipienti, auscultemus: aut ut sine dijudicatione & agnitione uocis Christi, quicquid

quicquid eiusmodi præcipiant, arripiamus, et sequamur. Omnia probanda pijs sunt, ergo & quæ hi adferunt: cumque aliorum omnium spiritus explorandi sunt, cur non et istorum?

Ecclesia Christi regnum Dei est, non hominum: huius sunt Apollo, Paulus, Cepha, & horum uniuersi successores ueri: non Ecclesia horum, aut ullius creaturæ: totaque Ecclesiæ administratio, & *separata*, eodem tantum instituta diuinitus est: ut agnita, & percepta in domino nostro Iesu Christo saluifica gratia Dei: & abnegata omni impietate, & cupiditatibus seculi huius repudiatis: temperate, iuste, & pie in præsentis seculo uiuamus. Pro hac ueritate, & ad hanc corporis Christi ædificationem data est: quæcumque in Ecclesia potestas, ueris Christi ministris, tradita est. Quamobrem nulla sanctis potestas, nulla autoritas, agnoscenda est, quæ contra istam ueritatem, & ad destructionem corporis Christi conuertitur. Sed hac de re infra suo loco.

His pauculis lectorem admonere tantum uolui, ex quibus principijs Pighius sua contra nos argumenta ducit: quibusque maxime confidit, nosque sternere et conficere nihil dubitat. Nunc uidendum, quæ nam hic aduersus, non nostram, nec D. Augustinum tantum: sed totius Ecclesiæ fidem, et doctrinam, de peccato originali, argumenta: quamque aliam & nouam sententiam ea de re adferat.

In Ecclesia affirmat non esse definitum, quid peccatum originale sit: sed tantum, quod sit, quicquid eius in nobis effectus sint: inter quos tantum numerat, non mortem solum, & alias corporis molestias: sed pugnam etiam carnis aduersus spiritum: mentis, ad uidenda uera bona, cæcitatem: & uoluntatis, ad ea consentanda, infirmitatem: naturalēque, ad carnis desideria, pronitatem: denique, quod ob id ipsum nascamur filij iræ: extorres à regno dei, & damnationi obnoxij:

*Sententia
Alber. Pighij
de peccato originali.*

DE PECCATO

Que Alb. Pighius damnat in Protestan. Damnat itaq; nos cum D. Augustino: & quod defini-
re quid hoc peccatum sit, nobis sumpserimus: & q; de-
finiamus impiè: quia in Deū contumeliose id, & blasphe-
mè: contendit enim nostra definitione Deum inscribi au-
thorem peccati. Idq; confirmat facere nos longe atrocio-
re impietate et blasphemia, quam Augustinum: eoq; nec
etiam Augustini sententiam sequi: quia rebellionem con-
tra Deum, non tantum in ui concupiscente, uti Augusti-
nus: sed in ipsa quoq; mēte, & spiritu, & uoluntate pona-
mus: tū concupiscentiā in sanctis relictam, peccatū primo
& per se faciamus: quā August. negat per se peccatū esse.

Hec ille in nostra sententia, ut impia, audacia definita,
& blaspheme asserta, insectanda sibi putauit: indeq; odio
nostri, quo inflāatus uidetur maximo, indulgens, mul-
to quam uel homini Ethnico concedendum sit, subinde
crepatilla: doctrinam & sententiam nostram de peccato
originali uniuersam, esse falsam, impiam in Deum, natu-
ræ nostrę cōditorem, blasphemam, impossibilē, se ipsam
in finitis modis euertentem, & secum pugnantem in om-
nibus. Agnoscis uerba odij efferati, & animi debachan-
tis. Ista ergo, & ad hunc modum, Pighius in nostra doctri-
na oppugnat, damnat, execratur, contra autem, suam hu-
iusmodi sententiam affert.

Sententia Pighij de peccato originali. Vult peccatum originis, nihil aliud, q̄ ipsius Adę, nō
filiorū eius, peccatum esse: quo ille & se, & suos posteros
omnes, morti, alijsq; miserijs huius uitæ, obnoxios: & re-
gno cœlestis Hierusalem, fecerit, extorres. Nam æternā
damnationem, cui nasci obnoxios filios Adę fatetur ni-
hil aliud intelligit, q̄ sempiternam supernaturalis fœlici-
tatis carentiam: quam tamen ij, qui nullo quam originali
peccato inquinati hinc discesserint, boni & æqui faci-
ant: sorte sua probè contenti: Censet enim hos naturali
beatu-

beatudine perfrui, uelut in paradiso quadam terrestri, iucundissime atq; foeliciter uiuentes; quapropter, deũ etiã extoto corde, tota anima, tota mente ament: eũq; de tam ampla erga se benignitate, & tantis beneficijs, laudent, & gratias agant. Hanc tñ sententiã suã, ut probabilem adfert: non definit esse necessariã,

Ne igitur bonis, & Christianę concordie appetentibus, Pighius suis hisce comentis offendiculum aliquod obijciat: pauca ad illius criminationẽ nouamq; doctrinã respondere institui: primumq; defendam, quæ ille in nostra doctrina reprehendit: tum quid sententiã eius cum diuina traditione pugnet, exponam.

Reprehendit ergo Pighius in ijs, quę nos de malo originis credimus & docemus. Primum, quod nobis sumpsimus explicare, quid illud sit: cum ueteres Ecclesiastici doctores, satis omnes habuerint, explicasse, q; sit, & quæ eius effecta. Deinde, quod definimus hoc peccatum esse concupiscentiam. Tertio, quod concupiscentiã hanc intelligi uolumus, rebellionem omnium uirium humani ingenij aduersus Deũ. Quarto, quod concupiscentiam innatã homini, proprie peccatum esse affirmamus. Quinto, quod dicimus in his nos sequi sententiã Diui Augustini.

Hac quinq; taxat Pighius, & pro sua in nos uel indignatione, uel inuidia & odio, admodum inhumaniter exagitat: id etiam ubiq; nobis obijciens, non solum nos nostra non satis explicare, aut ulla ratione quæ ingenioso homini probabilis uideri queat, commendare: sed nec ipsos quidem ea intelligere: ut quæ multis modis, & inexplicabiliter pugnent, & secum, et cum omnium, qui ullo ingenio præditi sint, sensu & iudicio.

Ut primum ergo crimine nos purgemus, temeritatis

DE LIBERO

Audaciæ, quod definiamus, & articulum constitua-
mus, de eo, de quo libere sententiam dicere sancti Pa-
tres omnibus permiserint: ostendemus nos in defini-
tione peccati originalis, nihil ex nobis, sed ea tantum ad-
ferre, quæ tradita sunt diuinis literis: & credita, explicata,
defensa à S. Patribus.

*Definitio
peccati ori-
ginalis.*

Definitio itaq; peccati originis, quæ ex scripturis Dei,
& doctrina Ecclesiæ catholicæ depromimus, sic habet:
esse illud deprauationē, & uitium totius hominis, quo qui-
cunq; ex Adam cōmuni ratione progeniti sumus, Deū,
& quæ placent Deo, uera scilicet bona, nec mente cogno-
scere, nec uoluntate amplecti possumus. sed peruersis cu-
pitatibus agitati, nihil suo loco, & numero habemus; at-
que peruersè iudicamus, appetimus, & facimus omnia,
manemusque propterea filij iræ, & damnationi sempiternæ obnoxij, nisi per Christum eā liberemur. Aut si
requiras hæc dici breuius, definimus, peccatū originale,
esse uitium hominis, qua totus aduersatur Deo.

Hanc definitionem scite quidem & eleganter, ac co-
piose ut Pighius agnoscit, Ioannes Calvinus noster, præ-
clarum illud Christi organum, explicuit: sed eadem mul-
tis libris, & Lutherus, & Philippus, alijsq; nostri Symmi-
stæ: & sic quidem dilucide & explicate tradiderunt: ut
nemo qui horum libros legerit, animo duntaxat paulo
liberiores, nec odio nostri prorsus excæcato, ampliorem
horum declarationem desydexaturus sit.

*Buceri de
hac re ex-
plicatio in
cōmenta-
rijs suis ad
Roma.*

Ego quoq; quanquam his non conferendus, & qui
minime disertus sum, peculiaritq; obscuritatis uitio la-
boro: tamen fidem nostram de hoc malo naturæ nostræ,
ira exposui, tractata hac quæstione in 5. caput ad Roma-
nos: ut non Pighius modo, homo tanti ingenij, sed ru-
diores quoque & tardiores homines, haud difficulter
cognoscere

cognoscere ualeant; quid de hac humani ingenij corruptione sentiamus: utq; id etiam, cum secum, tum cū scriptura probè consentiat. Quare opus non erat, ut tantas Pighius de labore suo, in eruenda & proferenda sententia nostra, querelas moueret; multo minus causæ habuit, ut nos callidæ & astutæ dissimulationis, uel obscurationis insimularet: qua sententiam nostram de peccato originali, siue in Cōfessione, et Apologia nostra, siue in Colloquio Vuormaciensi, uel præteriuuimus, uel texerimus. Sed relinquamus istas querelas, criminationes, & glorias ipsius: qui, sicut suā in Christi negotio causam agūt: ita non suos q̄q; actioni admiscere adfectus nō possunt.

Nos desumptam esse, cum ex diuinis scripturis, tum traditione Ecclesiæ catholicæ, quam uitij originalis definitionem attulimus, ostendemus. Primum dicimus, hoc malum esse uitium naturæ humanæ totius. Deinde, uitium, quo aduersamur Deo toti: Postremo, uitium, quo æternā meremur dānationem. Ex his forsan etiam parū ingeniosus intelliget, quid de uitio originali sentiamus.

Atqui uitium esse, hunc tractum ab Adam morbum: & uitium totius hominis. mirum cur Pighius negare uoluerit: cum fateatur ab Adæ peccato, in nos peruenisse, & mortem, morbosq; corporis: & internum dissidium: & assiduam pugnam carnis aduersus spiritum: & uoluntatis infirmitatem quandam: & naturalem pronitatem ad carnis sui hospitis desyderia: & rationis à sensibus dependentis, ad cōprehendenda illa uere bona inuisibilia, pigritiam, ac tarditatem, atq; adeo cæcitatem.

Hæc enim tam uitanda ac uituperanda mala: tantaq; ad eas actiones, quæ homini ad imaginem Dei condita natura competunt, impedimenta, quis non agnoscat uita recte uocari, ac uere esse: & uitia eiusmodi, quibus uitiat

*Cic. 4. Tus.
Questionū
Quod uitu
perabile est
per se ipsū,
id eo ipso
uitiū nomi
netur puto.*

DE PECCATO

uitiatus sit homo totus, natura hominis uniuersa; nam ui-
tiato corpore: uitiatu inferioribus uiribus: iudicio, &
appetitu sensuum: uitiatu denique uoluntate, & ratione,
quid quaeso in homine reliquum est, quod uitio uacet?

Cum ergo Pighius, haec omnia quae recensui mala &
incommoda, agnoscat a peccato Adae in nos inuasisse: &
esse transgressionis Adae effecta: consequens certe erat
& illud agnoscere, eadem uere esse uitia, quibus tota ho-

*Iustitiae ori-
ginalis mu-
nus.*

haec ipsa uitia, per iusticiam, quam originalem uocamus,
uel auferenda, uel mitiganda fuisse. quos enim uirtus
tollit aut mitigat animi morbos, si uitia recte dicuntur &
sunt. At uirtutem fuisse iusticiam originalem non infi-
ciabitur, qua homo, & corpore, & animo, & cunctis
utriusque uiribus recte usus fuisset: cum iam istis ma-
lis, quae peccato Adae accepta ferimus, uitiatu & corru-
pti, tam peruerse & iniuste omnibus partibus nostri uta-
mur: omnino contra eam uiuendi rationem, ad quam con-
diti sumus. An ne igitur recte ac proprie haec ipsa mala
dici *κακία*, id est, uitia debeant: quae, non modo illis uir-
tutibus, quae iusticiae originalis nomine comprehēdun-
tur, contraria sunt: sed eas quoque sustulerunt?

Ex his ipsis igitur, quae Pighius ultro fatetur, certo
concluditur: ea quae ille peccati originalis effecta facit,
uitia esse: non conditiones naturae, quod ipse nulla pro-
fecto ratione affirmat. Nam ea modo naturae sunt: &
naturalia uocari possunt: quae cuique rei, ex sua intima
conditione adhaerent. Homo autem ad imaginem Dei
conditus, ea natura factus est, ac etiamnum praedi-
tus: cum qua ista uitia pugnant. Vnde Stoici, atque
ipse Cicero, summum bonum in eo posuerunt, quod est,
consentienter, congruenterque naturae uiuere: pertur-

*Quid natu-
ra.*

*Cicero de fi-
nib. lib. 3.*

bationesque

bationesq; nulla vi naturæ, sed uitiositate, quæ natura aduersatur, commoueri affirmarunt.

Sed nõ est animus anxie de nominibus disputare: nec etiam cum Pighio decertare de argutijs Philosophorum. Hic de eo hominis morbo agimus: quo ignorato, sanatio Christi, nec queri, nec percipi potest: quare ex scripturis quid is sit, & uocari debeat, discere oportet.

Scriptura tota prædicat nos ad imaginem Dei conditos: hac uero ad Dei imaginẽ formatione, indicta est nobis lex, quæ requirit studium huius imaginis conseruandæ, & perficiendæ summum. hoc est, ut mentem & uoluntatem uniuersam, ad glorificandũ deum, omni sanctitate, & optima rerum huius mundi usurpatione, indies magis accõmodemus, itaq; Christum filiũ Dei, imaginẽ Dei in conspicui, expressumq; diuinæ substantiæ charactera, plenius referamus, & exprimamus. Nõ. n. dubitari potest, quin Deus ut hominẽ finxit initio & formauit: ita uisitare eum, suaq; omnia instituire uelit ac perficere. Cũ igitur Deus hominẽ ad imaginem suam, quæ in Christo domino perfectẽ expressa est, condiderit: & condiderit iudicio & uoluntate præditum: quis non uideat necessario consequi, Deũ ab omni homine iure suo poscere, ut ad hanc se ipsius imaginem, toto corde, tota anima, tota mente, & omnibus uiribus, comparet & confirmet.

Hoc certe præcepti Deus, hancq; legem suam animis omnium hominum ita inscripsit & insculpsit: ut etiam ij, qui spiritu regeneratore nondum donati sunt, & in quibus effigies illa Dei, creatione indita adhuc peccato obruta, & tantum nõ deleta est, tamen aliquid legis huius in se sentiãt: quæ eos à prauis cõsilijs & rebus reuocet: impelat ad recta & honesta studia, et cõdemnet deniq; tacitoq; conscientie flagello exagitet: si quid contra hanc legem

Ad Imaginem Dei factus homo, legens accepit ut imaginem Dei in se exhibeat:

Homini- bus Imagi- ni dei inse, satisfaciendum esse, natura oēs homines norunt.

DE PECCATO

Rom. 2. admiserint. Inscriptum enim habent omnes homines, in cordibus suis opus legis: unde ipsę inter se animi cogitationes ad cufant & defendunt, etiam in die domini.

Minos Platonis.

Id Ethnici quoque Scriptores agnouerunt: unde natos ad iustitiam homines, & non opinione, sed natura constitutum esse ius docuerunt. Huc enim, lumine, quod Deus naturę humanę reliquum seruauit, excitante illud spiritu domini, perueniunt: ut intelligerent hominem, animal hoc prouidum, sagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis & consilij, esse præclara quadam & diuina conditione generatum, agnationisque & stirpis cęlestis ac facrum quoddam Dei in terris simulacrum dedicatum: quod cum Deo, sicut rationis, & rectę rationis, ita & sapientię atque uirtutis, societatem quandam habeat: & eiusmodi societatem, ut dum perfecta in se sapientiã & uirtus fuerit, sibi nunquam satisfaciat, nunquam se bene & recte uiuere arbitretur. Manifestum igitur est, cuique id sua ipsius conscientia attestante, hanc omnibus hominibus legem diuinitus inditam, et infixam esse in ipso ortu, ut diuinę sibi impressę imaginis per omnia respondeant & congruant: uitiumque & peccatum esse, quicquid in homine cum hac Dei in se effigie discrepat, & dissentaneum est.

Quicquid in homine cum uita Christi non congruit, id uitium est damnabile.

Rom. 9.
1. Pet. 1.
2. Pet. 2.

Et quia filij Dei non dubitant se ad eam ipsam uitę perfectionem initio conditos & formatos esse, ad quam per Christum Dominum restituuntur, nunquam diffitebuntur, quicquid in se à perfecta illa Dei imagine, quę Christus est, alienum atque dissentiens fuerit, id damnabile, & damnans uitium atque peccatum esse. Norunt enim se sicut præfinitos, ita & conditos esse, ut conformes fiant imaginis filij Dei, ut ipse primogenitus sit inter multos fratres, renatos scilicet semine incorruptibili, uerbo Dei, & factos consortes naturę diuinę, Norunt se fa-

se factos ut non peccent, permanente apud ipsos semine *1. Iohan. 9.*
 Dei, sed faciant opera Dei in omni iustitia & sanctitate,
 gestentq; ita imaginem Adam celestis Christi, quemad-
 modum generatione carnis gesti amus imaginem terreni. *1. Cor. 14.*

Quare cum nascantur omnes homines cum imagine ter-
 reni, ea scilicet natura, ut que Dei sunt, satis, nec mente co-
 gnoscere, nec uoluntate amplecti, nec inferioribus uirib.
 persequi possint, sed contraria omnia & probent animo,
 & expetant uoluntate, & sectentur reliquis uiribus, non
 possunt, qui sensu Christi præditi sunt, non sentire se
 totos, ut ab Adam nati sunt, uitiosos esse, & cuncta in
 se deprauata, quia ab illa Dei imagine, ad quam facti &
 effigiati sunt, demutata. Nec enim nasci denuo oportet,
 nisi quicquid ab Adam natum est, uitiatum & cor-
 ruptum esset, & caro, ac eiusmodi caro, cuius sensus
 inimicitia sit cum Deo. Hinc quis non clare uideat
 malum originis, quod à peccato Adæ, humanum ge-
 nus totum inuasit, uitium esse totius humanæ naturæ?

Sed Pighius nō facile recipit definita Scripturis, quan-
 tumlibet clare illa & aperte definita sint, nisi accedat a qui-
 larum suarum. i. S. Patrum, qui ad corpus Christi conuo-
 lant, consensus. Quanquam uero hi ipsi Sancti Patres
 sua, ut per se incertæ fidei, per Scripturas, cum ipsi pro-
 bent, tum probari ab alijs uelint, eo quod secus facere,
 sit humanam diuinæ authoritati præferre, tamen ne
 quis putet nos Sanctorum Patrum consensu hac in re
 destitui, adducam, quid de hoc loco Sancti Patres cre-
 diderunt & docuerunt.

Irenæus lib. 5. aduersus hæreticos. Propter effusionem
 inqt spiritus, spiritualis & perfectus homo est, & hic est,
 qui secundum imaginem & similitudinē Dei factus est.
 Sensit ergo Irenæus spiritum Dei bonum, spiritum Chris-
 ti

sti, quo aguntur quicumq; filij Dei sunt, pertinere ad eam conditionē, qua homo ad imaginē & similitudinem Dei factus est. Iam peccato Adē hunc spiritū amissum esse, nemo orthodoxus negauerit. Perdita itaq; est diuina illa cōditio, & Dei in homine imago uiolata. Desijt certe hinc omnis homo, qui ex semine uiri nascitur, esse spiritualis & perfectus. Vitiata igitur est tota humani generis natura.

Tertullianus.

Tertullianus scribit aduersus Marcionem. Hæc ergo imago censenda est Dei in homine, quod eisdem motus & sensus habeat humanus animus, quos & Deus. Hos uero diuinos motus & sensus, quis non & in se, & in omnibus hominibus desyderat, idq; tam in mente, quam in parte sensibili & corpore toto. Vitiata igitur est hominis natura tota, quando quidem in qualibet hominis parte, non solum non idem motus & sensus, quos Deus habet, existunt, sed successerunt his motus & sensus, quos merito detestantur & deplorant, quicumq; Christi sunt, in quibus reparare Deus imaginem suam cœpit.

Cyprianus.

D. Cyprianus de hac re sic testatur in Epist. de opere & eleemosynis. Cum Dominus adueniens sanasset illa, quæ Adam portauerat uulnera, & uenena serpentis antiqua curasset, legem dedit sano, & præcepit ne ultra peccaret, ne quid peccati grauius eueniret. Et in Epistola De Patientia Dei. Nam cum in illa, inquit, prima transgressione præcepti firmitas corporis cum immortalitate discesserit, & cum morte infirmitas uenerit, nec possit firmitas recipi, nisi cum recepta & immortalitas fuerit, oportet cū hac fragilitate atq; infirmitate corporis luctari semper & congressi. Quæ luctatio & congressio non nisi patientiæ potest uiribus sustineri &c. Hæc ille.

Quæ uerò illa uulnera importata ab Adam, quæ uenena infusa à serpente, quæ deniq; hinc consecuta in-

firmitas & imbecillitas, nisi ignorantio & incredulitas
 mentis, deprauatio & uanitas uoluntatis, & inferio-
 rum uirium peruersitas & turpitudor quibus uitijs fit, ut
 nec intelligere legē Dei, & fidem habere uerbis Dei, nec
 probare & sectari quæ recta sunt homines possint, sed
 in contraria ferantur toti, mente, uoluntate, ac cæteris ui-
 ribus. An non merito igitur fatemur nos totos in uitio,
 & Deo rebelles nasci?

Quid? ista innata nobis uulnera, D. Cyprianus etiam
 in sanatis eo ualere fatetur, ut nemo in hac uita esse sine
 peccato possit. Ita enim scripsit in Epist. de opere & elee-
 mosynis: Ne quisquam sic sibi de puro atq; immaculato
 pectore blandiatur, ut innocentia sua fretus, medicinam
 non putet adhibendam esse uulneribus, cum scriptum
 sit, Quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis glo-
 riabitur mundum se esse à peccatis? Et iterum in Epist. Io-
 hannes ponat & dicat, Si dixerimus, peccatum non habe-
 mus, nos ipsos decipimus, & ueritas in nobis non est.
 Hæc ille. Ergo hæc uulnera à primo parente importata,
 uitia esse naturæ humanæ, etiam uetus Ecclesia credidit,
 D. Cypriano teste.

Audiamus nunc et D. Ambrosij testimonium. Is con-
 tra Nouatianos scribit, Omnes homines sub peccato na-
 scimur, quorum ipse ortus in uitio est, sicut habes lectū,
 dicente David, Ecce in iniquitatibus conceptus sum, &
 in delictis peperit me mater mea. Item in Apologia pro-
 phetę David, Antequam nascamur, inquit, maculamur
 contagione, & ante usuram lucis, originis ipsius excipi-
 mus iniuriam, in iniquitate concipimur. Item de Domi-
 no loquens, Dignum etenim fuit, inquit, ut qui non erat
 habiturus corpore peccatum prolapsionis, nullum senti-
 ret generationis naturale contagiū. Merito ergo David

Pro. 20.
1. 10h. 1.

Ambrosius

Psal. 50:
Cap. 11.

Macula-
mur conta-
gione.

Naturale
contagium

DE PECCATO

Inquinamēta naturæ. flebiliter in se deplorauit ipsa inquinamenta naturæ, & quod prius inciperet in homine macula quàm uita. Item De Archa Noe: Per unum igitur, inquit, Dominum Iesum, salus uentura nationibus declaratur, qui solus potuit iustus esse, cum generatio omnis erraret, nisi esset natus ex uirgine, qui generationis obnoxia priuilegio minime teneretur. Ecce, inquit, in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea, dicit is, qui iustus præ cæteris putabatur. Quem igitur iam iustum dixerim, nisi horum liberum uinculorum, quem naturæ communis uincula non teneant? Et rursum in Apologia Davidis. Sed & ipse partus habet contagia sua, nec unum tantummodo habet ipsa natura contagium. Et in Euangelium Lucæ, Jordanis, inquit, conuersus retrorsum, significauit salutaris lauacri futura mysteria, per quæ in primordia naturæ suæ, qui baptizati fuerint paruuli, à malitia reformantur.

Generatio obnoxia.

Vincula naturæ. Ipsa habet natura contagium. Paruuli à natura reformantur

Ecce hic uir Dei testatur ortum nostrum esse in uitio, maculari nos contagione priusquam nascamur, & ante iniuriam excipere originis, quàm usuram lucis, esse in omnibus, præter unum Christum, naturale generationis contagium, sanctissimos homines deplorare inquinamenta naturæ, prius in homine incipere maculam, quàm uitam, omnes communis naturæ teneri uinculis, non unum tantummodo habere ipsam naturam contagium, inesse paruulis, à qua in baptisate reformentur, malitiam. Ita sensit de malo originis Ecclesia tẽpore Ambrosij. Quis iam dicat hæc generationis naturæq; contagia, originis iniuriam, nostri maculam, naturæ inquinamenta & uincula, malitiam, esse conditiones naturæ, non uitia?

Ex his ergo intelligi satis potest, etiam à ueteri Ecclesia cre-

lia creditum esse, malum originis esse uitium humanæ naturæ, non conditionem naturalem, & uitium multiplex, quo tota hominis natura, & cunctæ eius uires uitiatæ sunt, & à conditione naturali detortæ.

Huic uero conelusioni si contradici non potest, ut à nemine potest, qui scripturas Dei, & S. patrum explanationem, sequi uelit, confectum & illud est, quod secundo loco probandum suscepi, esse hoc originale malum eiusmodi humanæ naturæ uitium, ut eo homo infectus & deprauatus Deo totus aduersetur. Nam constat Deum requirere ab homine, ut se agnoscat conditorem, gubernatorē, et seruatorē, hoc est, Deū suū, à quo solo omne bonū petat, & de cuius prouidentia & ope nunquā dubitet, quem toto corde, tota anima, totisque uiribus amet & colat, cuius legi toto pectore studeat, atque ita nihil omnino expetat, nihil usurpet, nisi recte & ordine, hoc est, pro ut ad sanctificandum nomen Dei, & amandū proximos aliquid conferat: nihil fugiat, aut declinet, nisi quod à recta ratione, id est, à lege Dei discrepet. & ut uno uerbo dicā. Deus poscit ab homine, ut in id quod est pium & honestum, totus feratur & incumbat, & ab eo quod contrarium est, totus abhorreat, & se alienum custodiat, at uitiatio originis fit, ut homo nec agnoscere Deum, nec amare, iustitiæ eius obedire ualeat. Mens enim rationē Dei, quæ tamen sola uera et recta esse potest, nunquam, nec in conditione rerum, nec in gubernatione, satis probare potest: sed reperit semper, quod in ea culpet, quod mutatum cupiat. Fidendum esse penitus prouidentia & charitate Dei, mens statuere certo non potest, nec unquam de ea dubitare desinit. uoluntas quæ Deus præcipit, sola quæ uerè bona & expetenda sunt, constanter prosequi non ualeat. Inferiores uires perpetuo in ea feruntur, superiore[m]que uoluntate[m]

Hominem
malo origi-
nis sic uitia-
tum esse, ut
totus ad-
uersetur
Deo.

DE PECCATO

uoluntatem ad eadem rapiunt, quæ ipsi quoque homini, quamlibet uitiato, foeda & turpia habentur, homo itaque malo originis uitiatus, Deo totus aduersat & repugnat, id quod in se ipsis deprehendunt & queruntur nimium uerum esse, quicumque legem Dei, uel eam, quam animis omnium inculpsit, recte intuentur.

Vt uero istam in nobis contra Deum rebellionem non sentiremus, quam tamen non possumus non sentire, qui cumque non prorsus stupemus, & uel aliquatenus in nos descendere uolumus, satis tamen esse debeat, quod Scriptura de ea tam clare testatur.

Paulus ad Rom. 5. scribit, nos per unius hominis inobedientiam constitutos esse peccatores, & eiusmodi peccatores, qui priusquam cum Deo, per mortem Christi reconciliamur, impij sumus, & inimici Deo. Si enim, inquit, cum infirmi essemus secundum tempus, mortuus est pro impijs. Item: Si enim Deo, cum inimici essemus, reconciliati sumus per mortem filij eius, multo magis reconciliati seruabimur per uitam eius. Quid his testimonijs aperitius? Priusquam reconciliati cum Deo per mortem filij eius sumus, & uerbi sumus & inimici Deo. Nos, inquit Apostolus, non tantum caro nostra: nam si hæc sola Deo aduersaret, solaque impia esset, & inimica Deo, non dixisset, nos eramus impij & inimici Deo, sed caro nostra, uel peccatum inhabitans in carne nostra, ita ut dixit, non se, sed inhabitans in se peccatum id malum facere, quod iam renatus mente oderat. Sed priusquam per Christum restitui mur in gratiam Dei, & ad pietatem refingimur, impij & inimici Deo sumus, & mente & uoluntate, & uiribus uniuersis. Id ergo cum unius Adæ delicto & inobedientia nobis acciderit, consequitur, id uitij, quod a deprauata origine ab Adam trahimus, quoque peccatores constituimur,

mur, esse eiusmodi uitium, ut eo perditū, aduersum Deo
toti, & non solum alieni simus à uero eius cultu, *i. cor. 10. 14.*
sed etiam odio quodam eorum, quæ Deus præcipit, quæ
busq̄ uerus eius cultus constat, adeoq̄ Dei ipsius, tenea
mur. quod & Christus testatus est, cum dixit, mundum se
non nosse, sed odisse, & spiritum ueritatis percipere non
posse. *Ioh. 8. 12.*

Hanc uero cum Deo inimicitiam, quæ omnibus filijs
Adam, à peccato primi parentis ingenerata est, plenius *ROM. 8.*
adhuc Apostolus describit, cum ait: Qui secundum
carnem sunt, quæ carnis sunt curant, qui secundum spiri-
tum, ea quæ spiritus. Sensus enim carnis mors est, sensus
autem spiritus uita & pax. Propterea sensus carnis inimic-
itia est aduersus Deum. nam legi dei non subijcitur, nec
enim potest. Qui uero in carne sunt, Deo placere nō pos-
sunt. Vos autem non estis in carne, sed in spiritu: siquidē
spiritus Dei habitat in uobis. Si quis autē spiritum Christi
nō habet, is non est eius. Ex his uerbis Apostoli discimus
primum, legi Dei non subijci, esse inimicitiam aduersus
Deum. probatur enim Apostolus, sensum carnis esse
inimicitiam aduersus Deum, subiecit, nam legi Dei non
subijcitur. Ex hoc igitur loco certo concluditur, nos om-
nibus nostri partibus esse inimicos Deo. nulla enim no-
stri parte legi Dei subijcitur. non mente, quia non iudic-
amus ea omnium optima, quæ præcipit Deus, non ex-
pectamus certissima, quæ dominus siue bona pollicetur,
siue mala minatur: nec uoluntate, quia quæ mandat & of-
fert Deus, nō summa auaritate amplectimur. De uiribus
inferioribus nemini dubium est, eas legi Dei repugnare.

Deinde ex hoc Apostoli dicto animaduertendum est,
quod adiecit, sensum carnis non posse Deo subijci, ex
quo existit, ipsam carnis nostræ naturam legi Dei repu-

DE PECCATO

gnare. Quicquid enim non cum ipsa cuiusque rei natura disidet, id fieri in re qualibet potest: quare si carnis sensus legi Dei subiicere potest quidem, naturæ eius est, sed uitiatæ, aduersari Deo. Quod Dominus eo quoque declarauit, cum affirmauit, necesse esse hominem renasci, & non renatum regnum Dei uidere non posse. & Apostolus, in Christo non essenisi nouam creaturam. Inimicum igitur est Deo, natura illa, quam ab Adam traximus uitiatam, quicquid in homine est, nam totum hominem innouari necesse est, nouamque cœlitus naturam accipere, qui ex humano genere redire cum Deo in gratiam debeant.

1o h. 4. 9.

Tertio obseruandum in adducto loco Apostoli & hoc est, quod spiritui, & spiritui Christi, carnem opponit, ex quo intelligitur, carnis nomine significari hoc loco hominem uniuersum, ut natus est ex homine, iuxta illud Domini, Generatum ex carne, caro est, & generatum ex spiritu, spiritus est. Non quod renatis desit caro, aut non renati, nihil aliud sint quam caro, sed quod in renatis principatum obtinet spiritus Christi, uis illa diuina, à Deo electis suis attributa, qua credere Deo, eidemque fidei & studere ualeant: in non renatis regnet sensus peruersus carnis, id est ueteris hominis, totius scilicet eius creaturæ, quæ ex Adam progenita est.

Quarto in eodem Apostoli dicto cōsiderandum est, quod ait, Qui in carne sunt, Deo placere non posse, & qui Christi spiritum non habent, non esse Christi. Ex eo enim efficitur, cum Christi spiritum nemo filiorum Adæ nondum in Christo regeneratus habeat, omnes qui renati nondum sunt, esse in carne, & placere deo non posse: eoque omnes filios Adæ, priusquam in Christo regnantur, Deo & mente & uoluntate, ac proinde totos aduersari,

fari. Nec. n. aliud Deo displicet, quàm quod uoluntati
sue optimæ aduersatur & repugnat.

Ad probandum ergo pijs animis hominem malo ori-
ginis uitiatum, Deo totum rebellem esse, hæc quæ ad-
duximus loca satisfecerint.

Ad tertium igitur eorum, quæ adstruenda suscepimus,
cõfirmandũ progrediamur, quod est, damnari homines
propter uitium originis, etiam si nullũ adhiãiant propriũ.
Hoc uero ex præmissis certo consequitur. Quis enim sub-
iiciens mentem suam D. Scripturis nesciat condemnari
iure ad æterna supplicia, qui sempiterno uitio obnoxij
sunt, semper impij, semper rebelles & inimici deo. At qui
non renati in Christo, ac solo originis uitio deprauati, in
perpetuo uitio sunt, nec unquam non repugnant & ini-
micantur Deo.

Hoc etsi nullo adhuc opere declarent infantes, ea ta-
men natura sunt, cui doctrina Dei, stultitia est, cuius om-
nis sensus & iudicium ad malum propendet, & legi Dei ^{1. Cor. 22}
subijci non sustinet. Natura igitur filij iræ sunt, & quia re-
gnum dei uidere non possunt, exterioribus tenebris, ubi ^{Ioh. 2.}
est fletus et stridor dentium, addicuntur. Manet enim ira
Dei super eos in finem, quandoquidẽ ab hac solus Chris-
tus liberet, & liberet eos tantũ, quos in se regignit. Scri-
ptura certe duas tantũ conditiones hominibus attribuit,
regnum dei, et gehennã, hanc alienis à Christo, illud Chri-
sto insitis, nec ulla scriptura tertiæ conditionis meminit:
nec Ecclesia unquẽ esse talem credidit, qualem post Pelagiam
nos Pighius primus adserere audet, in qua infantes non
renati, non solum sine pœna sensus & damni sint, sed na-
turali etiã felicitate beati, in qua nimirũ Deum supra oĩa
diligant & celebrent, nihil uel sentientes aduersi, uel de-
siderantes boni. Ergo sicut etiam infantium caro & san-

DE PECCATO

quis, dum renata non sunt, hæreditatem regni Dei non percipiunt, sed rebellia sunt legi Dei: ita infantes, quotquot non renascuntur in Christo, natura filij iræ sunt & manent, dum per Christū Deo reconciliantur, & ab ea ira Dei, cui obnoxij nati sunt, liberantur. Manente autem super eos ira Dei, felices esse nequeunt, & dum extorres regno Dei sunt, exterioribus tenebris, addici recte creduntur.

Rom. 5.

Hæc Apostolus clarissime tradit, cum scribit, Per unum hominem peccatum in mundum ingressum est, & per peccatum mors: & sic in omnes homines peccatum perualit, propterea quod omnes peccauerunt. Item, Mors regnavit ab Adam usque ad Mosē, etiam in eos, qui peccauerunt non eo modo transgressionis, quo Adam. In hoc sermone nemo orthodoxus negabit Apostolum loqui de ea morte, qua nos Christus liberat; ea autem est non tantum mors corporis, sed & animæ & mors æterna, ipsaq; gehenna. Si iam hæc mors regnum obtinet in omnes filios Adam, etiam eos, qui non ea transgressionis similitudine ac modo peccauerūt, quo Adam, hoc est, lege præposita, & scientes ac uolentes, cōsequitur, omnes ab Adam progenitos, ab eius peccato sic uitiatos, & peccatores ipsos quoque factos esse, ut tyrannidi mortis æternæ obnoxij sint & ea teneantur, donec per Christum Dominum in ipso regenerati, illa liberentur.

Quid sperandum de infantibus nondum tinctis Christo.

Hæc uero affirmo de non renatis, uel ut Pighij uerbis utar, de ijs qui ad Christi societatem & regnum non pertinent, non de non baptizatis. Confido enim Dominum ijs infantibus ad quos pertinet illa promissio, Ero Deus tuus, et Deus seminis tui, etiam dum baptisate, nulla ad ipsos perueniente culpa, priuantur, regenerationem in filio suo nō negare. Nō, n. Deus est, ut se hac promissione Deum.

Deum suis fore pollicetur, nisi in filio suo eternum uiuentium. Idem & illud dictum scholæ in se continet, Deus non alligauit uirtutem suam sacramentis.

Memini D. Patres plerosq; omnes habere eos infantes, qui absq; baptisate hinc migrant, pro condemnatis ad gehennam, Spectant enim illud, quod in morte & condemnatione manent, quoscunq; inde non redimit Christus, et quod Christi gratia & redemptio, non possit, à nobis quidem, cuiq; addici, nisi sit Christo initiatus. At uideat hoc misericordiæ Dei in populū suum recte tribui, cū sanctorū suorū liberos, quos Apostolus sanctos esse pronunciat, in filio suo refingere, etiamsi morte præuenti, bptisima consequi, & id absq; suorū culpa, contemptu baptismatis admissa, non potuerint. Et D. Ambrosius Valentiniano iuniori, quia in uoto baptismatis subita morte sublatus fuit, gratiam baptismatis addicit. Et pueris itaq; raptis ex hac uita, priusquam baptizari queant, ualere sinet Deus uotum baptismatis quod habent parentes, ut quanq; baptisate, tamen gratia baptismatis non destituantur, ipsecq; se Deum & seruatorem huic quoq; sancto suorū semini præstet. In hoc tamen nullum profero dogma, et agnosco salutem à nobis promitti nemini posse, nisi renato ex spiritu & aqua.

Gratiæ uero agendæ Domino sunt, qui Pighiū, postq; se restitutioni religionis tantopere opponere uoluit, hac in re in mentē tam absurdā tradidit, quo spiritus ille quo agitatur & scribit, agnosci à simplicioribus facilius queat. Hac em̄ in re nō Scripturæ solū, sed cunctis ad unum Patribus aperte contradicit, a quilarumq; suorū consonantē uocem manifesto respuit. Neminem enim ex omnibus orthodoxis scriptoribus proferet, qui non agnoscat obnoxios esse aternæ damnationi, quicunq; non renati in

In oratione
de obitu
Imp. Valen-
tiniani.

Christo fuerint. Sed & sua Romana Ecclesia, cunctaq; quæ illam sequuntur sic sentiunt. quare infantes absque baptisate mortuos non in commune Cœmiterium sepeliunt. Sint itaq; ista satis confirmata, malum originis esse uitium naturæ humanæ; et uitium, quo toti aduersamur Deo, & propter quod condemnamur, nisi eo liberet nos CHRISTVS Dominus.

De aquilarum hic concentu, id est. S. patrum cōcordiabus testimonijs, non est quod laboremus. Constat enim illos id unanimiter sensisse et docuisse, omnē hominē perire, qui per Christū non fuerit uitæ restitutus. quare recte D. Augustinus scripsit, Pelagianos noua quadam et mirabili præsumptione asseruisse, infantes qui moriuntur in Christo nondum renati, uita fruturos comoda, alienos autem fore à regno Christi. quod idem sane est cum eo, quod affirmat Pighius, eos feliciter uicturos, quanquam bonis supernaturalibus, quæ Christus suis meruit caritari sint. At D. Cyprianus respondit Fido præbytero, & quidem ex sententiâ Concilij, perdi eorū infantium animas, quibus Baptisma negetur. Idem Ecclesia Christi semper credidit.

Porro quia Pighius eas, quas adduxi Scripturæ sententias, quibus nostra fides nititur, effugijs sophisticis eripere nobis conatur, deregenda hæc & confutanda sunt. Id uero quo euidentius faciamus, premittendum est, quid uocabulo carnis, cum ea dicitur concupiscere contra spiritum, & aduersari Deo, intelligendum sit: nam si des nostra & doctrina Ecclesiæ ijs præcipue locis constat & explicata est, quæ de carnis nostræ contra spiritum Dei, & legem Dei repugnantia testantur: & Pighius de his quoq; locis peculiariter nos criminat, q̄ confundamus omnia homonymijs, inuoluentescq; nos ipsos æquiuocis,

uocis, quicquid de uno significatorum dicitur, id absq[ue] ullo delectu cuius significatorum accommodemus: indeq[ue] scripturas non ad suam amussim & regulam orthodoxe ueritatis, sed ad nostrū ipsorum sensum & deprauatam opinionem intelligamus.

Priore ergo loco significationes carnis & spiritus explicabimus, deinde nos illis recte ac proprie uti declarabimus: tum & alios locos quos pro nobis adducimus id efficere, quod ex eis inferimus, demonstrabimus. Didicimus enim ex scripturis, nec in libris nostris tacuimus, multiplicem significationem esse huius uocis, Carnis & Spiritus. Aliquando enim (ut de Carnis significatis prius agamus) uocabulo Carnis significatur ueritas humanæ naturæ. ut, Hæc iam caro de carne mea est, & Verbum caro factum est, & Filius David secundum *Rom. 1 et 9* carnem, & Ex quibus est Christus secundum carnem, & Sumus membra corporis eius, caro de carne eius, os *Ephes. 5.* de ossibus eius. Aliquando cognationem significat: Frater enim & caro nostra est. Os & caro tua sumus, *Gen. 37.* Carnem tuam ne despexeris. Aliquando promiscuitatem hominum: Ad te omnis caro ueniet: Omnis caro uidebit pariter salutem Domini. Effundam spiritum meum super omnem carnem. Aliquando imbecillitatem humanæ naturæ. Non timebo quid mihi faciat caro. Recordatus est quod essent caro, spiritus uadens & non rediens. Maledictus qui confidit in homine & ponit carnem brachium suum. Aliquando corporalem & sensibilem conuersationem ac uitam. Sic stulti estis, cum spiritu cœperitis, ut carne consummami, id est, cum spiritualem uiuendi rationem amplexi sitis audito Euangelio, nunc perfici uelit carnali obseruatione externarum rerum legis. Quicumque uolunt secundum faciem

DE PECCATO

Gala. 6. faciem placere in carne, hi cogunt uos circumcidi. Si quis quam alius uidetur fiduciam habere in carne, ego magis habeo, circumcissus octauo die. Aliquando uero significatur hac uoce etiam uitiositas humanæ naturæ, & quidē totius, Non disceptabit spiritus meus in homine, quia caro est.

In hoc significatu, usus est isto nomine Apostolus Roma. 8. Cum scripsit legis doctrinam impediri in nobis, ac obseruatu impossibilem fieri per carnem. Et qui secundum carnem sunt, ad ea etiam ferri quæ carnis sunt. Item, sensum carnis mortem esse, & inimicitiam aduersus Deum. Debites sumus non carni, ut secundum carnem uiuamus: nam si secundum carnem uixeritis, moriemini;

Gala. 5. quod si spiritu facta corporis mortificetis, uiuetis, Spiritu ambulate, & concupiscentias carnis non perficietis. Nam caro concupiscit aduersus spiritum &c. Item, Porro manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, adulterium, scortatio, immundicia, lasciuia, simulachrorum cultus. Qui *Gala. 6.* seminat in carnem suam, ex carne metet corruptionem.

Has uero omnes significationes esse Metonymias, uel Synecdochas, à propria uocis huius significatione deductas, partim eo quod caro pars hominis est patentior, partim quod pars imbecillior, & quæ morbis ac morti præcipue obnoxia est, non erat opus monere.

Iam agamus & de significationibus huius uocis Spiritus. Ea igit, ut quidem homini tribuitur, significatur primum ipsa hominis anima, facultas motusque uitæ, iuxta illud, *Psal. 146.* Egreditur spiritus eius & reuertitur homo in terram suam. In cuius manu est anima omnis uiuentis, & spiritus omnis carnis. Deinde præcipua animæ humanæ portio, qua intelligimus; *Iob. 12.* Castigationem ignominie meae audiui, & spiritus intelligentie mee respondit mihi, *Iob. 20.* Quis nouit

nouit ea quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui est in ipso: Seruetur integer uester spiritus, anima et corpus. Ita & bonæ & malæ affectiones, & singulares motus animi, humani spiritus uocant. Hinc Paulus dixit, Spiritum lenitatis, spiritum timoris & uirtutis, & Hosea, spiritum fornicationis, Salomon spiritum tristem, spiritum sublimem, spiritum humilem: quibus significant animum lenem, inuidum, fortem, in fornicationem inflammatum, tristem, sublimem, humilem. Quicquid enim uitæ, motus, actionisq; in homine est, id uirtute dei efficientis omnia in omnibus existit, atq; ceu spiritus quidam ex ore eius adspiratur, iuxta illud, Verbo domini coeli facti sunt, & spiritu oris eius omnis ornatus eorum. Emittis spiritum tuum & creatur. In Deo siquidẽ uiuimus, mouemur & sumus. Quod itaq; uiuimus, id ex eo est, quod Deus inspirat animam uiuentem: quod uero intelligimus & sapimus, quod quæ recta sunt uolumus, inde est, quod adflat nobis intellectum, sapientiam & rectam uoluntatem. Vnde Propheta Iesaiâ Christo domino tribuit spiritum sapientie, intelligentiæ, consilij, fortitudinis, scientiæ & timoris Domini.

Triplicem itaq; spiritum bonum nos in homine Christiano agnoscimus, spiraculum uitæ, animam ipsam qua homo uiuit, & uiuit uitam humanam, quæ degitur ratione: deinde singulares animi & corporis uirtutes, & agendi faciendiq; facultates: quarum aliquas cum non renatis in Christo hominibus communes habet, aliquas proprias. sic erat spiritus ille, quo Dominus impleuit Bezaleel, cum diceret: Impleui eum spiritu Dei, ut polleat sapientiâ, intellectu, scientia, & omni arte. Talis est & ille spiritus, de quo Apostolus, unicuiq; datur manifestatio spiritus ad id quod conducit. Nam huic quidem

1. Cor. 4.

Gal. 5.

2. Timo. 1.

Hosea. 4.

Prouer. 16

17. 29.

Psal. 33.

Psal. 104.

Exod. 31.

1. Cor. 12.

DE PECCATO

datur per spiritum sermo sapientiæ, alij uero sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alij uero fides per eundem spiritum. Tertio est in homine Christiano spiritus ille ad optionis, & spiritus filiorum Dei, quo renascitur & fit homo nouus, filius Dei, membrum Christi, quo innouatur mens, ut scrutetur, & intelligat profunda Dei: uoluntas, ut amore studioq; Dei flagret: reliquæ uires, ut menti recte iudicanti, & uoluntati Deum amanti obsequantur & pareant. Hic est ille spiritus, qui nostro spiritui et menti testimonium prebet, quod filij Dei sumus: quo agimur qui cunctq; filij Dei sumus, & per quem inuocamus Deum patrem, & iuxta Dei placita uitam omnem instituiimus, cuius fructus sunt dilectio, gaudium, pax &c.

Hoc itaq; spiritu, quia facta carnis mortificamus, recte dicitur ab Apostolo, spiritum concupiscere aduersus carnem, & carnem concupiscere aduersus spiritum. Sicut enim hoc spiritu noua & cœlestis creatura sumus, & noua atq; cœlestia .i. diuina sapimus, ita ueteri in nobis homini, hoc est, toti ingenio nostro, et ipsi a deo nature nostræ, ut ab Adâ ducta est, aduersamur. Hoc uero spiritu destituti, innatis nobis prauis cupiditatib; obsequimur, & desiderijs peccati in nobis habitantis seruimus, ut peccatum iam regnum in nostro mortali corpore obtineat.

Sed contendit Pighius carnis nomine his locis Pauli. Roman. 8. & Galat. 5. & 6. corpoream tantum & sensibilem hominis portionem, non totum hominem intelligi debere. Deinde sensum carnis τὸ φρόνημα, quem Paulus ait mortem & inimicitiam esse aduersus Deum, interpretatur sensum literæ occidentis, qui pugnet cum spiritu uiuificante, hoc est, ut ipse nobis tradit, sensu legis spirituali,

Porro

Porro pius Lector, & qui ex Scripturis ueritatem cognoscere, non serere contentionem studet, is non minus totum hominem uitiatum, Carnis uocabulo intelligendum putabit, in his locis, quibus prædicat Paulus, per carnem impediri in nobis doctrinam legis, & Deo placere non posse qui sunt in carne, inimicitiam esse aduersus Deum sensum carnis, & similibus, quàm totum hominem uocabulo Carnis intelligendum nouit, cum eo uel hominum natura, uel promiscuitas, uel cognatio, uel imbecillitas exprimitur. Quæ enim ratio, cum totum hominem, constantem animam & corpore Carnis nomine intelligimus, quando dicitur, Verbum caro factum est, Omnis caro uidebit salutem Dei, Non formidabo, quid mihi faciat caro, ut non totum etiam hominem hac uoce intelligamus, cum dicitur, Quod natum est ex carne, caro est, Caro concupiscit aduersus spiritum. Certe idololatria, inimicitia, factiones, quæ Paulus inter opera carnis connumerat, non tantum corporeæ portionis, sed totius hominis opera sunt: imo nec adulterium, & scortatio nobis uitio uertentur, & nostra flagitia censebuntur, nisi ea & mente admittantur. Ex corde enim profiscuntur, inquit Christus, mala consilia, cædes, adulteria, scortationes, furta, falsa testimonia, blasphemia. Ita cum Paulus hypocritas angelorum religionem superstitione mentientes dicit inflatos esse mente carnis suæ, non tantum inferiorem hominis portionem, quæ solo sensuum iudicio fertur, uocabulo Carnis intellexit. Ergo Scriptura illis locis quibus carni tribuit aduersari spiritum, & inimicari Deo, idem Carnis nomine significat, quod Paulus per ueterem, æternum, & animale hominem, hominem scilicet totum, ut ab Adam genitus est, mente, uoluntate & infec-

Carnis nomine que spiritui aduersatur totus homo intelligendus.

DE PECCATO

risoribus uiribus uiciatum, ita ut Apostolo nouus homo, totus homo est, ut is ex Deo in Christo renatus est.

*Aliquid
carnis ma-
net etiam
in homini-
bus renatis*

Hæc autem renascentia, quia hic perfecta in nobis non est, tantumque adhuc de uetustate primæ natiuitatis adhæret, uetus homo semper adhuc exuendus & nouus induendus manet. nec sensibus tantum, & qui hos sequuntur affectibus, sed etiam spiritu mentis nostræ & uoluntate, quæ à mentis iudicio excitatur, innouandi sumus. Mens enim dum hic uiuimus, ad diuina omnia misere adhuc cæcutit, nec unquam promissis Dei satis fidei accommodat, quare & uoluntas cum iussa, tum iudicia Dei, multum adhuc auersatur, nimisque diluta charitate Deum in beneficijs suis complectitur.

Rom. 12.

Proinde hortat nos Apostolus toties, ut transformemur in nouatione mentis nostræ, ut innouemur spiritu mentis nostræ, ut exuamus ueterem hominem, induamus nouum, qui renouatur in cognitionem secundum imaginem eius, qui condidit eum, hoc est, qui ut augetur cognitione certa uiuacque filij Dei, ita etiam uoluntate, & totis uiribus ad imaginem Dei indies magis atque magis conformatur. Ita idem ipse homo totus & omnibus suis partibus duplex est, nouus, et ad imaginem dei restitutus, quatenus scilicet agitur spiritu Domini: uetus, & ab imagine Dei demutatus, quatenus agitur eo spiritu, qui est efficax in incredulis, à quo est ille *הוה יר* qui facit hominem plane seruire peccatis.

Eph. 4.

Coloss. 3.

Sic loquitur spiritus sanctus, quo nemo certius, aut magis perspicue de his rebus loqui potest: quare nulla causa fuit, ut Pighius se tantopere oblectaret argutando & exagitando nostros, qui duplicem in renatis animam faciunt, aut fidelem animam in duas, & inter se pugnantem partes à regeneratione secant, quaque parte

parte illa à spiritu Dei possidetur & regitur, ad immortalitatis amorem studiumque euectam, in iustitiam, puritatem, sanctitatemque totam intentam esse affirmant: qua uero parte naturalem adhuc affectum retinet, in terrae corruptione uolutari, prauisque cupiditatibus immerfam, quid pulchrum & bonum sit, non uidere.

Hæc sunt Pighio incomprehensibilia ænigmata, ad quæ explicanda multos Oedipos requirit. At nullo ad hæc intelligenda opus ei Oedipo est, sed solo spiritu Christi, qui ei mirificam illam sui ipsius fiduciam, & immentum odium nostri eximat, mentemque eiusmodi indat, quæ ex Scripturis Dei discere studeat, non in illas uel sui ingenij figmenta, uel tradita à scholis Romanæ tyrannidi obnoxij, inferre labore. Apostolus ipse à regeneratione duplicem hominem facit, & duas in eodem homine partes inter se pugnantem statuit. quid igitur absurdum, si & nostri duplicem dicant in renatis animam esse, uel duas animæ partes, sibi inuicem aduersarias. Nullam enim ob id substantiæ animæ rationalis sectionem inducunt, sed tam rationem, quam uoluntatem, animæ rationalis potentias, nondum plene innouatas, et nondum plene ac semper regi à spiritu Christi intelligunt.

Nec ignorant & ante regenerationem aliquid spiritus & mentis esse in homine, quo ut Deus & quæ iusta & honesta sunt, hoc est, præcepta Dei cognosci aliquatenus possunt, ita etiã existit in quouis homine, quedam ad officium excitatio, et neglecti officij reprehensio. Nam quod mens in rebus expectandis & agendis cognouerit bonum, id non potest uoluntas non statim expectare, et ad quærendum aut agendum illud mouere, ut & auerari, & fugere quod mens intellexerit malum esse. Et eousque Deus æternam potentiam & diuinitatem suam omnibus hominibus manifestat, ut cum

Quid spiritus in homine ante regenerationem.

se ei non dedunt, & gratias agunt, nec ut Deum glorificent, omni excusatione destituant. inscripsitque legem suam omnium cordibus: ut de recte & prave factis attestetur cuique sua ipsius conscientia, et prout legi huic quisque obsequutus fuerit aut secus, accusent unumquemque, uel excusent, etiam in die domini, sue ipsius cogitationes.

*Spūs Dei
omnes ho-
mines ali-
quo modo
adflat.*

Quamquam igitur illi, qui nondum à malo originè instituti in Christo, & renati sunt, non adflantur eo spiritu, quo Deum sic cognoscere ualeant, ut eum etiam uere colerent, uerbisque eius solide niterentur, tamen non uacant omni spiritu Dei, sed eo & ipsi adflantur, quo Deum eatenus sanè agnoscunt, ut si non sicut Deum glorificent, nullam habeant, quæ eos leuaret, impietatis excusationem. Quapropter non dicimus nondum regeneratos in Christo uacare omni spiritu, sed affirmamus eum spiritum qui alienis adhuc à Christo adspiratur, non eò ualere, ut illi, Deum & præcepta Dei ita cognoscerent, ut Deum, tanquam Deum colerēt, & præceptis eius sese addicerent. nam homini *ψυχικῶ* hæc stultitia sunt, ait Apostolus, nec potest ea percipere.

Adflari itaque nos adhuc sublimiore & diuiniore spiritu Dei necesse est, quo ea quæ donata nobis sunt, sic cognoscamus, ut his etiam acquiescere, & Deum ut Deum colere, & in præceptis eius studiose uersari possimus.

Et hic demum spiritus, uel mens hoc spiritu adflata, ac ita innouata, ad eoque homo nouus, is est, qui contra carnem, hoc est, spiritum, animam & corpus, ut hæc prima natiuitate edita sunt, hoc est, contra totum ueterem hominem concupiscit & dimicat. Adhuc enim mens cæcutiens ad diuina, & sensibus in cognoscendis & iudicandis rebus utens, præfert terrena cælestibus, sectatur præsentia, negligit futura, diffidit Deo, confidit sibi & rebus quas cernit. Antio-

ma, quæ præfenti uitæ uidentur commoda & iucunda immodice, & contra rationem, expetit. Corpus, quæ sensus titillant, Homo autē quatenus adffatus & obliuatus est spiritu illo filiorū Dei, spiritu regeneratore, agnoscit quidem in solo Christo omnia sibi bona proposita, ac ideo oportere se in hoc Deum & uitam sempiternam sic complecti, ut Deum quoq; amet in Christo, colat, præceptisq; eius inhaereat toto corde, tota anima, totis uiribus. at quia inhaeret etiam nun in membris eius lex, repugnans legi mentis, hæc cognitio a deo est ex parte & imperfecta, ut nec amare & colere Deum toto pectore, nec præceptis eius pleno studio sese dedere ualeat. itaq; semper in sanctissimis quoq; hominibus, reliquum manet uitium incredulitatis & contemptus Dei, neglectus proximi & cupiditas deprauata omnium rerum. unde subinde existunt in eis praua desideria, quæ, tametsi Christi spiritu inhabitante reprimantur & condemnentur, tamen quia existunt, argumento sunt, nondum diligere ab eis Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex totis uiribus, peccatisq; legem, atq; adeo peccatum ipsum cui Deus iuste irascitur, adhuc inhabitare in eis.

Ex his itaq; abunde liquebit omnibus, quibus cordi est ueritas Christi, non contentio antichristi, nos illa scripturæ testimonia, quæ testantur, quicquid ex carne nascitur, carnem esse uitiatam, & carnis sensum, mortem & inimicitiam esse aduersus Deum, eòq; Deo placere non posse qui secundum carnem uiuunt, & spiritu Christi regeneratore omnibus natis ex Adam opus esse, suo uero ac simplici sensu intelligere & proferre: nullisq; homonymijs uel nos ipsos, uel alios inuoluere, nec quicquam de carne nostra, id est, uitiata natura nostra uniuersa, ut ab Adam tracta est, neq; de spiritu Dei, quo seu regenerati, seu nondū regenerati

DE PECCATO

regeniti homines afflantur & aguntur, aliud affirmare, quam quod in his ipsis oraculis suis quæ adducimus, spiritus sanctus ipse docet. quæcunque denique contra hæc Pighius adduxit, inania esse commenta, & effugia frustranea, sicut illud est, quod locum illum Pauli τὸ σφόνδακας carnis est inimicitia aduersus Deum, interpretatur de sensu literalis occidente, quod quæ friuolum sit, quis non uideat, qui quidem locum hunc aliqua animi presentia legit, nam ex eo ipso satis superque patet, Apostolum carnis uocabulum in hoc dicto, eodem omnino sensu usurpare, quo precedenti capite, pro carne scilicet, in qua peccatum est, & quam corpus etiam uocat illud, quod propter peccatum in sanctis mortuum esse oportet, cuiusque facta, qui Christi sunt, mortificare debent.

Omne figmentum cordis humani malum.

Ge. 6 et 8.

Conatur uero Pighius & alia scripturæ testimonia eludere, quæ pro Catholica ueritate proferre consueuimus, sed pari uerisimilitudine, qua illa, quæ docent carnem nostram, id est, totum ueterem hominem, peccato Adæ, in seipso quoque uitiatum & perditum esse, & spiritu Christi reformatore, ac regenitore opus habere. Nam testimonia illa genesis de עֵץ הַיָּדָע id est, malo figmento cordis, quod a puero inesse hominibus spiritus sanctus affirmat, in priore loco, de adultorum hominum eius sæculi peruersitate, in posteriore, de pronitate tantum ad malum interpretatur, indeque concludit, nos spiritui sancto, fictori hominis, hoc falso, impie, & blasphemè affingere, omne figmentum humani cordis, id est, quicquid ingenium nostrum concipit, agitat, instituit, molitur, tantummodo, semper, & necessario malum esse.

Primum omittit Pighius hæc nostra uerba repetens, particulam ex se, quam nos in hisce orationibus adijcere solemus. Nouimus enim Deum plerumque multa bona atque humano

humano generi salutaria, & consilia & facta efficere in nō renatis hominibus, qui Satane adhuc mancipia existunt. Bonum certe & salutare hominibus opus est in nomine Christi prophetare, dæmonia eijcere, uirtutes facere, at tamen testatur dominus ipse, se plerisque, qui ista fecerint, dicturum, nunquam noui uos, Discedite à me operarij iniquitatis: ita Deus quotidie per malos quoque, & in uetustate carnis perseverantes, multa & præclara beneficia suis fidelibus præstat. Habet enim in manu sua non regū *Prover. 21.* tantum, sed omnium quoque corda, etiam malorum, qui in potestate adhuc detinentur tenebrarum: & sicut quis aquam in prato, ita ipse consilia omnium deriuat & dirigit, quod ipsi uisum fuerit: imò ut operatur omnia in omnibus, sic efficit sæpe in animis eorum, qui prorsus deplorata impietatis sunt, quæ bono & salutis sint suo populo.

Interim tamen uerum est, quicquid homines, etiam sanctissimi, ex seipsis, hoc est, non ex Christi spiritu, illo re generatore, sed ex eo spiritu quo nunc natura homines pollent, quem Deus omnibus hominibus, etiam non regeneratis aspirat, hoc est ex humano & uetere corde, concipiunt, instituunt, faciunt, id malum & uitiosum esse, quod quidem ad ipsos homines, qui id faciunt, attinet, quantum libet illud ipsum Dei beneficio multis uerè bono sit. Nā nemo hominum ex suo illo naturali spiritu quicquam ad Dei gloriam, & ueram proximorum salutem, ut quam scilicet utranque ex eo spiritu ignoret, referre potest, atqui hūc finem lex Dei cunctis humanis cogitationibus, dictis & factis proponit. Cum itaque certum sit, actionem hominis sine, non effectu æstimari, & cor humanum sibi relictum, & spiritu Christi nouatore nō excitatum & actum, finem bonæ actionis, gloriam Dei & hominum in Christo salutem, respicere non posse, constat sane omne figmentum

DE PECCATO

humani cordis, q̄ ita eius figmentū sit, ut inspiratio spiritus Christi reformatoris nō sit, semper et necessario malū esse. Nō, n. id ad suum finē, ut lex dei præcipit, sed ad alienum, quē deprauata spectat cupiditas, referri necesse est.

Iam ad loca illa duo libri Geneseos, quorum prior sic habet. Vidit dominus quod multa esset malitia hominis in terra, & omne figmentum cogitationum cordis eius tantum malum omni die. Hoc loco non inficiamur commemorari cunctam mortalium uitam eo tempore ad omnia scelera atq; flagitia proiectam fuisse, nec quicq; nisi quod sceleratū & flagitiosum esset, homines eius sæculi unq; cogitasse aut proposuisse. At unde in hoc extremū malorū uniuersum hominū genus peruenerat? Nunquid ex eo, quod dominus offensus impia hominū aduersus suam benignitatē ingratitude, & à diuinis actionibus ad fœdas uoluptates abiectioe, spiritū suū qui consilia & facta eorū publice & priuatim iudicans, peccata auertisset & officia excitasset, ab illis retraxerat? Nam præmissit Moses, cum filij Dei, præstantissimi scilicet hominū, formis capti filiarum hominū, id est, uilium fœminarum, cum illis se impotentius cōmiscuissent, Dominum dixisse, non iudicabit spiritus meus in homine in perpetuum, hoc est, nec priuatim, nec publice hominum cogitationes & actiones dijudicans & reprehendens, innatā nequitiam illorum, & iniquitatē auertet, ad frugalitatemq; & iustitiam eos impellet, eo q̄ caro sunt, deprauationi naturæ suæ toti dediti, tempus itaq; ad resipiscendū reliquū eis erit centum & uiginti anni. Inde itaq; homines huius sæculi ad extremam illā immanitatē scelerū sese præcipitauerant, quia meruerāt spiritu dei deserī, & consilijs cordis sui penitus relinqui. quod cū factū esset, figmentum cogitationum cordis ipsorū tantum malū esse potuit omni tempore. Nā hoc, ut alter locus habet, per se malū est,

Ita .n. hic alter locus habet. Figmentū cordis hominis malū ab adolescentia sua. Nō .n. habet scriptura, ut Pighius legit, sensus & cogitatio hominis ad malū prona sunt. Hoc igitur loco spiritus dei affirmat, figmentū cordis humani à puero malum esse: priore, si homo sublato spiritu Dei sibi relinquatur, tantum malum esse omni tempore, quapropter recte uterq; locus adducit, ad ostendendum, omnem hominem in Christo non reatum, quem inno- uator totius hominis spiritus Christi nō egerit, eum nihil à puero aliud, quam quod malum est, quod quidem ad ipsum attinet, & concipere & facere posse, nā in malum, ut Græci recte uerterunt incumbit. Sic .n. illi legunt *ἐγκατα ἡ διανοια τῶ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος*. i. incum- bit in mala cogitatio hominis à iuuentute.

Nec uero istuc, figmentum cordis humani à puero ma- lum esse, à Mose ut ratio mitigandę pœnę hic subiectum est, ut Pighius fingit, sed ut ratio necessitatis parcendı ter- ræ propter alium, quam propter hominem ex Adam cō- muni lege natū. Sic enim uerba Mosi habent. Odoratus est dominus odorē placationis, indubię ex sacrificio Chri- sti, in sacrificio Noah representato, & dixit dominus in corde suo, nō maledicam posthac terrę propter hominē, nam figmentum cordis humani malū à pueritia sua. Cau- sa itaq; ut Dominus terrę parcat, & non amplius maledi- cat propter hominē, qui id perpetuo meretur, est meritū Christi, quo placatus deus, dixit, se terrę deinde nō male- diciturū propter hominē, ut cunq; id iugiter merentem. Et quod præterea Dominus subiecit, nam figmentū cordis hu- mani malū à pueritia sua, id ut causam adiunxit, cur si- bi, si terram seruatam uelit, non cæterorum hominum, sed filij sui meritum spectandum sit: postq; illi nunq; non merentur propter se maledici terram, & quicquid ad

DE PECCATO

usum eorum conditum est, eo quod malum est, à puero-
figmentum cordis eorum, hoc est, quicquid animo conci-
piunt. Eadem ergo ratione, hoc, nam figmentum cordis
humani malum est, adiectum illi dicto est, nō maledicam
terre propter hominem, qua Psal. 130. præcationi illi, Do-
mine audi uocem meam, & sint attentæ aures tuæ, ad uo-
cem deprecationum mearum, subiectum est, si iniquita-
tes obseruaueris, quis subsistet? Et plurimis alijs quoq;
scripturæ locis imploratæ misericordiæ Dei, ceu causa sub-
ijcitur, confessio peccatorum, sed ut causa ob quā misericor-
dia Dei necessaria nobis sit, nō per quam illā mereamur.

Hæc qui recte considerarit, uidebit & ista nos ex Ge-
nesi testimonia probe, atq; suo germano sensu pro ortho-
doxa, De peccato originali, sententiā adduxisse, eamq; ex
his ipsis testimonijs recte concludi & confirmari.

Tertius locus, quem eripere nobis Pighius laborat, est
desumptus ex tertio cap. ad Rom. ubi Apostolus uolens
probare etiam Iudæos, dum absq; Christo essent, impia-
te, & omni genere scelestæ atq; flagitiorū perditos fuisse,
coaceruat aliquot sententias ex Psalmis & Isaia, quibus
uita eorum extra Christum conuincitur fuisse semper, si-
cut & gentium, omni impietate & scelere adobrutam. ut,
Non est iustus, ne unus quidem, Non est intelligens, Nō
est quærens Deum. Omnes declinauerunt, & inutiles fa-
cti sunt, nō est qui faciat bonitatem ne unus quidem &c.
Ex his enim Scripturæ sententijs nos colligimus, omnes
homines sic origine uitiatos atq; perditos esse, ut nisi per
Christum renouentur ad iustitiā, neminē prorsus ex uni-
uerso hominum genere existere carnaliter natū, qui sit iu-
stus, qui recte sapiat, qui Deum inquirat &c. quod quam
firmiter colligamus, hinc iudicet pius Lector.

Quæ ea, quæ Apostolus in hac Epistola primis tribus
capitibus

capitibus differit, recte considerauerit, ille assentietur no-
 bis, propositum Apostolo in hac disputatione fuisse, nō
 tantum, ut Pighius dicit, Iudeos & gentes inter se, utrisq;
 culpatis et laudatis, conciliare, sed ostendere quā neces-
 saria esset utrisq; fides in Christū. Hanc enim, ut & apud
 Romanos conseruaret synceram, & confirmaret, suis que
 fructuosam officijs faceret, totam eam Epistolam ad il-
 los scripsit, Demonstrauit itaq; ambobus, cū ex ipsorum
 uita, tum criminatione Scripture, absq; fide in Christum,
 nec philosophiam & religiones suas Gentibus, nec legē
 & à Deo ipso traditas ceremonias Iudæis id præstare po-
 tuisse, quo minus scelerate & flagitiose uiuerent, qui-
 tuncq; extra Christū uiuerent. Nā & in Gentibus extite-
 runt, qui in fide Messiaë, in carnē adhuc uenturi, uixerunt
 sicut, & Iudæi, quicunq; uere Iudæi & filij Abraham exti-
 terunt. Cum ergo utrique & suis ipsorum operibus, &
 Scripturæ testimonijs ab Apostolo conuincerentur, qui
 cunq; non ex fide Christi uixissent, eos semper in extre-
 ma impietate, nequitia & iniquitate uixisse, cognoscere
 inde potuerunt, Deum omnia conclusisse in incredulita-
 tem & sub peccatum, ut omnium misereretur, & promissio
 fidei Iesu Christi daretur credentibus, & per remissio-
 nem peccatorum in nomine Christi iustitia Dei exhibe-
 retur, idque maxime tempore Christi, quo maxime etiam
 omnia scelera & flagitia, tam apud Iudæos, quā Gen-
 tes inualuerant.

Cum ergo constet has ab Apostolo sententijs ex Psal-
 mis & Prophetis in hoc congestas, ut ostenderet, quicunq;
 fide Christi destituantur ad unum omnes esse nudos om-
 ni iustitia, sapientia, & uera religione, ac ideo omnes hu-
 iusmodi ad omnem peruersitatem uitæ sese abijcere, ne-
 quā, putres, & abominabiles esse, nos recte inde prætere-
 a

Propositū
 Paulo in 3.
 ca. priorib;
 ad Roma.
 ostendere
 quā nec-
 cessarius
 omnibus
 Christus sit

Roma. 11.
 Gal. 3.
 Rom. 3.

DE PECCATO

Omnes ho-
mines ex-
tra Christū
iniuste &
perdite ui-
uunt, ergo
natura eo-
rum uitia-
ta & per-
dita est.

concludimus, carnē nostrā, id est, naturam totam, ut ab Adam ingenita est, quandoquidem alios ex se fructus, proferre non potest, in ipsa origine uitiatam & perditam esse. Si em̄ constat, ut constat, Apostolum memoratas sententias hoc in loco ea causa coaceruasse, ut ostenderet ne Iudeos quidē, ac ideo nullos prorsus homines extra Christiū aliqd iustitię, recti iudiciū, aut religionis habere posse, constat certe & hoc his ipsis sententijs effici, uniuersum hominū genus extra Christum, esse uacuū omni iustitia, & proiectum ad omnem iniustitiam. Iam quod omnium hominum est, id naturę eorum est, at non initio condite, quę bona & Dei imagine ornata erat, ergo in Adam uitiatā. Infecta igitur ac plane perditā est peccato Adę tota hominis natura, ut ea ab Adam ducitur. Hęc demonstratio num uera certa que sit, iudicent, qui sensu aliquo Christi pręditi sunt.

Quanquam igitur Apostolus illa congesta crimina in mores Iudaicę gentis attulerit, ex quo Pighius male infert, ergo non in naturā, liquet tamen abunde ex dictis, sic ea in mores Iudęorum ab Apostolo esse coniecta, ut ostenderet naturam hominis, si non per Christum restitueretur, nullis alijs moribus pollere posse.

De uniuersitate uocum contrahenda hoc loco, cum Scriptura testatur omnes declinasse, & nullos iustos aut intelligentes esse, Pighij commentatio frustranea est. ut enim alicubi omnes homines in scripturis pro omnibus certi alicuius generis uel ordinis, uel pro multis tantū, & non simpliciter pro omnibus qui homines sint, accipiantur, hic tamen nemo prorsus ex Adam genitus, hac uniuersitate excipitur, dum in Christo non fuerit renatus filius Dei. Vere enim quicumq; in Christo nō refigurantur, nec alias Dei bono spiritu aliō impellunt, ex se nihil aliud
quām

quàm scelera et flagitia omne genus proferent, cū natura sicut filij iræ, ita & peccatores sint, & Satanæ mancipia, qui in filijs incredulitatis efficaciter operatur.

Superest quartus locus, quem Pighius perperam adduci à nobis pro sentētia Ecclesiæ catholicæ calumniat, is est Ecclesiastæ, cuius uerba sic habent: Solū uide hoc Eccles. 7. inueni, qd fecit Deus hominem rectum, & ipsi inquisierunt cogitationes multas, hoc est, prauas & molestas curas ipsi sibi cōquisierunt. Nos uerò ne hunc locum, nec prius adductos primi, sed secuti in eo S. Patres intulimus, ad probandum humanum genus, Adæ peccato perditum. Quod autem Pighius hunc locum ad solum Adā cōtrahit, id partim imperitiā linguæ sanctæ, uel potius indiligentia, nam apud D. Hieronymum uerā eius uersionem legere potuerat: partim argumento hoc, inductus fecit. Absurde dici infantes, cum differentiam boni & mali ignorent, se ipsos multis immiscuisse quæstionibus. Sed fac esse, de adultis & ratione utentibus tantum hoc intelligendum sit, tamen confirmabit & hic locus nostram de peccato originali, imo Ecclesiæ, sententiā. Si em̄ primus homo rectus factus est, unde illa natorū ex eo deprauatio, ut nō & ipsi recti sint, sed in tot malas & noxias se ipsi curas implicent, nisi ex uitiatō in origine ingenio, & deprauatione naturæ? Hoc enim mali, molestas & perniciosas sibi ipsis cogitationes & sollicitudines accersere, cum sit omnium ex Adam progenitorum commune malum, naturæ id esse, sed uitiatē, liquet. Nec ergo locus hic à nobis in alienum sensum detorquetur, nec uacat argumento rato ad demonstrandum, naturam filiorum Adam sic esse in ipso ortu uitiatam, ut nulli non in seipsis quoque uitiosi sint. nisi non sit uitiiū cōquirere cogitationes curasque multas, & iudicio recto,

quo

DE PECCATO

quo primus homo à Deo factus est, contrarias. hæ enim à Salomone rectitudini, qua homo primum conditus est, opponuntur.

Hactenus Ecclesiæ Christi vindicare uolui testimonia scripturarum, quæ Pighius sophisticis suis commentis extorqueri conatus est: nec dubitamus ea nos sic adseruisse, ut nemo eorum, cui sit animus idoneus ad doctrinam Christi, non intelligat, nos ea omnia uero ac proprio sensu intelligere atque proferre, & ex eis etiam uere certoque concludere, quæ in definitione peccati originalis ponimus, Esse scilicet illud uitium totius hominis, & uitium quo omnis homo Deo, dum per Christum regnatur, cunctis uiribus suis aduersatur & repugnat. & uitium quo æterno addici supplicio mereat. Tum etiam illud abunde ex his, quæ exposuimus liquet, Pighij commenta, quibus eludere hæc Spiritus diuini oracula conatur, non solum nulla ueri similitudine niti, sed aperte quoque contradicere cum Scripturis ipsis, tum etiam Catholicæ S. Patrum interpretationibus. Perstat igitur & perstabit in æternum, quam peccati originalis definitionem adferimus, eaque nos non Augustinum solum, sed totam etiam ueterem Ecclesiam secutos esse constat.

Iam si in hac non tam nostra quam Ecclesiæ definitione nihil inest, ut non Pighius modo, sed nec quisquam alius unquam inesse quicquam ostendet, nisi quod & diuinis literis & doctrina certa Ecclesiæ traditum est, effectum & illud est, nos definiendo peccatum originale, nec nouasse quicquam, nec ausos esse aliquid nobis indignum.

Hæc ad primum Pighij crimen respondere uolui, quo nos accusat irreligiosæ temeritatis & audaciæ, quod definire nobis permiserimus, quid peccatum originale sit, cum prisca patres ut ipse ait, sed falso, ab eius definitione ad
 Augusti

Augustinum usq; sibi omnes temperarint, contenti confiteri & docere, quod sit, uerbosius quidem hec omnia explicauimus, & uindicauimus, quam religiosi mentibus opus sit: atq; Pighius q̄ uerbosissimis strophis, & quant̄ eiusdem, & paucis, tñ alia & alia forma repetitis, obtrusis & inculcatis ueritati catholicæ partim obscurandæ, partim auertendæ insidiat, uisum est paulo fufius etiam exponere & cõmunire ea, à quibus huius loci cætera dependent, in quibus explicandis atq; defendendis eò studebo esse breuior.

Alterum ergo crimen, quo Pighius nostram, imo Ecclesiæ Christi ueterem & probatam doctrinã, oppugnare conatur, est, quod desinimus peccatum originale, concupiscentiam. Negat enim hanc uitium esse, & contendit peccatum originale primi tantum hominis peccatum esse, non aliquid quod insit in ijs, qui ex Adam progeniti sunt. Nos quidem, ut superius satis exposuimus, uitium & peccatũ originale eam dicimus totius hominis prauitatẽ & peruersitatẽ, qua rebelles Deo toti sumus, & mente & uoluntate, & reliquis uiribus, quibus nimirum omnibus, non auersi modo à Deo sumus, sed etiam aduersarij & inimici. cuius prauitatis & peruersitatis uim cum concupiscendo aduersus spiritum Dei maxime in nobis deprehendimus, D. Augustinus hoc malum concupiscentiam uocauit, secutus illa Pauli: Ne regnet igitur peccatũ in mortali uestro corpore, ut obediatis concupiscentijs eius. Item: peccatum non cognoui nisi per legem. Concupiscentiã enim ignorabam (peccatum esse) nisi lex dixisset: Non concupisces. Peccatũ uero occasione sumpta effecit in me omnem concupiscentiam. & Caro concupiscit aduersus spiritum. Item, Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum morbis & concupiscentijs.

Cõcupiscẽ
tia pro
morbo pra
ue expeten
di.
Rom. 6.
Rom. 7.

DE PECCATO

Quare D: His locis tribuit Spiritus S. carnī, hoc est, uitiatæ ab **A**
Augustinus dam hominis nature, & peccato in hac carne inhabitanti,
originale cōcupiscere aduersus legem & spiritum dei. Cum igitur
uitium con nullū suppeteret cōmodius, Augustinus hoc ipsum uitiū
eupiscen- generale, & morbū hunc totius nature hominis depraua
tiam uoca tæ, quo peruerse, ut cæteris perturbationibus mouetur,
rit. ita etiam impie concupiscit, concupiscentiam uocauit, nī
 mirum qualitatem affectam & morbum, ex motu & actu
 eius. Hūc sequuti pleriq; nostrum cum scholasticis, eodē
 nomine malum illud ab Adam tractum appellamus. Sed
 eō nomine (ut dixi) non concupiscendi tantum *trabo* in
 telligimus, uerum uniuersam illam infectionem & de-
 prauationem hominis, quæ in se comprahendit quic-
 quid est in homine à peccato Adæ, uel ignorantis &
 prauitatis in iudicando, uel morborum peruerse appeten-
 di. Vnde Apostolus Christianis tribuit crucifigere car-
 nem suam, non cū uno tantum morbo, aut una concupi-
 scentia, sed cum morbis & cōcupiscentijs, quæ scilicet ma-
 la multa & uaria sunt, sed ab uno generali morbo & uitio
 demanantia, quo ignorantes Deum, & auersi à lege Dei,
 id est, certa recte uiuendi ratione, prauè & peruerse, cum
 iudicamus, tum expetimus omnia.

Atqui quod Pighius præterea audeat scribere, D. Au-
 gustinum nec tentare quidem (quod ipse meminert)
 suam de concupiscentia & peccato originis sententiam,
 seu autoritate scripturæ, seu ulla uī argumentationis as-
 serere, sed solum simpliciter affirmare, isthuc quàm im-
 pudentè dictum sit, non ignorant qui libros D. Augu-
 stini contra Pelagianos legerunt. Nec enim uir ille Dei
 pro ullo Christianæ religionis dogmate depugnauit acris-
 us, tam scripturis, quàm rationibus ex scripturis colle-
 ctis, quibus etiam clarissime & certissime euicit, eum re-
 demptio-

demptionem humani generis per Christum factam negare, qui non agnoscit concupiscentiæ morbum, legem peccati, omnibus communi lege ex Adam natis infantibus adnasci, eosq; aternis obnoxios supplicijs facere, Quare ad profligandum impium hoc, olim Pelagianorum, nunc & Pighij dogma, quo affirmatur nihil uitij proprii infantulis innasci, quo gehennæ addicantur, si per Christum non fuerint renati, omnes eas scripturas profert, quibus paulo expressius prædicatur, per solum Christum liberari aeterna morte, qui ex Adam progeniti sunt, nec aliud sub cælo nomen esse, à quo homines salutem & uitam consequi queant.

Sed hoc cum omnibus qui D. Augustini contra Pelagianos libros legerunt notissimum sit, non est ut de eo multa uerba insumam, illud potius nobis defendendum est, quod in Luthero & omnibus nobis reprehendit, nos ratione inefficaci probare, morbum innatum prauè concupiscendi esse rem inuisam Deo, quæ nos iræ diuinæ reddat obnoxios. Nam præceptum ultimum Decalogi, ex quo sententiam hanc nostram asserere conemur, non affectam qualitatem, ac morbum male concupiscendi, sed concupiscendi actum prohibere. Non concupisces, enim habere scripturam, non, Ne insit tibi morbus concupiscendi. Deinde non esse in nostra potestate, nasci sine hac appetendi qualitate, non magis, quam non nasci sine uí tangendi. quod autem ut insit nobis, uel non insit, non est in nostra potestate, id interdici nobis non posse. Tertio, hanc qualitatem affectam esse bonum Dei opus, non igitur uitium, quod lege diuina prohiberi queat.

Ad primum Pighij argumentum ductum ex formu-

DE PECCATO

la præcepti, quod actum, ut ait, non uitiosam qualitatem uetet, dicimus, uerbis quidem præcepti, actum tantum concupiscentiæ exprimi, sed non hunc tantum hoc præcepto damnari. Exprimitur etiã hoc diuinæ legis capite sola habendi cupiditas, nihil de appetitione principatus, aut glorię, uel uoluptatũ: Apostolus tñ recte hoc præcepto omnẽ prauam cupiditatẽ damnatam intellexit; ac ideo illud sine ea, quæ in Decalogo ponitur, rerum cõcupiscibiliũ cõmemoratione, adduxit simpliciter. Nõ concupisces, non adijciens, uel domũ, uel uxorẽ proximi, uel quicq; aliud. Ita in 6. cap. Decalogi, sola cædes, in septimo tantum adulterium uerbis exprimitur, at illo uetitam etiã iram, & hoc omnẽ alienæ mulieris appetentiam, Dominus ipse interpretatus est. Notæ sunt studiosis scripturarum istę Synecdoche, quibus illę, cum id quod notius, & omnium cognitioni obuium est diserte ponunt, omnes quoq; cuiusq; rei causas, & quouis modo connexa, simul cõplectuntur, tam in bonis, quam in malis. In quinto Decalogi cap. si uerba sola spectes, tantum reuerentiã parentibus præstanda præcipitur: at cum nemo quenq; possit uere reuereri, & in precio habere, & pati ut esuriat, siquidẽ alere eum ualeat, Dominus ipse interpretatus est, hoc præcepto impositum filijs ut parentes alant, & pharisæos docuisse præcepti huius transgressionem, cum filios docerent offerre templo, quæ requirebat usus parentum.

Ita ergo & in decimo Decalogi cap. cum nominatim alienę domus, & possessionis appetitio prohibeat, omnis simul interdicta foeda cõcupiscentia est, cuiuscunq; ea rei sit. Cũq; hoc, ne quid prauẽ expetamus, a nobis præcepto dei, cui toto corde, totaq; anima & uniuersa uirtute seruendum est, exigitur, sitq; nobis ob id, in hoc ipsum, ne qua unq; puerfa in nobis cupiditas existat incumbendũ, quis
nõ ui

Synecdoche Scripturarum, in quibus paucis expressis, oia connexa constituntur.

nō uideat simul hoc ipso p̄cepto requiri, ut omni etiam male appetendi morbo careamus, et habitu bonę sanctę-
 t̄p̄ uoluntatis & appetētię in omnibus polleamus. Ab eo enim quod uetat Deus toto nos pectore abhorrere, & in id quod iubet omni nos uirtute nostra ferri oportet, quocirca, p̄cepto illo Diliges Deum ex toto corde tuo &c. cuncta Dei p̄cepta continentur, recteq; D. Augustinus *In psal. 118*
 malam concupiscentiam, malam dilectionem, bonam cō *Conc. 8*
 cupiscentiam, bonam dilectionem uocauit.

Hęc rite perpendenti satis liquet, hanc rationem firmam & irrefutabilem esse. Deus exigit hoc p̄cepto Non concupisces, ab homine, ut uacet omni praua cupiditate, & requirit animum, qui confirmata uoluntate, totus ferat in ea, quę recta & ipsi placita sunt; Infantes ergo quibus inest illud peruerse appetendi uitium, & ingeniū Deo rebelle, necdum ueniam eius mali & repressionem in Christo perceperunt, natura isto uitio infecta, filij irę sunt, quia aduersarij Deo, & legi eius contrarij. Proinde D. Paulus propter hoc ipsum, in se reliquum uitii, quāuis Christi gratia remissum, et spiritu eius repressum, miserum se clamat, Miser, inquit, ego homo, quis me liberabit à corpore mortis huius? A corpore mortis, dicit, nō à prauis huius concupiscentijs. At miser esse nemo ullam ob rem potest, quę non sit inuisa Deo, cum nihil aliud, quàm quod displicet Deo, cuius solius uoluntas per se recta & bona est, in malis numerari possit. Hinc itaq; idē Paulus tantopere ubiq; hortatur, ut ueterē hominē exuamus, & carnem nostram crucifigamus, membra terrena conficiamus, induamus nouum, renouemur spiritu mentis nostrę.

Damnat igitur hoc p̄cepto, & morbum illum prauę concupiscentię, imo etiam peruerse iudicandi, & Deo of-

Precepto Non concupisces, damnatur & morbus male concupiscendi. ferenti ab his morbis liberationem non credēdi: quo scilicet morbo fit, ut prauas cupiditates nunq̄ satis arcere, nec ea, quæ poscit Deus satis probare, expetere & facere possimus. Nec damnat tantum, hoc ipso precepto istum morbum, istuc naturæ nostræ uitium, sed requirit simul, ut ad tollendū ex nobis hunc morbum, nihil ad summā diligentiam & instantiā faciamus reliqui. Quare dum nō uetere homine penitus exuti, & nouo, id est, Christo ipso toti induti, perfecta Deum, et Dei omnia diligimus, seposita q̄ omnino imagine terreni, cælestis iā imaginem perfectā portamus, id q̄d in futura uita primū cōsequemur, est adhuc in nobis, q̄d cū nobis ipsis iure displiceat, multo magis displicet Deo, q̄ scilicet ille, quā nos recti amantior est, imo ipsa recti regula est: est q̄d legi Dei uniuersæ aduersat; est deniq̄ q̄d huic ipsi quoq̄ precepto, Nō concupisces, contrarium est, nisi non sit et morbus, nec solum actio morbida, cōtrarius, prescripto rectę ualitudinis, & precepto, quod requirit nunq̄ contra naturam moueri.

Preceptis prohibentibus prauos actus prohibentur etiam uitia Et quis sic stupeat in his rebus, qui nō uideat, si & avaritia pugnat cum lege uetante auare agere, nec solum avaria actio, et ipsa quoq̄ iracundia cum lege prohibente irā, nec tantū irasci, incontinentia cum lege iubente nihil facere cupide, nec solum uiuere incontinēter, pugnare etiā cū lege precipiente ne q̄d præter rationē concupiscamus, nō tantum concupiscere, sed & uitium ipsum prauè concupiscendi, quod cōcupiscentiā uocamus, est tamē, ut diximus, non solum illa insperfa mēbris nostris *degestis*, sed tota illa humani ingenij deprauatio, qua fit, primum, ut nō credamus Deo, quo quę uere bona & expetenda sunt intelligeremus. deinde ut falsa pro ueris bonis probemus, & Deo, nostro iudicio in omnibus aduersemur. postremo, ut præter rationē, contraq̄ quam honestū, & salutare est

est nobis ipsis et alijs omnia expetamus. Nō est ergo ratio Lutheri & nostra omniū inefficax, sed certa & perspicua p̄ijs omnibus, qua ex decimo Decalogi uerbo, Nō cōcupisces, demonstramus, in omnibus ex Adam progentis peccatum esse, & uitium quo displicent Deo, & obnoxij sunt aeternae condemnationi.

Quod uero Pighius p̄terea obiicit, Deū illa innata nobis cōcupiscentia interdicerē nō posse, eoq̄ absurde huc detorqueri à nobis illud Decalogi v̄bū. Nō cōcupisces: rationēq̄ huius adfert, q̄d nemini id interdici queat, q̄d uitare nō possit, hāc obiectionē Pighius haudquaq̄ fecisset, si de usu legis diuinae ex scripturis, uel etiā ipsis orthodoxis patribus, magis q̄ ex philosophia, & suo ipsius ingenio, discere & iudicare uoluisset. Nā si uerum est, ne diuina q̄dem lege id prohiberi & damnari in nobis posse, quod uitare nō ualemus, nec actum quidē concupiscentiae, imo nec consensum & turpem obedientiam eius prohibere Deus debuit, nihil em̄ horum uitare ex nobis possumus, peccato nimirū uenundati, & eo ad omne uere bonum opus plane mortui ex nobis. Quid? ne sancti quidē & renati in Christo, in q̄bus inhabitat tamē spiritus Christi, dum in eis lex peccati superest, uitare semper ualēt, ne prauis desiderijs cōsensum praebeāt, q̄a dum hic uiuunt, nunq̄ nō falsum dicēt, si se esse sine peccato dicēt, nec unq̄ nō orare patrē debēt, remitte nob. debita nostra. De qua hominum miseria perpendas pie lector, q̄d non Augustinus modo, sed & uetustiores eo S. Patres cōfessi sunt. Ita certe scriptū reliquit D. Cyp. in Eplā sua de eleemosinis.

Ne quisquam, inquit, sic sibi de puro atque immaculato pectore blandiatur, ut innocentia sua fretus, me-
Nemo habet purum
 dicinam non putet adhibendam esse uulneribus, cum
et immacu-
 scriptum sit, Quis gloriabitur castū se habere cor? Et ite-
latū pectus

DE PECCATO

nullas etiam habeamus, itaq; etiam innato illo concupiscendi morbo careamus. Non igitur in hoc Deus sua nobis præcepta proposuit, non ita suam nobis legem præscripsit, ut nostris illi uiribus satisfaciamus, sed ut ex ea, quid nobis desit discamus, idq; dari nobis p. Christū oremus, id quod D. Augustinus, non sua, sed catholica Ecclesiæ doctrina, tam clare, tā copiose ac firmiter docuit, ceruiseq; & apertis adeo scripturarum testimonijs demonstrauit, ut demirari satis Pighij audaciam non possim, qui nobis nullo acrius crimine instat, q̄ quod discessisse nos à ueteris Ecclesiæ dogmatis criminatur, quod istas impias Pelagianorum disputationes reuocare in animum induxerit.

Qui usus
legis. D.

Rom. 3. 7.

9.

Nos itaq; qui Christi magistri cœlestis, non Antichristi Romani gloriam adserere studemus, A postolum audiamus de usu legis diuine docentem, is ait per legem excitari cognitionem peccati, irritari peccatum, & inferri iram Dei, maledictum & condemnationem, sed ut conuictos iniquitatis, & contra Deum rebellionis filios Adæ, compellat deficientes à seipsis (ut D. Augustinus ait) confugere ad Christum, qui hac ira maledicto et condemnatione, in se credentes solus liberat, legisq; in eis studium suo spiritu excitat, & omne id, quod ipsis dum hic uiuunt de obediētia legis perfecta deerit, de sua absoluta iustitia farciat & supplebit. Hic ergo legis uerus & præcipuus usus est filijs dei. Vnde & D. Ambrosius de fuga sæculi, Lex (inquit) os omniū potuit obstruere, nō potuit mentē cōuertere, & alibi in eodē lib. Lex factū damnat, malitiā non aufert. Non ergo lex data nobis est, ut ea cognita nostris uiribus, quæ iubet facere conemur, id quod nihil aliud esset, q̄ nostrā ipsorū iustitiā constituere, ne subijceremur iustitię dei, sed ut diffusi de nobis ipsis, et agnoscentes nos maledicto & cōdemnatione legis teneri, iustificationē & in uitā restitutionē petamus à Christo. Iltuc

nostra est cor nostrum, & nostræ cogitationes, quæ im-
 prouiso offusc, mentem animumq; confundunt, atq; aliò
 trahunt, quam tu proposueris, ad secularia reuocant, mun-
 dana inferunt, uoluptuaria ingerunt, illecebrosa intexunt,
 ipsosq; in tempore quo eleuare mentem paramus, infertis
 inanibus cogitationibus, ad terrena plerumq; delicimur.
 Hac ille.

*Non est in
 potestate
 nostra cor
 nostrum.*

Ex hac Sanctissimorum & omnino Catholicorum do-
 ctorum cõfessione cognosces Christiane Lector, nõ nos
 primos, sed totam ueterem & omnium sæculorũ ueram
 & Catholicam Christi Ecclesiã (quis enim dubitet, quam
 hi Patres tradiderunt, fide, tum habitã totius catholicę Ec-
 clesię) idem quod nos ex diuinis literis de perditione hu-
 mani ingenij, peccato primi parentis illata, credidisse &
 agnouisse nos scilicet sic peccato uenundatos esse, sic esse
 carnales, sic in nobis, dum hic à domino peregrinamur, le-
 gem peccati uigere, ut non solum non sit nobis in manu,
 etiam renatis in Christo, amarã illam & perniciosã ra-
 dicem peccati, uitium rebellionis contra Deum, excinde-
 re, sed nec praua & turpia eius arcere desideria, imo nec
 semper etiam cohibere assensum horũ, damnatãq; obe-
 dientiam. At nihilominus iustus & misericors Deus iure
 suo, præcipit nobis, & lege sua à nobis poscit, ut non con-
 cupiscamus, id est, nulla unq; praua cupiditate titilemur,
 quod tñ nisi extincta plane cõcupiscentia, & sublato mor-
 bo illo nobis innato prauè concupiscendũ uniuerso, fieri
 non potest: poscit ut diligamus ipsum toto corde, tota ani-
 ma, omni cogitatione, hoc est, dilectione perfecta, quæ
 uniuersam uitiorum uetustatem excludit: poscit, ut Do-
 minum Iesum Christũ, exuto uetere homine induamus,
 id est, uitam Dei perfectã uiuamus, quo rursus exigitur
 ut non solum nullis prauis cupiditatibus pareamus, sed

DE PECCATO

Deum iubet
aliqua quæ
non possu-
mus.

se scire putant, quando dicunt, non iubet Deus, quod sci-
ret non posse ab homine fieri. Quis hoc nesciat? Sed ideo
iubet aliqua quæ non possumus, ut nouerimus, quid ab
illo petere debeamus. Ipsa est enim fides, quæ orando im-
petrat, quod lex imperat. Hac ille.

Ex his itaq; abunde patet, Deum ea quoq; prohibere,
quæ nos in hac uita nuncq; uitare possumus: & a nobis exi-
gere, quæ in hoc mortali corpore nunquã præstare uale-
mus. Id autem cum ita habeat, qui uis uidet Pighij argu-
mentum, quo colligere conatur, concupiscentiam non in-
terdictam esse, eoque nec peccatum esse, quia scilicet caue-
ri nõ possit, per se dissolui, & euanescere. Tum & illud ex
dictis planum factum est, lege Dei, quæ perfecta perfectã
imaginem, uitamq; Dei a nobis, iure & creationis, & con-
seruationis nostri, requirit, prohiberi, atq; ideo damnari,
quicquid in nobis: huius perfectæ Dei imagini & uitæ ad-
uersat, tam morbos & uitia, eaq; & innata, & præuis deinde
actionib; contracta, quam ipsas præuas actiones. Quo cir-
ca dum plene regenerati, omnem hanc carnis uetustatem
deposuerimus, & totam plenè nouitatem spiritus conse-
cuti simus, transire in gloriam Dei nõ possumus: carnẽq;
& sanguinem nostrum, ut regnũ Dei perfectè percipiãt,
immutari, & hoc corruptibile indui incorruptibili neces-
se est. Patet deniq; & illud, D. Augustinum, & quicumq;
illum sequuntur, secundum scripturas, affirmare. Pecca-
tum & uitium originis, esse, concupiscentiam, morbum
illum, quo natura nobis ea libeant, quæ auersatur Deus;
displicent, quæ probat Deus, quancq; hic morbus, nõ tan-
tum istam in se appetentiam, sed etiam, ut dictum est, de-
prauatẽ animi iudiciũ, & causam huius, incredulita-
tem, contemptumq; uerbi dei, cõprehendit. Verum quia
cõcupiscentia mouet ad agendum, eius nomine, ut quod

Istuc D. Augustinus cū alijs multis sanè in locis, tum
 lib. 1. De Gratia contra Pelagiū & Celestium præclare do- Cap. 6.
 cuit. Vsq̄ adeo (inquit) aliud est lex, aliud est gratia, ut lex
 non solum nihil proficit, uerum etiā plurimum obsit, ni-
 si adiuuet gratia, & hæc ostendatur legis utilitas, quoniā
 quos facit præuentionis reos, cogit cōfugere ad gratiā
 liberandos, & ut cōcupiscentias malas superent, adiuuan-
 dos. Iubet, n. magis q̄ iuuat, docet morbum esse, non sa-
 nat, imò ab ea potius, quod nō sanatur, augetur, ut atten-
 tius & sollicitius gratiæ medicina queratur. Quia litera
 occidit, spiritus autem uiuificat. Hæc sibi

Libro uero de gratia & libero arbitrio. Meminerimus Cap. 17. 16.
 ipsum dicere: Facite uobis cor nouū, & spiritū nouū da-
 bo uobis. Quō ergo quōd dicit, facite uobis, hoc dicit, da-
 bo uobis. Quare iubet, si ipse daturus est. Quare dat, si
 homo facturus est, nisi quia dat quod iubet, & adiuuat ut
 faciat, cui iubet. Semper est autē in nobis uoluntas libera, sed
 non semper est bona. Aut n. a iustitia libera est, q̄n seruit
 peccato, & tunc est mala: aut a peccato libera est q̄n seruit
 iustitiæ, & tunc est bona. Gratia uero Dei semp̄ est bona,
 & per hanc fit, ut sit homo bonæ uoluntatis, qui prius fuit
 uoluntatis malæ. Per hanc etiā fit, ut ipsa bona uoluntas,
 quæ tam esse coepit augetur, & tam magna fiat, ut possit
 implere diuina mādāta quæ uoluerit, cū ualde perfecte
 uoluerit. Ad hoc, n. ualet quod scriptum est, si uolueris,
 cōseruabis mandata, ut homo qui uoluerit, & non potue-
 rit, nōndū plene se uelle cognoscat, & oret ut habeat tan-
 tā uoluntatem, quantum sufficit ad implenda mandata. Sic
 quippe adiuuatur, ut faciat quod iubetur: tūc enim utile
 est uelle, cū possumus, & tūc utile est posse, cū uolumus:
 nam quid prodest, si quōd nō possumus, uolumus, aut si
 quōd possumus, nolumus. Magnum aliquid Pelagiani

Nemo esse sine peccato potest, nemo inculpatus. rum in Epistola sua Iohannes ponat & dicat, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus & ueritas in nobis non est. Si autem nemo esse sine peccato potest, & quisquis se inculpatum esse dixerit, aut superbus, aut stultus est, quam necessaria, quam benigna est diuina clementia, quæ cum sciat non deesse sanatis quædam postmodum uulnera, dedit curandis denuo sanandisque uulneribus remedia salutaria. Rursus in eodem.

Quotidie non deest, quod peccetur.

Et quoniam quotidie, inquit, deesse non potest, quod peccetur in conspectu Dei, sacrificia quotidiana non deerunt, quibus possent peccata tergi. Item in Epistola de mortalitate, Cum auaritia, inquit, nobis, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congressio est, cum carnalibus uitijs, cum illecebris secularibus assidua & molesta

Assidua cum uitijs luctatio.

luctatio est, obsessa mens hominis & undique diaboli infestatione uallata, uix occurrit singulis, uix resistit. Si auaritia prostrata est, exurgit libido: si libido compressa est, succedit ambitio: si ambitio contempta est, ira exasperat, inflat superbia, uinolentia inuitat, inuidia concordiam

Cogeris male dicere.

rumpit, amicitiam Zelus abscindit, cogeris male dicere, quod diuina lex prohibet, compelleris iurare quod non licet. Hæc ille.

Peccata caue re difficile, exuere impossibile.

Iam audi & D. Ambrosium, in libro de fuga seculi dicentem. Frequens nobis de effugiendo isto seculo est sermo, atque utinam quam facilis sermo, tam cautus & sollicitus affectus. Sed quod peius est, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatum, & uanitatum effusio mentem occupat, ut quod studeas uitare, hoc cogites, animoque uoluas.

Voti magis hæc res est quam effectus.
Psal. 118.

Quod cauere difficile est homini, exuere autem impossibile: denique uoti magis eam esse rem quam effectus testatur Propheta dicendo, Declina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam. Non enim in potestate nostra

in hoc malo posterius & notius est, totus hic morbus nature, & uniuersa humani ingenij deprauatio appellatur.

Superest tertium Pighij argumentum contra hanc Catholicam ueritatem, qua dicimus concupiscentiam innatam, quę legi Dei non subijcitur esse peccatum & malum uitiatę originis. Concupiscētia, inquit, bonum Dei opus est, igitur non est peccatum aut uitium, Quo argumento rursus sibi sumit, quod falsum est, concupiscentiam scilicet hanc bonum Dei opus esse, & resultare compositionē et temperatura partium corporis, quas ita commiscet, & temperat natura cooperante naturę authore.

Sunt quidem, ac etiamnum, opificia Dei, et ipsa anima ac corpus hominis, & eorum compositio. atq; quod ad Deum attinet, opificia bona, resultatq; quędā ex horum cōpositione & temperatura uis appetendi, ea quę uidentur homini salutaria & iucunda, & auersandi, quę noxia & molesta, at quia post Adę peccatum uitiatā est in parentibus tota hominis natura, uitiosum est quod ab illis generatur, & uitiosa quę existit in generato concupiscentia. Hac enim tam non expetimus quę sunt naturę, ut in initio a Deo condita est, commoda & grata, sed magis quę ei infesta sunt & acerba. Nam naturę, ut recta & conformis imaginī diuinę initio facta est, ea tantum utilia & dulcia habentur & sunt, quę ad id homini conferunt, ut uiuat Deo, & diuinam in hoc mundo effigiem cunctis suis actionibus exhibeat. Nunc autem natura deprauata, uis quoq; appetendi sic peruersa est, ut nihil homo appetat suo uel fine uel modo: sed omnia & præter modum quę uita Dei requirit, & contra eum finem quem natura integra spectat. Quid? nulla bellua tam immanis est, quę & appetendo sibi grata, auersando ingrata, magis cum ingenio naturę sibi diuinitus indito, & sua ipsius salutē pugnet, atq; homo facit sibi relictus.

Concupiscentia uitiosa expetit quę sunt naturę noxia.

Natura sana nihil expetit quod nõ commo- dū sit uirtuti.

Hæc itaque concupiscentia immodica, insana, effrenis, spiritui Dei semper aduersaria, & inimica Deo, quæ miserum hominem reddit, quia Deo rebellem & iniustum: hæc inquam concupiscentia, non est opus naturæ, ut ea initio facta est à Deo, sed ut uitiata est à primo homine. Resultat quidem illa ex compositione animæ & corporis, sed iam peccato infecta, nam cum iniquitate homo concipitur, & cum peccatis confouetur in utero matris suæ, hoc est, ut hæc D. Ambrosius interpretatur, concupiscentiæ uoluptate concretus, & genitalibus uisceribus infusus & coagulatus in sanguine, in pannis inuolutus, prius subit delictorum contagium, quam uitalis spiritus munus hauerat. Huic itaque contagio delictorum, isti ab Adam propagati uitiosæ, hanc, quam D. Paulus legem uocat peccati, concupiscentiam acceptam ferimus: non naturæ, quatenus illa initio à Deo pura sancta que condita est. Et quam uis Deus hominem, usus parentum ministerio, ipse hodie quoque fingat, non tamen Deo, qui efficit id quod naturæ est bonæ, sed Adæ primo, ipsi que parentibus, qui inferunt id quod est uitij mali, concupiscentiam istam foedam, & legi Dei repugnantem, uitio adscribimus.

Quamquam nec illa consecutio firma est, Concupiscentia opus Dei est, ergo uitium et malum non est. Multa enim opera Dei, quamquam Deo & uniuersitati rerum bona sunt, ipsis tamen hominibus, in quibus & per quos ea fiunt, mala & uitia sunt. Nam sunt pleraque peccata pœnæ peccatorum. Induratio Pharaonis, ut iubente Deo populum Dei non dimitteret, erat opus Dei, Deo quidem & filiis Dei laudabile & bonum, at Pharaoni malum & uituperabile. Sic erat & illa cordis Rechabem conuersio, qua is consilium seniorum salutare respuebat, & perniciosum consilium iuuenum amplexabatur.

*Vnde uiti-
osa in homi-
ne concupi-
scentia.*

*Lib. de Sa-
cramento
regenera-
tionis.*

*Deus in ho-
minibus
mala bene
operatur.*

Exo. 9.

1. Reg. 12.

batur. Ita erat & conuersio cordis Aegyptiorum, de qua
 Psalmus. Conuertit corda eorum, ut odio haberent po- *Psal. 106*
 pulum eius. Sic gentium, quæ Deum non ut cogno- *Roma. 1.*
 uerant glorificabāt, traditio in concupiscentias cordis ip-
 sarum, in scædos animi morbos, in mentem reprobam.
 Sic immissa efficacia erroris illis, qui dilectionem uerita- *1. Thef. 2.*
 tis non recipiunt. Hæc certe omnia hominibus ijs, qui-
 bus acciderunt, mala; uitia & peccata fuerunt, quan-
 quam Deo bono, apud quē nulla est iniquitas, iusta et lau-
 de digna iudicia essent, & uniuersitati rerē boni fictatio
 bona opera. Qui operatur scilicet in cordibus hominū,
 ad inclinandas eorum uoluntates quocumque uoluerit,
 siue ad bona, pro sua misericordia, siue ad mala, pro me-
 ritis eorum, iudicio utique suo aliquando aperto, aliquā- *August. li.*
 do occulto, semper autem iusto. Non enim est iniqui- *1. de gratia*
 tas apud Deum, qui solus bene recteq; facit, quæcunque *et li. arbit.*
 uult in coelo & terra. *cap. 21.*

Non ergo procedit hæc argumentatio, Concupiscentia
 est bonum opus Dei, igitur bonum est homini in quo
 est, et uitium non est, nam aliquod Dei opus, ipsi quidem
 Deo & uniuersæ creaturæ bonum est, quod tamen homi-
 nibus in quibus & per quos fit, malum, uitium, peccatum
 & pernitias est. Ita nec istud consequitur, Concupiscentia
 opus naturæ est, cooperante Deo, ergo bonum est, nam
 opus uitiatæ naturæ, quantum ad naturæ uitium attinet,
 uitiosum & malum est, Cooperatur quidē Deus naturæ
 uitiatæ, sed ut hominem producat creatione bonum, ut-
 cunq; nascatur idē iudicio Dei iusto & bono, ex origine
 uitiatæ uitiosus, ideo uitium quod innascit, nō ipsi Deo, sed
 homini uitio uerti possit: non em̄ est iniquitas apud Deū.

Hæc nouit Pighius D. Augustinum in libris contra
 Pelagianos præclare & Catholice docere, ex diuinisque
 literis

Concupi-
scentia ma-
lum.

literis certo confirmare; tamen ea, quia sua ratione com-
prehendere non potest, irridet, & amaris sauisq; suis cri-
minationibus exagitat. sed in nostra persona, nam ut in-
uidiam blasphemam in S. Patres euitet, nos doctrinæ huius,
quam nouam, summeq; absurdam, & in Deum impiam
et blasphemam blasphematur, authores in theatrum suum
traducendos & flagellandos introducit.

Iam quod concupiscentiam istam, ab Adam in omnes
posteriores eius propagatam, affirmamus, secuti Scripturas
diuinas, totamq; ueterem & Catholicam Ecclesiam, esse
malum, et uitium damnabile, non bonum, qd ante hac soli
Pelagiani, nunc & Pighius affirmat, id uere à nobis affir-
mari, quanquam ex supra expositis abunde pateat, & sit
à D. Augustino libris contra Pelagianos clarissimis Scri-
pturis & rationibus demonstratum, tamen ne doctrinam
Ecclesiæ Christi contra tam uerbosam Pighij criminatio-
nem non satis & hoc loco defendisse uidear, hæc illi ora-
cula spiritus sancti oppono. Apostolus dicit ex spiritu
Dei, loquens de hac ipsa concupiscentia: Scio quod non
habitat in me, hoc est, in carne mea bonum. Inuenio le-
gē uolenti mihi facere quod bonum est, q̄ malum mihi
adiacet. His uerbis Spiritus S. ipse Concupiscentiam,
non bonum, sed malum uocat, at proprie & ad doctrinā
pietatis accommodatissimè loquitur. In malis igitur, nō
in bonis, aut etiam medijs rebus, hæc concupiscentia nū-
meranda est ijs, qui Spiritum sanctum & Catholicam Ec-
clesiam, quā Pighium, aut ueteres illos Pelagianos se-
qui malent.

Roma. 7.

Idem Apostolus hanc concupiscentiam peccatum uo-
cat, cuius desyderijs si seruiamus, in morte peribimus: uo-
cat legem membrorum, quæ contra legem mentis nostræ
ita dimicat, ut nisi Christus ab ea liberet, captiuas nos
du-

ducat sub legem peccati, hoc est sub seipsam, quæ seruien-
tes sibi ad peccatum & mortem adigit: quare ihs qui Chri-
sti sunt, ea iugiter crucifigenda est. Atqui quod peccatū
recte dicitur, quod legi Dei bonę repugnat, quod in pec-
catum & mortem impellit, quod bonis crucifigendum &
interimendum est, quod nisi tollatur, hominem à regno
Dei perpetuo arcet, & in morte sempiterna tenet, hoc an
poni in malis debeat, quis, nisi qui nullū inter malum &
bonum discrimen nouit, nec scripturis fidem ullam ha-
bet, dubitet? Si quis tamen ampliorem huius dogmatis
impij, Concupiscentiam innatam nobis, inter bona nu-
merantis, confutationem legere uelit, legat 21. cap. lib. 3.
cōtra Iulianum defensorem hæreseos Pelagianæ, quę ut
Pighius, contendebat, naturalem concupiscentiam in se
rem bonam esse, quicq; eius modum teneret, eum bono be-
ne uti. Contra quam hæresem Augustinus dogma Ecclē-
się defendit, quę sentit, credit, & confitetur, hanc Concu-
piscenciam rem malam esse, quicq; ei recte moderetur, eū
malo bene uti.

Sed in stat adhuc Pighius alijs quibusdam argumen-
tis, quibus item Pelagiani usi sunt, ad quæ non nihil re-
spondendum uidetur. Plurimum enim his argumentis
confidit, sine fine & modo ea repetens, & odiosissime in-
culcans. Primum horum argumentorum est. Non potest
ostendi autor perniciosę istius infectionis, qua Ecclesia
Catholica affirmat, totam hominis naturam uitiatā esse,
nullum est igitur huiusmodi in homine uitium. Probatu-
rus autem, non posse ostendi authorem originalis uitij in
homine, sumit, non posse eius authorem nominari, nec
Deum, nec Diabolum, nec cuiuscq; parentes. Non Deū,
quod eum causam peccati facere blasphemum sit: non
Diabolum, quod is in animā hominis immediate agere

*Summa
Pighij ar-
gumenta.*

*Arg. 1. Pig-
hij, non po-
test ostendi
autor uitij
cū quo na-
scantur ho-
mines.*

DE PECCATO

non ualeat; non parentes, quod ij nihil quàm semen sub-
ministrant; corpus uero & anima, eorumq; compositio
sint opera Dei pura & sancta. Iam cuius rei in homine
nullus potest author indicari, ea inesse in homine sine ra-
tione affirmari.

2. Argumē-
tum Non
potest se-
des ostendi
uitij orig.

Alterum argumentum, Nulla potest in homine mali
huius assignari sedes, ergo sine causa homini tribuitur.
Quod. n. ei insit, aliqua in parte eius insit oportet. Confit-
maturus uero antecedens, rursus eo confugit, esse opera
Dei, & animā & corpus hominis, et corpus per se, nō esse
capax peccati, res scilicet bruta, & sine proprio arbitrio.

3. Arg. In-
fantes non
acceperūt
legem.

Postremum, Infantibus nulla est lex posita, ergo nullo
possunt teneri peccato proprio. Vbi. n. lex non est, ibi nec
peccatum & transgressio esse potest. At legem nullā da-
tam infantibus esse, inde statuit, quod infantes non pos-
sint legem intelligere.

Peccatum
orig. non
priuatio
tantum,
sed etiam
uitiosus ha-
bitus.
Contra
Iul. lib. 6.
cap. 7.

Quo uero Pighius nos suo primo argumento magis
urgeat, argutatur prius de eo, an malum originis priuatio-
nem tantum donorum Dei, an etiam habitus uitiosos po-
namus. Sed iam satis explicauimus nos, id uitij, quod in-
generari filijs Adæ cum Ecclesia Catholica affirmamus,
adferere, non esse tantum priuationem uirtutum, sed eti-
am contrarium uitium, morbum scilicet naturæ, & de-
prauationem totius hominis, D. Augustinus affectio-
nalem qualitatem, languorem, & malam humanæ natu-
ræ uoletudinem uocare solet. Intelligit autem, ut et nos, il-
lud humanæ naturæ uitij, quo & mens contenebrata est,
ne quæ Dei sunt cognoscere & credere recte ualeat; uo-
luntas infirmata, ut nequeat quæ mens bona iudicari,
firmiter persequi: reliquæ uires peruersæ, ut menti recte
iudicanti, & uoluntati bene imperanti repugnent.

His itaq; præmissis, requirenti Pighio à quo malum
& uic

& uitium hoc infātibus primū uel immittatur, uel ingene-
retur, respondemus id, quod respondit spiritus sanctus
per Paulum, quodq; D. Augustinus Pelagianis eadem
questione sibi infātibus semper obiecit. Ingenerari à pa-
rentibus, Peccatum enim quod per unum hominem, in *Author*
mundum, hoc est, in omnes homines inuasit, id successio-
ne, & contagio carnalis generationis in singulos trans=
funditur. Ita Ecclesia Catholica semper credidit. Nam *peccati*
quod Dauid de se questus est, Cum iniquitate cōceptus *orig. pri-*
sum, & cum peccatis confouit me mater mea, id querun=
tur de se merito omnes ab Adam carnaliter progeniti. *mus homo*

Sed rogat Pighius, per quos carnales parentes tam te-
tram prauitatem infundere queant in animum recens na-
torum, & ita uitare sanctum signum Dei? Augusti-
nus Pelagianis idem rogantibus, respondit. Ex uitiatō in *Per semen*
parentibus semine, uitiatos generari filios. Nam etsi re=
missum sit & condonatum hoc mali parentibus, sublatū *uitiatum*
tamen ex eorum carne non est, inde ergo fit, ut morbus *in parenti-*
ille naturæ, qualitas illa affectionalis mali, ut D. Augusti-
ni uerbis utar, de substantia ad substantiam, de substan-
tia scilicet parentum, ad substantiam infantis transeat; nō *bus infici-*
emigrando quidem, sed quodam operante contagio, id *tur malo*
est, concupiscentiæ affectu, sicut de parentibus morbidis, *originis in-*
morbida soboles nascit. His uerbis D. Augustinus trans-
fusionem mali huius à parentibus in filios exposuit. *sans.*

Sed negat Pighius uitium, quod iniquitas sit, & red-
dat hominem inuisum Deo, posse esse uel in semine pa-
rentum, uel ingenerato ex semine corpore. Ipsa enim in-
quit, rerum natura non patitur, non admittit ratio, ut pec-
catum, hoc est iniquitas, diuinæ legis transgressio, atq; in-
obedientia, quæ sola est propria, ueracq; ratio peccati, pri-
mo sit in corpore, & non in anima. Hæc ille. *Lib. 6. con-*
tra Iul. ca.

Argumentum Pighij non posse à parentibus ingenerari filijs peccatum orig.

DE PECCATO

At uide pie Lector, ut se humana inuoluat argutia, cū se effert contra sapientiam Dei. Tale enim est Pighij argumentum, uitiū, quod est inobedientia contra legem Dei, non potest esse primo in semine, aut corpore quod ex semine formatur, id est semen ipsum, & corpus ex eo concretum, non potest dici transgredi legem Dei, & admittere eo iniquitatem, ergo non potest uitiū repugnans legi Dei damnabiliter, à parentibus per uitiatum semen transfundi in filios ex semine factos. Ista uero ratio si tenet, ualet & hæc. Nec natura rerum, nec ulla admittit ratio, ut ulla uel uirtus, uel labes animi, sit primo in semine parentum, aut corpore ex semine formato, & non in animo ipso. ergo neq̄ fieri, ut ex bonis boni, ex malis mali, ex generosis & liberalibus ingenijs homines generosi & liberales, & contra ex humilibus & sordidis, humiles & sordidi gignantur, nullaq̄ de causa iactantur illæ sententiæ. *δὸν ἀπὸ γένεωσις καλῶν ἐκ κακῶν πατέρων* id est, non extiterit bonus, ex malo patre. Et mali corui malum ouum. Item ex squilla non nascitur rosa.

Vitia parentum
quæuis in
generantur
ab illis
infantibus

Æripides.

Sed mitto dicta uulgi. Si nihil confert ad ingenium & mores animi semen parentum, nō recte testatus est dominus, se iniquitatem patrum, qui se odissent, & leges suas non obseruassent, ulturum in filiis illorum, & id in tertiā & quartam generationem (qui numerus etiā pro ueritate accipi potest, ut credidit Augustinus) et benefacturæ in mille generationes, ijs, qui se amauissent, & præceptis suis obseruandis studuissent. Quod utiq̄ iustus Deus nunq̄ faceret, nisi ex impijs ferè impij gignerentur, & ex pijs pij. Tametsi ut ostēdat Deus, nō esse meriti parentū, sed suæ gratuitæ beneuolentiæ, ut boni pijq̄ homines nascant̄, fructūq̄ uentris, tam *ἐντεχνίαν* quā *πολυτεχνίαν*, id est, tam bonam, quam numerosam sobolem, esse suam

Contra Titum
li. lib. 6. ca.
111.

bene

benedictionem, producat nonnunquam ex pessimis hominibus liberos optimos, & contra ex optimis patribus, qui sint ingenio maxime peruerso & euadant moribus pessimis: unde illud natum est, heroum filij noxæ. Hoc inquam licet nonnunquam faciat Dominus, id tamen constat, parentibus plerumque similes, & uitij & uirtutibus nasci liberos, nec tamen uel in semine uel corpusculo inde formato, ulla primo inest animi uel labes uel uirtus. Quid sunt uenena quibus animis hominum furor, et furori non absimilis amor immittitur, nec tamen in eo ueneno aliquid uel furoris uel amoris primo inest.

Potest ergo semen parentum uitiosum, esse instrumentum, quo & corpori & animo filiorum, sicut alia, ita & uitium illud naturæ uniuersale, ingeneret, ut nascatur homo Deo totus rebellis. etiam si nec in semine, nec in corpore esse perfecta uitij ratio queat, nec hæc ipsa inobediencia contra Deum condemnari. Et cum corpus uitiosum ex uitioso semine nasci etiam Pighius agnoscat dici probabiliter, & in corporibus uitiosis, uitiosæ inesse animæ soleant, & sequi animi mores temperaturam corporis, cuius rei causas Galenus, in quo Pighius dicitur non indiligenter uersatus esse, docte explicauit, in libro huic argumento dicato, quid causæ dices, cur tam alienum à ratione, etiam naturali, existimemus, affirmare, ex semine natura deprauato, corpus gigni natura deprauatum, et huic in diuina etiam deprauatam naturam animam, persequente scilicet hac poena iusto Deo primorum & omnium parentum inobedientiam, & sub peccatum omnes filios Adæ concludente, ut misericordiæ gloriam sibi per obedientiam filij sui in ijs, quos Adam perdit, compararet.

Laborauit quidem Augustinus & hæsit non nihil in hoc loco. Videbat, n. probari pluribus sententiam illam.

DE PECCATO

de inspiratione animarum quæ dicit nouas singulis corporibus animas à Deo inspirari, ita ut Adẽ primo sua anima inspirata est, ut scilicet creando, sicut dici solet, intundantur corporibus & infundendo creentur. Ad hanc uero sententiam existimauit, & ipse consequi, animas nullo peccato teneri proprio. nam considerabat dici non posse, uel Deum animas fingere peccato contaminatas, cum boni Dei non nisi bona opera esse queant, uel eas contagio corporis ilico uituari, peccatoq; fieri obnoxias, cum corrumpi immortalem spiritum, à mortali corpore contra naturam esse uideatur. Hinc scripsit ad D. Hieronymum. Vnde illa de animarum creatione sententia, si hanc fidẽ fundatissimam. (de condemnatione animarum, quæ nõ renatae soluuntur corporibus infantium, anteq; ipsæ boni aut mali aliquid fecerint) non oppugnat, sit & mea, si oppugnat, non sit & tua. Et ad Optatũ Episcopum, Quoniam ergo morte Christi, non unius aut aliquarum, sed uniuersæ animæ propagatione contractum mortis chirographum rumpitur, si potes animas sic alienas à propagatione defendere, ut tamen hoc chirographo, quod sola Christi morte rumpendum est, rectissima ratione demonstrentur obstrictæ, nec sua propagatione, sed carnis hoc debito iuste appareant obligatæ, non solum nemine prohibente defende, uerumetiam id nobis quomodo tecum defendere possimus ostende. si autem aliter non potes quod de animarum nouitate sentis, asserere, nisi ut eas dicas peccato primi hominis non teneri, aut per propagationem non suam, sed carnis, authore Deo, uel nescio quæ mali natura innocentissimas fieri peccatrices, melius origo animæ latet, dũ tamen eã non dubitemus Dei esse creaturam, quã uel Deus peccati author dicatur, uel contra Deum aliena mali natura introducatur, uel baptismã paruulorũ irritũ ducatur. Hęc ille. Cum

Ephc. 28.

Episto. 17.

Cum ergo uir Dei arbitraretur ijs, qui in hac sententia sunt, aut negandum, omnes filios Adæ necesse habere regenerari in Christo, ut q puras peccati animas à Deo percipiant, aut inscribendum Deum authorem peccati, ut qui nihil per se meritas animas, peccato ipse inficiat, aut certe accusandum iniustitiæ, ut qui condemnet peccati, innocentes, inclinauit in eã sententiã, quæ credit animas filiorum Adæ trahi uitiatò propagine ex anima Adæ, sicut corpora eorum ducunt à corpore illius. Huic enim sententiæ constare ratio illi uidebatur, ut causa hominibus nulla sit, nec referendi in Deum culpam innatæ sibi peruersitatis, nec querendi se sine proprio peccato condemnari. Nam secundum istam sententiam de traduce, uitium animæ à uitiatò primi parentis anima tractæ, ac ob id cum uitio natæ, merito & iusta pœna peccati Adæ, in ipsa origine deductæ ab Adam animæ communicati, & iusta causa condemnationis habetur. Itaque uisus sibi Augustinus est istam de propagine animarũ sententiã se quædo, qd in animabus nature est Deo tribuere: & quod uitij, in huius authorẽ referre, primum parentẽ, à quo scilicet tradux uitiatò existit, sicut corporũ, ita & animarum.

Cur Augustinus sententiã de traduce, uisa sit probabiliõ

In hac sententiã D. Hieronimus fateẽ fuillẽ maximam partẽ occidentalium, nec audet eã ut indignam Christianis oppugnare, quanti uero eam Augustinus fecerit dictum est. Quid iã faceret nobis Pighius, si idẽ et nos de animabus sentiremus, trahi scilicet peccatum originale cuiusq animæ, ab anima primi Adam, sicut uitia & mors corporis trahunt ab illius corpore. Certe illã de inspiratione nostrarum animarũ haud necessario nobis recipiẽda est.

Sed malumus hoc ipsum, quod sumus, Dei opificium, sicut & cætera religiose admirari, quàm curiose inuestigare, nam nec ex scripturis, nec naturæ rationibus certi quicquã

quicquam statui potest, meliusque origo animæ latet, ut D. Augustinus scripsit, (dum tamen eâ non dubitemus Dei esse creaturam) quam uel Deus peccati author dicatur, uel contra Deum aliena mali natura introducatur, uel baptisma paruulorum irritum dicatur, uel denique Deus iniustitiæ accusetur, ut qui condemnet æterna morte animas peccati immunes.

Infectos peccato nasci omnes filios Adæ certa scriptura docet: constant autem in non corporibus tantum, sed corporibus et animabus: inquinatæ igitur sunt peccato in ipso ortu suo & animæ eorû. Hic murus aeneus esto, huic sine ulla dubitatione innitendum est. Quis det, inquit Iob, mundum de immundo? Et Dauid, Cum prauitate conceptus sum, & cum peccato confouit me mater mea. Iustus est Deus, non igitur condemnat ad æternam mortem, nisi quod peccato proprio perditum est, at qui negauerit condemnari animas ad æterna supplicia, omnium qui ex Adâ carnaliter progeniti sunt, & nondum per Christum regenerati, is manifestissimæ fidei Apostolicæ contradicit. Ita colligit D. Augustinus. Hæc nobis, & pijs omnibus satisfaciunt, ut non dubitemus credendum esse, Omnes filios Adæ immundos nasci de immundo semine, concipi cum iniquitate & cum peccato confoueri, prius subire concitatum delictorû, ut D. Ambrosius hæc interpretat, quæ uitalis huius aeris auram spirando percipiât: ac proinde esse in singulis animabus, etiam infantium, qui Christo nondum insiti sunt, peccatum & uitium proprium, quo iræ Dei & condemnationi sempiternæ obnoxia sunt, idque mali omne trahere, à primo parente humani generis, per quem scilicet, peccatum in mundum, hoc est, omnes homines peruasit. Satis inquam sit, hæc nos credere & confiteri, quæ a pertis scripturis testificata sunt, etiã si explicare
non

Iob. 14
Psal. 51.

non possumus, quo nam pacto, & per quos canales, hæc labes ab Adam in singulorum animas traducatur.

Agnoscamus sane esse Dei opera, & quod ad Deum attinet, diuina, omniscq; labis purissima, & corpus, & animam, horum coniunctionem, & quicquid naturæ est in omnibus hominibus, etiã ihs, qui nascuntur ingenio peruersissimo: tamen immundum est, quod de mundo nascitur semine: & iniquitate infectum propria, suoq; peccato perditum est, contagio delictorum contracto priusq; uitalis spiritus munus haustum sit, quicquid cõcipitur & nascit de muliere. Ista, n. uerbum Dei de hominibus testificatur, cui nos simpliciter fidem habere oportet, etiamsi qua illa ratione absq; culpa fiunt factoris, uidere non possumus. Quanq; ex his uera consecutione concludi non possit, Deũ peccati accusari, uti Pighius sine fine et modo crepat. Certum, n. est hoc ex uerbo dei concludi non posse, quare nec ex nostra confessione, quæ uerbo Dei, ut satis demonstratum est, tota nititur, inferri potest.

Sed dicet Pighius, nos affirmare id, quod ingeneratur infantibus malum & peccatum esse contendimus, esse habitum uitiosum, & qualitatem affectionalem, nec solum priuationem donorum dei, habitum uero & qualitatem, ut certas res immittere animabus neminem posse, nisi per mittente Deo, factore eius, liquere igitur Deum, illa nostra confessione inscribi eius mali authorem, quod peccatum esse, & causam peccati ipsi contendamus.

Ad hæc respondemus, primum, id ipsum, quod modo respondimus, quæ de peccato originali affirmamus, ea affirmamus secuti uerbum dei, secuti quoq; sanctissimos patres, & Ecclesiam catholicam uniuersam: at nec Deus ipse se, nec Ecclesia, sanctiq; patres, ipsum peccati reum agere sine blasphemia dici possunt, nec nobis igitur istud

DE PECCATO

sine calumnia impingit. Deinde fatemur, nisi Deus iusto suo iudicio, cum Satanę permisset primo parenti uulnus illud nature infligere, tum ipse primū parentem hac pœna afficere decreuisset, ut toto ingenio uitiatu, uitiatos etiam filios procrearet, Satan nunq̄ sic fauciare naturam humanam potuisset, nec Adam ita fauciatam propagare. Verū quicquid Deus mali homini à se animato, atq; ideo tam animę quam corpori eius, ut pœnam transgressionis Adę, siue immittat, siue immitti ingenerariue sinat, haud quaquam tamen ob id ulla ipsi imputari culpa potest.

Rom. 1.

a. Thef. 2.

Testatur scriptura Deum eos, qui se non, ut cognouerunt, glorificant, tradere in concupiscentias cordium ipsorum ad immunditiā, ut ignominia afficiāt sua ipsorū corpora: tradere in affectiones prauas ignominie, *σὺ τὰ πάθη*, & tradere in absurdam mentem, ad faciendū, quę non cōueniunt: immittere ijs qui dilectionem ueritatis non recipiūt, uim erroris, ut credant mendacio: seducere prophetas, qui mendaciū loquuntur: cōuertisse corda Aegyptiorum, ut odio haberēt populum suū, & dolos struerent seruis suis. His et similibus locis scriptura non dubitat Deo tribuere, ipsum immittere hominibus, non prauas modo qualitates & morbos, sed etiā peruersos motus, & actiones perniciosas, *ἐν τῷ εὐαγγ. n.* dicit, idq; ut credant mendacio, & mala, cum dicant, tum faciant teterrima: nec tamen ex eo consequitur, Deo culpam adscribi eius, quod hinc homines se addicunt mendacijs, & tanta admittunt scelera & flagitia, Si igitur nihil criminis ex eo impingit Deo, quod dicitur, prauos motus, noxias perturbaciones, et sceleratas actiones immittere hominibus, quāto minus cause est, ut nos quisq; arguat, culpā in Deū transferre, cū dicimus, morbū tantum, & affectā qualitatem, siue permittente siue immittente ingenerari ex uitiatā origine infantibus, contagio generationis carnalis: Pera

Percutit Deus sibi rebelles amentia, cæcitate & animi
 consternatione, ut errent & peruersè moliantur, agantq;
 oia. hæc uero immania uitia sunt, quæ homines sub po-
 testatem Diaboli penitus redigunt, nec tamen licet ob id
 Deum inscribere authorem peccati, aut ipsi tribuere cul-
 pã eorũ, quæ homines ita percussi impie & pernitiöse fa-
 ciunt. Nec ergo ratio est, ut Pighius nos criminetur Deũ
 peccati reum agere, cum dicimus, sequentes scripturas, &
 fidem Ecclesię Apostolicam, deum percussisse & Adam,
 & in eo humanam naturam uniuersam, uitio cæcitatís &
 rebellionis, indeq; singulos filios Adæ uitiata, & ob id
 iræ suæ & condemnationi obnoxia natura producere, ul-
 cisciq; eo inobedientiam Adæ in filiis eius, quos nasci fa-
 cit cum in obedientia carnis. Nam ut D. Augustinus pie
 scripsit, Deus carnis inobedientiam inobedienti homini
 dignissime retribuit, q̃a iniustũ erat, ut obtemperet à ser-
 uo suo. i. corpore suo, ei, qui nõ obtemperauerat dño suo.

Con. Iulian.
 lib. 5. cap. 5.

Proinde sicut ex eo non cõsequitur, Deũ ullius peccati
 argui posse, q̃ prædicatur, atrocissimis sane peccatis & uis-
 itis alijs, hominum peccata punire, operando in cordibus
 eorũ, siue per angelos, uel bonos, uel malos, siue quocun-
 q; alio modo ad inclinandas eorum uoluntates ad mala
 pro meritis eorum, id quod D. Augustinus ex adductis
 & alijs scripturæ locis euidentissime demonstrat: nec id
 ex eo sequitur, quod nos ex uerbo Dei, & secundũ fidem
 Apostolicam Ecclesię totiũs confitemur, Deum punire
 Adam & genus eius, immittendo, siue opera Satane, siue
 solo contagio generationis carnalis, siue quocunq; alio
 modo in membris, hoc est, omnibus partibus hominis, le-
 gem illam peccati, malitiam & rebellionem, quam in nas-
 sci omnibus constat.

Contra Iu-
 lianum lib.
 5. cap. 5. &
 de gratia
 & lib. ar-
 bit. cap. 24.

Sed ait Pighius, Satanam nihil posse immediate agere

DE PECCATO

in animam, uerum ait tantum, nec probat. Ex se quidem Satan nec in corpore, nec in anima, aut ulla in re alia, efficiere quicquam potest: permittente autem Domino, facere multa & horrenda potest, tam in anima hominum, quam in corpore. Paulus certe ueretur, ne serpens uetus corrumpat τὰ νοήματα Corinthiorum: & affixit Deum huius sæculi exceçasse τὰ νοήματα infidelium. Ita queritur Petrus Satanam impleuisse cor Ananiæ, ut mentiretur spiritui sancto. Si itaq; diabolus ista efficit in animis adultorum, quid uetet hunc idem efficere in animabus infantium, siquidem id illi Dominus permittat? Et quæ sit illa ἐνεργεια, qua princeps mundi huius, malus spiritus, agit & efficax est in incredulis, ὃν ὁὖσ ἀπειθείας, quam qua malos animis morbos afflat, quaq; in primis maximeq; ut D. Augustinus ait, efficit in animis ipsam diffidentiam & infidelitatem, qua sint inimici fidei, quibus deinde uitij & morbis abutens, praua etiam excitat desideria, & desiderijs peruersis agit in scelerata consilia, dicta & facta, impeditq; & auertit sanas cogitationes, uerba & actiones.

Hæc sane illa potestas Satane est, qua detinentur quicumq; ea non eximuntur per Christum quam Paulus. 2. ad Ephes. describens, addicit illi omnes filios Adæ, quos ideo & filios iræ, & peccatis mortuos uocat. Nam ait, Inter quos (intelligens filios incredulitatis, qui peccatis mortui uiuunt secundum principem potestatis aeris) nos oēs aliquādo uersabamur, in desiderijs carnis nostræ, facientes uoluntatē carnis nostræ & cogitationū, τῶν διανοιῶν, & eramus natura filij iræ. Ex his igitur atq; eiusdem sententiæ locis, liquet Deum & principem huius sæculi, Satanam, dominari in uniuersum genus hominum, & capti uos tenere ad arbitrium suum, quicumq; in hunc mundum carnaliter nascuntur, donec per Christum renascan-

tur. Quapropter Dominus Paulo dicebat, Mittam te ad *Act. 26.*
gentes, ut aperias illis oculos, & conuertas eos à tenebris
ad lucem, & à potestate tenebrarum ad Deum. Et prædi-
cans eandem redemptionem nostri factam in Christo,
scripsit. Qui eripuit nos de potestate tenebrarū, & trans- *Coloss. 1.*
tulit in regnum filij sui. Ergo omnes ex uitata origine
nascimur sub potestate Satanæ, & donec ea uindictet &
liberet Christus, sub illa detinemur, agitq; ille in nobis
natura incredulis Deo, & rebellibus, eoq; iræ eius sub-
iectis (ut enim filij *τῆς ἀπειθείας*, ita filij iræ sumus) et ef-
ficat, ut infidelitatem, & fidei inimicitiam, ita foedam car-
nis ad omnia scelera & flagitia seruitutē. Quin ad multa
præterea portentosa, & carni quoq; nostrę aduersaria im-
pellit, furore concitatos, quale erat facinus Iudę prodito-
ris, qui ob tam paulum pecuniæ, tradere in necem insti-
tuit Christum magistrum suum, à quo tantis cumulatū
erat beneficijs, quiq; tantopere erat amabilis, quale erat,
quod Iudæi suos liberos ipsi Moloch comburere sustine-
bant, quod Dominus tam seueriter prohibuerat, qualia
sunt omnia scelera tragica, cum homines charissimos si-
bi, & seipsos etiam interficiunt.

Hæc tanta, & tam repugnantia naturæ mala, Satan
tamen in hominibus, permittente Deo efficit, nec efficit,
nisi mente, & omni recta iudicatione & appetitione peni-
tus peruersa: ex quo facile cognoscere licet, quàm cum
scripturis lemma Pighij dissideat, cum sumit, Diabolum
non posse in animam hominis immediate agere, indeq;
colligit, uitiosam illam qualitatem & morbum hominis,
qui adnascit̃ omnibus, qui ab Adā communi ratione hu-
mane pro creationis nascunt̃, nō posse inferri à Diabolo.

Vetus & Catholica Ecclesia non dubitauit, uerbum
Dei sui secuta, malum originis, uenenum agnoscere anti-

De Elec-
mos. uide
sup. fol. 50.

In exposi-
tione Psal-
mi. 48.

Contra Iu-
lianum lib.
6. cap. 7.

Cap. 40

qui serpentis, per D. Cyprianū suum: et uulnus inflictum dente eiusdem serpentis, quo obnoxia relicta est, tota hæreditas successionis humanæ, per Ambrosium suum: per Augustinum, uulnus inflictum à Diabolo, non quidem conditore, sed uitiatore humanæ substantiæ, per quod ille sibi, Deo iusto tribuente hæc potestatem, subdit hominē, quem non condidit; ut tanquam de suo frutice fructum iure decerpatur. Quare hanc potestatem Diaboli, ueteri ritu, & per exorcismum atq; exufflationem à baptizandis infantibus depellere, & ut ei, nomine infantium ab ijs, qui eos Ecclesiæ offerunt, renunciatur, requirere consueuit. quo argumēto D. Augustinus plurimis in locis utitur.

Et lib. de peccato originis contra Pelagium & Celest. secundo, sic scripsit, Deniq; ipsa Ecclesiæ sacramēta, que tam prisca traditionis autoritate concelebrat, ut ea istū quamuis in paruulis existimēt simulatoriē potius, quam ueraciter fieri, non tamen audeant aperta improbatione respuere. ipsa, inquam, sanctæ Ecclesiæ sacramenta satis indicant, paruulos à partu etiam recentissimos, per gratiam Christi de Diaboli seruitio liberari. Excepto enim quod in peccatorum remissionem non fallaci, sed fidei mysterio baptizantur, etiam prius exorcizatur in eis, & exufflatur potestas cōtraria: cui etiam uerbis eorū, à quibus portantur, sese renunciare respondent. Quibus omnibus rerum occultarum sacratis & euidentibus signis à captiuatore pessimo, ad optimum redemptorem transire monstrantur, qui pro nobis infirmitate suscepta, alligauit fortem, ut uasa eius eriperet, quia infirmum Dei non solum est hominibus, uerum & angelis fortius. Hæc ille.

Ex his itaq; satis intelligi potest, & diabolum auctorem esse uitiatæ originis, qui uulnus istud infixit, quo, ut Diui Ambrosij uerbis utar, omnes claudicamus.

Cum

Cum itaq̄ uitiatam propaginem à primo parente, causam uitij, quod omnibus ab illo procreatis innascit̄, Paulus clare doceat, & authorem huius & omnium peccatorum, diabolum scriptura ubiq̄ proponat, idemq̄ Ecclesia Catholica tam studiosè, totq̄ modis confiteatur, non est ut Pighius neget, innasci omnibus Adæ filijs uitium & deprauationem naturæ, eò quod non possit causa & author huius mali ostendi.

Ista uero cum legunt, qui in scripturis parum exercitati sunt, & qui magis assueuerunt formis prædicandæ Dei cum omnipotentiam, tum iustitiam, quas tradit philosophia humana, quam Ihs, quas præscribit in suis literis, sapientia diuina, non nihil perturbantur, & putant indignè Dei bonitate, uideri eū creando homines, qui simul atq̄ orti sunt, in ditione diaboli sint, homines non sibi, sed diabolo fingere. Offendit quoq̄ illud, quod uidere non possunt, quomodo Deus non debeat dici author mali, quod uel ipse immittit, uel cuius immittendæ potestatem diabolo tradit.

Sed monendi hi sunt, primum, ut cogitent iudicia dei, quanq̄ semp̄ & sola iusta sint, tamē quomodo iusta sint, ab homine, in hac quidem uita, cognosci non posse, sunt enim abyssus multa, & hominibus prorsus inscrutabilia. Deinde, ut firment fidem suam in eo, Deum, qui omnes iudicaturus sit, hoc est, omnium iniquitatem ad iustitiæ æquitatem reducturus, nihil posse facere iniqui.

Postremo quòd nec ipsi dicunt, Deum Diabolo homines in uita hac conseruare, alere, & uiuificare, cum conseruat, alit & uiuificat, eos, qui tamen nihil quàm diaboli mancipia & semen sunt, nec ferè aliud quàm opera diaboli patris sui faciūt. Agnoscunt enim nobiscum, hos ipsos filios, mancipia & instrumenta Diaboli, non minus q̄ filij

Gen. 18.

Rom. 3.

Act. 26.

filijs, serui & organa gratiæ diuinæ, non solum ali à Deo, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluuiam mittit super gratos & ingratos, sed etiam moueri, uiuere & esse in Deo. Hoc enim D. Paulus de omnibus hominibus testatus est, non bonis tantum. Si ergo non dedecet bonitatem Dei, quod alit, mouet, in uita sustinet, & uim suam ad omnes quamlibet consceleratas actiones suppeditat, eis, qui, quod in ipsis est, tantum Satiæ uiuunt, & seruiunt nec debet ob id dici, Diabolo familiam alere, mouere, in uita seruare, & uirtutem impiæ & pernitiose faciendi, suppeditare, nec alienum est à bonitate Dei, quod fingit, in uitamq; hæc profert, qui propter uitiatam originem ilico sub potestate diaboli detinentur: nec dici potest, eum creando homines, quorum statim per se ortus in uitio, & sub ditione diaboli est, diabolo filios & mancipia condere.

Spectat Deus tam fingendo, quam conseruando & uiuificando eos, qui diabolo, non ipsi uiuunt, gloriam suam, bonum uniuersæ creaturæ, quod multo est amplius, quam id nos perspicere ualeamus: non solum in ijs rebus, quæ ad homines pertinent, sed nec in minutissimis quidē insectis & herbulis. Valde bona sunt cuncta Dei opera, nec quicquam factum ab eo est, quod non etiam creaturis Dei bono sit: at quibus in rebus huius bonitatis rationem homo comprehendere ualeat? Quæ, maxime, igitur ista est hominum impia audacia, huius bonitatis immensitatem conari peruestigare in homine, illo nunquam satis admirando Dei opificio, in quo adhuc uehementer uariam Dei sapientiam ipsi etiam angeli discunt?

Eph. 3.

Quantum qui cōsiderarit, quantam sibi Deus hinc gloriā pararit, quantumq; uniuersæ creaturæ bonum cōtulerit

tulerit: q̄ filium suum hominem fecit propter homines in Adam perditos sibi restituendos: quod huic tantam etiā Adē sobolem refingendam tradidit: quod deniq̄ ex ipsis quoq̄ organis iræ, apparatus ad interitum, tam admirabilem potentiaē suæ gloriā excitat, sicq̄ notas facit diuitias gloriæ suæ in organa misericordiæ: qui hæc inquam religiose expenderit, is facile agnoscat, Deum sibi, non diabolo fingere homines, ne malos quidē, & cū diabolo & angelis eius æternum condemnandos: nedum bonos, & cum filio suo in sempiternum glorificandos.

Rom. 9.

Iam quod uidetur his infirmis, id quod nobis nusquā non impingit Pighius, Deum à nobis inscribi authorem peccati, qui dicamus à Deo, & infligi hanc pœnam hominibus, ut uitiosa natura nascantur: & tradi Satanae potestatem homines uitandi: monendi & huius sunt, ut hoc ipsum, Deum authorem uel non authorem malorū, atq̄ peccatorum dici, recte intelligant. Cum enim Deus ipse de se per Prophetam prædicet, se non tantum fingere lucem, sed etiam creare tenebras: non modo facere pacem, sed & creare malum: item per alium Prophetam, Non esse malum in ciuitate, quod ipse non fecerit: non est Deus negandus author esse quorumlibet malorum. Quæ enim mala & peccata, iustæ peccatorum pœnæ sunt, horum se ipse Deus authorem in omni scriptura prædicat. Cōcupiscentiæ enim malæ cordis, foedæ perturbationes, sensus reprobis, in quæ Deus tradidit gentes, quæ se non ut cognouerunt, glorificauerant: & eo mercedem eis erroris sui rependit (mercedem enim, inquit Paulus, quam oportuit, erroris sui in se ipsis recipientes) & pœnæ erant neglecti Dei, admissæq̄ libidinis: & peccata: istaq̄ damnatio, ut D. Augustini uerbis utar, etiam reatus erat, quo gentes illæ grauius implicabantur. De quo iudiciorum

Deus creat
omne malum.

Amos. 3.

Rom. 1.

Con. Iulid.
lib. 5. cap. 3.

DE PECCATO.

Dei mysterio Augustinus cum alijs, tum disputat libro contra Iulian. 5. cap. 3. præclare & copiose. Iam uitium naturæ, de quo agimus, quia propter inobedientiam Adæ innascitur, non solum peccatum, sed & pœna peccati est: quare quatenus pœna est, Deum eius dicere authorem, à ratione loquendi Scripturæ, quæ utiq; de diuinis mysterijs, melius quàm ulla potest hominum sapientia, loqui nouit, alienum non est. Infliccio enim pœnæ, qualiscumq; illa sit, siquidem iusta sit, neminem magis, quàm iustum Deum, iudicem omnium supremum decere potest.

Huius itaq; orationis, quæ Deū authorem mali dicit, is modo impius & blasphemus sensus est, si eam quis sic intelligat, ut peccatorum culpam, hominibus adimat, & Deo tribuat. At si eam sic intelligas, ut ea quicquid supplicij hominibus infligitur, id authore Deo infligi prædicetur, tam non est hæc oratio blasphema in Deum, dicere eum authorem mali, ut ea ipsa propriam Deo laudem tribuas. sensus enim eius est, nihil mali, quo peccata puniuntur, à quoquam, nisi à Deo immitti: solumq; esse, qui percutit: sicut solus est qui sanat: solum, qui hominibus malefacit, sicut qui bene. Vnde cum Dominus per Prophetam falsa numina nihil habere diuinitatis demonstrare instituit, insultat illis dicendo, Benefacite & malefacite, hoc est, quæ bono uel malo sint, immitte.

Deus au-
thor pecca-
ti, in quo
sensu, ue-
rū, in quo
falsum.

Is. 43:

Quæcunq;
Deus im-
mittit ho-
minibus
mala, bona
sunt.

Sed quamlibet ea, quibus Deus iustum supplicium de peccantibus sumit, malo sint ijs, qui à peccatis non resipiscunt, bono tamen sunt uniuersæ creaturæ: cui id summum bonum est, seruire gloriæ conditoris, ea ratione, quam ipse conditor singulis et uniuersis creaturis suis instituit. Sed hac de re lege, quæ Diuus Augustinus deserit loco, quem modo indicauimus contra Iulianum, nam

eo loco hoc ipsum, de quo agimus, defendit: carnis inobedientiam, inobedienti homini dignissime retributā. Vbi concludens hanc disputationem, inter cætera hæc subiecit. Si prudenter hic saperes, profecto esse iniquitatem uideres, qua pars inferior hominis repugnat superiori atq; meliori: & tamen iuste iniquum, suę carnis iniquitate, punitum: sicut est Achab Rex iniquus, maligni spiritus iniquitate punitus.

Inobedientia carnis, inobedientia homini iuste retributa.
3. Reg. 22.

Ex his itaq; pijs hominibus, qui iudicium de rebus ad religionem pertinentibus, ex luce diuinarum literarum, non ex tenebris humanæ philosophiæ desumere student, facile intelligent, uulnus illud originale, & à Deo, ut peccata inobedientię Adæ repensum: & dente antiqui serpentis inflictum: & à primo parente in omnem posteritatem eius propagatū esse: hodieq; propagari per singulos parentes in singulos suos liberos: quanquam uerum simul sit, à Deo, qui solus bonus est, nihil nisi bonum proficisci: & Diabolum in hominem per se nihil posse: & parentes infantibus fingendis manu Dei, ut & anima, ita & corpore, semen modo subministrare: & semen, quod ut Pighius recte scribit, omnino eiusdem rationis est, siue à Sanctis iustisq; & ab illo originis peccato solutis, siue à peccatoribus decidatur: hoc est, uitiatum in omnibus, & omnibus transfundendi uitij instrumentum: quamlibet id mali parentibus in Christo remissum sit. Constabitq; his, de causa, & authore huius mali, ac ita constabit, ut tamen Deo nihil peccati per hæc nostra adscribi intelligant: tamen ille iudicio, quamuis nobis ineffabili, iustissimo tamen, inobedientiæ primæ parentis hanc mercedem rependit, ut inobedientes natura filios, morsuq; serpentis faucios gigneret: idque mali per singulos parentes in singulos natos ex se transfundant. Itaq;

DE PECCATO

absoluent libenter nos calumnijs Pighij, quibus sententiam de peccato originali non nostram, sed Ecclesie catholice, ut clare demonstratum est, criminatur, esse impiam & blasphemam in Deum; ut quæ peccatum in Deum transferat: cui nos nihil quàm iustum iudicium tribuimus, culpam omnem peccati, in solo homine, & peccati eius authore Diabolo relinquentes.

Sed hi, non ut Pighius, cæcum rationis sue, sed uerum et certum lumen uerbi Dei sequentur: agnoscetes haud frustra dictum in Psalmo. Iudicia tua abyssus multa, nec frustra exclamasse Apostolum. O altitudo amplissimæ sapientiæ & scientiæ Dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, quàm inuestigabiles uix eius? Quis cognouit sensum Domini, quis ei consilium dedit? Aut quis ei prior dedit ut rependatur ei?

Captiuam itaq; suam isti intelligentiam, quæ hæc arcanæ per se capere non potest, obsequio Christi, & uerbo eius addicent: ex eoq; istud semper firmum tenebunt, neminem ex Adam carnali ratione procreari, qui non nascatur natura filius iræ & subiectus Diabolo: quia filius incredulitatis, & peccati: quia destitutus uita & gloria Dei, dum per Christum refingatur, idq; inde, quia cum iniquitate & peccatis à suis parentibus, peccato scilicet Adæ uitiatis, & antiqui serpentis uulnere saucijs, progenitus sit: etiamsi parentibus hoc ipsum uitium imputari propter Christum desierit. Etsi rationem huius uitiatæ propagationis, quidue huius, ut iustæ pœnæ pro peccato Adæ, Deo: quid Diabolo, ut peccati, cuius inuidia hoc uitium primis parentibus obtrusum est: quid deniq; rursus ut peccati, & naturalis uitij, uel primis, uel medijs, aut proximis progenitoribus adscribi debeat, non satis comprehendere sancti homines possunt, tamen uerbis Do-

mini

mini acquiescent, & omnem impiã curiositatem repudia-
bunt: continentes se inter hos duos pietatis terminos.
Non est iniquitas apud Deum, iudicat enim mundum.
Et, Nō existit mundus de immundo semine, nemo enim
uiuēt, nisi per Christum renatus.

Sed inuitat altero suo argumento Pighius, Cum & ani-
ma & corpus sanctum Dei opificium sit, non posse in
his locum esse isti naturali contaminationi, nullam igitur
innasci homini: ut in quo nulla possit mali huius se-
des ostendi.

At nos secuti scripturam Dei, secuti fidem Ecclesię Ca-
tholicę, supra ostendimus, malo originalis totum homi-
nem uitiatum esse, mentem enim contenebratam, uolun-
tatem infirmatam, & uires cęteras, ut rectę rationi aduer-
sentur, peruersas. Itaq; sedem, malum hoc uitiatę origi-
nis habet, & in anima & in corpore. Nec id nō recte dici,
efficit argumentum illud Pelagianorum uetus: & nunc
per Pighium renouatum: quod & anima & corpus ho-
minis, eorumq; compositio, opus Dei sint. Si enim indi-
gnum Deo non est, adultorum & animas & corpora, cū
per Satanam, tum per malam ipsorum uoluntatem uitia-
ri, sedemq; peccati fieri, quid causę sit, ut indignum dica-
mus Deo, hæc, propter primi parentis rebellionem, etiã in
ipso ortu uititari, peccatiq; contaminationē in se recipere?

Audiat Pighius, dum nos non fert, quid D. Augusti-
nus hic sibi respondeat, Cum Deum, inquit, nisi stulta im-
pietas non reprehendat, quod homines uitiosa uolunta-
te damnabiles illo uiuificante uiuūt, qui uiuificat omnia:
cur putamus ab eius operibus abhorre, quod, origine
uitiata, damnabiles illo creante nascuntur, qui creator est
omnium: & per mediatorem regenerati à damnatione li-
berantur debita, sed gratuita miseratione, non debita,

à fol. 49.
usq; ad 52.
et à fol. 58
usq; ad 62.

Con. Iulian-
num lib. 5.
cap. 9.

DE PECCATO ○

quos elegit ante constitutionem mundi, per electionem gratiæ, non ex operibus, uel præteritis, uel præsentibus, uel futuris: Alioquin gratia iam non est gratia. Quod maxime apparet in paruulis, quorū nec præterita dici possunt opera, quia nō fuerunt; nec præsentia, quia nihil operantur; nec futura, quando in illa ætate moriunt. Hæc ille.

Quocirca cum Pighius rogat, quis hoc, in ipsis, (ut sic dicat) Dei plastis, & fictoris manibus, in ipso compositionis suæ momento, ita corrumpit, ita deprauauit, diuinæ plastationis opificium, ut suo ipsum auctori exosum redderet: Ego uicissim rogo, quis hoc, hominem adustum, in ipsis, ut sic dicam Dei cōseruantis, uiuificantis, et agentis, manibus, ipsoq; actus motusq; diuini momēto, ita corrumpit, ita deprauauit, opus diuini motus, actusq; ut suo ipsum auctori inuisum redderet: Sane puræ dei manus nō minus præsto sunt, nec minus earū sanctū purūq; opus est, cū sustentat deus, uiuificat, & agit hominē fœdissima & pniciosissima peccantē, quā cum fingit, formatq; in utero matris recens conceptū infantē. Quancq; igitur & corpus & anima in homine, opus Dei est, & creatione Dei sanctū ac purū: tamen utrunq; sedes peccati esse potest, uitiatū à Satana, & uitiosa propagine: nec tñ uitiū hoc sanctę puręq; creationi, sed uitio recepto à primo parente adscribendū est. Nō, n. id, boni dei, bonę animę, boniq; corporis, bonę deniq; horū cōpositionis, sed mali peccati atq; uitij, auctorisq; horū Diaboli opus & fructus est. De qua re, ex-pende pie lector, quid Pighio D. Aug. pridem responderit. Et hoc, inquit, uerum dicis, horum enim bonorum (intelligit Deū formatorem totius hominis, cōmixtionem corporum à Deo institutā, & sanctificatā, ipsaq; hominis membra) fructus homo est, quod in quantum homo est, bonum est: quod autē in illo malum est, à quo sanandus est

August.
Contra In-
lianū lib. 7.
cap. 9.

est per saluatorem, & liberandus per redemptorem, & abluendus per lauacrum, & eruendus per exorcismum, & absolueudus per sanguinē, qui in remissionem fusus est peccator; id nō est fructus, corporū, sexuum, coniunctio nū, sed originalis ueterisq; peccati. Sicut. n. de prole adulterorū, si ego dicerē, tot malorū, .i. lasciuia, turpitudinis, criminis, bonus fructus esse nō potuit, recte mihi responderes, hominē q de adulteris natus est, nō esse fructū lasciuie, turpitudinis, criminis, quorū malorū author est diabolus: sed corporū, sexū, cōiunctionum, quorum bonorū author est Deus. Sic ergo tibi rectissime dico, malū cū quo nascitur homo, nō esse fructū corporum, sexuum, coniunctionū, quorū bonorū author est Deus: sed primę preuaricatiōis, cuius author est Diabolus. Absit aut, ut quē admodū calumniaris, dicamus homines ad hoc à Deo fieri, ut à diabolo legitimo iure teneantur: quamuis enim & hoc diuinæ sit magis, q̄ diabolicę potestatis, ut immūdo principi, generatio immūda subdatur, nisi regeneratione mundet: tñ nō ad hoc facit Deus homines, ut familiā quodammodo diabolus habeat: sed ea bonitate, qua naturis omnib. prestat ut sint: qua etiā ipsum facit subsistere diaboluq; bonitatē si reb. subtraheret, continuo nihil essent. Sicut nō ideo creat pecora in armentis et gregibus impiorum, ut demonibus immolent, quamuis hoc eos nouerit esse facturos: sic etiā ubi generationem peccato forsi creat cernit obnoxia, secundū pulcherrimū, quē deposuit ordinē seculorū, suā nō abstinet ab eius cōditione bonitatem.

Ista itaq; qui rite cōsiderarint, & authoritatem scripturarum, ē quibus ea deprompta sunt, sacrosancā habeāt, ij nihil dubitabunt agnoscere, & corpus, & animā, totūq; hominē, quanq; dei bonum purūq; opificium sit, tñ in ipso ortu, et in ipsis, ut ita dicā, Dei manib. uitari; nec ideo,

Malum cū quo nascitur.

Author primę preuaricatiōis Diabolus.

Diuinę potestatis, ut immundo Principi, generatio immunda subdatur.

Deus creat generationem peccato obnoxiam.

DE PECCATO

quod opera Dei sunt & corpus & anima hominis, non posse hæc esse peccati capacia: sed eam præbere intra se contaminationi naturali. Patet ergo nulla ratione subsistere, quod Pighius argumenti sui principium ipse sibi sumpsit, accepit à nemine: Non posse corpus & animam hominis, ipsumque hominem totum esse purum sanctumque Dei opificium: & tamen uitari & depruari, cum à Satana, tum à uitata propagine, in ipso sui ortu.

His perpensis, euanescit & aliud argumentum quod Pighius hoc loco inijcit, Deum nihil odisse eorum quæ fecit. Vere enim nihil eorum, quæ fecit ut res, odio habet: sed fouet ea, & benedicit: at quæ illis uitia uel innascuntur, uel inferuntur: etiam ipso eam poenam iusto iudicio infligente: ea, quatenus peccata sunt, detestatur & punit.

fol. 57.

De eo uero, quod hic adijcit, corpus, ut rem quæ per se nihil intelligat, non posse esse capax peccati, supra dictum non nihil est. Corpus quidem hominis per se sine anima, nec est, nec agit quicquam: sed est animæ, qua est & agit, subiectum & instrumentum: ideo nec peccati sine anima & per se capax est, ut ipsum peccati condemnaret: uerum uel utrumque (ita scribit D. Augustinus) uitiatum ex homine trahitur: aut alterum ab altero, tanquam in uitiatum uase corrumpitur, ubi occulta iustitia diuinæ legis includitur. Coniunctim igitur & anima & corpus sedes huius peccati sunt. Sed etiam dum neutrum adhuc intelligentiam uel iudicium mali habet, nam & in hoc ipso Pighius quod probare ante debebat, sumit, quod nihil intelligit, id non posse esse capax peccati.

Libro contra Iulian.
5. cap. 5.

Succedit itaque tertium Pighij argumentum, quod & ipsum magna confidentia iactat: subindeque repetens, infingere lectori conatur, infantes nullo posse peccato condemnari, quia nulla sit illis lex proposita. Verum id quidem

dem est, ubi lex nulla posita est, ibi nec ulla esse potest legis transgressio: ubi nulla proposita regula, ibi nec à regula ullus erit deflexus. At infantibus nullam esse constitutam legem, aut præfixam regulam, id Pighius tum demonstrabit, cum cætera sua Pelagiana lemata probabit. Concupiscentiam esse vim naturalem, & absq; uitio: nõ posse in ipso ortu uitari, quod Dei opus sit: non esse in homine culpabile, quod uitari ab eo nequit: & alia huius generis sumpta. Ostendimus uero supra legem inditam infantibus, & præstitutam regulam, ut imagini Dei conformes sint, ad quam conditi sunt, quæ aut illa lex mentis est, cui Paulus dicit repugnare legem membrorum, aut in ea continetur. Huic legi & regulæ, repugnat tota natura infantium. rei itaq; hac lege peccati, iuste à Deo condemnant.

*Que lex
posita in
infantibus:*

fol. 40.

*Contra Iu-
lian. lib. 2.*

Et retro quia damnari infantes certum est, quicumq; per Christum non renascuntur (quod ex D. Scripturis Ecclesia catholica tam firmum tenet, ut eum iudicari communis fidei hostem habendum, qui id non agnoscat, nam ideo abluit illos baptismate peccatis, & liberat potestate Satanæ Christo inserendo) ex eo quoq; efficitur, illos propriam habere ut iniquitatem, ita et legem, à qua declinant. Iustus enim cum sit Deus, neminem damnat, in quo nulla insit iniquitas, nullum peccatum proprium, certa lege sua damnatum. Inest ergo infantibus sua propria iniquitas, quæ legi Dei aduersatur: tamen si hanc nondum ipsi intelligant, eorum proprio quidem iudicio & uoluntate non peccent, magisq; naturæ quam uoluntatis peccatum habeant. De quo scite admodum Augustinus, ut de tota hac quæstione, scripsit contra Iulianum lib. 2. his uerbis.

*Augustinus
Contra Iu-
lianum lib. 2.*

Paruulus uero, in quo adhuc rationis nullus est usus, uoluntate quidem propria nec in bono est, nec in malo: quia nulla in alterutro cogitatione uersatur; sed utrumq;

DE PECCATO

*Malum ori-
ginale ia-
cet in par-
ulis con-
sopitum.*

in illo consopitum iacet, & naturale rationis arbitrium, & malum originale peccati. Sed annis accedentibus, euigilante ratione, uenit mandatum, & reuiuiscit peccatum: quod aduersus crescentem cum pugnare coeperit, tunc apparebit, quid in infante latuerit: & aut uincit & dominabitur: aut uincitur & sanabitur. Non tamen ideo malum hoc nihil nocuisset, etiamsi, priusquam in illo apparere coepisset, paruulus hac uita exisset: quia reatus eiusdem mali, non quo reum malum est, sed quo reum facit, in quo est, sicut generatione contrahitur, ita nisi regeneratione non soluitur. Hoc est propter quod paruuli baptizantur, ut non solum regni Christi fruantur bono: uerum & a malo regni mortis eruantur. Neque hoc fieri potest nisi per eum, qui peccatum in sua carne damnauit, quod nascendo non sensit: quod moriendo crucifixit, ut in carne nostra esset iustificatio per gratiam; ubi erat ante colluuium per culpam. Hæc ille.

*In carne in-
fantium col-
luuium per
culpam.*

Ex hac D. Augustini explicatione, quæ fidem Catholicam continet, id animaduertas, pie Lector, quod ait, & arbitrium naturale rationis, & peccatum originale soppitum iacere, & quasi ligatum teneri, non abesse. Arbitrium uero naturale rationis, iudicium est, quod ex impressa natura hominum lege Dei constat, nec igitur lex ista infantibus deest. Et qui abesse possit, cum sit naturæ hominum:

*Infantes
non fuerunt
absq; lege.*

Quod enim Paulus scripsit, se aliquando uixisse sine lege, eo non affirmat se legem omnino non habuisse, sed non habuisse intellectam: uixisse se, ait, sine lege, non fuisse. Ita nec aduenisse eam dicit, quæ nullo modo adesset: sed quæ nondum adesset cognita: nec uim suam explicaret condemnando. Nam effectum aduenientis legis non peccatum ipsum, sed uitam peccati, hoc est, uim & condemnationem peccati in conscientia, fecit. Sine lege, inquit, peccatum

*Explicatur
locus
Pauli Ro.
7. uiuebam
aliquando
sine lege.*

peccatum mortuum erat: ego uero uiuebam aliquando sine lege. Veniente autem lege, peccatum reuixit, ego uero mortuus sum. Mortuum, inquit, erat, non aberat, sine lege peccatum, hoc est, non mordebat conscientiam, non explicabat uim suam ad condemnationem. Vis enim peccati lex est: & lex administratio mortis: postquam natura tota legi aduersamur, ut igitur uim legis condemnationis nondum sentiebat, ita uixisse se absque lege confitetur: quæ cum aduenit, in conscientiam scilicet, uera sui & cognitione & consideratione, mortuum se queritur, percepta scilicet ex illa mortis & condemnationis sententia. Quid enim aliud ei accidisset, cum intelligeret iam & sentiret, quid lex & exigit, & ijs, qui quod exigit non præstiterint, decernit & minatur?

Non sunt igitur infantes absque lege, sed absque lege cognita, uimque suam in conscientia explicante, igitur nec absque peccato sunt: quantum sint absque peccato uiuente, id est, sensum mortis & condemnationis uisua, lege, inferente. Nec enim ex eo, quod nullo sunt legis peccati cognitione, excusatur, nullam eis positam legem, ac ideo nulla etiam transgressione legis teneri: nam ignorantia ista legis eiusmodi poena peccati est, quæ etiam peccatum est: eoque peccati excusationem nullam adfert. Qua de re libet adscribere quæ D. Augustinus scripsit ad Sixtum presbyterum. Humana quippe, inquit, superbia, tanquam præsumens de uiribus liberi arbitrii excusatam se putat, quando ignorantia, non uoluntatis, uidetur esse quod peccat. Secundam hanc excusationem, inexcusabiles dicit scriptura diuina, quoscumque scientes peccare conuincit: Dei tamen iustum iudicium nec illis parcit, qui non audiuerunt. Quicumque enim sine lege peccarunt, sine lege peribunt. Et quamuis se ipsi excusare uideantur, non admittit hanc excusationem, qui scit

Ignorantia
non excu-
sat.

Epist. 104.

DE PECCATO

*Hominem
Deus rectū
fecit, utq;
recte uiue-
ret præce-
pit.*

*Inexcusabi-
lis omnis
peccator
uel reatu
originis.
Iusta dam-
natio infan-
tium.*

se fecisse hominem rectum, eiq; obedientiæ dedisse præceptum, nec nisi ab eius, quo male usus est, libero uoluntatis arbitrio, etiā quod transiret in posteros, manasse peccatum. Neq; enim damnantur qui non peccauerūt, quandoquidem illud ex uno in omnes pertransiit: in quo ante propria in singulis quibusq; peccata, omnes cōmuniter peccauerunt. Ac per hoc inexcusabilis est omnis peccator, uel reatu originis, uel ad ditamento etiā propriæ uoluntatis: siue qui nouit, siue qui ignorat, siue qui iudicat, siue qui non iudicat: quia & ipsa ignorantia in eis qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est: in eis autem qui non potuerunt, pœna peccati. Ergo in utrisq; non est iusta excusatio, sed iusta damnatio.

In his uerbis uides, Christiane Lector, Sanctum Episcopum, cum Catholicam de peccato originali fidem, nō explicaret tantum, sed etiam defenderet, restatum esse: infantes ignorantia excusatione minime leuari, eo quod Deus hominem rectum initio fecit, & obedientiæ præceptum dedit, ut in ea scilicet rectitudine, qua conditus erat, perseveraret, cum ipse, tum tota eius posteritas. Hac itaq; lege & infantes tenentur. Cumq; eo peccato inobediētiæ, quo in ipso Adam omnes peccauerunt, nascant, & tam profunda ignorantia, ut præceptum Dei fictoris sui non possint intelligere: & ea naturæ rebellionē, ut huic legi toti renitentur: eadem lege obedientiæ, non tam Adę, auctori humani generis, q̄ toti humano generi proposita, iure cōdemnantur: nec solum propter inobediētiā aduersus Deum, fictorem suum: sed etiam propter ipsam ignorantiam: quæ ita scilicet peccati pœna est, ut etiam peccatum sit. De quo D. Augustinus fidem Catholicam in hunc modum confitetur & defendit, libro primo de peccatorum meritis & remissione.

cap. 30.

An

An nullum est ignorantia malum, & ideo nec purgandum: Et quid agit illa uox, Delicta iuuentutis & ignorantia mea ne memineris: Et si enim damnabiliora peccata sunt, quae ab scientibus committuntur: tamen si ignorantia peccata nulla essent, hoc non legeremus, quod commemorari. Delicta iuuentutis & ignorantia mea ne memineris. In illas igitur ignorantiae densissimas tenebras, ubi anima infantis recentis ab utero, utique anima hominis, utique anima rationalis, non solum indocta, uerum etiam indocilis iacet: quare, aut quando, aut unde contrusa est, si natura est hominis, sic incipere, & non iam uitiosa est natura: Cur non talis creatus est Adam: cur ille capax praeccepti, & ualens uxori & omnibus animalibus nomina imponere: Nam & de illa dixit, Haec uocabitur mulier, & quod cumque uocauit Adam animam uiuam, hoc est nomen eius: Iste autem nesciens ubi sit, quid sit, a quo creatus, a quibus genitus sit, iam reus delicti, nec dum capax praeccepti, tam profunda ignorantiae caligine inuolutus & pressus, ut neque tanquam de somno excitari possit, ut haec saltem demonstrata cognoscat: sed expectetur tempus, quo hanc, nescio quam uelut ebrietatem, non per unam noctem, sicut quaelibet grauissima solet, sed per aliquot menses, atque annos paulatim digerat: quod donec fiat, tam multa, quae in maioribus punimus, toleramus in paruulis, ut numerari omnino non possint: Haec ille.

Hic uides uirum sanctum Dei confiteri ac docere, idque ex uerbo Dei, innatam nobis ignorantiam, delictum & peccatum esse, quod purgandum sit: cuius obliuio & remissio a Deo oranda sit, quia eo malo natura hominis uitiosa & inuisa Deo sit. Poena quidem ista ignoratio est: quia inobedientiae primi parentis retributa: at nisi ea etiam per se peccatum esset, iniquitas scilicet, qua illi a praescripta

Malum ignorantiae purgandum. Ignorantiae peccata.

Innata ignorantia contra naturam, & uitium naturae. Infans reus delicti, nec dum capax praeccepti.

Innumera in infantibus peccata.

naturæ humanæ lege & regula detorti sunt à lege, in qua, quæ cognoscere & colere Deum præcipit omnibus hominibus, pusillis & magnis, propheta ueniam etiam delictorū ignorantie non orasset, de quib. & ante Augustinum Reticius Episcopus Augustuduni, qui magna in Ecclesia autoritatis uir fuit, teste Augustino, qui eius testimonium adducit lib. contra Iulianū .i. sic testatus est. Hanc igitur esse principalem in Ecclesia indulgentiam neminem præterit, in qua antiqui criminis omne pondus exponimus: & ignorantie nostræ facinora prisca delemus: ubi et ueterē hominē cum ingenitis sceleribus exuimus.

*Omni anti
qui crimi-
nis, igno-
rantie faci-
nora, inge-
nita sceler-
ra.*

Ecce & hic Episcopus facinora ignorantie, & ingenita scelera confitetur. Fidei igitur Catholicæ dogma, non nostræ, aut etiam D. Augustini opinionis commentum est, infantibus ignorantiam, in qua nascuntur, peccato deputari: nec solum rebellionem illā, qua in omnibus legi Dei natura reluctantur: etiam infantes hancq; rebellionem, ignorantie excusatione haudquæq; leuari: sed nisi utriusq; peccatis, cū ignorantie, tum rebellionis, in Christo abluantur, ob hæc ipsa, et ignorantie facinora & ingenita rebellionis scelera, iusto Dei iudicio æternum condemnari. Vnde D. pater Augustinus, hæc ipsa infantie suæ peccata ingenita, & ignorantie facinora, & rebellionis scelera, nō superuacaneæ, sed necessario Deo confessus est, ueniamq; eorum supplex orauit, in hunc modum.

*lib. Confes.
2. cap. 7.*

Exaudi Deus. Væ peccatis hominum. Et homo dicit hæc, & misereris eius: quoniam tu fecisti eum, & peccatū non fecisti in eo. Quis mecum commemorat peccatum infantie meæ? Quoniam nemo mundus à peccato coram te, nec infans cuius est unius diei uita super terram. Quis mecum commemorat? An quislibet tantillus nunc paruulus, in quo uideo, quod non memini de me? Quid ergo tunc peccabam? An quia uberibus inhiabam plorans?

*Peccata in
fantie.*

Nam si nunc faciam, nec quidem uberibus, sed escae congruenti annis meis ita inhians, deridebor atque reprehendar iustissime. Tunc ergo reprehendenda faciebam, sed quia reprehendentem intelligere non poteram, nec mos reprehendendi me, nec ratio sinebat. Nam extirpamus & eiicimus ista crescentes. Nec uidi quenquam scientem, cum aliquid purgat, bona proijcere. At quo tempore etiam illa bona erant, flendo petere etiam quod noxie daretur: indignari acriter non subiectis, hominibus liberis & maioribus, hisque à quibus genitus est, multisque praeterea prudentioribus: non ad nutum uoluntatis obtemperantibus feriendo nocere niti, quantum potest, quia non obeditur imperijs, quibus pernitiouse obediretur. Ita imbecillitas membrorum infantilium innocens est, non animus infantium. Vidi ego & expertus sum zelantem paruulum: nondum loquebatur, & intuebatur pallidus amaro aspectu collactaneum suum. Quis hoc ignorat? Expia re se dicunt ista matres atque nutrices, nescio quibus remedijs. Nisi uero & ista innocentia est, in fonte lactis ubertim manante atque abundante opulentissimum, opis egentissimum, & illo adhuc uno alimento uitam ducentem, consortem non pati. Sed blande tolerantur haec, non quia nulla uel parua, sed quia aetatis accessu peritura sunt. Quod licet probes, tamen ferri aequo animo eadem ipsa non possunt, quando in aliquo annosiore deprehenduntur. Et interiectis quibusdam subiicit: Quod et si in iniquitate conceptus sum, & in peccatis me mater mea in utero aluit, ubi oro te Deus meus, ubi Domine ego seruus tuus, ubi aut aliquando innocens fui? Haec ille.

In hac sanctissimi patris confessione obseruabis pie Lector, primum confessurum peccata infantiae suae, exclamare, Vae peccatis hominum, damnabilia igitur illa

indis

Augst. In
fans facie-
bat repre-
hendenda.

Imbecilli-
tas infan-
tium, non
animus
innocens.

Non sunt
nulla uel
parua pec-
ca peccata
infantium.

Infans nun-
quam inno-
cens.

DE PECCATO

indicauit. Deinde quod ea omnia peccato infantibus deputari agnoscit, quæ in adultis iure reprehenduntur, & à sanctis necessario extirpantur. Tunc enim ait reprehendenda faciebam. Tribuit itaq; infantibus damnabilia & uitia, et facta uitiorum. Vt intemperantiæ, cuius opus profertur appetendo indecenter & auidius equo cibum: ignorantie, requirendo noxia: iracundiæ, indignando acriter, etiam beneficis, & nocere eos conando: superbiæ, repugnando maioribus: inuidie, amaro aspectu intuendo col lactaneos, & propter eos pallefcendo: quod mali in plerisque cernitur. Ex his itaq; recte concludit uir Dei, imbecillitatem membrorum infantilium, non animum infantium, innocentem esse: damnabiliterq; infantes rebellionis contra Deum teneri, nec ulla ignorationis excufatione leuari. Postremo diligenter hoc loco, & illud considerandum est, quam uir Dei huius tantæ malitiæ & rebellionis originem assignet, uitiosam scilicet conceptionem, & in utero matris cõformationem: ex qua nimirum primæua uitiositas & fructibus eius, quos commemorauit, id recte concludit, se nuncq; dum fuit, fuisse innocentem. Quæ conditio cum naturæ humanæ, ac ideo omnium hominum sit, efficitur euidentissime & illud, quod in hac confessione Sanctus Episcopus præmisit, neminem mundum esse à peccato, ne infantem quidem, cuius est unius diei uita super terram.

His itaq; scripturis & Catholicorum Episcoporum confessionibus, quæ totius Catholicæ Ecclesiæ sunt, concludit irrefragabiliter infantes proprio peccato & iniquitate teneri: & a deo ignoracione legis, quæ illis innata est peccati non absoluti, ut ea ipsa quoq; peccato eis deputentur: & eiusmodi peccato, quo nisi sanguine Christi liberentur, æternum pereant. Ita manifestum iam est, quam
inane

inane sit & nihil concludat, argumentum Pighij, cum ex eo quod infantes non possunt legis Dei habere cognitionem, inferre conatur, eos nec legem habere, ac ideo nec peccati proprii posse teneri.

Ne quis autem imperitior ijs locis Augustini, quibus de his ipsis infantium peccatis agit, impingat, obseruandum est, eum, peccata infantium aliquando non propria, sed originalia dicere, & ea cum peccatis, quæ propria uocat, componere. His autem locis proprium peccatum intelligit, quod propria transgressione cognitæ legis Dei committitur: non quod, & propria immundicie contaminat, & proprio tenet reatu. Proprium itaq; peccatum dupliciter dicitur, uno modo commissione & uoluntate propria, alio contaminatione & obligatione propria. Quæ enim immundicies, ignorantia boni, rebellio innata est omnibus infantibus, ea infantium & contaminatione, & reatu propria est: nã in ipsis hæc mala & peccata insunt, ipsosq; cum inquinant, abominandosq; in conspectu Dei reddunt, tum, donec illis per Christum soluuntur, obnoxios æternæ condemnationis faciunt: etiam cum parentibus iam remissa sunt, & ad condemnationem illis minime imputantur. propria itaq; hæc mala infantium peccata sunt, quanquam commissione & arbitrio illis propria non sint, quia non propria uoluntate accersita, sed contagione tantum à parentibus tracta. de quo ipsum August. audiamus.

Frustra itaq; inquit, putas ideo in paruulis non esse delictum, quia sine uoluntate, quæ in eis nulla est, esse non potest. Hoc enim recte dicitur propter proprium cuiusq; peccatum: non propter primi parentis originale contagium. Quod si nullum esset, profecto nulli malo paruuli obstricti, nihil mali uel in corpore, uel in anima, sub tanta

Peccatum proprium aliud commissione & uoluntate propria, aliud propria infestione & reatu dicitur.

Contrarium lianũ lib. 3. cap. 5.

Delictum in paruulis sine uoluntate propria. Obstricti sunt infan-

DE PECCATO

tes multis malis, sub iusta Dei potestate, ergo delictū propriū habēt. Gratia Christi erga paruulos negatur, si delictum propriū in infantibus negatur. Ecclesie cura circa paruulos & sacramenta ludi briū, si non habent propria peccata.

iusti Dei potestate paterentur. Quod tamen & ipsum à mala uoluntate primorum hominum sumpsit exordium. Sicut uoluntas mala ipsa est origo peccati, id est, à mala uoluntate peccatum exortum est: & peccati origo uoluntas mala est: ita nisi uoluntas mala, non est cuiuscūq; ulla origo peccati. Hæc si sapias, simpliciter & ueraciter gratiā Christi erga paruulos cōfiteberis: nec cogaris res impiissimas atq; absurdissimas dicere: aut baptizandos non esse paruulos, quod quidem postea estis fortasse dicturi: aut tam magnum sacramentum sic in eis esse ludibrium, ut in Salvatore baptizentur, sed non saluentur: à liberatore redimantur, sed non liberentur: lauacro regenerationis lauentur, sed non abluantur; exorcizentur & exufflentur, sed à potestate tenebrarum non eruantur: sit eorum precium sanguis qui in remissione fusus est peccatorum, sed nullius peccati remissione purgentur.

In hac responsione D. Augustini uides, optime Lector, non tam affirmari, quàm concludi certis argumentis ductis scilicet, à iusto Dei iudicio, & necessaria omnib. redemptione Christi, & autoritate Ecclesiastica uerbo Dei nitente, infantes, quanq; proprium peccatum, quod scilicet propriæ uoluntatis arbitrio committitur, nullum habeant: ut quidam Pelagianorum confinxerant (quos idem uir Dei confutauit libro de peccat. mer. & remissione ne lib. 1.) tamen trahere à peccato primi parentis, uoluntate propria admissio, & admissio contra præceptum Dei possibile ac facile, eiusmodi peccati contagiū, quod sit & iam ipsorum infantium delictum: quia in ipsis est: & delictū, quod iusto Deo iustam causam præbet, ut tot, tamq; acerba infantibus, tam in animis quàm in corporibus mala infligat: q; ita totos deturpat, uitiosos & nequā reddit, ut nisi sanguine Christi abluant, deo sint abominationi: quod deni-

deniq; ita illos ut rebelles & inimicos Deo afficit, ita à gratia & cōmunionē Dei excludit, & potestati Diaboli addicit, ut manente super eos ira Dei in finem, pereant sub potestate Diaboli in sempiternum.

Hoc enim nisi concedatur, non potest non consequi, & Deum iniustum esse, qui tanta cum animæ, tum corporis mala immittit, per se nihil male meritis: & Christi gratiam infantibus, qui priusquam propriæ uoluntatis peccatum admittant, moriuntur, non esse necessariam: & Eccelesiam Dei ludibrium quoddam, nō Sacramentum Christi exhibere, dum peccatis abluunt, qui sine peccatis sunt: salutem Christi impertit, non perditis: à Diaboli potestate liberat, qui ei non sunt obstricti. Hæc autem affirmare impium & blasphemum est. Necesse igitur est, infantes tametsi adhuc nullo sint rationis aut uoluntatis propriæ usu, tamen esse in culpa uitiatæ, non quidem actionis, sed naturæ suæ: esseque sub lege condemnante illos rebellienis contra Deum: utcumq; legem non intelligant, nec quominus nascantur uitiosi, euitare ualeant.

In hac itaq; Apostolica fidei cōfessione nisi permaneamus, ut ipsam infantium naturam in ortu suo uitiatam agnoscamus, in illud impingemus, quod in nos Pighius torquet. filium nō portare iniquitatē patris: sed animam, quæ peccauerit, ipsam morituram. Etenim si nulla in ipsis infantibus iniquitas, solam Adæ iniquitatem portant: & propter alienum, non suum peccatum, tantis malis, quibus ista ætas laborare solet, ipsiq; Satanæ, ut plerosque infantium, & animis & corporibus, ab illo misere torqueri uidemus, subiiciuntur. At diuinū iudiciū, quantum punit impios parentes etiam in filijs eorū, in tertiam & quartam generationem: tñ id nunq; facit in filijs innoxijs:

Locus Ezechielis 18. et Ieremias 31. explicatur.

DE PECCATO

sed ijs tantum, qui ita paterna impietate infecti sunt, ut cum suæ impietatis pœnam luant, simul tormento sint parentibus, uti metuebat sibi fore fratres suos, diues ille epulo, de quo dominus in Euangelio, si in eum, in quo ipse cruciabatur, uenissent locum tormentorum. Sic itaq; pertinentibus iustis filiorum pœnis ad parentes impios, Deus ipsorum etiam parentum impietatem in filiis impiijs quodammodo ulciscitur: at ita ulciscitur, ut tamen filij dicere nõ ualeant, suos dentes stupere ob labruscã, quam parentes ipsorum, & non etiam ipsi comederint: manetq; uerum, quod Dominus per Prophetas suos Ieremiam & Ezechielem testatus est. filios non propter impietatem patrum, si ipsi iusti & pii sint, puniendos: sed animã quæ peccauerit, ipsam morituram, iam Pighius animas infantium, etiam nondum renatas, omni uitio & culpa liberat facit, dicat igitur causam, cur ob parentis delictum, tam graue iugum iustus Deus imponat super filios Adam à die exitus eorum de utero matris usq; in diem sepulturæ in mortem omnium? Ut enim omittamus mortem corporalem, quam Pighius contra uerbum Dei affirmat esse conditionem naturalem (scriptura enim esse peccati pœnam docet) quid dicet de tam uarijs & grauissimis & animi & corporis morbis, quibus infantes, uel oēs, uel plurimi miserissime affligunt, bestijs multo habentibus tolerabilius? quid quod Satanæ pleriq; ita permittuntur agitandi, ut de illo Euangelico memoratur: nonnulli uexandi tam in naniter, ut ea ipsa diaboli uexatione moriantur? quid deniq; quod in æternum carituri sunt bonis illis supernaturalibus, quæ tamen Pighius fatetur, Christum humano generi sanguine suo restituisse? Hæc ergo tanta mala, infantes propter alienam noxam, ipsi innoxij patiuntur, si quidem sine propria iniquitate sunt: & habet adhuc locum
in illis

Eccles. 40.

Math. 17.

Mar. 9.

in illis impia illa parabola, quam Dominus per prophetas suos detestatur, & submoturam à suo populo pollicetur, stupere ipsorum dentes, ex labrusca commesa primo parenti, ipsis uero non degustata: nec apparet uerum, unumquench suum onus portare, innocentescq; filios nō dare pœnas iniquitatis paternæ: & eius tantum stupere dentes, qui labruscam ederit.

Diuus Augustinus hunc locum intellexit, ut Prophe-
tiam, de liberatione Christi, qui filios Adæ sibi inuitos, pa-
rentū onere exoneret, originali culpa liberans, ob quam
alio qui pereant. Verum simplicior uidetur loci huius in-
telligentia, ut intelligamus esse prophetiam, de uera in po-
pulo cognitione æquitatis diuinæ: & repudianda impia
illa reiectione culpæ filiorum, in parentes, adeoq; in ini-
quitatem iudiciorum Dei, in pœnis innocentum filiorū.
In Ezechiele enim tota ista prophetia docetur, patrem pi-
um & iustum pro sua pietate & iustitia uicturum: etiamsi
filium habeat impium & iniquum. Et impium atq; ini-
quum filium moriturum: etiamsi piū atq; iustum pa-
trem habuerit. Ita contra piū & æquum filium pro sua
pietate & iustitia uicturum: etiamsi pater eius impius fue-
rit & iniquus. Ita, si quis aliquandiu pie & iuste uixerit,
conuertat autem se ad impietatem & iniquitatem, moritu-
rum pro impietate et peruersitate in qua deprehendetur:
nulla ratione habita prioris pietatis & iustitiæ, quam de-
seruit. Ita contra si quis se ab impietate & iniquitate con-
uertat ad pietatem & iustitiam, ei non obfuturam priorē
sua impietatem & iniquitatem. Institutum enim pro-
phetæ fuit confutare populū, quod mala, quæ patiebatur
ita diceret rependī impietati maiorum ut se illa meritum
nō agnosceret. Nihil itaq; uel hoc Ezechielis, uel Ieremie
loco traditur, contra illud, quod Dominus de se ipse testa-

Ierem. 92.

DE PECCATO

tur, eiq; ut diuinitatis gloria à prophetis tribuitur, uisurum impietatem patrum in filijs, in tertiã & quartam generationem. Sed hoc unū docetur, unum quenq; uel pro pietate & iustitia uicturum, quam ipse suam, & presentē habeat: uel pro impietate & iniustitia, quæ ipsi, & nunc insit, moriturum: nec quenquam uita fruiturum, uel propter parentum pietatem & iustitiam, si ipse impius sit, & iniquus: aut suam etiam, si eam deseruerit: nec cuiq; nociaturum, siue filios, siue parentes habeat impios & peruersos, si ipse pie & recte uiuat.

At qui inter hæc, filios pios & iustos non pendere pœnas impietatis paternæ, & Deum persequi impietatem impiorum parentū in impijs filijs, nihil pugnæ est. Quare non uidetur eo confugiendum, ut dicamus illud Dei iudicium, ut portet filius iniquitatē patris, quam alioqui Deus filijs imponat, per Christum sublaturum esse: & effectum, ut nemo eorum, qui in Christo regenerentur, parentum iniquitate damnetur. Nam Deus nec extra Christum quenq; propter parentum, & nō etiam suam ipsius impietatem punit. Nec agnoscit modo, sed præclare etiã defendit. Diuus Augustinus infantes sua quoq; natura impios, & inimicos dei esse: ut tamen si Deus & parentum peccata in ipsis ulciscatur, nihil tamen eis mali imponat, quod non ipsorum quoq; impietati, in qua nati sunt, per se debeatur. Hæc itaq; diuinis scripturis, ut ostendimus, ita testata & cōsignata, atq; ab uniuersa Ecclesia credita & confessa sunt, ut iam inde à Pelagianis nemo Christianæ professionis fuerit, qui eis cōtradicerere ausus fuisset, præter aliquos fanaticos catabaptistas, & Pighium. Cuius tamen argumenta si resoluas, primūq; eorum principium quaras, nullum aliud inuenies, quā quod nequeat intelligere. Teneri iuste aliquem ea lege, quam non intelligat. Culpari iure uitij, quod sua uoluntate non admises

rit. Cōdemnari aliquem ob rem, quam uitare non possit.
 Hæc, quia Pighio ænigmata sunt, ad quæ intelligenda
 multos requirit Oedipos, ideo falsa, secū pugnantiā, im-
 possibilīa, & blasphema esse blasphemat. At Paulus testa-
 tur, hominem *ψυχῶν* non posse percipere quæ spiritus
 Dei sunt; & non hæc tantum Deus in parabolis & ænig-
 matis locutus est, ut uidentes non uideant, audientes non
 intelligant. Qui autem spiritu Dei præditi sunt, hi sic scri-
 tantur profunda Dei, ut sciant sibi hæc Dei iudicia esse
 prorsus inscrutabilia: ideoq; uerbis domini simpliciter fi-
 dem accommodant, credentesq; intelligunt, propter pec-
 catum Adæ, sic totam naturæ ab illo tractæ massam uitia-
 tam, ut legi mentis sibi diuinitus propositæ necessario re-
 pugnet, dum per spiritū Christi planè innouetur: atq; ob
 hanc naturalem inobedientiam, & contra legem Dei re-
 bellionē, cumq; deo ipso inimicitiam, cunctos filios Adæ,
 sub perpetua ira dei, & in potestate Diaboli iure detineri,
 æternūq; perire, quoscūq; Christus dñs ab hac ira Dei,
 et Tyrannide Satane, nō liberauerit: etiā si illi in ea adhuc
 etate sint, in qua nec legē dei cognoscere, nec quicq; mali à
 se excludere ualent. Norūt. n. qui scripturis in his potius,
 q̄ suę rationi fidem accōmodant, istud falsum sumi, nihil
 hominibus iuste peccato et pœnæ deputari, nisi quod pro-
 pria uoluntate, & contra legē dei cognitam ab illis admis-
 sum sit: Nam etiā per ignorantiam, uel ex necessitate fa-
 cta à deo damnant. Certe D. Paulus ex ignorantia Chri-
 stum persequebatur, nec potuit Christū, patre nō reuelan-
 te, cognoscere, aut ad eū, nisi patre trahente uenire: tñ fa-
 tet se peccasse, q̄ Christū ignorarit, & ignoratū psecutus
 sit. Qua de re si Pighius expendere uoluisset, quæ Diuus
 Aug. cū aliās, tñ libello de pfectione iustitiæ scripsit, non
 ad eandē, ad quam olim Pelagiani, tam grauiter impigif-
 set Petram scandali humanæ rationis.

Et

1. Corin. 2.
Mathei. 13.

DE PECCATO

Et quia ea, quæ in eo libello eidem, quâ Pighius ubiq̃
ingerit ratiocinationi Diuus Augustinus respondit, ad-
modum aperta & concinna sunt, libet ea hic adscribere.

Ex libertate facta necessitas.
Non possumus bonū intelligere nec intellēctū facere.
Natura caret libertate.
2. Pet. 2. Liberator non nisi seruis opus ē.
Dura necessitas habendi peccatū dum hic uiuitur.
Nunquam peccandi necessitas.

Per arbitriū, inquit, libertatem factum est, ut esset homo cum peccato, sed iam pœnalis uitiositas subsequuta, ex libertate fecit necessitatem. Vnde ad Deum fides clamat, De necessitatibus meis educ me. Sub quibus positi, uel non possumus, quod uolumus, intelligere: uel quod intellexerimus, nolumus, nec ualemus implere. Nam & ipsa libertas credentibus à liberatore promittitur. Si nos, inquit, filius liberauerit, tum uere liberi eritis. Victa enim uitio, in quod cecidit uoluntate, caruit libertate natura. Hinc alia scriptura dicit, A quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est. Sicut ergo non est opus sanis medicus, sed male habentibus; ita nō est opus liberis liberator, sed seruis; ut ei dicat gratulatio libertatis. Saluasti de necessitatibus animam meam. Ipsa enim sanitas est uera libertas: quæ non perisset, si bona permanisset uoluntas. Quia uero peccauit uoluntas, secuta est peccantē peccatum habendi dura necessitas: donec tota sanetur infirmitas: & accipiatur tanta libertas, in qua sicut necesse est, permaneat beate uiuendi uoluntas: ita ut sit etiam bene uiuendi, & nunquā peccandi uoluntaria, felixq̃ necessitas. Hæc ille.

His iam satis superq̃ planum factum est, & tertium Pighij argumentum, infantes cum nihil sapiant, nec lege teneri, nec peccati damnari posse, nihil concludere. Falso enim principio nititur, ut & cætera eius argumenta: quæ cum ille nihil q̃ certissimas & euentissimas demonstrationes uideri uelit, & iaciter, sanè futiles et pudendi paralogismi sunt: ut qui uel ex eo, quod nec per se uerum, nec datum est, colligant, aut causam, quæ non est, obijciant. In secundo

cundo enim & tertio argumento, sumit quod nec datum est, nec dari potest. Vt in secundo, Animam & corpus infantium, quia opera Dei sunt, non posse esse capacia peccati & uitij. In tertio, quia non intelligunt infantes, nulla possunt teneri lege, aut culpæ subijci.

In primo, facit sententiam Ecclesiæ de peccato Originali causam in se continere adscribendi Deo peccatum: quam causam nõ uera Ecclesiæ confessio, sed Pighij falsa imaginatio, adfert: qui non potest agnoscere, nobis omnem culpam uitiatæ naturæ, & Deo nihil quàm laudem iusti iudicij, adscribendam: tamen Deo, non nobis, in manu sit sine isto uitio originis nasci: ipseque, non ipsi nos, cum hoc uitio producat, & diabolo potestatem in nos tradat.

Hæc ergo nostra, quæ pie cõsiderarit, & quæ adhuc Pighij sophismata respondimus, & quæ pro explicanda & confirmanda sententia Ecclesiæ Christi ante adduximus, uidebit facile, perstare firmam Ecclesiæ Catholicæ, quam sequimur, de peccato originali sententiã: recteque illud definitur, esse innatam omnibus deprauatam concupiscentiam: quæ contra spiritum concupiscit, & inimicitia est aduersus Deum: uitium quo aduersamur & rebelles sumus Deo toti: & ob quod iure æternum damnatur, etiam priusquam ipsi uel boni uel mali quicquam fecerimus, nisi succurrat redemptio Christi: nec quicquam hanc sententiã labefactatam sophisticis Pighij elenchis, quibus contendit probare, hanc concupiscentiam, bonum & purum Dei opus esse: quod nec ipsum Deo auctori inuisum sit, uel inuisum reddat hominem. Itaque & alterum crimen depulsum est, quod in nos intentauit Pighius, quod cum uniuersa Christi Ecclesia agnoscimus, innatam illã concupiscentiam, malum illud esse, quod uitiatæ origine ab Adam traximus, quoque natura filij iræ omnes nascimur.

DE PECCATO

*Tert. cri-
men, non
recte dici
malū orig.
rebellionē
omnium ui-
riū contra
Deum.*

Tertiū quod Pighius in nostra, hoc est, Ecclesiae Christi, de peccato originali sententia criminatur, est, quod concupiscentiam illam, quam esse originale malum dicimus, definimus rebellionem omnium uirium humanae naturae aduersus Deum. Sed quia Pighius, contra hanc nostram definitionem eadem adfert, quae contra id, quod innatam illam nobis concupiscentiam dicimus uitium & peccatum esse, quo inuisi Deo, & gehennae obnoxij nascimur, obiecit, cum haec supra reiecimus, & quam nihil contra nostram ueritatem concludant declarauimus, etiam hoc crimen, quod concupiscentiam non recte definimus rebellionem omnium uirium nostrarum aduersus Deum, confutatum est. Nec enim aliunde Pighius ostendere conatur, non esse innatam superioribus hominis uiribus, rebellionem contra Deum, quam ex eo, quo euincere uoluit concupiscentiam innatam non esse uitiosam, sed bonum Dei opus. Id autem est uetus illud argumentum Pelagianorum, totum hominem & animam precipue esse Dei opus: Dei opus esse purum sanctumque: ideo in natura hominis nihil posse esse uitij, minime uero in ipsa anima, & in superiore eius portione, quae corpori minimum obnoxia est.

*in esse ope-
ribus dei ui-
riū potest.*

At ostendimus istuc olim Pelagianorum, nunc etiam Pighij principium non subsistere. in eo enim, quod est totum Dei opus, uitium inesse potest, uti sunt omnia quae Deus in hominibus hic efficit, uel naturae, uel uoluntatis naturalis, uel merita poenae opera. Vita enim ipsa hominis, & quaelibet uel naturae, uel naturalis arbitrij, uel poenae actio, tota est, sicut supra demonstrauius, opus Dei, efficientis omnia in omnibus: tamen haec omnia ab homine uitiosa esse solent quaedam etiam uitia, ut est induratio & coecitas cordis, Quamobrē cum puritate operis,

dis

diuini in homine ex peccato Adæ uitiatō, nihil pugnat, sicut actiones eius, ita etiam ipsam naturam, naturæq; uires omnes, in ipsa quoq; damnata generatione uitari: quamlibet ea, quatenus res sunt, nihil nisi dei opera sunt, deoq; ipsi & uniuersæ creaturæ bona & sancta.

Proinde summa illa Pighij ratio, nihil quàm paralogismus accidentis est: quanq̄ ille eam ceu demonstrationem irrefutabilem, & euidentissimam iactet & perpetuo inculcet. Nā etsi omni rei & actioni per se tribuatur esse opus Dei: nontamen per se competit omni rei, quæ opus Dei est, esse absq; uitio: quamuis omni rei, quatenus dei opus est, & bono deseruit uniuersæ creaturæ, per se insit, bonū esse: nec etiam ullius rei uitium Deo uitio adscribi queat: manetq; uerum, & quia id scriptura prædicat, necessario confitendum est, non corpus solum, sed ipsam etiam animam, rebellē Deo existere in ipso ortu suo. Semper enim *φύξις* homo, qui nō præter naturalē, etiā cœlesti mente præditus est, sed secundum animam tantū sapit, nō potest percipere quæ sunt spiritus diuini & regeneratoris, habetq; ea pro stultitia: nec unq̄ non impium & inimicum Deo est, quod natum ex Adam, per Christum nondum est Deo reconciliatum & pietate donatum. Quum itaq; concupiscentia, cum D. Paulo pro uniuerso originis malo usurpatur, necesse est, eam totius humanæ naturæ, & omnium uirium eius rebellionem contra Deum & legem eius, definire, qua homo sibi relictus semper, & in omnibus Deo aduersatur, & contra eius solam bonam uoluntatem, fertur & nititur. Itaque non insana, non in Deum impia & blasphemata, aut cum uerbo Dei, omniq; ueritate pugnantia uanorum hominū somnia sunt, in quibus nec ipsi quid uelimus intelligamus, ut Pighius blasphemata: sed sana, pia & Deum in Christo

1. Corin. 2.

glorificantia, atq; cum omni scriptura Dei consentanea hæc sunt; naturam hominis in Christo non renatam, semē quoddam esse peccati, quod fructus mortis incessanter parturit; omnibus flagitijs & criminibus secundū & scatenens: ut cunq; unum authorem Deum habeat, nec habeat ex se quisq; ullam in eam potestatem præter Deum. Hæc non nos solī, non tantum, D. Augustinus, quanq; unus fidei Catholicæ locuples testis sit, agnoscimus & confitemur: etiam D. Ambrosius membra nostra libidinum uolutabrum, & diuersorium uitiorum uocauit: D. Hilarius materiam omnium uitiorū; unde nihil in nobis mundum sit, nihil innocens. Prædicans enim D. Ambrosius in Lucam uim cibi celestis, scribit. Etenim misericors cibus mentis est, præclaraq; alimonía, suauitatis ratio; quæ membra non oneret, neq; in naturæ pudenda, sed ornamenta conuertat: cū libidinum uolutabrum commutatur in Dei templum, diuersoriumq; uitiorum, sacrarium incipit esse uirtutum. Et D. Hilarius exponens humanæ naturæ deprauationem, in homilia quadam de libro sancti Iob. Memores igitur, inquit, & conscij illa ipsa corpora nostra omnium uitiorum esse materiem, pro qua poluti & sordidi, nihil in nobis mundum, nihil innocens obtinemus. Quapropter Paulus ad exuendum hortatur non affectionem aliquam, non unius alicuius partis uitium; sed hominem ueterem (homo autem non est absq; anima rationali et mente) & cum actionibus suis, id est, *πραΐσεων*; quæ non corporis, sed præcipue mentis sunt. Hanc totius hominis deprauationē, quia sentiunt in seipsis, quicunq; uel paulum se ipsos norunt, ethnici quoq; scriptores confessi sunt. Homines, n. affirmarunt natura malos esse, nec quenquam sua sponte iustitiæ studere: sed quicquid iustitiæ colere homines uidentur, id propter imbecillitatem facere,

Cap. 50.

Ambrosius
Caro uolutabrum libidinum, diuersorium uitiorum.

Hilarius.

Corpus uitiorum materies.

Plato de re pub. lib. 2.
Homines natura mali.

facere, quod iniuriam nisi faciendo in speciem iuste pro-
 pellere non possint. Quocirca id quoque Socrates agno- Plato in
Menon. in
Theag. in
Alcibiade
priori.
 uit, & docuit, neminem nisi ad flatu diuino, uti poetas ex-
 istere dicunt, iustitiæ compotem fieri.

Ex hoc innatæ iniustitiæ sensu etiam Cicero, quan- Cicero de
re publ. 3.
 Stoicos sequi uoluerit, & naturæ uiribus plurimum tri-
 buerit, tamen agnouit libro tertio de Republ. quem locū
 D. Augustinus adduxit contra Iulian. lib. 4. hominem
 non à matre, sed à nouerca natura æditum in uitam: cor-
 pore, & nudo, & fragili, & infirmo: animo autem anxio
 ad molestias, humili ad timores, molli ad labores, prono
 ad libidines: in quo tamen inesset tanquam obrutus quidam
 diuinus ignis ingenij et mentis. Idem in omnibus comœ-
 dijs & tragedijs decantatur: quia in omni etiam uitæ hu-
 manæ usu perspicitur.

De rebellionē itaque naturæ nostræ aduersus Deum, &
 recte uiuendi rationem, non solum diuinę scripturę, san-
 ctiq; Patres testantur & querunt, sed etiam Philosophi,
 ac quicumque humanum ingenium, adeoque seipso non pe-
 nitus ignorant. Soli Pelagiani & Pighius cum aliquot fa-
 naticis Catabaptistis, dum suam, contra Christum naturę
 nostræ reparatorem & sanatorem, impietatem utcumque
 tueantur, & odio suo contra Ecclesiam Christi, innatam
 sibi prauitatem confitentem, satisfaciunt, hanc naturę per-
 ueritatem dissimulant: laudibusque naturæ & authoris
 eius Dei præposteris obscurare conantur.

Sed qui pie expendit, quæ supra exposuimus de na- fol. 49. C
52. 53.
 turæ humanę prima conditione, & in uecta peccato rebel-
 lione, tum quid naturæ & authoris naturæ sit, quid mali
 & uitij, is agnoscet, nos cum malum originis definimus
 rebellionem totius naturæ contra Deum, nihil ueris na-
 turæ, uel authoris laudibus detrahere: sed authori & repa-

DE PECCATO

ratori naturæ humanæ suam laudem uindicare: idq; docere, unde laudari & gloriari in Domino factore & redemptore suo natura ualeat, suam prauitatem & miseriam confitendo, debitamq; eo gloriam eidem creatori & liberatori suo tribuendo. Pighius enim quod & de Pelagianis Augustinus questus est, dum laudare præpos-tere & impie naturā instituit, id agit, ut & Christo, & naturæ suam ueram laudem eripiat: Christo, quia si non sub peccato & uitio nascuntur præter Christum omnes homines, nec Christus solus sine peccato natus: nec unus peccati in omnibus purgator est: Nature uero quia homines si credant se sine peccato nasci, Christi redemptio- nem à peccato non putabunt sibi necessariam, itaque redemptorum à Christo laudem, quam solam homines consequi possunt, nunquam quærent, perituri in sempiternum innati mali ignominia & uituperio. Hæc itaq; satis sint de tertio crimine, quo Pighius nos scribit non toleranda blasphemia docere, concupiscentiam illam, quæ est malum uitiatæ originis, totius naturæ rebellionē esse, qua cunctæ hominis uires deo et legi eius aduersentur.

Quarta
crimina-
tio, quod
peccatum
pprie pec-
catum faci-
mus.

Quartum quod Pighius in nostra de peccato origina-
li doctrina, taxat, est, quod dicimus malum originis pec-
catum proprie dici, idq; rursus iisdem argumentis oppu-
gnat, quibus conatus est ostendere concupiscentiam inna-
tam non esse rem uitiosam & inuisam Deo. his scilicet, con-
cupiscentiam, aut quicquid tandem fingamus innascentibus, nulla lege prohiberi. inesse necessario: & esse à natura, & eius opifice Deo. Quam autem inania hæc sint sophismata ostensum est.

Et supra ostendimus, peccatum, etiam Pighio assenti-
ente, esse iniquitatem: nec dubitari potest, naturæ nostræ
aduersus Deum rebellionem, quæ id mali est, quod in-
nasci-

nascitur filijs Adæ esse iniquitatem. Est ergo hoc malo homo iniquus & malum ipsum indubitata iniquitas est, nisi non sit iniquum, hominem factum ad imaginem Dei, ut spiritu Dei uiuat spiritualis, ut Iræneus inquit, & eosdem motus & sensus habeat, quos Deus, ut ait Tertulianus, sic degenerasse, sic esse ab archetypo suo deprauata natura, ut oia iudicet, uelit, concupiscat, & faciat contra spiritum dei: motusq; & sensus habeat cum Satana congruentes, cum Deo uero repugnantes. Si itaq; iniquitas proprie peccatū dicitur: & originale malū proprie peccatū dici debet quod indubie iniquitas est: deprauatio scilicet hominis ab ea regula, & lege, quā Deus homini, fingendo eū ad imaginem suam, præscripsit, eiusq; animo inscripsit: etiamsi eam dei scripturā uitū ingentum misere obscurarit, & tm̄ nō oblitterarit. Hęc pijs, qui ex scripturis dei sapere, & de hisce reb. iudicare uolūt, aperta et indubitata sunt: ipsaq; spiritus dei methodo p̄uestigata, & cognita: cōtra quę cū tā insane dimicet Pighius, quod nobis tribuit, in tenebris ipse Andabaz̄ more dimicet necesse est.

Et mirandū profecto, Pighium, nō plusculum hac in re, si nō scholarum, quaz̄ tm̄ dogmata libenter recipit, tamē sedis suæ Romanæ authoritati detulisse. Nam hi peccatū proprie dictum in originale & actuale, ut genus uniuersum in species distribuunt: et in qualibet specie totum genus agnoscūt. Est. n. alia nature & uiriū nature, alia actio num iniquitas, & à lege regulaq; Dei obliquatio.

Thomas Aquinas, & cordatiores Scholastici formale in peccato originali priuationem iustitiæ originalis, materiale, concupiscentiam assignarunt. Quanquam concupiscentiæ tamen nomine intelligunt uniuersalem deordinationem uiriū, & uitiosum habitum nature. At uero hæc deordinatio uiriū, cum sit quædam aduersus Deum

*Iniquitas
pprie peccatum,
peccatū orig.
propria
iniquitas.*

*Peccatum
pprie dictū
aliud orig:
aliud actum
ale.*

*Thomas A
quin. 12. q.
6. art. 2.*

DE PECCATO

Deum rebellio, Deoꝝ suam gloriam & obedientiam in homine tollat, per se iniustitia est. Quare cōmodius dicitur, ipsa cum lege Dei repugnantia, esse in hoc malo forma: et materiale habitus ipse, et affecta qualitas. Quam quid sit aliud carere iustitia originali, quæ inesse homini debeat, quam naturam eius, cunctasq; naturæ vires iam nō ferri ad colendum Deum, omni pietate, sanctimonia, & æquitate: ut ferebatur cum rectus, id est, ad imaginem Dei conditus esset; sed contra potius, ad afficiendum Deum contumelia, omni impietate, nequitia & iniquitate:

Summa ratio cur peccatū orig. proprie peccatum.

Sed hæc scholis relinquamus, quid materiale, aut formale in hoc malo faciant. Fundamentum nostrum, quo nostra ratio loquendi nititur: & cōtra Pighij calumniam summa defensio, hæc est. Ecclesiæ loquendi ratio, nō est tradita ab homine, sed à spiritu sancto: is in Paulo suo toties peccatum uocat hoc malū: & nouit de rebus omnib, proprie loqui. hunc nos sequimur & hanc rationem. Iniquitas uere ac proprie peccatum est. originale malū, manifesta iniquitas est. ergo proprie ac uere peccatum est.

Obijcit autem Pighius. Nos dicere concupiscentiam, hoc est, illam quam dicimus innasci omnibus deprauationem, post Baptisma, non deputari peccato. At legem regulamq; diuinæ rectitudinis non mutari. Fieri igitur nō posse, ut res eadem manens, nunc cum lege Dei pugnet, nunc nō pugnet. Si itaq; à Baptismate cōcupiscentia peccatum non sit, fieri prorsus non posse, ut ante Baptisma proprie, primo, uereq; peccatum sit. Et si ante Baptisma peccatum sit, necessario etiam post Baptisma esse.

Nos uero non dicimus hanc naturæ deprauationem, post Baptisma non esse uere & proprie iniquitatē & peccatum: sed non deputari peccato. Semper enim dum in homine inest, morbus est, iniquitas est, peccatum est.

Deoq; aduersatur & displicet : & iniustum & odibilem Deo hominem reddit. Nisi enim id faceret, Paulus nō ex clamasset, miser ego homo quis liberabit me à corpore mortis huius; sed propter Christū, ijs, qui eo induti sunt, non imputatur hoc malum, nihil enim damnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu. Non itaq; dicimus relictam à Baptismate concupiscentiam nō esse iniquitatē : sed hanc iniquitatem non imputari ijs, qui Christo insiti sunt ad cōdemnationem, hoc est, quanq; ob hoc malum displiceant Deo, & sint odio condemnationeq; Dei digni, Deus tamen diligit eos propter Christum; donatq; eis suum spiritum, qui istam iniquitatem reprimat & indies conficiat, naturamq; omnem, & uires eius ad regulam suam, & legem reuocet. Quanq; plenam rectitudinem, & cum lege Dei conformitatem nemo, nisi à corpore mortis huius liberatus, consequitur; unde etiam solidam ad optionem filiorum Dei, plenamq; cum patre & filio communionem, dum pondere huius carnis, in qua malū illud inhabitat, adhuc grauamur, gemendo & suspirando expectamus. Ideoq; D. Augustinus illud in præcatione Dominica ultimum, Libera nos à malo, de plena huius uitij expurgatione interpretatur: sicut illud, ne inducas nos in tentationē, de mali huius motibus & pugna: & quod hoc præcedit, remitte nobis debita nostra, de ijs, quæ uicti concupiscentia, delinquimus. Confitemur igitur illam concupiscentiam & contra Deum rebellionem, semper quidem, ut iniquitatem, ita etiam peccatum esse: sed quod nobis ante Baptisma plane dominetur, & sub condemnatione gehennæ detineat: post Baptisma, siquidē Christi simus, infestum quidem sit, condemnationi autem non sit propter Christum: siquidem eius malis desiderijs non consentiamus, quod tamen, quæ est uis huius mali, in hac uita

Rom. 7.

Rom. 8.

*Iniquitas
per se displicet deo,
merito
Christi nō
imputatur*

DE PECCATO

nemo semper uitauerit: quare nemo etiam sine peccato hic præter unum Christum unquam uixit. Et ut spiritus Christi in nobis motus illicitos huius mali, ne ullis cedamus et seruiamus reprimat; tamen ne existant illi in nobis, obtinere in hac uita nõ possumus, manet itaq; in hoc seculo perpetua illa spiritus luctatio & pugna contra mali huius mala & uitiosa desideria: quæ, nisi illicita & turpia, iureq; Deo condemnanda (quia sanctis ipsis deploranda) essent, obedire eis Apostolus, ut colligit Augustinus, nõ prohiberet. De hac re D. Augustinus multis in locis præclare differit: & ad Valerium de nuptiis & concupiscentia lib. 1. in hunc modum.

Cap. 25.

Si autem queritur, inquit, quomodo ista concupiscentia carnis maneat in regenerato, in quo uniuersorum facta est remissio peccatorum, quandoquidẽ per ipsam seminatur, & cum ipsa carnalis gignit proles, parentis etiã baptizati: aut certe si in parente baptizato potest & esse, et peccatum nõ esse, cur eadem ipsa in prole peccatum sit: ad hæc respondetur, dimitti concupiscentiã carnis in Baptismo, non ut non sit: sed ut in peccatum non imputetur. Quamuis autem reatu suo iam soluto, manet tamen donec sanetur omnis infirmitas nostra, proficiente renouatione interioris hominis de die in diẽ, cum exterior induerit incorruptionẽ: non enim substantialiter manet sicut aliquod corpus, aut spiritus, sed affectio est quædam malæ qualitatis, sicut languor. Non ergo aliquid remanet quod non remittatur, cum fit, sicut scriptum est, Propitius est dominus omnibus iniquitatibus nostris: sed donec fiat, & quod sequitur, Qui sanat omnes languores tuos, qui redimet de corruptione uitam tuam: manet in corpore mortis huius carnalis concupiscentia: cuius uitiosis desideriis ad illicita perpetranda non obedire præcipimur, ne regnet peccatum

Non ut nõ sit, sed ut in peccatũ non imputetur.

Affectio malæ qualitatis.

Psal. 102.

Vitiosa desideria.

in nostro mortali corpore. Et post pauca. Non ait Ap^ostolus, ad habenda desideria eius: sed, ad obediendū de^siderijs eius: ut quoniam sunt in alijs maiora, in alijs minorā, prout quisq; in hominis interioris nouitate profecerit, in hoc agonem iustitiæ pudicitiaēq; seruemus, ne illis obediāmus: ut tamen nec ipsa sint desideria, uelle debemus: etiam si in corpore mortis huius id obtinere non possumus. Hæc ille.

Ex eo uero, quod D. Augustinus ut hic, ita etiam in plerisque alijs locis dicit, concupiscentiam in Baptizato esse, & peccatum non esse, pugna illa aliorum cōtra nos exorta est, qui calumniari nos solent, ut & olim Pelagiani Catholicos calumniabātur, negare nos remissionem omnium peccatorum fieri in Baptismate: postq; dicimus concupiscentiam in sanctis relictam peccatum esse, & proprie peccatum dicendum. Sed nos, ut supra fidem Ecclesiæ & nostram exposuimus, dicimus, malum in sanctis relictum in se quidem, non autem reatu apud Deum, peccatum esse: cumq; D. Augustinus negat hoc malum peccatum esse, & dicit peccatum ideo uocari, quod sit peccatum ingeneratum, & impellat ad peccatum, nō negat hoc malum simpliciter peccatum esse, sed tantum eo modo, quo facit reum (nam alicubi nō habere peccatum, idem ei est, atq; non esse reum peccato) & cum peccati nomine intelligitur, quod propria uoluntate admissum sit. Vnde alicubi dicit in infantibus non proprium, sed originale peccatum esse, de quo supra mentem eius exposui, nam & ipse ait hoc malum alio modo peccatum, & esse, & uocari: eo scilicet, quo repugnat legimentis, quo rebellat etiā mortuum, quo mouetur titillatione peccati. hac ratione & ipse Augustinus peccatum esse agnoscit, & recte dicitur probat.

Ne existat
in nobis ui
tiosa dese
deria obti
nere non
possusus.

Malū ori
ginis in san
ctis, in se,
sed non rea
tu apud De
um pecca
tum est.
Ad Valeri
um de nu
ptijs & cō
cupiscen.
fol. 89.
Contra Tu
lian. lib. 2.
& 5. cap. 3.
Augusti
nus.

DE PECCATO

*Iniquitas
repugnare
Deo natu=
ram nostrā
Cap. 8.*

Necq̄ enim, inquit, nulla est iniquitas, cum in uno ho=
mine uel superiora inferioribus turpiter seruiunt; uel in=
feriora superioribus turpiter reluctantur, etiam si uincere
non sinantur. Hæc ille contra Iulianum lib. 6. Ita non est
nulla, sed multo atrocior iniquitas, nos Deo superio=
ribus uiribus, in quibus obsequium & cultus Dei præ=
cipue existere debebat, repugnare; a deo, ut cum Deus iu=
re à nobis poscat, ut omnibus uerbis suis credamus sine
ulla dubitatione, & amemus eum atq; colamus toto cor=
de, tota anima, nos non modo ei non plenè assentiamur;
nec quæ iubet, amemus; sed nec, ut oportet, uel credere fir=
miter Deo, uel studiose satis colere Deum possimus. Sic
enim concupiscit caro aduersus spiritum, ut nō faciamus
bona quæ uolumus; & malum quod detestamur, id facia=
mus, saltem concupiscendo.

*Gal. 5.
Rom. 7.*

*Triplex in
homine ini=
quitas, na=
turæ, mo=
tus, &
actionis.*

Est igitur in nobis etiam qui Christo credimus, & rea=
tu huius & omnis iniquitatis in Baptismate liberati su=
mus, reliqua non simplex iniquitas. Nam & ipsum uitiū,
quo tam iniquæ in nobis de Deo dubitationes, tam ini=
qua de diuinis iudicijs iudicia, tam iniqua contra bo=
na Dei præcepta desideria existunt; quædam naturæ
iniquitas est: sic est & harum ipsarum iniquarum dubita=
tionum, iudiciorum, & desideriorum, ac etiam in offi=
cijs cessationum altera iniquitas. Itaq; duplex inest in ho=
mine, dum hic uiuit, iniquitas, etiam ubi iniquitas ter=
tia, quæ iniqui consensus & facti est arcetur. Quanc̄ nec
ista tertia, quæ uis est illius naturalis iniquitatis, arceri sem=
per possit. quo circa dominus orare cottidie, docuit, Re=
mitte nobis debita nostra.

Iam uero illam naturæ iniquitatem peccatū uere esse,
et dici debere, Augustinus contra eundem Iulianū lib. 5.
commodo simili docuit, cum ostenderet & eos, qui ius=
tas

stas pœnas infligant pro peccatis, eo ipso nonnunq̃ peccare, & ipsam sæpe iustam pœnam peccatum esse.

Sic, inquit, lex in membris repugnans legi mentis, non ideo ipsa iuste agit, quia eius, qui egit iniuste, pœna fit iusta; & sicut cæcitas cordis, quam solus remouet illuminator Deus, & peccatum est, quo in Deum non creditur: & pœna peccati, qua cor superbum digna animaduersione punitur: & causa peccati, cum mali aliquid cœci cordis errore committitur: ita concupiscentia carnis, aduersus quã bonus concupiscit spiritus, & peccatum est, quia inest illi inobediencia contra dominatum mentis: & pœna peccati est, quia reddita est meritis inobedientis; et causa peccati est, defectiõne consentientis uel contagione nascentis.

Cæcitas cordis peccatum, & pœna peccati, sic etiam concupiscentia.

Hic obserua, sicut non solum erronee & peruerse factum ex cæcitate, sed ipsam quoq̃ cordis cæcitatẽ, hoc ipsum uitium, peccatum recte dici: multoq̃ rectius erronee cogitationes & motus ad peruerse faciendũ, qui ex hoc uitio existunt, etiamsi reprimantur, peccata haberi debent: ita etiam non solum qualibet prauẽ & inique facta, peccata nobis habenda sunt: sed etiam omnes ad prauẽ faciendũ motus, animiq̃ inclinationes, etiam quibus non assentimur: & ipsa deniq̃ innata naturæ prauitas & iniquitates, radix & mater horum malorum omnium. Sunt enim & hæ res quia inuisæ & detestandæ nobis, multo magis detestandæ & condemnandæ Deo: cuius imaginem sic deturpant, & à suo ad diaboli obsequium depellunt, nam quas in nobis res cor nostrum reprehendit, non dubium est, eas à Deo, quo maiore est iustitia q̃ sit cor nostrum, eo grauius etiam reprehendi: cum quæ in nostro corde existit malæ rei reprehensio, nihil sit q̃ Dei in corde nostro opus; nostro tamen uitio debilitatum.

Peccata, uitiõsus habitus, motus, consensus, factum.

Malum orig. nobis ipsis peccatum habere, ergo multo magis Deo.

Cum ergo Pighius instat, infinitæ iustitiæ & æquitati,

DE PECCATO

iniustitiam, & iniquitatem non posse non aduersari et displicere; et iniustum atq; iniquū non reddere deo odibilē: hæc recipimus. Sed cū infert, ergo baptismate culpa huius iniquitatis non est remissa: nec potest homo in se iniustus & iniquus placere deo propter alienā iustitiā et æquitatē, hanc uero consecutionē non admittimus: nam tanta est dei erga nos propter Christi suū misericordia, ut hanc innatā nobis, ac nunq̄ non contra legem sanctam eius impuris sese motibus efferentē iniquitatem cōdonet, nō imputet: sed spiritu suo indies reprimat & imminuat, donec eam tandem in regeneratione perfecta penitus aboleat.

De qua dei in nos clementia & beneficio summo cum Pighius ipse in cōtrouersia secunda de iustificatione hoc ipsum quod nos præclare sanè confiteat̄, demiror cur eius non etiā hoc loco memor fuerit. Ita, n. de iustitia Christi, quā agnoscit unā conspectū dei sustinere posse: & de nostra inherēte semp iniustitia, quæ deo per se semp odiosa est, sic cōfitemur. Cuius, inquit, puritate (Christū intelligit) uelate non imputant̄ nobis sordes nostre, & imperfectio num immunditię: sed uelut consepultæ conteguntur, ne in iudicium dei ueniant; donec confecto in nobis, & planè extincto ueteri homine, diuina bonitas nos in beatam pacem, cum nouo Adam recipiat. Hæc Pighius.

Pighius factetur nos sordidatos, ut iudicium Dei, nisi in Christo, ferre non possumus.

Agnoscis pie Lector uim ueritatis, quę etiā ab oppugnatorib, suis pro se exprimit testimonia. Quid, n. aliud nos cum Christi Ecclesia de uitijis hominum Christo insitotæ cōfitemur, quid aliud oppugnat in nobis Pighius, q̄ esse in nobis, donec uetus in nobis Adam conficiatur, & planè extinguatur, sordes: esse imperfectionum immunditias, quę cōspectum dei ferre non possint: & has tñ puritate Christi uelatas nobis nō imputari: & quasi consepultas in iudicium dei non uenire; & tñ non ante nos in beatam

sam pacē recipi, q̄ cōfectus penitus & extinctus in nobis
 uetus Adā fuerit. Primū. n. si in nobis, dum hic uiuimus,
 etiā Christo infiri, sordes & impfectionū immūdicie sūt,
 que dei iudiciū sustinere nō possunt: an nō recte dicimus
 hic semp̄ inesse nobis peccata: nec. n. nisi peccatis conspe-
 ctus dei nō ferendus, et iudiciū intolerabile est. Deinde si
 insunt hęc sordes & immūdicie, donec uetus Adā prorsus
 conficiat, mirū si nō insunt ā dānata generatione. Tertio,
 si tametsi insunt hęc sordes atq; immundicie, tñ contactæ
 Christi puritate nō imputantur, & ceu cōsepultæ in iudi-
 ciū dei nō ueniunt, certe inest, quod iniquitas est, & Deo
 per se displicet, displicereq; facit eos, quib. inest, nec tñ il-
 los cōdemnat: q̄ nō imputat, quia in iudiciū dei, propter
 intercessionem mundiciei Christi, nō uenit. Quarto, si tñ
 demū in beatā Christi pacem admittimur, dū abolito ue-
 teri Adā, abolite etiā plene illę sordes fuerint, uidemus
 has sordes, quanq̄ cōdonatas, tñ sic deo haberi peccata, et
 esse abominationi, ut illis fordīdati, in regnū eius pfectū,
 in quod nihil imūndū ingredit, puenire nobis nō liceat.

Ex his ergo intelligitur, nihil præter rationem rectam,
 nihil absurdū, ut calumniatur manifesta absurditate Pighi
 us, uel sanctos patres, uel nos dicere, dū cōfitemur secuti
 scripturas, nos per innatā illam prauitatē, ante baptisma
 in offensa & ira dei cōstitui, et eterne dānationis reos fie-
 ri: post baptisma uero, siquidem illi nō assentiamur, mini-
 me: etsi peccati nomine eā solum prauitatē intelligas, que
 actu reos ire dei teneat, sicut D. Augustinus alicubi intel-
 ligit, ante baptisma peccatum esse, post baptisma nullum.
 Pighiū uero ut contra uerbū dei, ita etiā cōtra omnem Ec-
 clesiam, omnemq; rectam, piā & religiosam rationē, ac
 etiā contra suam ipsius confessionem scribere, concupī-
 scentiā carnis, nec in paruulo, nec in adulto, nec ante, nec
 post baptisma proprie & uere esse peccatū.

*Affirmatio
 Pighij, Pe-
 lagiana.*

DE PECCATO

Patet & illud, rationes quib. hoc colligit, nihil esse quam
sophisticos elenchos. Vt, cōcupiscentiam, quod à natura
& naturæ authore insit, & insit ineuitabiliter, nemini pos
se deputari peccato. Et infantibus, quia usu rationis desti
tuti sunt, nullam posse nec imponi legem, nec imputari
iniquitatem. Concupiscentia enim de qua cum Ecclesia
loquimur, deprauatio illa naturæ, & uitium naturæ, non
inest à natura, ut illa à Deo condita: sed ut peccato Adæ
uitiata est: adeoq; ab ipso uitio naturæ: quare eam uitium
esse, & peccato deputari etiam rationi consentaneum
est. Cumq; à Deo authore naturæ non est, nisi ut pœna
peccati, tam ex eo non consequitur, eam non esse pec
catum: quam non ex eo, quod immittit eam Dominus,
consequitur, cœcitatem cordis, non esse peccatum. Ita nul
lam peccati excusationem affert necessitas, in quam pec
cato uentum est. Et certum est, teneri lege Dei, etiam qui
legem suo uitio intelligere non ualent. Qua enim iustitia
quæso, inquit D. Augustinus contra Iulianum lib. 3. à
regno Dei, aut à uita Dei alienatur imago Dei, in nullo
transgressa legē dei? Alienantur uero infantes à uita Dei
per ignorantiam, quæ est in illis propter cœcitatem cor
dis eorum. Sed Pighius, quod Pelagius metu damna
tionis Ecclesiasticæ non audebat, uitam et uitam beatam,
quæ nisi Dei uita esse non potest, infantibus etiam, extra
Christum tribuit, de quo mox in confutatione sententiæ
Pighianæ dicemus.

Ex his quæ hæcenus de hoc originis malo disserui
mus, id planum abunde factum est, nulla à Pighio ratio
ne nos culpari, quod hoc malum originis uere ac proprie
peccatum esse affirmamus, sic & quartum Pighij crimen
depulsam sit.

Quintum
crimen.

Quintum quod Pighius falso nobis crimini dat, est,
nos

nos D. Augustinum nostræ authorem facere sententiæ, cum nostra ab illius sententiâ, ut falso criminatur, plurimum dissideat. nam ait D. Augustinus cōcupiscentiam illam innatam atq; inspersam nobis, quam peccatum originale omnibus ex Adam carnaliter procreatis propriū facit, ab Adam tractum, intelligere eam cōcupiscentiam, quæ carnis tantum sit, non etiam mentis & spiritus: nos uero sentire eam esse uitium, etiam uoluntatis, rationis, mentis, spiritus: ac omnium quæ ante regenerationē sunt in homine. Cumq; D. Augustinus cōcupiscentiam post baptismum omni culpa absoluat, solumq; nobis ad exercitacionem & agonem reliquerit, nec aliter peccatum dici affirmet, nisi quemadmodum scripturam manum, loquelam linguam, frigus pigrū dicimus: nos contendere cōcupiscentiā istam, à baptismate esse uere ac propriè peccatū.

Mira uero uis auertendi à uero mentes, quæ inest in confidentia sui, & odio aliorū. Legit, & procul dubio nō indiligenter, Augustinum Pighius: nouit quoq; Thomā & plerosq; alios Scholasticos non nisi ex Augustino id didicisse, ut nomine concupiscentiæ, quam peccatum à uitiata origine contractum, uel materiale eius agnoscunt, intelligant deordinationem omnium uirium: & tamen affirmare sibi permittit, nos à sententiâ D. Augustini discedere, dum eam & mentis & omniū in homine uirium de prauationē intelligimus. Nec minus aperte falsum esse nouit: Augustinum affirmare non aliter peccatum illam concupiscentiam dici, q̄ scriptura manus, oratio lingua, frigus pigrum dicitur. Sed cum alioqui nimium uerborū insumpserimus in refutandis sophismatis Pighianis, quæ tamen nemini uel mediocriter in scripturis uersato fucum fecerint: et omnibus, qui libros D. Augustini legerint, notissimum sit, Pighium utrumq; D. Augustino falsum

DE PECCATO

so adscribere: & concupiscentiam ab eo pro sola carnis & non totius ueteris hominis deprauatione accipi: & affirmari eam non aliter peccatum dici, quæ ea metonymia, qua effectui nomen causæ, & causæ effectus nomen imponitur: quæ paucissimis hoc crimen reijciemus.

Ignorantiam enim legis diuinæ, & infirmitatem illam plena uoluntate sectandi (quæ mala mentis sunt) inesse à peccato originis uitia, quam diligenter D. Augustinus & quæ copiose in libris suis docet: De quo & supra locum unum adduximus ex libro de peccatorum meritis et remiss. quem si cum istis expendas, quæ eodem capite & sequenti, hac de re differit, miraberis, qui Pighius, qui nihil uideri uult oscitanter uelle gere, uel scribere, in animum induxerit affirmare, Augustinum malum, quod à uitjata origine contrahi cum Ecclesia Catholica agnoscit, solum carnis, id est, inferiorum uirium prauam concupiscentiam intelligere: & non etiam deprauationem mentis, & uoluntatis, uirium superiorum. Sed lege pie Lector caput 7. & 8. secundi libri. Vbi interioris hominis uetustatem uitiosam, tum primum plene nouitate commutandam ex Paulo docet, cum plena extiterit & corporum regeneratio. Ibi certe in malo originis ponit, omne id quo Christo dissimiles sumus, hoc est, totum ueterem hominem, tam interiorem quam exteriorem.

De peccat.
merit. &
remiss.

Augustinus
2. Corin. 4.
Interior ho
mo, in hac
uita semp
in uetusta
te, hoc est,
in uitio ori
ginis est.

Sed excepto copore, inquit, si in ipso animo qui est homo interior, perfecta in baptismo nouitas fieret, non diceret Apostolus, Etsi exterior homo noster corrumpitur, sed interior renouatur de die in diem. Profecto enim qui de die in diem adhuc renouatur, nondum totus est renouatus: & in quantum nondum est renouatus, in tantum adhuc in uetustate est. Proinde ex hoc quod adhuc in uetustate sunt, quamuis iam baptizati, ex hoc etiam adhuc sunt

sunt filij sæculi. Ex hoc autem quod in nouitate sunt, hoc est ex plena & perfecta remissione peccatorum: & quantumcūq; illud est, quod spiritaliter sapiunt, eiq; congruos mores agunt, filij Dei sunt. Intrinsicus enim exuimus ueterem hominem: & induimus nouum, quoniam ibi deponimus mendacium & loquimur ueritatem, & cætera quibus Apostolus explicat quid sit exui ueterem hominem, & indui nouum, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate ueritatis. Hæc ille. At uetustas peccati est, & uitiati ortus: & sicut iustitia mentis est, ita & in iustitia, qua tenetur homo uetus: & tenetur ab origine uitiata, non igitur tantum inferiorum uirium malum est, id quod ab Adam trahitur uitium.

Et paulo infra scribit. Proinde in quantū similes (Christo) in tantū regenerante spiritu filij Dei sumus, in quantum autem dissimiles, in tantum filij carnis & sæculi. Illinc ergo peccare non possumus; hinc uero si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, donec totū transeat in adoptionem, & non sit peccator, & quæras locum eius, & non inuenias. Hic uides Augustinum in homine peccatum agnoscere omne id, quo Christo dissimilis est. Sic autem & uitia sunt superioris portionis, ut est ignorantia mentis & infirmitas uoluntatis. Inde & infra cap. 17. Ignorantia & infirmitas uitia sunt que impediunt uoluntatem, ne moueatur ad faciendum opus bonum, uel ab opere malo abstinendum; uocatq; subinde hanc mentis ignorantiam horrendam & miserabilem: & negat in Christo, ut quæ uitium sit damnabile, eandem fuisse.

Et in lib. de Natura & Gratia cap. 3. Natura quippe hominis inquit, primitus inculcata, et sine ullo uitio creata est, Natura uero ista hominis qua unusquisq; ex Adā nascit,

Intrinsicus
uetus ho-
mo exui-
tur.

Veritas
mentis est
sic menda-
cium.

Filij Dei,
hic etiam
filij carnis
& sæculi
sunt.

Ignorantia
& infirmi-
tas, uitia.

Natura ho-
minis, non
homo tan-
tum medi-
co indiget.

Tota mente sana non est, ergo in uitio est. iam medico indiget, quia sana non est, Omnia quidem bona, quæ habet in formatione, uita, sensibus, mente, à summo Deo habet creatore & artifice suo: Vitium uero, quod ista naturalia bona contenebrat & infirmit, ut illuminatione & curatione opus habeat; non ab inculpabili artifice contractum est: sed ex originali peccato, quod commissum est libero arbitrio. Ac per hoc natura pœnalis ad uindictam iustissimam pertinet. Si enim iam sumus in Christo noua creatura, tamen eramus natura filij ire, sicut & cæteri. Deus autem qui diues est in misericordia, propter multam dilectionem, qua dilexit nos: & cū essemus mortui delictis, conuiuificauit nos Christo: cuius gratia sumus salui facti. *Vita, sensus, mens, uitata.* *Quod illuminatione & curatione opus habet, non illuminatū & curatū, Deo dissimulat.* Vel ex his ergo tantum locis uidet quibus uis D. Augustino uitium & peccatum contractum ab Adam, non solum intelligi inferiorum uirium concupiscentiam: sed etiã deprauationem totam hominis, ut ab Adam carnaliter procreatus est.

Solet quidem D. Augustinus dum de malo originis loquitur, id quod est in eo crassius, atque ob id omnibus notius præcipue proferre, cupiditatem scilicet illam, quæ ut corporaliū uoluptatū, ita alijs uehementior est. Cumq; Pelagiani Ecclesiam Dei de eo calumniarentur, quod cōfiteretur concupiscentiam innatam & inspersam nobis, nobis malum & damnabile uitium esse, quasi hac sententiã nuptiæ damnarent, de ipsa quoq; uenerea cōcupiscentiã sepe multū disputat. At quia præceptū domini, Nō cōcupisces, adducere solet, ad ostendendū inesse nobis damnatam concupiscentiam, satis liquet, eum de uniuersali cupiditate loqui: in qua & deprauata concupiscentiã oculorum, atq; mala ambitio continetur: quæ non absq; ratione excitantur. Et quia nec istæ cupiditates existere in homine, atq; agere eum à lege Dei transuersum possent, si
mens,

mens, & scientia, & consyderatione recti, satis firma esset, nusq̄ non queritur de miserabili ac damnabili, cum igno- ratione, tum infirmitate mentis atq̄ uoluntatis: & confite- tur hæc mala ab Adam contracta, & pertinere ad miseriam illam, quam patitur homo ab exordio natiuitatis suæ: à *Libro de lib. arbit. x.* qua, nisi dei gratia in Christo, nemo liberatur. Dicitq̄ ho- minem propter hæc peccata, quia nō potest uidere qualis esse debeat, nec ualet esse, qualem se esse debere uidet, nō esse bonum; nec etiam habere in potestate ut bonus sit, In de est, q̄ horrendam uocat hanc ignorantiam, & infirmi- tatem, & addit, non carnis, sed mentis.

Hæc, & quæ supra adduximus, aperta sunt et sunt libri *Libro de pec. merit. & remiss. i. cap. ult.* huius sancti Patris huiuscemodi confessionibus undiq̄ referti: quamobrem admodum indignum Pighio est, negare Augustinum ponere in uitio Originis, uitia men- tis, uoluntatis, & spiritus, Bellum uero hic argumentulū obijcit. Augustinum adserere carnem per concupiscen- tiam concupiscere aduersus spiritum: non igitur ponere concupiscentiam malam in spiritu. Ita enim ludere homo nym̄is illum iuuat. Spiritui regenerationis in Christo, qui contra carnem concupiscit, nec nos aliquid uitij, sed uirtutem potius tribuimus, qua concupiscentia carnis re- primitur: at in spiritu, qui carnali generatione adffatur, nisi uitium insit, non erit causa, ut restitui eum ad integri- tatem primæuam cum Paulo precemur. Sed de his & su- pra satis. Porro quod addit hic Pighius Augustinum, cō- cupiscentiam, quā ait ante regenerationem peccatū esse, post regenerationē, non solū ab omni reatu, sed etiam ab omni culpa absoluere: & tantum ad exercitationē & ago- nem nobis relinquī; nec aliter peccatum dici, nisi quem- admodum scripturam manū, loquelam linguam, frigus pigrum dicimus, clarissimis uerbis affirmare: hoc claris-

sine falsum esse, ea loca facile conuincunt, quæ ex libris
 D. Augustini supra adduxi. In quibus legis sanctum uir-
 rum dilerte dicere, uitium originis non tantum ideo dici
 peccatum, quia sit & effectum, & causa peccati: sed etiam
 ideo & dici & esse peccatum, quia inest ei inobedientia
 contra dominatum mentis: quia peccati titillatione mo-
 uetur: quia praua desyderia commouet. Ad certamen
 quidem relinquere nobis hoc malum, cum dominus propi-
 tius omnibus iniquitatibus nostris reatum eius remittit,
 donec sanet etiam omnes languores nostros, hic sanctus
 pater multis in locis affirmat: at simul non tacet, quin ubiq;
 clare & multis testatur, hoc malum uitium esse detestandum,
 Deo displicens, quod miseros nos, & quantum ad ipsum
 malum attinet, si non Christi merito contegeretur, alienos à
 regno & uia dei reddit: contra quod precari perpetuo de-
 beamus, libera nos à malo. Relicta nobis est ad certamen,
 fideiq; exercitium, etiã ipsa diaboli suggestio: eo autem non ef-
 ficitur illam non esse sceleratam & abominabilem Deo. Ex his
 itaq; intelligitur, & quantum Pighij crimen nihil est mani-
 festam calumniam esse, sicut & cætera. Nam qui de his re-
 bus iudicare possunt, si quæ ad reuocata per Pighium so-
 phismata Pelagianorum respondimus, religiosè expende-
 rint, uidebunt indubie, illa nihil est futilia humanæ ratio-
 nis cõmentata esse, quæ doctrinam Ecclesie ne obscurare qui-
 dem, nedum labefactare possint. Iam ergo ad excutiendum
 & confutandum Pighij, uel potius Pelagianorum per Pighi-
 um renouatum figmentum, progrediemur.

CONFUTATIO DOGMATIS PIGHIANI.

Quib. mo-
 dus Pighi-
 us senten-
 tiam Eccle-
 sia de pro-
 pagine pec-
 cati blas-
 phemat.

Pighius, ut initio huius disputationis exposui, rationi
 suæ, est scripturis dei addictior, cum uidere non pos-
 set, quo iure peccati reus teneretur infans, qui nondum
 quid peccatum, aut recte factum sit, nosse queat: nec in se
 quicquam habeat, quod non in generatum ei sit, atq; ideo,

ut colligit, naturale, & purum, sanctumq; opus Dei sit, ius
 dicauit, & affirmare in animum induxit, dicere infantes
 nasci propria aliqua iniquitate infectos, quæ ipsos iniu-
 stos & abominabiles Deo reddat, non esse absurdum tan-
 tum, & cum omni ratione pugnans; sed etiam in Deum
 impium & blasphemum. hinc enim consequi, à Deo, cu-
 ius figmentum infans sit, quantus sit, immitti eam ini-
 quitatem, atq; eo Deum ipsum eius iniquitatis, quam in
 infantibus condemnet, teneri. Cum autem simul perpen-
 deret ferri non posse, ut diceret infantes non cum reatu
 peccati nasci, propter quod aliquid subirent condemna-
 tionis, excogitauit ueteri Pelagianorum blasphemiam ta-
 lem colorem, imò nullum colorem; nam licet uerbis Ca-
 tholicis de reatu & condemnatione peccati originalis,
 quæ non nisi Christi sanguine tolli possit, loquatur, mox
 tamen ea ipsa uerba interpretatione dilucide impia, &
 germane Pelagiana rursus tollit; & ipsissimum Pelagij
 & Celestij dogma reuocat, & auget.

Dicit enim originis peccatū, nullum aliud esse, quàm
 ipsius Adæ peccatum: quo ille acceptum præceptum dei
 transgressum, meruit sibi et suæ posteritati adimi dona illa
 supernaturalia, quib. se ille, natura licet mortalis, & uarijs
 infirmitatibus subiectus, à corruptione & morte præfer-
 uasset; & officijs iustitiæ, citra difficultatem à carne repu-
 gnante studuisset: si à transgressione præcepti diuini sibi,
 ut facile potuisset, temperasset. Et in horum donorum
 amissionem, totam illam Dei iram & condemnationem
 ponit, cuius obnoxij natura, id est, ut ipse interpretatur na-
 tuiuitate sumus. Infantes enim dicit omnes nasci natura
 innocentes, deo charos; & si hinc, in ea, in qua nascun-
 tur innocentia, decedant, uicturos iucunde ac feliciter:
 absq; ulla tristitia de eo, quod supernaturali illa beatitu-
 dine

*Sententiã
 uetus Pela-
 gianorum
 de peccato
 originali
 per Pighiũ
 reuocata.*

DE PECCATO

dine carebunt, imò ait illos Deum ex toto corde, totaq; anima, amatu- ros, laudatu- ros, & de eius erga se benignita- te ac beneficijs gratias acturos.

In hac Pighij sententiã pie Lector, quid quaeso Pelagi- ana impietatis desyderas? Caput enim controuersiaë, que inter Pelagianos, & Ecclesiam Christi fuit, erat tota de tra- duce peccati, An peccatum, iniquitas, uitium, ab Adam in omnem posteritatẽ transeat, eamq; sic inquinet, Deoq; aduersariã constituat, ut ab ea necesse habeant liberari per Christum, etiam infantes, perituri æternum, nisi ab eo regeneratione mundati fuerint: an nihil peccati aut uitij eiuscemodi ab Adam in posteros traducatur. Pelagius

*Verba Ce-
lestij de pec-
cato orig.
lib. 2. ca. 5.*

& discipulus eius Celestius in sententiã Pighij erant. Ce- lestius enim, ut commemorat D. August. lib. contra Pela- gianum & Celest. 2. dicebat. Peccatum nõ nasci cum ho- mine, sed postmodum exerceri ab homine: non esse de- lectum naturæ, sed uoluntatis. Pelagius. quo laudabilis,

*Verba Pe-
lagij.*

uel uituperabiles sumus, id non nobiscum oriri, sed agi à nobis: nosq; ut sine uirtute, ita & sine uitio procreari: eo quod ante actionem propriæ uoluntatis id solum in ho- mine sit, quod Deus condidit. An uero non hæc Pighij & sententiã est, & ratio, cur in ea sententiã esse uelit?

*Eodem lib.
cap. 13.*

Nec enim aliud ubiq; crepat, q̃ proprio peccato nõ posse teneri, qui nullo sit uoluntatis proprio arbitrio. Et quia in recens nato infante nihil insit, quod non Dei opus sit, non posse infantibus quicq; inesse uitij: ne Deus uitij au- thor inscribatur.

*vt Pighij
sententiã
in Pelagio
& Celestio
damnata.*

At propter hanc ipsam & sententiã, & rationem, Pe- lagius cum discipulo suo Celestio, ut perniciosi heretici & gratiæ Christi inimici, ab Ecclesia Christi resecti sunt: & rectissime commota sunt, teste D. Augustino, contra hos nephandi erroris authores, Episcopalia Concilia, Apostolica

Apostolica sedes, uniuersaq; Ecclesia Romana, Roma-
numq; imperium, donec resipiscerent de diaboli laqueis.

Ergo fidei Catholica est, confiteri, transisse in omnes
filios Adam Peccatum originale, regeneratione purgan-
dum: nasci omnes qui ex Adam carnaliter procreantur
cū uitio, immunditie, et iniquitate: que non à regno tantū
Christi, sed etiam à uita uera excludit, & in eternā miserā
detrudit: nephandi uero & hæretici erroris, & dogmatis
pestiferi Pelagianorū (his enim titulis sententiam Pighij
insigniuit Ecclesia Catholica) nasci quidem omnes filios
Adæ exortes regni cœlorum, sed nihil trahere eos uitij
ab Adam: nulla nasci contagione peccati: Christi q; rege-
neratione non redimi infantes de malo ad bonum, sed de
bono ad melius; de incertæ conditionis uita, ad certo fe-
licem.

Pighius uero impietatem Pelagianorum duabus ad-
fectionibus auxit. Vna, cum quæstionem de traduce pec-
cati Celestius & Pelagius rem esse uoluerint quæstionis,
non hæresis, & de quo errare uenia dignum sit, Pighius
sententiam Ecclesiæ de traduce affirmat absurdam, im-
possibilem & in Deū, naturæ authorem, impiam & blas-
phemam esse. Altera, cum Pelagiani de conditione infan-
tium, qui sine regeneratione Christi moriuntur, in medio
reliquerint. (scripsit enim Pelagius sine Baptismo par-
uuli morientes, quo nō eant scio: quo eant, nescio.) Pighi-
us uitā illis addidit naturaliter beatam, hoc est, ea absolu-
tione perfectā, ad quā homo natura sua potest ptingere.

Ita Pighius ultra Pelagianam impietatem contra Ec-
clesiæ doctrinam prouectus est. Nam quod se in speciem
societate dogmatis pestiferi, propter quod Pelagius &
Celestius damnati sunt, adserere conat, confitendo nemi-
nem communi lege ex Adam nasci, nisi uinculo illius pec-

*Statut con-
trouersia
inter Ecclē-
siam & Pe-
lagianos.*

*Vide Cap.
19. ibidem.*

*Ibidem
Cap. 22.*

DE PECCATO

Pighius, ut Pelagiani, uult nihil mali præter exclusionem à regno Dei à peccato Adæ ad genus humanum transisse. cati originis, iræ filium, mortis reum, damnationisq; obnoxium quousq; inde liberetur per mediatoris nostri lesu Christi gratiam: hanc tamen suam ipse confessionem mox euertit, continenter adijciens: se per damnationem hanc intelligere exclusionem à regno cœlestis Hierusalem: sicut & Pelagiani dicebant infantes nisi regeneratos non fieri participes regni Dei, ac propterea tantum baptizari, ut ingredi in regnum Dei possent.

Proinde sicut illi, ita & Pighius id tota sua disputatione contendit, nihil esse in recens natis, quod non sit Dei opus: ideoq; nasci eos absq; uitio, & deo charos: qui nihil non diligit eorum quæ fecit: sicq; in ea innocentia moriantur, uicturos iucunde atq; feliciter: totoq; corde ac tota

Pighius natura conditiones facit, Concupiscentiam ignorantia, infirmitatem, mortem. anima Deum laudaturos. Vimq; concupiscendi aduersus spiritum, boni ignorantiam, & ad persequendum bonum infirmitatem, mortemq; ipsam naturæ tribuit, non peccato: nec quicq; in infantibus peccato Adæ & iræ Dei, in genus hominum inde prouocata acceptū fert, q; quod nascuntur absq; dono illo super naturali, quod Adamo collatum fuit: quo, si pollerent, carnem haberent spiritui morigeram, & expertem mortis.

Multo itaq; minus iræ ac condemnationis Pighius in non renatis per Christum agnoscit, quam agnouerint Pelagius & Celestius: qui licet & ipsi traducem peccati non admitterent: & exclusionem tantum à regno Dei, peccato Adæ acceptam ferrent, tamen, ut dictum, nec fidem Ecclesiæ de peccati propagine, in Deum impiam, & blasphemam blasphemabant: nec beatam conditionem infantibus non regenitis tribuebant: quod utrunque facit Pighius. Eadem igitur, imò grauiore q; Pelagius & Celestius, ut impietate, ita & cōdemnatione Pighius tenetur. Cumque in hac tanta quaestione, in qua
proprie

proprie fides Christiana consistit (Christi enim redemptionem nemo nosse potest, qui nescit ex qua perditione ille redempturus nos aduenerit) ab uniuersa Ecclesia Christi discedit, synceramque eius de uitata natura nostra confessionem impiam in Deum & blasphemam facit, ac pestiferum Pelagij & Celestij dogma, à tota Ecclesia & ipsa quoque Romana sede, cui alioqui Pighius omnia defert, damnatum & anathematizatum, reuocat, & impietate ac blasphemia auget, iudicabis Christiane Lector, quid ei tribuere in cæteris debeas, & quanti facere, quod se Ecclesie definitionem sequi ubique iactat, nos uero ab illa recedere falso criminatur.

Pighius ab uniuersa Ecclesia discedit.

Valebit indubie apud te, Ecclesie, non Augustini tantum sententia, quam hic uir Dei in condemnatione Pelagij & Celestij latam ab Episcopalis Concilijs, à sede Apostolica, & non Romana tantum, sed uniuersa Ecclesia, commemorat, quæ libro secundo contra Pelagium & Celestium de peccato originali sic inquit, descripta est: Quisquis ab illo humanam contendit in qualibet ætate naturam, non indigere medico secundo Adam: quia non est uitata in primo Adam: non in aliqua quaestione in qua dubitari, uel errari salua fide potest: sed in ipsa regula fidei qua Christiani sumus, gratiæ Dei conuincitur inimicus. Sic habet sententia Ecclesie Catholice. Ergo huius iudicio inimicos gratiæ Christi, & ab ipsa fidei regula, qua Christiani sumus, deuius habendus est, quicumque negarit naturam hominum, ita in qualibet ætate uitatam esse, ut nisi per Christum sanari seruarique nemo hominum possit.

Augustinus Cap. 29.

Gratiæ Christi inimicus, qui negat naturam nos uitatam nasci.

Cum itaque pestiferum Pighij dogma à tota Christi Ecclesia pridem damnatum et execratum sit, et dogma ecclesie de peccato originali supra ex scripturis euidentissime demonstratum, esse scilicet illud uitium humanæ nature à uitata et dā

DE PECCATO

nata generatione in genitum, quo homo totus nequā, iniquus, & Deo aduersarius, eoq̄ iustæ & sempiternæ iræ Dei filius nascitur, æterna morte condemnatus: nisi regeneratione Christi ab hac ira liberetur: tum etiā ostensum sit, q̄ futilia sophismata sint, quæ contra hæc Pighius nō tam excogitauit, q̄ à Pelagianis mutuata reuocauit: non est opus ut ad confutationem huius Pighiani & Pelagianī, nefarij cōmenti, aliquid amplius adijciam.

Demonstratio confessionis Ecclesiasticæ de peccato originali.

Demonstratio dogmatis Ecclesiæ clara, euidens, & irrefragabilis extat. Vt Deus unus, ita etiam unus mediator est Dei & hominum, homo Iesus Christus: per hunc itaque solum patet omnibus hominibus, etiam infantibus, reductus ad Deum, reconciliatio & pax cum Deo, translatio è potestate Diaboli, in regnum gratiæ: ante quam perceptam regeneratione in Christo, impij & inimici Deo, & mancipia diaboli sunt, quicunq̄ ex Adam cōmuni lege procreati sunt. Non est enim nomen aliud hominibus datum sub cœlo, q̄ nomen Iesu, in quo oportet nos saluos fieri: hic solus seruat suos à peccatis: Ergo extra Christum quicunq̄ homines sunt, ut sunt omnes nondum in eo renati, etiam infantes, perditī sunt: & perditī peccatis: n̄ sc̄ quia non à se perpetratis, indubie innatis: quibus concepti scilicet & in utero matris formati, sicq̄ contaminati sunt: ut nemo eorum à sorde propria mundus sit: ne quidem infans, cuius uita est unius diei super terram. Et quia extra Christum hominibus nulla uita, sed ira Dei, & pœna, peccatorum ultio, mors sempiterna parata est: nec uiuere uere, nedum uiuere iucunde & feliciter possunt infantes per Christum non regenerati. In Christo enim, non extra Christum uiuificantur omnes: ut etiā in Adam omnes mortui sunt. Et qui nō manducauerint carnē & biberint sanguinem filij hominis, quod renatis

natis tantum conceditur, non habent uitam in se. Hanc Demonstrationem legis apud D. Augustinum in omnibus quidem libris quos cōtra Pelagianos scripsit, copiose et dexterrime explicatā: singulari tamen copia testimoniorum scripturæ exhibuit eam lib. de peccat. merit. & remiss. à cap. 21. usq; ad cap. 29.

Hanc Ecclesiæ fidem omnes catholici patres præclare confessi sunt, ut supra ostendimus. Agnoscunt enim den^{Innasci uitium et patres confitentur.} te serpentis totum genus hominum uulneratum, infuso peccati ueneno: ut nemo à peccato mundus, nemo à uita Dei non alienus nascatur: contractam fatentur contagione obnoxie generationis iniquitatem & malitiam, collusionem uitiorum, contagium terrenæ corruptelæ.

Idem confitetur tota Ecclesia, etiam sacramentis suis: quæ & infantes baptizat, & baptizat in remissionem peccatorum ueram: eorum scilicet, quibus illi pro prijs detinentur: in quibus concepti sunt & forti in utero matris suæ: nec tantum ideo, ut regni Christi, id est, felicitatis supernaturalis participes fiant: à qua tamen nemo excluditur, nisi super quem manet ira Dei in finem, & est uitæ ueræ exors. Recte itaq; ut inimici gratiæ Christi, & negatores redemptionis Christi iudicati sunt patres Pighij, Pelagiani, et in illis ipse quoq; Pighius; ppter ea quod nasci homines sine propria iniquitate affirmare ausi, eo negarunt dominum, cōmunem & unicum omnium hominum ad Deum mediatorem, & peccati expiatorem, esse & infantium Iesum, hoc est, à peccatis seruatorem, quæ illi nimirum innata habent, non perpetrata. Sed uideamus quibus scripturis & rationibus Pighius restituere pestiferum Pelagij & Celestij dogma laboret. Scripturas has adducit.

Primum, locum Pauli ad Rom. 5. quo ipse tamen ista

DE PECCATO

Pelagiana impietas evidentissime confutatur. Per unum enim hominem ait Apostolus peccatum in mundum ingressum esse, & per peccatum mortem; & sic in omnes homines mortem peruasisse; in quo omnes peccauerunt. Item, ex unius delicto multos mortuos esse. Item, iudicium ex uno in condemnationem progressum multorum. Et rursus, unius delicto mortem regnasse per unum. Et iterum, malum per unius delictum in omnes homines in condemnationem inuasisse. Item, per unius inobedientiam multos peccatores constitutos esse. In his uerbis, inquit Pighius, Apostolum perpetuo et constantissime uni peccato unius Adæ ferre acceptum mortis regnum & damnationis, sub quo omnes conclusi sumus. Sed hoc affirmat tantum Pighius, & affirmat contra uniuersam Christi Ecclesiam; nec ullo probat argumento.

Explicatur locus
Ro. 5. per
unius peccatum.

Ait quidem Apostolus, per unum hominem peccatum ingressum esse: sed non ait in unum Adam, sed in mundum; hoc est, in omnes homines, qui in hunc mundum nascuntur. Et peccatum dicit, non tantum reatum peccati. Ita cum dixisset per eiusdem unius hominis peccatum, mortem inuasisse in omnes homines, adiecit, in quo uno, scilicet Adam, omnes peccauerunt; hoc est, uitiam ab eius peccato naturam traxerunt. nam poenam dare peccati, non recte dicitur peccare. Ita cum ait, unius Adæ delicto multos mortuos, & unius iudicio multos damnatos esse, id, quia sub iusto & clementi Deo nemo alienum peccatum luit, ipse peccati purus, inde factum intelligit, quod eodem Adæ delicto omnes infecti, eiusque contagione nascuntur contaminati. Concludens enim hæc Apostolus subiecit. Quemadmodum per unius hominis inobedientiam multi peccatores constituti sumus: sic etiam per obedientiam unius iusti constituentur multi. At non recte dicimur peccatores constituti, quia rei sumus alieni pec-

cati, ipsi uero absq̄ peccato: quo Pighius interpretamen-
to, eludere hanc Apostoli sententiam conatur: sed quia
in peccato ipsi quoq̄ sumus, Christus, ut hostia pro pec-
catis, solita scripturę metonymia peccatum dicitur: at pro-
ferat Pighius unum scripturę locum, in quo peccatores
dicantur, qui sunt omnino ipsi absq̄ peccato: & detinen-
tur tantum obnoxij pœna propter peccatum alienum.

Et qua Dialectica ualet illa cōsequentiā: Ab unius de-
licto peccatum, mors & condemnatio in omnes homines
inuasit, ergo nihil peccati in ipsis hominib, innascitur, in
quos peccatum, mors, & cōdemnatio peruasisse dicitur.
sed tantum ob unius illius peccatum, mortem, & cōdem-
nationem, peccatores sunt, moriuntur, et condemnantur.
Sic uero est Pighij hic enthymema, Certe si ualet ea cōse-
quutio, ualet & ista, Vnius Christi iustitia, uita, felicitate
iusti sunt, uiuunt, & felices sunt, omnes qui Christo insiti
sunt, ergo ita per Christi iustitiam, uitam & felicitatem,
felices sunt: ut nullam prorsus ipsi in se iustitiam, uitam,
& felicitatem habeant.

Sed quid opus uerbis est? Paulus hoc eodem capite
prædicat, Christum pro nobis, cum peccatores impij, & Pighius ui-
inimici Dei, atq̄ hinc morti sempiternę addicti eramus, tam & sa-
mortuum: suaq̄ morte nos in gratiam Dei & uitam resti-
tuisse: hoc si non etiam ad infantes pertinet: nec pertinet
ad eos Christus, & non est ille etiam infantum Iesus. Vi-
des pie Lector, ut Pighius crucem, ut precium mortis
Christi, & uim resurrectionis eius, totamq̄ humani gene-
ris factam per Christū redemptionem, quod ad infantes
attinet, & ipsam hominum naturam, euacuet & frustra-
neam faciat: cū nihil prorsus mali à peccato Adæ in infan-
tes, qui priusq̄ legis cognitionem percipiāt, moriuntur,
transire agnoscat: præter solam carentiam doni superna-
turalis:

lutem in-
fantib. tri-
buit sine
Christo. er-
go non ad-
mittit, ut
sit etiam
infantiura
Iesus.

DE PECCATO

*Pol. 20. Di-
spuatio=
nis sue* naturalis; sine quo tamen iucunde & feliciter uiuere, amare Deum toto corde, & summa cum lætitiâ Deum celebra- re poterunt in sempiternum. Quod ipsum tamen do- num ut extenuet, scribit non admodum uerisimile esse, tantas, tanq̃ multas in se cōtinuisse uirtutes: quantas nos prædicamus cum sanctis Patribus; cum Adam tentatio- ni tam leuiculæ ita facile cesserit.

*Ezech. 19.
Ieremie. 21* Altera scriptura quam Pighius pro reuocanda Pela- giana impietate adducit, est locus ille Ezechielis & Hie- remiæ, neminem sub iusto Deo alieno peccato premit- quemlibet sua, uel iustitia uicturum, uel iniquitate mori- turū. Sed Pighius, non nos, ut supra ostendimus, in hunc locum impingit. Nos enim unumquenq̃ propter suam ipsius prauitatem: si non propria iudicatione & uolunta- te, contagione tamen uitiatę generationis contractam, cō- demnationi subiicimus. Pighius autem dicit infantes re- gno Christi excludi, ob nullum suum, sed tantum ob pec- catum primī Adam. Non nos igitur, sed Pighius, aliena, non propria iniquitate damnari infantes affirmat: & stu- pore dicit eorum dentes, qui labriscam ipsi non degu- starunt.

*Pighius in
sanctibus in
nocētibus
alienā ini-
quitatem
imponit.*

*Argumen-
tum Pighij
Infantes
nōrenati
non nu-
merantur
inter con-
demnan-
dos Math.
25. Ergo
nō condem-
nantur.* Contra condemnationem infantium non regenerato- rum affert istud. Dominum, cum de extremo iudicio uer- ba faceret, non numerasse infantes inter eos, quos se con- demnaturū ad Gehennam cum diabolo & angelis eius prædixit. Sed eodem argumento, si admitti debeat, con- cludetur, infantes nec admittendos in regnum Dei, etiã baptizatos, nam nec hos dominus inter eos numerauit, quos prædixit se ad hæreditatem regni sui uocaturū. Ta- les uero facit Pighius demonstrationes. Sic enim est & quod ex altero loco colligit, Quo loco lignum ceciderit, ibi manet: ergo infantes post hanc uitam in statu sunt: in quo acquiescunt. Ratio

Rationes uero cur infantes dicat ob Adæ tantum peccatum regno Dei excludi, nullas: de eo autem, quod nullum eis innascatur uitium, affert eas, quas dissoluimus. Infantes, quia nec cognitione legis, nec facultate liberi arbitrii ad obediendum legi præditi sunt, non posse lege teneri: & concupiscentiam ut opus Dei & naturæ non posse esse uitiosam.

Nos autem ostendimus infantes, quamuis nullo rationis uel liberi arbitrii adhuc usu ualeant, tamen, quia natura sunt Deo & legi eius rebelles: quales esse eos, non solum scriptura clare docet, sed oculis cottidie conspiciuntur: etiam natura, teneri peccati, & esse filios iræ. Nec est à natura & authore naturæ Deo, quod caro concupiscit aduersus spiritum, quatenus id iusta peccati pœna est: sed à uitio damnatæ generationis.

In hac, inquit D. Augustinus, quæstione ubi quæritur, non cui rei creator, sed cui saluator sit necessarius, non intuendum est quid boni sit in procreatione naturæ, sed quid in peccato mali: quo certum est uitiatam esse naturam. Simul autem utrumque propagatur, & natura, & naturæ uitium, quorum unum est bonum & alterum malum. Illud de conditoris largitate sumitur: hoc de originis dænatione attrahitur. Illi causa bona uoluntas Dei summi: huic mala uoluntas hominis primi. Illud indicat Deum creaturæ institutorem: hoc indicat Deum inobedientiæ punitorem. Denique idem ipse Christus propter illud creandum factor est hominis: propter hoc sanandum factus est homo. Hæc ille.

Porro cur Pighius infantes, nulla nec dæni, nec sensus pœna affici uelit, qui hinc, in ea, quæ ipse eis tribuit, innocentia decedunt, affert paralogismos: in quibus suo more sumit, quod ei ante probandum erat. Nullum, inquit,

Augu. quid naturæ, qd uitij in homine.

Simul propagatur natura & uitium.

Deus inobedientiæ

Adæ in posteris punitor.

Argu. Pigh. cur renati paruuli, nec sensus nec dæni pœnam expectent.

habent infantes in corporibus peccatum: non est igitur consentaneum ut aliqua afficiantur pœna corporis; item, Voluntatem iudicio Dei repugnantem, cum hic non habuerint, illic habere non possunt, nullam igitur sentient pœnam damni; de qua cum tristarentur, repugnant iudicio Dei, & haberent uoluntatem inordinatam.

At scripturæ testant, & omnis Ecclesia semper id credit & confessa est, infantes ex Adam nasci corpore & anima uitiatis, Deoq; rebellibus, quia inimici Deo, donec per Christum reconcilientur. Digni igitur sunt, ut etiã condē nationi subiaceant corpore & anima, dum per Christum hac pœna liberent; qui non uenit medicus sanis, sed egrotis: nō seruator saluis, sed perditis, uenit, n. quærere et saluum facere, quod perierat.

*Argu. Pig.
nō requiri-
tur pœnitē-
tia peccati
origina. er-
go nulla id
pœna ma-
net.*

Sed uide quã alterã rationē adferat, Ecclesia, inquit, nullã requirit à baptizandis de peccato originali pœnitētiã, nec interiorē, nec exteriorē: ergo nulla quoq; illud pœna manet in futuro. Quis enim, ad hęc, exhortetur alium, ut de eo, qd non cōmisit, nec ut cōmitteret ullã causam dedat, pœniteat? Cernis quo euadat humana ratio, cum uerbo Dei soluta, suis permittit cogitationibus. Non exigit ergo à Baptizandis pœnitētia uitiatę naturę? Ad quid igitur poscitur ab eis, ut renuncient Diabolo, & operibus eius, Quare requiritur ab eis, ut expoliationē ueteris Adæ, in Baptismate dono Christi collatam, et fide susceptam, per omnē uitã suã, psequant? Vel possunt mortificadę carni suę et expurgadę uetustati prioris generationis incubere homines, ut nō pœniteat eos huius peruersitatis, & uetustatis, quę in carne est? Vel erat cōgaudentis suo malo, & gratulantis Dei in se operi uox illa? Miser ego homo, quis me liberabit à corpore mortis huius.

Sed urgebit forsan Pighius definitionē pœnitētię, qd
sit do

fit dolor de malo præterito, propria uoluntate admissio. *Malū orig-*
 Sed nec sic nō euanescet argumentū eius. Innovationi n. *Pœnitēdi,*
 suę ad iustitiã, ut ea perficiat, toto corde omnis Christia- *et dolendū*
 nus studere debet. dolendū igit̃ ei est de uetustate peccati
 adhuc inherente. At quare dolendū, nisi quia ea Deo dis-
 splicet, & à Deo alienat: Recte igitur nos colligimus. San-
 cti grauari corpore mortis, natura malo originis uitata,
 qa Deo rebeli, sentiunt se miseros esse, dolētq; ob id plu-
 rimū, ergo nisi hoc malo per Christum liberentur, semper
 miseri, & in pœna, cum sensus, tum damni manebunt.

Authoritates patrum pro hac noua & Pelagianam sus-
 perante impietate, infantes, ut sine uitio nasci, ita etiã nō
 renatos, tamen uicturos nō solū absq; ulla pœna, sed etiã
 foeliciter in summa dilectione & laude Dei, quia non ha-
 bet, nullas adducit. Qua cœpit tamē confidentia, conatur
 Augustinum facere sui, & Pelagianū dogmatis astipula-
 torem, de eo, quod originis peccatum nihil aliud sit, quã
 reatus peccati primī hominis, & non aliquod uitium,
 quod in ipsis inhæreat infantibus: cum nemo sit ex uni-
 uersa antiquitate, qui pestiferū hoc dogma, nihil nasci ho-
 minibus peccati et uitij, accuratius, ac copiosius oppugna-
 rit, tot libris contra hanc hēresim scriptis. Quod cum dis-
 simulare non posset Pighius, calumnatur uirum Dei ar-
 gumento illo Pelagianorum, indignum esse iustitiã Dei,
 condemnare eos, qui nullum proprium peccatum ha-
 bent, huc quidem depulsum esse, ut innasci hominibus
 peccatum dixerit: uerum ante istam pugnam Pelagianorū
 exortam, ac etiã postea, quoties argumentis Pela-
 gianorum non urgeretur, sensisse homines uno unius
 Adæ peccato, & nullo proprio nasci obnoxios.

Sed uideamus ex quibus uerbis fucum istum concina-
 re instituerit. Scribit D. Augustinus libro de duabus

animabus contra Manichæos, Peccatum esse non posse sine uoluntate. Dicere peccati reum teneri quenquam, quia non fecerit, quod facere non potuit, summæ iniquitatis et insanix est. Et lib. Retractationum. 1. Infantes non proprietate uoluntatis, sed origine teneri reos: Et peccatum, cum Adam uoluntate sua peccasset, in mundum intrasse. Item, paruulos teneri reos ex eius origine, qui non fecit quod facere potuit. diuinum scilicet seruare mādum, & uoluntate sua peccauit, qui libero, & ad faciendum, & non faciendum motu animi non carebat, eique ab opere malo abstinendi summa potestas erat.

Ex his locis infert Pighius. Vides, inquit, in his omnibus quod illud originis peccatum dicat. Non equidem uim illam concupiscibilem carnis, quam naturaliter secum trahit, unusquisque nascentium, sed illud unum uerius peccatum Adæ, quod ille libera uoluntate commisit: & cuius reatu constringuntur omnes eius filij. Hæc Pighius.

At nos in his Augustini uerbis nihil amplius uideamus quàm quod ipse in illis & uidit, & dicere se uoluisse testatur: cumq; nemo sententiæ eius magis idoneus interpretis aut fidelis or testis esse poterit, quàm ipse, eius interpretationi standum est. Disputationem susceperat contra Manichæos, qui insanissimo errore introducebant duo animarum genera, unum bonum, de ipsa Dei substantia, in quo nihil possit esse mali desumptum: alterum malum, quod nulla prorsus ex parte ad Deum pertineat, & in quo nihil possit boni inesse. Adhuc itaq; errorem reuincendum hæc duo ponebat exiomata. Peccatum non nisi uoluntatis esse: Uoluntatem uero non esse nisi ubi sit libertas, quod uideatur, & malum nolendi, & bonum uolendi. Et hinc concludebat neutrum genus anima-

rum.

August. de
duabus ani-
mabus con-
tra Mani-
chæos cap:
20. 11. 12.

rum poni posse. Certum enim esse homines peccare, & quosdam propter peccatum damnari, qui autem peccāt, peccare anima, iam peccatum neutri animarū generi quod ponebāt Manichæi, tribui posse: nō bono, quia fingeret illud esse de substantia Dei: non etiam malo, quia illi aut uoluntas deesset, & ideo etiam peccatum, sicque iam malum non esset: aut certe uoluntas adesset, & iam huic generi aliquid boni inesset, ipsa scilicet uoluntas: eoque penitus malū nō esset. Huius itaq; argumenti solū occasio ne, non proposito, quid peccatum sit, explicandi, Sanctus Episcopus definitiones illas peccati & uoluntatis proposuit: ex communiq; hominū sensu illa sumpsit, Peccatū nō esse sine uoluntate: et, Voluntatem non sine libertate.

¶ Pelagianī autem, hoc, & non sine calumniā pro se arripuerant, & ex eo sophistica sua conuincere uolebant, Peccatum paruulis nec Augustini sententia tribui posse: eo quod illi propriæ uoluntatis arbitrio careāt. His itaq; deprauatoribus suorum uerborum occurrens uir Dei lib. primo Retractationum, testatur, se illud, quod dixerat, peccatum non esse nisi uoluntatis, dixisse, non de eo peccato, quod etiā est pœna peccati: sed de peccato actuali, quod uocant. Et id uere quidem, nam de eo peccato, argumentum duxerat, quod accidere cottidie hominibus notum est. Sed ut ostenderet illud ipsum dictum suum, Peccatum non esse sine uoluntate, defendi posse, salua etiam confessione peccati originalis, commemorat illa in Retractationibus. Peccatum infantium, etiam si sit absq; ipsorum uoluntate, tractum tamen esse ex uoluntate primorum parentum: adeoq; nec ipsum esse sine uoluntate, si non in opere, tamen in origine.

Adiicit autem eodem loco, posse etiam putari falsam esse istam sententiam, qua dixerat, nusquam nisi in uo-

DE PECCATO

luntate esse peccatum. Apostolum enim dixisse. Si autem quod nolo, hoc facio, iam ego non operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Et hinc de concupiscentia subiicit, quæ licet non dicatur ita peccatum, quod propria uoluntate committatur, tamen quia eiusmodi malū est, cui donec sanetur, omnis fidelis, qui bene proficit, studiosissime reluctatur, euincit alibi hoc ipso argumento, ut supra commemorauimus, hanc concupiscentiam, uere peccatum, & damnabile malum esse: nec enim nisi damnabili malo reluctantur fideles bono spiritu. Hanc & in præsentis loco uitium naturæ: & uitium contra naturam, & uitium, quo natura filij iræ sumus uocat, Perlege caput totum.

Quod ergo hoc ipso loco Pelagianis, rogantibus cur catholici peccatū dicerent paruulorū, quorum uoluntatem nō tenerent ream, respondit, paruulos non proprietate uoluntatis, sed origine reos teneri, non ita intellexit, ut Pighius, paruulos ob solum, quod in Adam fuit, & non etiam in ipsis sit peccatum reos teneri: sed quod in paruulis peccatum est, non ipsorum, sed uoluntate Adæ admissum atque contractum esse. Nam ubique hoc clare D. Augustinus docet, totam hominis naturam in Adam, qui propria uoluntate peccauit, sic esse uitiatam, ut hoc uitium originaliter transeat in omnes ab Adam carnaliter propagatos: atque de hac ipsa peccati, non reatus tantum, propagatione testatur Ecclesiam omne certamen, contra Pelagianos suscepisse: & propter negatum hunc transitum illos damnasse. Proinde hæc consequentia apud D. Augustinum nulla est. Infantes sunt originaliter peccatores, aut tenentur rei origine: ergo nō proprio peccato, uitio & iniquitate. Etenim cum hoc loco posuisset, paruulos, non proprietate uoluntatis, sed
origi-

origine reos teneri, continenter subiecit. Omnis enim homo terrenus, quid est origine nisi Adam? Porro autem Adam habebat utique uoluntatem, qua uoluntate, cum peccaret, peccatum per eum transiuit in mundum.

Et in Epistola ad Hilarium quam Pighius citat, in qua locum illum Pauli ad Roma, diligenter pertractauit, ut per unum hominem peccatum, mors & condemnatio in mundum transijt, sic inter cetera ait. Sicut ille homo delicto suo uitiauit posteritatem suam: sic iste Deus homo iustitia sua saluauit haereditatem suam. Ille trañciendo carnis immunditiam, quod non poterat impius diabolus: ille donando spiritus gratiam, quod non poterat Abel iustus. Vitiauit, inquit, primus homo suam posteritatem: immunditiam in posteros traiecit. nihil autem uitiatum & immundum in homine, quod non displiceat Deo, qui finxit hominem ad imaginem suam, rectum & mundum. Christo itaque opus omnibus est, etiam infantibus & seruatore, atq; repurgatore ab iniquitate. Dedit enim se pro nobis, inquit, Paulus, ut liberaret ac mundaret nos ab omni iniquitate.

Adā tradiecit immunditiam in posteros.

2. Tit. 2.

Sed indignum est hac de re tantum uerborum prodigere, cum Diuus Augustinus in suis contra Pelagianos libris nusquam non hoc copiosissime doceat, & accuratissime urgeat, eos, qui negent uitium & peccatum ab Adam in posteros eius transfusum, & innatam concupiscentiam esse uitium, quo uita & regno Dei excluduntur, quicumque eo uitio non per Christum liberantur: esse inimicos gratiae Christi & redemptioni paruulorum: negare dominum & paruulorum esse Iesum, id est, seruatorem à peccatis: facere Baptisma, quo &

infantes in ueram peccatorum remissionem, & ueteris Adam expoliationem Baptizantur, ludibrium; negare sanguinem Christi, etiam pro infantibus in remissionem peccatorum fufum: negare Christum, agnum dei tollere peccata mundi, qui infantium non tollit. Et hæc uir Dei non ex se, non adactus ratiunculis Pelagianorum, ut Pighius calumniatur, non præter Scripturæ atque Ecclesiasticæ definitionis auctoritatem sed ex ipsis scripturis Dei, atque germana Ecclesiæ traditione doctus & inductus, tradidit, iudicauit, docuit, atq; defendit: ut ab hac sententia sine manifesta impietate discedere non potuerit.

Cui nec illud uitio uerti iure potest, de quo nouam ei Pighius calumniam in conclusione suæ disputationis adfert, quod uisum ei est, non improbabiliter dici, parentum peccatis paruulos obligari, nõ solum primorum hominum, sed etiam suorum, de quibus ipsi nati sunt. Scripturam enim Dei eo sequitur, claram & euidentem, qua Deus testatus est, se iniquitatem eorum, qui se odio habent, & suas leges contemnunt, puniturum in filiis, in tertiam, & quartam generationem. At iudice Deo nemo alienæ iniquitatis, ipse iniquitate liber, pœnas persoluit, ut apud Ezechielem Dominus ipse testatur. Probabile ergo est, huiusmodi filios, in quibus Deus patrum impietatem punit, non primorum tantum, sed proximorum etiam uitia contagio condemnatæ originis contrahere.

Quanquam cum ex uitio à primis parentibus ingenito, sint natura de perdita massa, & filij iræ, eoque digni etiam gehennæ supplicij, nemo illos indignos iudicauerit, in quibus Deus & præsentis uitæ pœnis declarat, quæ inuisam habeat, etiam proximorum parentum peruersitatem, declarat, Tamen multo magis consentaneum est scripturæ,

ra,

*Enchiridion
cap. 45.*

*AN etiã
proximo-
rum parentum
uitia con-
trahantur
à paruulis.*

ra, cum tam diserte Deus testetur, & iuret, se iudice unum quemque suam portare iniquitatem, in eos impiorum filios, in quibus Deus parentum impietatem poenis persequitur, paternam etiam impietatem generationis contagio propagari, ne queri possint denies sibi stupere, propter uiam commensam à parentibus, ipsis non degustatam. Diuus Thomas quidem iudicat hanc propagationem uitiorum, quæ in proximis parentibus sunt, esse impossibilem: & adfert hanc rationem, hominem generare sibi idem in specie, non secundum indiuiduum, ac ideo, quæ præcise singulorum hominum, & non communis naturæ sunt, ea non traduci à parentibus in filios: ut nemo grammaticus grammaticum gignit.

Verum quid homo in homine generando traducat, multo certius ex diuinis scripturis, quam humana ratione discitur. non enim iudicia solum, uerum etiam opera Dei nobis inscrutabilia sunt. Scriptura uero testatur Deum, & punire parentes in filiis, & neminem innoxium filium dare poenas iniquitatis paternæ, si non & ipse particeps sit iniquitatis. Et uidemus non corporis tantum: sed & animæ uitia à parentibus in filios transfundi: de Fol. 74 quo supra diximus. Quando ergo homo sua uitia cum mentis, tum corporis, filiis suis non ingenerat, id misericordiae Domini: quando ingenerat: id iusto eius iudicio tribuendum est. Nec enim est iniquitas apud Deum: & sunt miserationes eius super omnia opera eius.

Neceadem ratio est artium, & uirtutum, quæ studio iam aliquo perfectæ sunt, quas parentes transferre in filios generando non possunt: alia, facultatum & affectionum, cum animi, tum corporis, quas & Philosophi naturæ adscribunt: & transire in filios cernimus. In scrij turis passim legimus, Deum, & impijs maledictio-

*Inchoatæ
uirtutes et
uitia natu-
ræ.*

DE PECCATO

nem, & pijs hominibus benedictionem in filios eorum, & minatum esse, & re ipsa præstitisse, at cum Deus neminem puniat innoxium, necesse est, ut bonis boni, malis mali liberi nascantur: paternis cum uitijs, tum uirtutibus aliquo modo generatione in liberos transeuntibus.

*Sancti sua
& patrum
peccata cõ
fitentur.
Psal. 127.*

Hinc certe est quod sancti, et patrum suorum peccata, cõfitentur: & boni filij, fructus uetris predicant. Ecce filij, canit Psalmus, dant ceu hereditas à domino, & ceu merces, fructus uetris: Velut sagitte in manu robusti sunt, quas quo uelit eiaculet: ita, sunt filij adulescentes in manu Dei, ut emittat eos, ad que ipse destinari bona opera. At ista hereditas, hæc merces, pijs sanctisque cultoribus Dei promissa est. Ita in execratione Antichristi, rogant sancti à Deo, ut sint filij illius pupilli: uagando uagent, et medicent, nemo misereatur pupillis eius &c. Quam poenam Ecclesia nõ potest iuste petere nisi eam meritis. At quid per se mereri possunt pupilli infantes: iam Deo iudice, nulla nisi quæ in peccato est, anima moritur & affligitur. Trahunt ergo paruuli communi illa lege Dei, Viciscar iniquitatem patrum in tertiam & quartam generationem, peccata, etiam proximorum parentum: nam sunt Deo, ut supra dixi, & uitia poenæ peccatorum.

Psal. 109

*1. Para. 10
Rex Re-
chabea &
paternæ
& sue ip-
sius iniqui-
tatis poe-
nas dedit.*

De Rechabeam rege, cum nollet audire seniores Israelis, moderando tributa paterna: & suo male consulto, duroque responso, decem tribus à se alienaret, testatur scriptura. Et non audiuit rex populum, quia erat auersio à Domino, ut perficeret uerbum suum, quod Dominus loquutus fuerat per Achian Schilonitem ad Ierobeam, filium Nebat, hoc est, ut auferret, sicut per eum prophetam Ierobeam prædixerat, decem tribus à domo Dauid, & traderet Ierobeam. Hacuero diruptione regni, persecutus est Deus impietatem Salomonis

monis in filio eius Rechabeam, sed eo non innoxio: deditque hic paternæ quidem, sed simul etiam suæ ipsius iniquitatis & stultitiæ pœnas: auersus à bonis & æquis consilijs de remittendis tributis. Ita consentaneum est, omnes eos, qui pœnas persolunt iniquitatis paternæ, etiam suam propriam habere iniquitatem, qua illas pœnas merentur, quibus Deus & patrum, & ipsorum, peccata puniat.

Si itaque ij paruuli adhuc sunt, ut propriæ uoluntatis habere peccata non queant, quid aliud ex his consequat, apud eos, qui ex scripturis Dei iudicia & opera, magis quàm ex sua ipsorum ratione cognoscere student, quàm istiusmodi filios trahere contagio damnatæ generationis uitia paterna? Nemo itaque qui scripturas potius, quàm humanas cogitationes sequi didicerit, iudicabit absurdissimum & euidenter falsum, ut Pighius sanctissimo & uere orthodoxo Patri conuiciatur: nec etiam impossibile, ut Diuus Thomas Aquinas scripsit, sentire, infantes etiam proximorum parentum peccata contagione uitiatæ generationis attrahere.

Ex loco enim Ezechielis, ut supra dictum, nihil aliud concluditur, quàm nemini, qui ipse pie & iuste uiuat, nocituram impietatem & iniustitiam maiorū. Nihil illic dicitur de peccatorum traductione, quæ iusto Dei iudicio à parentibus in filios transeunt. Jam solius Adæ peccato naturam uitiatam esse, & non singulorum quoque impietate uitari, Thomas sumit, sed non ex scripturis, nec certa aliqua ratione demonstratum. Deinde, ut dictum, alterius rationis est, habitus actione paratus, qui transferri in filios non potest: aliud, affectio uitiosa, uel inchoata uirtus; quam subinde ingenerari filijs uideamus.

DE PECCATO

Sed Pighius, tanquam uehementer absurdum hic prætere-
 terea subiicit. Si uera sit D. Augustini sententia de pro-
 pagatione peccatorum, quæ insunt in quibuslibet paren-
 tibus, miserrimam fore conditionem paruulorum, absq[ue]
 gratia regenerationis decedentiũ: ut quos tam innume-
 rabiliũ tot parentũ suorũ supplicia luere oporteat: Nos
 uero, ut diximus, hæc Dei, & opera & iudicia arcana ex
 scripturis admirari, & iusta prædicare, non q̄ stultiore, hoc
 etiam superbiore ratione nostra suggillare didicimus. Se-
 quimur scripturam. uerbo Dei credimus; indeq[ue] confite-
 mur, Deum, iniquitatem quorumlibet patrũ impiorum
 uindicare in filijs eorum, in tertiam & quartam genera-
 tionem: & iustitiam quorumlibet patrum piorum, bene-
 ficijs suis prosequi in mille generationes. Cumq[ue] in filijs,
 inquit, nos infantes hic non excludimus: in quibus etiam
 uidemus utranque clarissime præstari, & maledictionem
 patrum & benedictionem. At nouimus neminem, qui
 ipse iniquitatis purus sit, puniri à Deo propter iniquita-
 tem alienam. Hinc ergo uero simile & probabile nobis
 fit, paruulos & suorum, ex quibus ipsi geniti sunt, paren-
 tum uitia contrahere.

Ex eo autem quam misera cuiusq[ue] uel non misera con-
 ditio sit, iudicio Domini relinquimus; hoc scire contenti,
 non esse iniquitatem apud Deum: & iudicia eius nobis
 inscrutabilia. Amaleckitæ, quos Saul funditus delere
 iussus est, & ita ulcisci in illis, quod maiores in filios Israel
 cum ex Eegypto egrederentur, peccauerant, quod attinet
 ad externam pœnam, deterioris uidentur conditionis
 fuisse, quam ij, qui primi Israelem impune adflixerunt: ta-
 men non sine suo merito, eius ipsius sceleris maiorum
 suorum, post tot secula pœnas exoluèrunt. Eadem con-
 ditione fuisse uidentur Iherosolymitæ, super quos uenit
 omnis

1. Sam. 15

Math. 23

omnis sanguis iustus, effusus ab Abel usque ad Zachariam filium Barachiae. Ad hec uero, quid aliud dicat pius animus, quam iudicia tua, o Deus abyssus multa, & o altitudo immensae sapientiae & scientiae tuae, quam inscrutabilia sunt iudicia tua.

Ex his liquet igitur Pighium, illud D. Augustino nulla ratione uitio dedisse, quod in hanc sententiam inclinauit, paruulos non Adae tantum, sed etiam suorum parentum uitia damnata generatione contrahere, nec ullum attulisse argumentum, quo ea absurda & euidenter falsa conuinceretur, ut nec Thomas quicquam attulit, cur uideri debeat impossibilis.

Quod uero hic sanctus Episcopus credidit, docuit, & contra Pelagianos defendit, omnes qui ex Adam carnaliter nascuntur trahere naturam uitiatam, & ita uitiatam, ut in aeterna miseria & condemnatione futuri sint, quoscumque homines Christus Dominus non restituerit, id non ad actum sophismatis Pelagianorum, ex se ipso commentum esse: sed ex manifestis scripturis & perpetua Ecclesiae doctrina didicisse, tam clare, & euidenter, in libris contra Pelagianos ipse demonstrauit: ut nulla profecto alia, & contra Pighianas blasphemias, opus confutatione sit, quam lectione librorum, quos hic ad regnum Dei doctilissimus Episcopus, Ecclesiae aduersus Pelagianos scriptos reliquit.

Attamen quia non omnibus horum copia librorum est: nec Pighius eundem per omnia, quem Pelagiani, ordinem, idemque schema obseruauit, adserendo idem licet dogma: uisum est uel circa hanc quaestionem ostendere, quanta confidentia, quam futilia, quamque nulla uerisimilitudine suffulta commenta Pighius proferat, quam parum denique in his non scripturarum modo, cuius ubique paruum

Vnde cognoscere liceat, quam inani & superba & irreligiosa confidentia sit Pighius.

rationem habent, sed nec consentientis Ecclesiae, concinentium aquilarum, suaeque etiam Roma, sedi, ubi illa recte sentit, authoritati deferat. ut lectores simpliciores non commoueantur, cum tanta sibi sumpta, non delata authoritate, tanta seueritate, tanto supercilio, non infra omnia contemnit, obscura, perplexa, absurda, se cum pugnantia, improbabilia, somniata, impia & blasphema facit: sua autem omnia iactat esse luce meridiana clariora, euidentia, explicata, rationi consona, inter se consentanea, conclusa, demonstrata, & nihil quam ipsius Ecclesiae Christi indubitata dogmata, quae sola Deo suam gloriam adferant. Fundamentum alioqui est religionis nostrae in hac questione, eo quod nemo nosse ualeat, ad quid nobis secundus Adam uenerit, quid factus sit, quid conferat, qui non agnoscit, quam pestem, perniciem, perditionem attulerit primus Adam. Quamobrem & ad sequentia plurimum conferet huius loci paulo fusior, ac diligentior explicatio. Finem itaque huic disputationi hic imponam.

Epilogus.

Satis enim ex his, quae in huius loci tractatione explicauimus, demonstratum, defensumque est. Peccatum originis, & uitium esse: & uitium, quo tota hominis natura, & cunctae eius uires uitiatæ sunt: ipseque homo natura impius & inimicus Dei nascitur: ut donec reatu huius uitij per Christum, qui solus gratiae patris, uitaeque restituit omnem hominem, liberetur, filius irae sit & gehennae: etiam si infans sit, cuius uita est unius diei super terram: & donec ab eo uitio penitus per eundem sanetur, immutatis in caelestem conditionem, carne hac, & sanguine hoc, ob id ipsum uitium, miser, & a regni Dei perfruitione extorris maneat.

Satis & illa explicata sunt, nec inesse quicquam in isto
catho

catholicæ fidei dogmate, unde Deo peccati aliquid adscribatur: qui hominem natura rectum, & purum condidit: & non nisi iusto iudicio huic condemnationi, ut & ex illo nascentur uitiosi omnes homines, subiecit: nec id infantes culpa huius uitij exitiali liberare, quod ignorantibus legem Dei, & nihil ad id conferentibus, malum hoc innascitur: quandoquidem uerbo Dei constat, & necessitatis & ignorantia delicta iure impunitari.

Ita nec illud iam obscurum esse potest, quid de ea adiectione sentiendum sit, quam admodum calumniose, ut omnia, adnexuit in conclusione suæ disputationis. Auferre nos, nostra tam absurda, & improbabili sententia, humanæ naturæ omnem bene agendi facultatem, conatum, possibilitatem, quamuis adiutæ diuina gratia: ut quam imaginemur, & doceamus, totam carnem esse; & uelut feram quandam indomitam, etiam sub ipsa gratia, & in sanctis, toto conatu suo repugnare Deo, & diuinæ gratiæ: ac uelut naturaliter malam, nulla gratiæ medicina curari, per sanarique posse, Hæc ille.

Nos enim, ut satis superque declarauimus, nullā quam orthodoxam & catholicæ Ecclesiæ sententiam sequimur, diuinis scripturis testatam & consignatam: nasci nos natura filios iræ, hoc est, natura uitiatam & Deo rebellē: quæ doctrinam spiritus pro stultitia habet, & contra legem Dei semper fertur, quare totus uetus homo exuendus, & abolendus nobis est. Sed id simul credimus & prædicamus, cum insitis nobis Christo Domino, curari ab eo cœperit, hæc nostra, peccato Adæ fauciata & uitiatam, natura, tum donari nobis & excitari spiritu Christi in nobis, bonos sanctosque motus: adflari nobis spiritum

DE PECCATO

Quomodo
homini in-
est bene fa-
ciendi fa-
cultas.

Cap. 20.

Natura no-
stra fera
indomita.

ritum sanctum, & cognoscendi & amandi & perficien-
di quæ Deo placent. Hinc agnoscimus non facultatē mo-
do, conatum, & possibilitatem bene agendi nobis adesse:
sed bonas quoque & sanctas actiones in nobis effici: verū
hæc gratiæ, non naturæ sunt, ipso nimirum Domino effi-
ciente & uelle & operari. Quare id ingenue confite-
mur, quod D. Augustinus etiam ante exortos Pelagiæ
nos scripsit lib. 3. de lib. arb. Hanc pietatem inconcussam
tenendam, nullum cuique bonum, uel sentienti, uel intelli-
genti, uel quoquo modo cogitanti occurrere, quod non
sit ex Deo, quid, n. habemus, quod non accepimus à Deo?

Iam naturam nostram nondum spiritu Christi innoua-
tam, totam carnem esse, & ceu feram indomitam, donec
ab hac corruptibili conditione in incorruptibilem prorsus
immutata, itaque perfanata fuerit, spiritui & legi Dei sem-
per repugnare, eoque malam esse naturaliter, id est, uitio in-
nato, & Scriptura & S. patres clarissimis uerbis testantur.
id quod supra abunde ostendimus.

Hæc itaque nunquam cum Pighio, quantumuis ea fal-
so criminetur esse pestilentiora, quam ipsa Valentini &
Manichæi, de duabus in nobis naturis & animabus do-
gmata, execrabimur & anathematizabimus: sed in eis ut
necessarijs Christianæ religionis dogmatis, ab omni Ec-
clesia Christi semper creditis & confessis, iuuante Chri-
sto, firmiter & perpetuo permanebimus: & Pighiū, ut ini-
micum gratiæ Christi, & contra regulam fidei, qua Chri-
stiani sumus, naturæ laudatorem, ab Ecclesia Catholica
ut manifestū discipulum Pelagiū pridem cōdemnatum,
uitabimus: & à societate Ecclesiæ Christi alienum habebi-
mus: donec & ipse ista sua partim Pelagiæ, partim Pe-
lagianis magis impia commenta, execrari & anathematiz-
zare consenserit.

Nullum

Nullum homini innasci uitium: nec quicquam uel 1.
animæ uel corpori hominis recens nati inesse, quod non
sit sanctum, purumq; Dei factoris opus.

Concupiscentiam innatam nobis, & contra spiritum 2.
concupiscentem, inclinantemque & captiuantem homi-
nem in legem peccati, rem bonam, non malam & uitio-
sam esse.

Hanc concupiscentiam, cum ad malum nos attrahit, 3.
expetens sibi amica, & abhorrens à contrarijs, nihil mali,
sed id facere, quod unum accepit à conditore, ut faceret.

Quod ex his sequitur, hominem ob hanc concupiscen- 4.
tiam spiritui aduersariam nullo obstringi reatu: nec pœ-
nitendam esse, pœnitentia uel interiore uel exteriori.

Nihil homini deputari peccato, quod insit ei necessa- 5.
rio, aut ignorata lege.

Infantes si moriantur ante regenerationem in Christo, 6.
natura fore foelices, et uicturos in dilectiōe & laude Dei.

Hæc, inquam, donec Pighius non execratus fuerit, &
anathematizauerit, nulla profecto nobis cū eo in Chri-
sto consensio esse poterit: & si in nullo alio quàm ulti-
mo pestiferi sui dogmatis capite persistat, nobis, tan-
quam cōmunis fidei hostis iudicandus erit. Sic enim scri-
bit D. Augustinus ad D. Hieronymum & ex apertis
scripturis concludit.

Quisquis nobis dixerit, quenquam in resurrectione
mortuorum uiuificari posse nisi in Christo, tanquam pe-
stis communis fidei detestandus est. Verū ergo id dicit
Pighius, controuersiam de peccato originali inter nos &
ipsum integram manere, nec etiā Vvormatiæ attacktā
esse. Illud autem falsum dicit, manere, uel etiā fuisse no-
bis unquam hac de re controuersiam cum Ecclesia Cas-
tholica. Sed & ij quibus cum Vvormatiæ agebamus,

quod attinet ad peccatum originale in non renatis, nihil à nobis dissentiebant: omnisq; inter illos & nos disputa-
tio de eo solo fuit, quod de peccato originis manet in san-
ctis reliquum: qua de re quid conuenerit inter nos, supra
bona fide expositum est. Iudicium de his omnibus sit pe-
nes Ecclesiam Dei, & omnes ueros eius filios: quos ro-
go, probe omnia hæc perpendant, et ex his statuunt, quid
tribuere Pighio debeant: quid iudicij deferre, adeo per-
nitiose in ipsis foribus doctrinæ Christianæ, non erranti
simpliciter, sed sanam doctrinam tam confidenter & se-
ue blasphemanti: totâq; in eo Ecclesiam ueterem cõdem-
nãti. Sed tandem ad cæteras controuersias nos conuerta-
mus, in quibus studebimus omnia conficere multo bre-
uius. Quanquam forsân non inutile Ecclesiæ fuerit, nos
hanc primordiale[m] quæstionem, de ingênita nobis per-
ditione: & quæ in ea Pighius contra orthodoxam fidem
argutus est & conuiciatus, paulo fufius excussisse.

DE PVLVSIO CAVILLATIONVM ECCIANARVM.

Quanquam Eccius sua impia, futili, & maledica so-
phistica, sicut contra uniuersam doctrinam Chri-
sti, ita & contra hunc articulum de peccato origi-
nali Ratisponæ conciliatum, ea euouerit, quæ nulla sint
digna responsione: quæ causa quoq; est, cur illi ad tam
multiplices blasphemias nihil à nobis responsum sit: ta-
men paucula ex his refutabo: tantum eò, ut simpliciores
ex his habeant quæ Epicureis Christi hostibus, qui isto
& similibus patronis freti, mirifice contra doctrinam pie-
tatis sæpe ferociunt, respondeant: & ne ille perpetuo que-
ratur, sibi à nobis nihil responderi.

Prima ergo Eccij contra hunc articulũ calumnia est, q̃
ait,

ait, eum cōcordatum esse Vvornatiæ: quo pro more suo sibi eius rei laudem arroget: ut qui ibi & disputarit, & faciendæ concordiaæ præfuisse uideri uelit. & declaratiōnem eius, quæ libro Imperatoris continetur esse rui- nosam, & multis locis explodendam. Vvornatiæ ue- ro inter quatuor tantum ex collocutoribus, ab altera par- te ipsū Eccium & Munfingerum, ab hac, Philip. Me- santh, & me, constituta est quædam formulā consen- sus: sed quæ ab utriusque partis collocutoribus adhuc examinari, & comprobari debebat. Quod si factum sit ab illius parte, nescio: à nostra certe non est factum. Tamē ut semel ea mihi formulā per se non displicuit, ita nec mo- do eam reiicio: Sed explicationem eius, quæ est in libro Imperatorio ideo magis probo, quia ueritatem Christi plenius exponit: & nihil in ea inest, quod non re ipsa in illa priore formulā comprehensum sit, ut & antea dixi. Sed cur hanc declarationem Eccius calumniatur ruino- sam, & multis locis explodendam uideamus.

Primum reprehendit, quod liber dicit, in imagine Dei ad quam conditi sumus, comprehendī spiritum sanctū: et citat testē, sub nomine D. Augustini, sarraginē, quæ titulum habet, Quæstiones noui, & ueteris testa- menti. Nemo uero Catholicorum unquam negauit hominem primum cognitione & amore Dei donatum fuisse, alioqui enim rectus qui fuisset? At Deum, non homo *ψυχικός*, sed spiritu Dei, quem nemo negabit sanctum, præditus ita nosse potest, ut uere amet, & co- lat, 1. Corin. 2. Dignum autem approbatore Eccio argu- mentum, quo consarcinator illius libri probat Adam non habuisse spiritum sanctum. Si Adam spiritum san- ctum habuisset, Christus nullū nouum patris donum ut

DE PECCATO

promiserat, attulisset. Quasi uero non fuerit nouum donum, spiritus tam multiplex, effusus in omnem carnem, tot ante sæculis perditam; etiam si eodem & Adam spiritu uixerit. Sed idem confarcinator negat etiam spiritum sanctum patribus datum. Cum tamen Dauid oret, Spiritum sanctum sibi non auferri. Sed isti apocryphi, & falsis titulis insigniti libri idonea armamentaria sunt ijs, qui oppugnando regnum Christi, rem facere & parare sibi nomen statuerunt.

Deinde taxat Eccius, in defectu iustitiæ originalis, poni in libro incredulitatem & inobedientiam, & dicit esse Melanthonicum, ab Ecclesia & patribus alienum. At quis sanæ mentis neget in illa originali iustitia fuisse credulitatem, hoc est, facultatem & facilitatem credendi & obediendi Deo. Inerit igitur ijs, qui hac iustitia priuati sunt, & ita priuati, ut impij & inimici Deo existant, incredulitas & inobedientia: neque id tantum, quia non credant & non obediant Deo, sed etiam quia contrarijs uitijs infecti sint, difficultate, imo impossibilitate, quod ad uitiatam naturam attinet Deo credendi & obediendi. Et cum scriptura dicat, omnes, qui per Christum restituti non sunt, impios et inimicos Deo, qua ratione inficiabitur Eccius, eos etiam dici debere incredulos & inobedientes: non quidem quod uerba & iussa Dei sua praua uoluntate repellant, sed quod sint natura his quoque uitijs incredulitate & inobedientia deprauati.

Certe D. Augustinus ignorantiam & fatuitatem in paruulis uitio originis adscribit, & delicta cum Psalmo grapho fatetur: sicut & multa alia infantia peccata, ut supra commemorauimus. Melanthonicum igitur est, sed idem etiam scriptura, & Ecclesiasticum, & sanctis patribus usurpatum, tribuere in infantibus incredulitatem, & inobedientiam;

tiam: nisi non sit difficultas credendi, & uitium Deo reputandi, in impietate & inimicitia aduersus Deū, quibus cum uitij nasci infantes Paulus testatur. Sed Ecciū definit incredulitatem & inobediētiā, ut sint eorum tantum uitia, qui iam suo agunt arbitrio. At quis illi istud ius de finendi illi concessit?

Ita est & illud, quod negat aliquid haberi de malo originis Rom. 3. & Gal. 3. At unde, ut gloria Dei, hoc est, solida Dei imagine, qua conformes filio Dei esse debemus, destituimur omnes? Vnde, q̄ & gens Iudæa, sicut cetera gentes, sub peccato & incredulitate conclusa est? nisi quia de massa perditā, Deo incredula & rebeli nascimur omnes, ut gentes, ita & Iudæi? Extra Christum omnes nascuntur filij *τῆς ἀπειθείας*. Hęc autem quid aliud est, q̄ incredula inobediētia, & inobediens incredulitas.

Tertio arrodit, quod liber Imperato. pie dicit, concupiscentiam, uitiosum habitum, non posse non prodire in omne genus peccati actualis. Et id primum prorsus negat, eo quod multi philosophi Græci & Romani abhoruerint, ut dicit, ab auaritia, homicidio & adulterio &c. Deinde tñ fatei malum hoc ex se in nō renatis erūpere in omne peccatū, si id nō auertat Deus. Est em̄, ut liber subiecit, Diabolus in nō renatis efficac, à quo captiui detinenti. Constat uero, non renatos, quia nihil ex dilectione Dei faciunt, soluto primo præcepto reos fieri omniū: & tene-ri his ipsis peccatorum generibus, à quibus se continere uidentur: eo quod in illis quæ declinant malis, & bonis quæ in speciem faciunt, non Dei, sed suam gloriam aut utilitatem, spectant, itaq̄ manet adhuc uerum, eos erumpere in omne genus peccati, sed infantes in peccata infantilia: adulti aduulorum. Vides pie lector, Ecciū nihil quā cauillari & ludere in rebus Dei, Quod & in eo facit, q̄d

authorem libri Imperat. dicit ignarum philosophiæ, eo quod concupiscentiam, quæ affecta qualitas est, uocari uitiosum habitum, quasi uero non etiam doctissimi philosophorum si militer abuti hoc nomine soleant.

Illud autem aperte falsum dicit, meminisse se fuisse in lib. Imp. eo loco, ubi ponitur discrimen peccati originalis et actualis, poenitendum errorē, sed se cōmutante sublatum. Nihil enim eo loci liber ab Imperatore oblatu habuit, quod non etiam in eo ipso legitur, quem Eccius euulgauit.

Post hæc uexat librum Imp. propter quaedam non recte adducta scripturę testimonia. Et primum, illud Roma. 9. Cum nondum nati fuissent, nec boni aliquid, aut mali egissent, ait neminem unquam, uel ex ueteribus uel recentioribus intellexisse de peccato originali. Atqui D. Augustinus non uno in loco, ex eo euincit, massam totam humani generis odibile Deo uitium ab Adā traxisse, propter quod Esau, suo merito odio habuerit. Et quid, inquit, ut uel unum adducam, oderat Deus in Esau antequam fecisset aliquid mali, quæ peccatum originale? Idque uir Dei eo loci multis prosequitur. Vides rursus uanitatem & cauillandi libidinem, indignam, cui quicquam respondeatur à professoribus doctrinæ pietatis.

Illud uero calumniosius, quod authorem libri Imp. truncatorem facit uerborum Pauli, ex eo, quod locum istum non plenum adscripserit, Regnauit mors ab Adā, etiā in eos qui non peccauerunt, preterito, quod sequitur, in similitudine preuaricationis Adæ. Nā per totum librum author hic loca magis uno uerbo annotare, uel sæpe numero tantum adscripto signare, quæ plene adducere studuit. Id Eccius satis nouit, tamē tamen uerbosam hanc rixam instituit: & atrium dentem suum etiā in Erasmus figit. Hinc ergo cognosce, Christiane lector, quid

Epistol. 27
ad D. Hieronymum.

quid isti tam impudentes rixatores, in negotiò constitutè di Christianam concordiam efficere ualeant.

Eiusdem impudentiæ est, quod de imagine rixatur. Quancp̄ illud etiã calumnia sit; quod dictum authoris libri de uestigio imaginis diuinæ, peruertit, quasi posuisset in homine non imaginem, sed uestigium Dei. Quid Augustinus, quid alij S. Patres de imagine Dei in homine disputarint, in libris eorum legitur. Quid autem prohibeat authorem libri sequi eos patres, qui imaginem Dei intelligunt rationem rectam, mentem sapientiã & iustitiã ornatam, quæ peccato Adæ collapsa, per Christum restituitur, ut conformes reddamur imaginis ipsius, qui est perfecta pleneque expressa imago Dei inconspiciat. Quæ imago cum peccato euersa sit, & relictum tamen in homine aliquid rectæ rationis, qua homo se peruersionis ipse cogitur condemnare, quam ineptum & ridiculum, id uocare uestigium diuinæ in nobis imaginis?

Æque nugax est, quod agnoscit illud, nos per Baptisma reformari ad imaginem filij Dei saltem inchoatam, bene dictum, & rejicit tamẽ, quia Melanthonicum, quasi non sit etiã probe dictis Melanthonis utendum. Illud uero quam non pie adijcit. In puero baptizato esse iustitiã in suo genere perfectam. loquitur enim non de Christi iustitiã pueris per Baptisma imputata, sed de propria et inhaerente. At in his quid inhaerentis iustitiæ inest, præter sanctos quosdam motus, & mentis ad diuinam uitam inchoatam accommodationem: iuxta quam illis summa adhuc inest omnium rerum ignorantia, & peccata infantia plurima, tamen si propter Christum iam non imputentur ad condemnationem. Sed de ista perfectione iustitiæ uia torum, ut illi loquuntur, in sequenti cõtrouersia dicemus.

Conatur præterea nobis eripere, authoritatẽ D. Augustini

DE PECCATO

stini, de eo, q̄d innatam concupiscentiam, secuti apostolū Paulum, confitemur per se peccatū esse. negat, n. nos debere, pedem in eo loco figere, quo ille confutat hæreticū. Quali uero uir Dei uspiam accuratius, & magis proprie loqui studuerit, ut nimirum facere solent omnes ueritatis studiosi, quā ubi confutare instituit hæreticos. Sed si nō est nobis in ijs pes figendus, quæ D. Augustinus scripsit contra hæreticos: nec insistentium erit ijs, quæ nobis ex eodem doctore Eccius proponit, nam sunt ea omnia contra eundem Iulianum, & authores eius hæreseos Pelagianum & Cælestium scripta. Sed supra hæc quæstio satis explicata est. In renatis concupiscentiam, si ei non consentiatur, non esse peccatum, quo faciat reum condemnationis; attamen iniquitatem esse, atq; ideo etiam peccatum. peccatum tamen non propriæ uoluntatis, sed uitij quod per se, ut sanctis ipsis, ita Deo magis inuisum & detestandum est, nisi gratia Christi contegatur.

Vltimo uexat illud q̄d in libro Imperatoris positū est, concupiscentiam non renatos uolenter post se rapere: multumque de eo disputat, quod nullum peccatū admittatur uolēter. At cū D. Paulus ad exprimendū uim huius pestis recte dixit, se facere, q̄d nollet, & D. Cyprianus etiam renatos dixit, uolentia huius ingeni mali ad peccatum cogi & compelli: Et autor libri non inepte dixit non renatos eo malo uolenter corripi.

Satis uerosint ista in hoc quidem loco. Nemo em̄ qui de religione iudicare possit, nō clare uidet uel ex his, quæ futilia, nugacia, & aperte calumniosa sint, quæ contra doctrinā Christi Eccius euomere soleat, ut nulla sane apud pios homines confutatione opus habeant, impijs nihil aliud quā mendacia & calumniæ probari possunt, qui nobis mittendū sunt.

De Iustifi-

121

EXPLICATIO ET CON-

CILIATIO CONTROVERSIÆ de Iustificatiōe.

N hac controverſia, ne conſentiant omnes p̄ij, et doctrine Chriſti ſynceriter ſtudioſi homines (cū impijs em̄ et Sophiſtis, ut teſtati ſumus, nulla de doctrina Chriſti quærenda conciliatio eſt) duæ maxime res obſtant, una eſt, diuerſa horū uerborū, iuſtificari, credere, iuſtificationis, fidei, intelligētia: altera eſt, diuerſus deflexionis à medio ſalutaris ueritatis metus, uerent̄ em̄ alij, ne, dū bonorū operū & neceſſitas urget, et merces extollit, aliqd detrahat gratiæ dei, & certę in Chriſtū fidutię: alij uero metuūt, ne, dū magnifice prædicat gratia & Chriſti meritū, pondusq; proprioꝝ operum eleuatur, remittatur pœnitentia, & refrigeſcat ſtudiū bonorum operum, falſaq; fiducia ſalutis carnalis hominibus confirmetur. Quo igitur euidentius oſtendamus cum Ratiſbonæ ueræ concordia, quod ad hunc articulum attinet, fundamēta iacta eſſe: imō quantum doctis ad regnum Chriſti, & conſenſionem ſtudioſe quærentibus ſatis ſit, rationem ſolidæ concordia deſcriptam eſſe: tum hanc ipſam concordia rationem, nullis uel Pighij uel Eccij uel aliorum Sophiſtarum arguta- tionibus labefactari: explicabimus Primum, ſignificatio- nem uerborum illorum, iuſtificari, & credere, Iuſtificationis, et fidei. Deinde declarabimus, ratione illa myſteriū iuſtificationis prædicādi, quæ in lib. Imp. expoſita eſt, & gratiæ Dei, meritoq; Chriſti: & pœnitentiæ peccatorum, ſtudioq; bonorum operum ſatis caueri. Poſtremo dilue-

Hh

DE IUSTIFICATIONE.

mus, quæ Pighius, alijq; Sophistæ contra doctrinam pietatis obijciunt.

Iustificari itaq; dupliciter accipitur. Vno modo, pro iudicari, comprobari, deputari, & laudari iustū; alio modo pro reddi & fieri iustum, ceu iustitia donari & ornari. Priore modo Scriptura sacra fere ista uoce iustificari utitur: altero Sancti patres, quanquam alicubi & diuinæ literę uerbū istud posteriore significatur usurpare uideantur. Cum extiterit lis inter uiros, & uenerint ad iudicium, ut iudicetis inter eos וְיִצְרִיחַ יוֹשֵׁעַ יוֹשֵׁעַ iustificate iustum, & וְיִשְׁפֹּטֵם יוֹשֵׁעַ improbicatē improbum, id est quem bonam causam habere, et iustum deprehenderitis, secundū hunc iudicate, eum iustū esse pronunciate: quem habere malā causam, & iniustam, eum condemnate. Hic iustificari quid sit aliud, quā iudicari iustum?

Sic usus est hoc uerbo Psalmus 51. Tibi, soli tibi peccavi, ut iustificeris in uerbis tuis, hoc est, in causa tua, & rationibus, quibus causam tuam comprobas: & purgeris, hoc est, purus pronuncieris, cum iudicaris. Ita in Psalmo 82. Iudicate pauperem & pupillum, afflictum & inopem iustificate, hoc est, iusto iudicio uindicate. Inde & in Euāgelio, Ex uerbis tuis iustificaberis, & ex uerbis tuis condemnaberis.

Hinc uerbum istud deducitur etiam ad significandum defensionem, testimonia, & laudem, quibus quisque suam, uel alterius causam in iudicio, uel aliās iustam esse, & se uel alium in ea haberi iustum debere adserit. Inde Iob. Si cum Deo ueniam in iudicium, quis testimonijs me communit? Si iustificauero os meum, id est, defendere conatus fuero, ipse me conuincet improbū, &c. Iob. 9. Sic dicebat Dominus pharisæis, Vos iustificatis uos coram hominibus, Luc. 16. Ita publicani discuntur

cuntur iustificasse Deum, id est, iustum agnouisse, & ei iustitiæ laudem tribuisse: cum credentes prædicationi Iohannis, Baptisma pœnitentiæ in remissionem peccatorum susceperant. Luc. 7.

Alterum significatum huius uerbi est, quo significat iustum fieri, & iustitia imbui. Sic usus est eo Daniel. Qui erudiunt, splendebunt, ut splendor firmamenti: & qui iustificat multos, id est, ad iustitiam instituunt, sicut stellæ in sempiternum. Et in Apocalypsi: Tempus prope est, qui iniuriã facit, faciat adhuc iniuriã, qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc. Hoc iustificari & sanctum fieri adhuc, est in iustitia & sanctimonia proficere, et utraq; in homine augeri. Et Paulus ad Corinthios, cum dixisset sceleratos & flagitiosos homines non percipere regnum Dei, subiicit, Et hæc quidẽ eratis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, per Dominum Iesum, et spiritum Dei uestri. Hic apparet Paulum per abluitionem, sanctificationem, & iustificationem, non solum remissionem prioris contaminationis, impuritatis & iniustitiæ: & imputationem mundiciæ, sanctitatis & iustitiæ Christi: sed etiam inchoatam in ipsis sanctis puritatem, sanctimoniã & iustitiam, quam Christus spiritu suo in credentibus efficit, quæ illos induit, intellexisse.

In hac significatione fere utitur sancti patres hoc uerbo, *δικαιοῦσθαι*, & iustificari. Latinis nonnullam huius occasionem præbuit forma uerbi: ex qua fieri iustum, statim in mentem uenit. Sed tam Græci, quam Latini, in scribendo & utendo hoc uerbo, id semper spectarunt, quod iustificatio, quæ remissio est peccatorum per Christum, & iustitiæ Christi imputatio, nemini sine spiritu, innouatione totius hominis, & iustitiæ in homine effectore, contina-

DE IUSTIFICATIONE.

Roma. 8
Gal. 3.
Rom. 6
Eph. 2.
git: qui nimirum spiritus, sicut præbet spiritui nostro testimonium, quod condonata nobis peccata sint, & nos iam filij & heredes Dei, iustitia Christi donati, & induti: ita & in nobis uitam Christi, ueram iustitiam, efficit, mēbraq; nostra liberata seruitute peccati, & iā serua, hoc est, propria instrumenta facta iustitiæ, agit ad omnia omnium uirtutum officia: ad bona scilicet operum, ad quæ in Christo conditi & renati sumus, ut in eis ambulemus.

Hanc itaq; iustitiam, quam spiritus Christi in omnibus fide Christi iustificatis, hoc est, à peccatis uere absolutis operatur, spectantes sancti patres, illud, iustificari nos fide Christi, pro eo serè intelligunt, qd est, nos fide Christi, iustitiam à Deo percipere: & nō solum iustitiam Christi, quæ nobis imputatur: sed etiam eam, quam in nobis excitat, & perficit spiritus Christi. qui enim natus est ex Deo, iustitiam facit: quare, qui non facit iustitiam, siquidem aliquod opus hominis faciat, is natus ex Deo non est: eoq; Christo non uere credit. Non quidem hanc sine illa Sancti Patres intellexerunt: nemo enim illorum non prædicat, nos in Dei iudicio nostra iustitia, quantalibet ea sit, subsistere non posse: tamen secuti, Latini etymon huius uerbi, iustificationis, & utriq; Greci & Latini Patres, spectantes effectum iustificationis: quæ est cū Deo reconciliatio & peccatorum remissio: uerbum iustificari, sic prope modum ubique intellexerunt, & interpretati sunt, ut inchoatā in credentibus iustitiam simul cum iustitia Christi imputata, quæ est illius causa, complexi sint.

Cap. 10.
Vt Augu.
iustificare
accipit.
Cap. 12.
Hinc scribit D. Augustinus lib. de peccat. mer. & remiss. lib. 1. Nempe legimus iustificari in Christo, qui credunt in eum propter occultam communicationē, et in spirationem gratiæ spiritualis, qua quisquis hæret domino, unus spiritus est. Et lib. de Natura & Gratia, Ex qua fide
etiam

etiam ante eius passionem iustos uixisse non dubium est, qui præstat spiritum sanctum, qui datus est nobis: per quem diffunditur charitas in cordibus nostris: qua una iusti sunt, quicumque iusti sunt.

*Charitate
iusti qui-
cunque iusti.*

Eadem causa D. Chryostomus esse iustificatum plus esse intellexit, quam accepisse remissionem peccatorum. Cum enim causam reddit, cur Paulus agens de iustitia fidei dei adduxerit illud Psalm. Beati quorum iniquitates remisse sunt, cum in eo loco nihil in sit de iustitia fidei. dicit hoc illum de industria fecisse, ut iustificationem fidei magis extolleret. Nā si scriptura beatum pronunciat, cui ex gratia remissa peccata sunt, intelligi multo beatiorum eum, qui iustificatus sit, & fidem exhibeat. Itaque & hic uir Dei fidem, atque fidei fructus, inhaerentem scilicet homini iustitiam, uerbo *ἀναγιγνωσκόντων* complexus est. Sic plerique omnes sancti patres faciunt. Atque in de fit ut S. patres iustificationem fidei aliquando operibus tribuere uideantur: cum tamen id minime faciant: sed iustificationem operum, cum fidei iustificatione simul complectuntur.

Roma. 4

Iam, iustificari, ut in scripturis usurpatur pro secundū aliquem iudicari in iudicio Dei, pronunciarī aliquem & laudari iustū à Deo, adhuc duobus modis accipitur, uno modo de eo iudicio, quo absoluto homini peccatis adiudicatur hæreditas uitæ æternæ: alio, de eo iudicio, quo comprobantur & remunerantur benefacta hominum, uel homines propter benefacta. Cum enim D. Paulus docet neminem ex operibus, sed omnes homines fide tantum Iesu Christi iustificari, de ea iustificatione loquitur, qua hominibus cōdonatis peccatis, adoptio Dei, & uita æterna addicitur. cum uero Iacobus contendit, hominem non solum ex fide, sed etiam ex operibus iustificari, de ea iustificatione loquitur, qua Deus hominum

*Iustificari
idem q. ab
solui pec-
catis, & de
putari in
filios Dei.*

*Iustificari
pro lauda-
ri & remu-
nerari re-
cte facta ho-
minum.*

bona opera comprobatur & remuneratur, et hominem propter pie facta collaudat & benedicit. Adducit enim ibi opus obedientiæ, propter quod Abraham, quod immolare filium paratus fuisset, à Deo laudatus & præclara promissione ornatus est.

Et quia prior illa iustificatio nullis nostris operibus, sed solo Christi merito contingit, orant omnes sancti. Ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. hoc est, nemo uiuens in hoc peruerso seculo, eo unquam iustitiæ peruenit, ut eius merito effugere possit iustam diuini iudicij condemnationem. Inde Isaia, In Domino iustificabuntur & gloria buntur, omne semen Israel, hoc est iustificati misericordiam Domini, confident, & se beatos prædicabunt. Et Dominus ad Paulum. Mitto te ad gentes, ad apperendum eis oculos, & conuertendum eos à tenebris ad lucem, & expotestate satanæ ad Deum: ut accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctificatos fide in me.

Itaque, cum adoptio Dei, & uita aeterna non nisi remissione peccatorum obuenire potest, iustificari non raro pro absoluto peccatis usurpatur. Vt, Qui mortuus est, iustificatus est à peccato. id est, absolutus. Et, Notum igitur sit uobis uiri fratres quod per hunc uobis remissio peccatorum adnunciatur: & ab omnibus, à quibus non potuistis per legem Mosi iustificari, per hunc omnis qui credit iustificatur, id est, purgatur & liberatur. utique à peccatis. Sic est & illud quod Dominus dicebat de publicano, Descendit hic iustificatus in domum suam præ illo, id est, peccatis suis absolutus.

Itaque explicata sint significata huius uerbi, Iustificari, quod aliquando significat secundum aliquem iudicari, alicuius causam comprobari, & laudari aliquem iustum: aliquan-

aliquando uero fieri iustum, hoc est, iustitia, uel donari, uel institui, uel proficere. Cumque scripturæ predicant aliquos iustificari à Deo, uel apud Deum, id nonnunquã idem est, atque peccata hominibus à Deo remitti, & condonari: cui peccatorum condonationi, semper coniuncta est adoptio in filios Dei, & uitæ æternæ communicatio, reconciliationi enim cum Deo, adhæret semper uitæ, & hæreditatis diuinæ participatio. Aliquando uero iustificari idem ualet, atque laudari, mercedeque donari, propter bene pieque facta.

Iustificationis uero nomine, ueteris instrumenti scriptura non utitur. Vbi enim Græci ex Hebreo קָדַשׁ reddiderunt *δικαιοσύνη*, ibi Latini interpretes ponunt, iustificationem, ut uidere licet in Psalm. 119. passim, & lucæ. 1. Vbi habetur de Zacharia & Elizabeth, parentibus Iohannis, quod uersati sint in omnibus præceptis, & iustificationibus Domini irreprehensibiles. At קָדַשׁ in his locis scripturæ, ubi cum præceptis & iudicijs Dei commemoratur, ceremonias, & præcepta de cultu Dei significat. Spectarunt forsitan Græci hæc sua interpretatione, & huius uerbi abusus, quod in sacris ceremonijs, in quibus redemptio & communicatio Christi representatur & exhibetur, præcipuum est peccatorum absolutio, & cum Deo reconciliatio, nam *δικαιοσύνη*, unde *δικαιοσύνη* uenit, Græcis & iustum censei, & puniri significat. Quam obrem sacræ ceremoniæ, quibus homines, applicato eis supplicio, & satisfactione Christi, siquidē fide illis utant, peccatis absoluuntur, haud inepte, *δικαιοσύνη* dicuntur. Chaldeus interpres reddidit קָדַשׁ per קָדַשׁ q̄ pacta et uota significat, sacris enim ceremonijs cum reditur per Christum in gratiam cum Deo, foedus Dei quasi restituitur & confirmatur, & uota Deo persoluantur.

At

At D. Paulus hac uoce usus est aliquando pro iudicio, ut Ro. 1. Qui tamen si sciant τὸ δικαίωμα θεῶν, id est, iudicium Dei, quod qui talia faciunt, digni morte sunt, non solum faciunt ea: sed etiam consentiunt facientibus. Aliquando pro officio iustitiæ, & obedientia legis, ut Roma. 2. Si præputium custodiat τὸ δικαίωμα τῶ νόμου, id est, officia, que præcipit lex. Ita & 5. Ro. Sicut ergo per delictum unius (malum) in omnes homines (inuasit) ad cōdemnationem: ita (beneficium) δι' ἑνὸς δικαίωματος, id est, per officium unius, (ualet) in omnes homines, ad iustificationē uitæ: qua scilicet remissis peccatis uita adiudicatur. Sic usus uidetur Apostolus hac uoce δικαίωματος, & Ro. 8. Deus condemnauit peccatum per peccatum, id est, Christum peccati hostiam, in carne, ut δικαίωμα τῶ νόμου impleatur in nobis, hoc est, obedientia legis: ut lex iam non condemnet sui contemptores: sed iustificet sibi obedientes in Christo. Sed satis de uerbo δικαίωματος, cuius explicatio non est planè nostri instituti: tamen ea non nihil conferat ad discussionem tenebrarum, quæ incidunt in hunc locum, de iustificatione, ex ὁμωνυμῶν huius uocis. Significatio uocis δικαίωματος nostro proposito propria est.

Hanc Paulus, ut clare cernitur in eo loco, quē modo adduxi ex Roma. 5. opponit condemnationi, cum prædicat beneficium Dei per δι' ἑνὸς δικαίωματος, hoc est, Christi obedientiam, qua se ut mandatum à patre acceperat, in mortem tradidit propter nostra peccata, ualuisse in omnes homines, εἰς δικαίωμα ζωῆς, id est, iustificationē uitæ, sicut perniciēs unius, per Adæ peccatum, ualuit in omnes homines εἰς κατάκριτον, in condemnationem. Paulo itaque δικαίωματος, iustificatio significat condonationem peccati, & dōnum uitæ æternæ.

Sancti uero Patres quia iustificationem à uerbo iustificari dicunt, eodem ferè significatu hac uoce utuntur, quo uerbo, iustificari, eoq; innouationē nostrī, inchoatamq; in nobis iustitiam, hoc nomine intelligunt; quam non raro simpliciter etiā pro remissione peccatorum, ea utantur, ut Ambrosius, Quomodo autem impletur in nobis iustificatio, nisi cum datur remissio omnium peccatorum; ut sublatis peccatis iustificatus appareat mente seruiens legi Dei. Et Augustinus, iustificatio porro, inquit, in hac uita, nobis secundum tria ista confertur. Prius lauacro regenerationis, quo remittuntur cuncta peccata, deinde congressione cum uitijs, à quorum reatu absoluti sumus, tertio, dum nostra exauditur oratio, qua dicimus, *Dimitte nobis debita nostra.*

Hic uides D. Augustino primam & tertiam iustificationis speciem, nihil esse, quam remissionem peccatorū. Secundam ponit in studio innouationis nostræ, de qua & illud Apocalypsis est, qui iustus est, iustificetur adhuc, qui sanctus est sanctificetur adhuc.

Ex his ergo patent etiā significata huius nominis iustificationis, constat enim Paulo significare absolutiōnem à Peccatis, uitæq; beatæ adiudicationem, condemnationis enim contrarium fecit. Patribus significat etiā immutationem hominis qua fit in se iustus; ac ideo & donum iustitiæ, quo nos Deus iustos facit; & studium iustitiæ, quo Deo ad iustitiæ in nobis incrementa seruiamus, et in inchoata iustitiā proficimus. Cūq; et ex operibus homines iustificantur, id est, bonorum operum laudem & mercedē accipiunt, potest etiā collaudatio bonorum operū, & hominū propter bona opera, honorūq; operum remuneratio qua, Deus suos dignatur, uocari iustificatio.

Iam explicemus quo significatu credere & fides in scri

DE IUSTIFICATIONE.

Significata
uerbi Cre
dere.

pturis & patribus accipiatur. Credere latini dicunt, pro eo quod Græcis est πιστεύω, & Hebreis, יָאֵמֵן. Hoc igitur יָאֵמֵן, ut ab eo incipiam, quod & Græci per πιστεύω & Latini per credere exprimere uoluerunt, significat firmū, ratumq; hoc est, uerum habere id, quod dicitur. Deducitur enim יָאֵמֵן ab יָאֵמֵן; quod firmum, certum, solidum, significat. Vnde id non inscite Græci reddiderunt, per πιστεύω, quod significat fidem habere, hoc est, firmā persuasionē, certumq; assensum dictorū. Credere itaq; Deo, aut Christo, est uerbis Dei, aut Christi, ex adflatu spiritus diuini, certū, atq; indubitātū assensum præbere, propter diuinā autoritatem. Ex adflatu in quā, spiritus sancti, quia ψυχικός homo, qui non nisi naturali lumine præditus est, uerba Dei tam amplecti non potest, ut ea pro stultitia habeat; & quæ Dei sunt, nemo nouit nisi spiritus Dei. Singularem itaq; opus habet adflatu spiritus sancti omnis homo ut uerbis Dei fidē habeat. Is afflatus aliquādo est eiusmodi, ut homo aliquid uerborū Dei credat, nō aut omnia; si cutolim Manichæi partē tantum scripturarū recipiebāt; quod hodie & Turci faciunt, atq; omnes qui Christum credunt Deum & hominem; nec tamen colunt ut Deum & seruatorem. Alijs contingit sic spiritu Dei adflari, ut credant quidem quæ eis adferuntur uerba Dei & Christi omnia, sed ad tempus tantum; ut sunt quicumque semel perceptam ueritatem rursus deserunt, quos Dominus uocauit ἠποστασις. Sunt etiam quibus spiritus Domini, & omnium uerborum suorum, & perpetuam fidē inspirat; sed eam admodum infirmam. Sic erat fides Apostolorum ante perceptum spiritum sanctum.

Credere
quædam.

Credere ad
tempus.

Matth. 13.

Credere in
firme.

Vt Aposto
lorum fides
imbecilla.

Credabant Christo Domino omnia; in nullo enim mentiri eum suspicabantur; habebantq; ei fidem perpetuam; nec enim unquam ita exciderunt fide erga eum, ut
non

non adhuc eius desyderio tenerentur: Interim tamen multa eius dicta prorsus non intelligebant, multa non consyderabant: Resurrectionem eius pleriq; eorum diserte negabant: de redemptione Israelis, quam per eum perficiendam sperauerant, spem prope omnē abiecerant: tamen credebant Christo, nec quicquam mentitum eum sibi arbitrabantur, sed uerba eius de resurrectione, ita ut ea fieri debuit, nō intellexerāt. Vnde cū resurrexisset Dominus, interpretabat illis & uerba sua, et scripturas, mentēq; ut ea intelligerēt, aperiebat. ac tū demū recordantes corū quę eis Dñs de sua resurrectione dixerat credebant.

Postremo est quædam Domini adspiratio, quæ facit actu credere, ueraq; fide uerba Domini etiam in singularibus rebus recte consyderare. quædam, quæ conseruat quidem fidem in animo, at non excitat eam, ut quæ credunt, digne & in rebus singularibus, de quibus statuendum est, perpendantur. Vnde sanctorum, ac etiam summorum, peccata exiit. Nec enim quisq; agere potest, quod non existimat sibi bono futurum: at qui credit Christo, et uerba eius omnia, cū intelligit, tū consyderat, & id tū quę, quando suscipienda actio est, is nunq̄ potest id sibi bonū fore arbitrari, quod non consentaneum sit cū uerbis Christi. Itaq; nemo, perstante apud se iusta uerbi Christi crediti, & in rebus singularibus, consyderatione, peccare potest: quia Christo uere & solide credens nihil potest, quod à uerbo Christi dissentiat, iudicare sibi bonum fore. Vnde Ioannes recte scripsit. Qui est natus ex Deo, non peccat. nec. n. potest homo agens, qua in Christo renatus est, nisi ex spiritu Christi & secundū uerbū Christi agere. Proinde necesse est, ut omnis qui peccat, aut Christo Domino nō placeat: credat: aut uerba eius nō omnia intelligat: aut ea non consyderet: maxime tum, quando agendum est: & in re

Crede
re
actu.
Crede
re
habitu.

DE IUSTIFICATIONE.

singulari circa quam agendum est.

*Aliud cre-
dere Chri-
sto & cre-
dere quæ
Christi
sunt.*

Hic tamen et illud obseruandū, non omnes qui aliqua Christi credunt, etiam Christo credere. Christo enim qui credit, is uerbis eius assentitur propter diuinam eius auctoritatem: quæ cum in omnibus eius uerbis eadem est, fit, ut qui Christo credit, de nullis eius uerbis, quæ quidē eius esse uerba cognoscit, & intelligit, dubitare queat. Quem enim quis ueracem omnino iudicat, eius uerbis omnibus perinde fidem habet: etsi de aliquo eius dicto dubitat, iam plane ueracem illum non existimat. Itaque qui aliquid uerborum Christi, quod intelligit, & Christi esse non dubitat, in dubium uocauerit, nec firmissime uerum habuerit: is nec in cæteris Christo credit: sed quod aliqua dicta à Christo amplectitur, id ex alia quæpiam causa facit, quā ex autoritate Christi. Deus enim, ut omnes homines de salute sua satis doceat, moneatque uarijs uis ueritatem suam illis reuelat. Nos autē hoc loco de credere Christo disputamus, quod est uerba Christi, quæcunctq; cognoscas eius uerba esse, uera habere, & de eis nihil dubitare: et id propter diuinam Christi auctoritatem.

*Quid cre-
dere Chri-
sto.*

Hoc uero credere adspirat alijs spiritus Domini, alia qua ex parte, ut quædam ex doctrina Christi amplectantur, non totam: quia totam Christi esse cognoscere non ualent, alijs ut totam quidem recipiant, sed ad tempus modo, non perpetuo: quibusdam etiam perpetuo, sed fide admodum imbecilli: hoc est, credendorum & tenui, cōfusa atq; obscura cognitione: & infirmo, debili, uacillanteque assensu, alijs non adeo quidem infirma fide, sed tamen non excitata, non agente: alijs etiam excitata, & uerba Domini considerante fide, sed non tū, quando aliquid appetendum uel respuendum est, & in ea ipsa re singulari, quæ uel persequenda, uel fugienda sit: alijs denique

fide

fide in ipso quoque actionis articulo, et circa rem singularem que actioni proposita est, considerate & statuete quod oportet. Quo pacto, qui Christo credunt, peccare non possunt.

Atqui cuiuscunque modi credere sit, tamen cum est, ac vere solideque est, & actu est, excludit prorsus omnem de eo quod creditur dubitationem. differt enim πιστεύειν à δοξάζειν, hoc enim aliquam secum adhuc dubitationem habet: illud nullam, quod & Thomás Aquinas agnoscit, credere, inquit, non habet firmam adhesionem ad unam partem: cum opinans habeat adhuc & de altera dubitationem. Nec quisquam qui communem sensum, usumque huius uerbi credere sequitur, aliud in hoc uerbo intelligit: cum id quidem proprie usurpatur, & uere planeque credere intelligitur. Ille enim qui Domino iubenti credere, respondebat, Credo Domine, succurre incredulitati mee, fateretur se adhuc non plane credere, agnoscens incredulitatem suam. Inde D. Augustino, uere, & quomodo credendum est, credere quod pater filium misit, est id credere inconcusse, firme, stabiliter, fortiter, ut iam nemo desperatur in propria, & Christum relinquat.

Vsitata est et alia distributio huius uocis, credere. Aliud enim faciunt credere Deo, aliud credere Deum, aliud credere in Deum. Et est quidem omnino aliud, credere Deum, hoc est esse Deum: aliud credere Deo, nam sicut aliquis credit hominem aliquem uere quidem esse, non tamen fide dignum, ut fidem accommodandam uerbis eius existimet: ita potest aliquis credere id quod Deus dicitur, esse quidem, nec tamen fidem habere uerbis eius: quod scilicet quæ uerba eius proponuntur, non possit credere esse uerba Dei. Nemo enim potest, uere, planeque credere, esse Deum, uera huius uocis notione, hoc est, esse summum bonum, quod nihil queat nobis non & uerissime

Vere credere omnem dubitationem excludit.

Mar. 9.

In Ioann.

Tractata

109.

Aliud credere Deum & Deo.

DE IUSTIFICATIONE.

num & optimum præcipere, & non etiam credere Deo, hoc est, habere fidem uerbis eius, & acquiescere præceptis eius: quæ quidem esse eius uerba & præcepta cognouerit. nec enim potest mens dicentem ueracem in omnibus dictis suis concipere, & de dictis eius dubitare: agnoscere aliquem & sapientissimum & sui amantissimum, & ambigere de consultis & præceptis eius, si sibi bona & salutaria sint.

Credere Deo & in Deum in scripturis idem est.

Credere in Deum & in Mosche,

Porro credere Deo, & in Deum, in scripturis idem significant, sicut idem est למשה האמין & האמין במשה id est credere in Moschen, & credere Mosche. ב enim hic nihil amplius significat, quam ל. sicut in alijs uerbis idem ualeat quod אה ut אכל להם & אכל בלחם id est, comedere in pane & panem. Inde eadem forma loquendi testatur Scriptura populum Israel credidisse ביהוה & במשה in Dominum & Moschen. Iam quis dubitet Latinos illa, credere in Deum, et in Christum, mutuasle à Græcis interpretibus, qui habent πιστεύειν εἰς θεόν, καὶ εἰς χριστόν. & ea ad uerbum, uel potius apiculum, expressa ex illis, האמין במשיח, & האמין באלהי: quæ tamen Ebræis nihil amplius significant, quam credere Deo & Christo.

Sicut etiam re ipsa ei, cui datum sit, Deo & Christo uere credere, quod est ut diximus, uerba Dei & Christi propter diuinam autoritatem uera habere, & eis assentiri, abesse non potest, illud, quod Diuus Augustinus definiuit credere in Deum, hoc est, credendo adharere Deo. Quis enim uere credat & indubitatum fidem Christo habeat, dicenti, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos: suscipite iugum meum super uos, & inuenietis requiem animabus uestris, quæ uocat non ad eum uenire toto corde, eiusque

que se iugo subijcere? Eo enim natura se uertit homo totus, ubi persuasus est inuenturum se quod expetit: nec potest non amplecti, quod certo sibi, & nunc, utilissimum fore credit. Ita quis fidem habeat Deo dicenti, Ero tibi in Deum, mala omnia depeilam, bona cuncta largiar, audi modo mea praecepta, pone in me omnem fiduciam tuam, & cole me toto corde, & non illico se toto pectore ad Deum conuertat, expetat praecepta eius, dicatque cum Dauide, Portio mea Domine, statui custodire uerba tua. Suspicio ad te toto corde meo, benigne fac mecum secundum uerbum tuum. Item, Bonum sensum & scientiam doce me, quia praeceptis tuis fidem habeo. Et obseruabo legem tuam, & custodiam in toto corde meo: &c. Sed quid opus uerbis?

Quis enim id non in seipso experitur, se non posse non pendere ab eo, amare etiam & colere eum, quem non dubitet sibi ingentia bona ulro & gratuito ac uere polliceri, & quae pollicitus sit, certissime praestiturum: eiusque etiam consilia atque praecepta se cupide sequi, quem non dubitet sibi uera & salutaria consulere atque praecipere? Itaque sicut nemo cuiquam sibi magna bona, quaeque sentiat sibi bono fore, pollicenti, uere, firmeque credere potest, quin eum ipsum, sibi ulro tanta bona sibi offerentem, amet & colat: & eadem quae pollicitus bona est, spe certa expectet, & confidat eo: sic fieri nequit, ut quisquam Deo uere atque confirmate credat, pollicenti confidentibus sibi semel omnia bona, & liberationem ab omnibus malis, uitam beatam & aeternam, ut eum non summe etiam amet & colat, & quae pollicetur solida fiducia ab eo praestoletur. Ac quemadmodum possibile non est, ut quis eius consilia & praecepta negligat, quem non dubitat simul & amantissimum sui & sapientissimum,

nec

DE IUSTIFICATIONE.

nec quicquid sibi precipere, nisi quod sibi certam salutem adferat; ita nemo credens Deo affirmanti se nostrae salutis esse cupidissimum, solumque nosse & uelle, quae salutis nobis sint, praecepta Dei contemnere, & contraria illis cupere potest. Ex quo sane clare intelligitur, in Credere Deo, omne id esse, & plene comprehendi, quod in credere in Deum poni solet: eoque omnem qui uere credit Deo & Christo, eundem & in Deum & in Christum credere.

Hec de significatis uerbi credere, ut illo Scriptura utitur, satis sint. Quod enim dicuntur apud D. Ioannem in *Cap. 12.* *Credunt* q *bus se Do-* nomen Christi credidisse, quibus ille se non credidit, hi *minus non* ex eorum fuerunt numero, qui ad tempus credunt. Quae *credit.* *lis* & uetus populus erat de quo canit Psalmus 10, cum occideret eos, quarebant eum & conuersi mature quaesierunt Deum. Et recordati sunt quod Deus esset robur eorum, & Deus excelsus redemptor eorum. Et blanditi sunt ei ore suo, lingua autem sua mentiti sunt ei. Cor enim eorum non erat rectum cum eo, neque firmi steterunt in pacto eius. *Cap. 12.* *Credunt* q *non confi-* Illi uero principes, de quibus idem Euangelista memorat, quod in Christum crediderint, sed confiteri ausi non fuerint, crediderunt infirme. nec satis, dum occasio occurreret Christum confitendi, considerare potuerunt, quid Christo tribuendum esset: & penes quem esset potestas ipsis commodandi & incommodandi. Quod daemones *Credunt* *Daemones* Credere a D. Iacobo tribuitur, id de ira Dei in eos est. Unde subiicitur, Et contremiscunt. Nec enim ad illos ulla salutis promissio pertinet.

Iam ut de eo aliquid dicamus, qua & quam multiplici significatione S. Patres hoc uerbo Credere usi sunt, constat uersatis in libris eorum, omnes per, Credere in Deum, & Christum, intelligere, dum eo Scripturae simpliciter utuntur, Euangelium Christi certo & indubitato assensu ample

amplecti. Credentis enim id proprium omnes agnouerunt, quod D. Basilius proprium ei facit, tali persuasio-
in Africis.
 ne assentiri uirtuti dictorum, ut nec quicquam praefer-
 mas uel reprobare, uel adijcere. Agnoscunt autem secuti
 Scripturam, alios Christo uere credere, & in omnibus:
 alios autem non uere, sed ex parte tantum, uel ad tēpus.
 Diuus Augustinus suam illam differentiam inter crede-
 re Christo, & in Christum, subinde repetit: illud tribuit
 & Dæmonibus, hoc solis sanctis & ueris Dei filijs. Et cre-
 dendū dicit Paulo, Petro & alijs seruis Domini, sed non
 in Paulum, in Petrū, aut ullum hominem. Verum istud
Credere in Deum qd Augustino
 inde affirmat, quod credere in Deum definit, credendo
 amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & eius
 membris incorporari, uide in tractatu 29. in Iohannem.

At supra diximus, quid sit proprie credere Christo, &
 non tantum aliqua uerba Christi: ut etiam in scripturis
 idem sit credere in aliquem, & alicui. Sed D. Augusti-
 nus spectauit illud, quod cum Euangelistæ & Apostoli
 eam fidem, cui indiuidua comes est spes, & charitas, tota-
 que uita Dei, prædicant, serè semper dicunt ea fide credi
 in Deum, & in Christum. Sed Dominus ipse, credere pa-
 tri, & sibi, pro, credere in patrem & in se, dixit: & credere
Iohan. 5.
 in nomen eius, Iohannes illis quoq; tribuit, quibus Do-
Iohan. 2.
 minus se non credebat.

Sed tandem ad explicationem uocabuli fidei. Hanc,
 pro *אמונה* Græci scripturæ interpretes *πίστις* ex *πιστεύω*
 dicunt: & duplici significato utuntur. Aliquando enim
 eam fidem intelligunt, quam præstamus in di-
 ctis & promissis nostris: quam scriptura etiam ueritatem
 uocat. Ieremias. Inquirite si quispiam sit qui faciat iudicium,
 id est, qui recte & iuste agat: qui studiose sectetur
Cap. 9.
אמונה fidem, Hac significatione usurpasse uocabulum

DE IUSTIFICATIONE.

fidei uidetur Paulus cum scribit Timotheo. Tu uero homo Dei hæc fuge, sectare autem iustitiam, religionem, fidem, dilectionem, patientiam, mansuetudinem: Quamuis fidē hoc loco, & de fiducia prouidentia Dei, quæ contraria auaritię est, non inepte interpreteris: quod facit Chrysoſtomus. In tertio autem ad Rom. Apostolus indubitato pro dictorū conuentorumq; constantia & ueritate hanc uocem usurpauit, cum ait. Num illorum infidelitas, fidem Dei euacuauit? Dicere enim Apostolus uoluit etiam si multi Iudeorum fide uiolata à Deo defecissent, Deum tamen non propterea defuturum promissis suis, quæ genti Abrahamæ fecisset.

Fides dictorum conuentorumque constantia & ueritas.

Fides, qua uera creditur uerba Dei.

Alterum significatum huius uocis, & in scripturis frequentissimum, est, quo significat fidem, quam habemus uerbis Dei, assensum certum, quo Domini dicta amplectimur, eisque persuasi acquiescimus. Α πίπισιμος enim ducta πίσις, recte persuasio dicitur. iam certum est Latinos scripturarum interpretes per uocabulum Fidei id ipsum exprimere uoluisse, quod sancti scriptores per πίσις. Fides itaque, de qua hic disputamus, qua credimus Deo & Christo Domino, donum est, & opus Spiritus diuini in nobis, quo uerbis Dei, & Christi assentimur, ueracq; esse non dubitamus.

Donum autem hoc hominibus uarie impertitur, ut in explicatione uerbi credere exposuimus. Alijs enim, ut quædam tantum eorum, quæ prædicatio Christianæ fidei complectitur, de Deo & Christo, credant. qui sicut non Deo & Christo ipsi fidem habent, id est, non assentiuntur Euangelio propter diuinam autoritatem, quæ par est in omnibus partibus Euangelij: ita non ponunt etiam omnem fiduciam in Deum & in Christum; ideoq; nec amant nec colunt Deum & Christum. Horum itaq; fidem

fidem Iacobus uocauit mortuam, id est, inefficacem ad bona opera. Nam qui Deo & Christo ipsi fidem ueram habent, ij toti Euangelio credunt: eoque sicut ex Euangelio audiunt, & certo credunt, Christum Dominum unum esse, qui fidentibus & auscultantibus sibi mala depellit omnia, & uitam beatam & sempiternam largitur: & hoc beneficium offerre omnibus: ita non possunt, non ad Christum se totos conferre, eo uno fide-
re, eumq; toto corde amare & colere: dum hac fide ui-
uunt aguntq;. Proinde in scriptis Apostolicis fidei eius quam habemus uerbis Dei & Christi, prima distributio hæc est, quod alia mortua est, alia uiua: quam Paulus *Fides mor-*
uocat *πιστις ἡ ἀνεργητικὴ ἐνεργουμένη*, fidem per dilectio-
nem operantem. *tuam uia.*

At quæ mortua fides recte dicitur, eo quod uitã Chri-
sti in hominibus non excitat, ea duplex in Scripturis tra-
ditur. Alia enim eorum est, qui cum sint plerq; de Chri-
sto persuasi, nihil tamen inde faciunt, q̄ quod eum uerbis
confitentur, factis negant: ore & usu sacrarum ceremo-
niarum dicunt ei Domine Domine, non faciunt autẽ uo-
luntatem eius: & si aliquam herbescentem bonæ uitæ spẽ
uidentur ostentare, tamen mox omnis in eis nouæ uitæ
succus exarescit, uel æstu afflictionis propter Christum
sustinendæ exhaustus: uel spinis studiorum & uolupta-
tum huius sæculi, una succrescentibus, extinctus. Alia ue-
ro fides expers uitæ Christi eorum est, qui spiritu Dei in-
citati, aliquid etiam præclarum pro Christo dicunt & fa-
ciunt: ut erant illi qui in nomine Christi, uaticinaban-
tur, eijciebant dæmones, multasque uirtutes faciebant,
cum tamen ab eo uita sua tam essent alieni, ut testare-
tur Dominus se illis dicturum. Amen dico uobis, non
noui uos, discedite à me operantes iniquitatem.

*Viva fides
duplex.*

Ita uiva quoque fides qua iusti uitam Dei uiuunt duplex est. una, qua ita in Christo manent ac uiuunt, qui ea praediti sunt, & Christum in se manentem, uiuentemque habent, ut Domini spiritu ad pietatis & iustitiae officia, quae cuique pro sua uocatione, & cuiusque in corpore Christi loco competunt, agantur; nihil tamen praeter communia Christiani hominis munera praestare ualeant. Altera facit praeterea etiam prophetare, miracula edere: aliisque uarijs spiritus sancti dotibus Ecclesiam Dei instaurare, ut cuique ad mensus fuerit fidei huius modus.

*Luca ult.
Marci ult.*

Utraque uero fides in alijs confirmata & ualida est: in alijs infirma & debilitata. Et haec imbecilla fides rursus bifariam habet, aliquando enim fides imbecilla est cognitione & iudicio credendorum. Ea infirmitate erant, de quibus commode suscipiendis praecipit Apostolus Rom. 14. & 15. & 1. Corinth. 8. & 9. Nec enim poterant hi uidere quae late pateret libertas externarum rerum, parta per Christum: ceterum parati Christo assentiri omnia. Tali infirmitate laborabant et Apostoli cum nuntiam sibi resurrectionem credere non poterant: quos ob id Dominus uocabat stultos, & tardos ad credendum. Marcus hunc fidei morbum ἀπιστία καὶ σκληροκαρδία uocauit: quanquam non omnino fidem in Christum amisissent: sed nec Scripturas, nec Domini uerba de resurrectione intelligebant, unde sermones mulierum nuntiantium Dominum resurrexisse, pro deliramentis habebant. Haec itaque fidei imbecillitas erat, non assensus in uerba Domini, sed intelligentiae eorum, quod, scilicet esse uerba Domini, quae erant, cognoscere nondum possent.

*Sollicitudo
de hac uita
infirmitas
fidei.*

Aliquando est infirmitas fidei in assensu, quod uerbis ac promissis Domini, quae intelliguntur, non citra omnem dubitationem inharetur. Huius infirmitatis est,

est sollicitudo de necessarijs huius uitae, de qua est illud, *Matth. 6.*
 Si gramen quod hodie est in agro, & cras in clibanum *Luc. 12.*
 mittitur, Deus sic uestit, quanto magis uos *ὀλιγόπιστοι*, id
 est, pusilla praediti fide. Eandem fidei imbecillitatem pa-
 tiebantur discipuli, cum anxij, quod nullos secum panes
 accepissent, audiebant à Domino. Quid cogitatis intra
 uos ipsos, quod nō acceperitis panes *ὀλιγόπιστοι*. Sic est & *Matth. 16.*
 deiectio animi & trepidatio in periculis, quā Dominus
 reprehendebat in Petro, cum iussus uenire ad eum su- *Matth. 14.*
 per aquas, exorto ualido uento metuisset. Dicebat e-
 nim illi Dominus, obiurgans eum, *ὀλιγόπιστε* cur timui-
 sti? In eadem fidei imbecillitate erant & ceteri discipuli,
 cum iactati tempestate in lacu clamarent ad Dominum,
 p̄ceptor, p̄ceptor, serua nos, perimus: nam sedata tē- *Luc. 8.*
 pestate dicebat illis Dominus, ubi est fides uestra? De *Rom. 8.*
 hac infirmitate est & illud Pauli. Similiter autem & spiri-
 tus adiuuati n̄firmitatem nostram.

Quemadmodum autem est quaedam fidei infirmitas, *Infirmitas*
 quae facit trepidare in periculis, red dicit̄ anxios dum nō *fidei, non*
 adest, quibus haec uita indiget: ita est etiam imbecillitas fi- *reprimen-*
 dei, quae admittit nimiam rerum & uoluptatum p̄sen- *tis malas*
 tis uitae existimationem & cupiditatem. Qui enim satis *cupiditate*
 firme assentiatur ijs uerbis Domini, & ea satis defixo in *tes.*
 ipsa animo semper consyderet, quibus confirmat, eos *Rom. 8.*
 mortem sibi ipsos asciscere, qui cupiditatibus carnis in-
 dulgent: & se in omne malum dare praecipites, qui uelint *1. Timot. 6.*
 in hoc saeculo ditescere: is tam facile, cum habendi, tum
 alias cupiditates & uoluptates à se depellet: quā in tre-
 pide mortem, & alia pericula subibit, qui certa fide te-
 neat, & solide perpendat illud Domini, eum animam
 suam seruare qui illam Euangelij causa in omne discrimen *Matth. 16.*
 abiecerit: perdere uero, qui seruare eam, deserendo
 Euangelio conetur.

Omnis
fidei infir-
mitas ab
imbecilli-
uenit uel
cognitione
uel assensu
uerbi Dei.
Luc. 1

Itaque sicut omnis uita noua, uerę uirtutis & iustitię
imbecillitas & debilitatio, ab infirmitate uenit et languo-
re fidei, qui enim recte apprehendat, intelligat, & teneat
uerbum Domini, is illud non sequi, aut ei quicquam
preferre non poterit: sic omnis fidei, hoc est, ueri in uer-
bum Dei assensus infirmitas, & debilitas, existit ab in-
firma, debili que uerbi Dei cognitione & consyderatio-
ne. Aut enim non intelliguntur quę dicuntur à Deo, id
quod usu uenit Apostolis, cum eis prædicaret de suppli-
cio suo & resurrectione: scribit enim Lucas de eis, & ni-
hil horum intellexerant, & erat uerbum istud abscon-
ditum ab eis, & non intelligebant quę dicebantur. Vnde
de tanta illis erat stupiditas ad Euangelium resurre-
ctionis credendum. Aut nõ cognoscitur, esse uerbum
Dei, quod ut uerbum Dei affertur. Vnde proculdubio ac-
cidit, ut Zacharias angelo nuncianti ei nasciturum filium
non crederet. Cum enim iustus esset coram Deo, ut de
eo Lucas testatur, difficiliora naturę, quàm eũ in senectute
fieri patrem, Deo credidisset, si certus fuisset ea à Deo
uere promitti. Sic Apostoli haud quãquã deliramenta pu-
tassent, quę mulieres de resurrectione Domini ex uer-
bis angelorum ipsis nunciabant: si esse illa uerba angelo-
rum Dei cognouissent.

Vnde infir-
mitas fidei

Cap. 3

Sæpe autem homines & intelligunt quę dicuntur, &
non dubitant ea esse uerba Dei, & tamen infirme illis as-
sentuntur: ægreq; dum amplectenda sunt, quę grata ha-
bentur Deo, & respuenda, quę uidentur carni iucunda
uel commoda, eis inhaerent. Id eadẽ ratione accidit, qua
peccatur cõtra fidẽ, atq; recti sententiã: quã rationẽ Ari-
stoteles disputas de Incontinente & Cõtinente exponit
in septimo Ethic, ad Nicomachũ. Dũ enim contra id, qd
fides præcipit, homo fide donatus peccat, id fit, aut quia
uerba

uerba Dei, tum, cum agendum est, uel nō tenet, uel nō in-
tuetur, nec scientiam eorum exercet: aut, quia, tametsi cog-
nitionem uerbi Dei tum exerceat, & cogitet quid il-
lud iubeat, exercet tamen eam in rebus tantum uniuers-
sis, non in singularis, & ijs ipsis, de quibus tum statuendū
aliquid sit, quæq; nunc arripiendæ, uel reiiciendæ sint:
aut deniq; quia, si quod uerbum Dei præcipit, consyde-
ret etiam in re singulari, facit id tamen non recte com-
pos sui, propter uehementiorem cupiditatem, subore-
tam uel iudicio sensurum, uel carnali ratiocinatione men-
tis: quæ animum à recta sententia uerbi Dei, quam men-
te tenet, ac etiam ore eloquitur, & quidē in re singulari,
quæ actioni proposita est, detorquet & abripit.

Exempli gratia, Dauid fidem in Deum habuit, &
scientiam uerbi eius admodum excellentem: at cum con-
spectu Batschaba commotus, de committendo cum illa
adulterio cogitabat, uel ea, qua pollebat, uerbi Dei
cognitione, hoc est, fide sua, non est usus, eamque non
exeruit cogitando, quid illa iuberet, sed statim cupiditate
correptus, tantum ut libidini satisfaceret suæ, cogitauit
(quod tamen uiro diuino haud probabiliter
tribuemus) aut certe quod uerisimilius est, fide sua tum
utebatur, & ex ea cogitauit: adulterium à Deo ueritum,
& ob id summe noxium esse: sed hoc, quandoquidem
libidini suæ contra fidem suam obsecutus est, cogita-
uit tantum in uniuersali, nō etiā in re singulari, quæ tū ob-
iecta erat: ut, malum est rem habere cum hac Batschaba,
uxore uiri: Dux. n. propositiones animo eius obuersa-
bant, altera obiecta à fide: aliena uxore abstinendū est, al-
tera suffusa à libidine, aspectu Batschaba accensa: oble-
scere se pulchra muliere suaue est: ille uero in particulari
assum

DE IUSTIFICATIONE.

assumpsit, sub posteriore (priore interim in languida mentis cogitatione suspensa, & sensim effluente) hæc Batschaba, elegans mulier est: secuta itaq; ex hac altera propositione, quam animo eius iniecerat libido, conclusio est. ergo Batschaba accersenda est, id quod fecit. Vel si fides eius se usq; ad ipsam obiectam mulierem sustinuit, uimq; suã eo usq; explicauit, ut cogitarit, hæc mulier aliij nupta est, & quidem fidei tuo ministro: unde & conclusionem sequi oportuerit, non igitur accersenda est: ita tamen occupatus, & sibi ereptus fuit peruersa & uiolenta cupiditate, qua nimirum iam flagrare cœperat, ut & assumptionem istam, hæc mulier aliena est, & conclusionem, non ergo accersenda est, tanq̃ dormiens, uel ebrius, aut aliã mente captus cogitarit, non igitur fidei syllogismus in eo efficax fuit, sed contrarius, quem suggessit libido: itaq; accersituit Batschaba, & stuprauit.

Gal. 2.

Ad eundem modum debilitatur fides dum leuiora peccant, languidaq; illa redditur in officijs suis quibuslibet. D. Petrus, cum fratres, in obseruationem diuinitatæ Mosaicæ superstitiosiores, à Iacobo Anthiocheam uenissent, & ille se propter eos à communione gentium subducere cogitaret, cum quibus ante communibus cibis usus fuerat, nõ fuit planè ignorãs officij: fide em̃ Christi eximia præditus erat: & sciebat se ad proferendũ Euangelium attẽperare omnia, eiusq; progressum omni mortalium gratiæ præferre debere. Verum dum duas haberet obiectas enunciationes, & utramq; per se fidei, unã, libertatẽ Euangelij, qđ ad omnes gentes proferri, & in quo Gentes atq; Iudæos coniungi inter se oporteret, modis omnibus commendandam, & adserendam esse: alteram, fratrum offensionẽ, quoad cũ Deo liceat, euitandã: studio & obseruãtia præpostera erga Ierosolymitanos fratres,

fratres, eo inclinauit, ut alteram propositionē, fratres non esse perturbandos, pressius, quam illā, libertati Euangelij, & omnium in eo communioni, totam nostram uitam seruire debere, consideraret: & sub ea assumeret. nunc edere cum gentibus offendet istos fratres, sub altera aut non assumeret, nunc edere cum gentibus commendabit Euangelij libertatem, & faciet ad pleniorē in Christo, Gentium, & Iudæorum consociationem: aut si hanc assumpsit, tamen id non, ut alteram assumptionem, animo præsentī, pleneq; intuitus est, alio scilicet detractus amore & studio fratrum, qui à Iacobo uenerant. Conclussit itaq; à communionē Gentium tum abstinendum esse, quod erat non recto pede incedere ad ueritatem Euangelij, & requirebat manifestam Pauli reprehensionem.

Idem usu uenit omnibus, qui uel aliquid contra fidem suam admittunt: uel fidem suam non satis explicant: siue contemptu periculorum, quæ pro Christo subeunda incidunt: siue alacri beneficiorum Domini expectatione, dū angustæ res sunt, uel aduersæ: siue in reprimendis prauis cupiditatibus, & exercendis gnauiter officijs pietatis. Aut .n. hi scientia uerbi Dei non utuntur: aut non utuntur in rebus singulis: aut si utuntur etiam in rebus singulis, faciūt id ceu dormientes, aut ebrj, uel capti mente, abstracti scilicet aduersarijs uerbo Dei perturbationibus. Itaq; quicquid peccatur ab ijs, qui fide in Christum præditi sunt, peccatur imbecillitate fidei, quod illa cognitionē, assensumq; uerbi Dei non satis, dum incidit de agendo deliberatio, sustinet, explicat, & exercet.

Vnde intelligitur, quamdiu hic uiuimus, quia nunq̄ absq; peccato uiuimus, fide nos nunq̄ satis firmata, atq; corroborata esse: ex parte enim cognoscentes non uide-

Ab imbecillitate fidei omne peccatum in credentib.

Semper dicitur hic uiuimus imbecilla fides. 1. Cor. 13.

Luc. 17.

vetet, quid polliceatur, quid minei. Ac ideo semp̄ orandum nobis cum Apostolis ad Dominum, Adauge nobis fidē. Sicut enim illi ne satis prompte remitterent fratribus offensas, imbecillitatem fidei in causa esse senserunt: ita hæc una causa est omnis & neglecti officij, & contra officium admissi peccati. Tunc, n. (canit Psalmus) nullo peccati lapsu pudefiā: quū intuitus fuero oīa præcepta tua. Et, recōdidī in corde meo uerba tua, ne peccem tibi.

Psalm. 119.

Hæc ergo generalis fidei infirmitas est, non defixā semper habere in uerbo Domini mentem; & ex illo de rebus omnibus constanter statuere. Illud ceu morbus & uitii fidei est, si insyncera sit intelligentia uerbi Dei, quale erat attēdere iudaicis fabulis, & præceptis hominū auertentiū ueritatē: de q̄ Paulus iubebat Titū suū Cretenses seuerè reprehēdere, ut essent sani in fide, hoc est, sanis fidei sermonib. sanę, syncereq̄ doctrine, firmiter inhererent, ad nulla hoīm aduersa fidei, sanęq̄ doctrine cōmenta deflectētes.

Altera fidei infirmitas est, quæ non generales illas fidei actiones impedit, uel auertit: sed obstat tantum peculiari illi operi fidei, quod est, edere miracula. Hanc fidei infirmitatem passi erant Apostoli, cum non potuerant liberare demonio puerum lunaticū. Cum enim rogassent dominum, Quare nos non potuimus eiicere Dæmoniū? Respondit eis Dominus, *διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν*: propter incredulitatem uestram. At nisi fidem Christo habuissent, nec adhæsisset perpetuo ei, nec alia signa fecissent. Habebant ergo fidem, cum generalem: ut ex uerbo Christi uiuendum sibi per omnia statuerent: tum singularem illam, qua freti, uirtute Christi miracula faciebant. Ea autem eorum fides, oblato isto lunatico, iacuerat infirmiuscula: nec satis sese explicuerat precatione et ieiunio. Unde subiicit eo loco Dominus, si fidem habueritis ut granum sinapis, id est, uiuam; & ut granum sinapis, sese ex-

plicantem: dicetis monti huic, demigra hinc illo, & demigrabit: neq; quicq; erit uobis impossibile, quod quidem pro ædificatione Ecclesię faciendū uobis occurrerit. Hęc de fide infirma & imbecilla, multa quidem illa, sed ad institutum nostrum non inutilia, ut infra ostendemus.

Firma & fortis fides, etiam gemina est, una in effectio-
ne miraculorū: altera in generalib. fidei officijs. Hęc ge-
neralis fides, dū ualida est, mentem hominis in uerbi dei,
& cognitione dilucida ac certa, & assensu consyderatio-
neq; stabili & immota cōtinet. Sic erat fides Abraham, cu-
ius robur & firmitatem describit Apostolus Ro. 4. Non
infirmitas fide, non consyderauit suum ipsius corpus
iam emortuum, ut qui centū annos natus esset, nec emor-
tuum uterum Sarę: non dubitauit incredulitate de pro-
missione: sed confirmatus fide, tribuens gloriam Deo, &
certo persuasus, quod qui promisisset, idem potens esset
etiā facere. Huic firmę & constanti fidei Paulus tribuit
firmā & defixam apprehensionem, persuasionē, & consy-
derationē diuinę promissionis, et omnipotentię: ac remo-
tionem, non solum omnis dubitationis, sed etiam omnis
consyderationis earum rerum, ex quibus aliqua de pro-
missione Dei dubitatio existere posset: ut erat natura ef-
fecti corporis in Abraham, & uxore eius.

Quemadmodū igitur id propriū fidei est, dictis, quib.
fides habenda est, planē assentiri, & de eis non dubitare:
ita firmę & cōstantis fidei est, mentē sic defigi in ea dicta,
& potentiam atq; ueritatē dicentis: ut nihil aliud in men-
tem admittas, minime autē omnium, quę aliquā de eius-
modi dictis dubitationē inferre possint. Et hoc cōmune
est fidei & generali, & effectrici miraculorum.

Robur autē fidei generalis apparet in constantia confes-
sionis Christi, religiosa uitę sanctimonia, & officiosa in-

Fides ro-
busta ge-
mina.

Vnde ro-
bur fidei.

In quo elu-
ceat robur
fidei.

Aet. 5.

Rom. 1.

1. Corin. 1.

proximos dilectione, omnibusq; uitæ nouæ fructibus. Hinc Lucas prædicat Stephanum fuisse plenum fide: & adnunciabat fides Romanorū in toto orbe, Robur uero fidei effectricis miraculorum, conspicitur in effectione magnorum signorū. Vnde Paulus, si omnem fidem habeam, ita ut montes transferam.

Locus

1. Corin. 13.

Si habuero

omnem fi-

dem.

Omnem fidem uocat hic Apostolus (est enim & hoc propter hostes fidei Sophistas explicandum hoc loco) efficiendi uerbo Christi quiduis confirmatissimam, & summe confidentem. Nec enim hic Apostolus omnem fidem dixit de qualibet fide, ut Pighius & Eccius cum cæteris Sophistis confingunt. Ea enim quæ Christum Dominū solide complectitur: apprehendit in eo uitam æternam, & sine dilectione esse non potest. Eodem loco Paulus dixit omnem scientiam, eo tamen non quoduis genus scientiæ complecti uoluit, sed tantum rerum sacrarum. Ita dicendo omnem fidem, præpotentem quidem fidem: sed in effectione miraculorum intellexit: illam, de qua dixerat paulo ante, Alij datur fides in eodem spiritu, cui mox dona sanitatem conferendi, & uim efficiendi uirtutes subiecit, huius fidei effecta. Sic certe & Chrysostomus hunc locum interpretatur. Fidem inquit hanc, Apostolus non dicit dogmatum, sed signorum.

Chryf. fidem signorum.

Sed fac esse, ut intellexerit Apostolus hic excellentem consistendi Christum fiduciam, de qua locum istum interpretatur D. Ambrosius: aut de sana & non uitiata omnium credendorum credulitate, ut intellexisse uidetur hoc dictum D. Augustinus: tamen non potest intelligi hoc Apostoli dictum, de uniuerso fidei genere, siquidem ei fidei, de qua hic loquitur Apostolus, abesse possit dilectio: nã de qua dicebat Paulus, uiuo nunc fide filij Dei, Item Habakuk, iustus fide sua uiuit, hoc est, qua iustificamur, sub hac

hac fide, quæ perfecta absq; charitate esse potest, haud
quaquam comprehenditur. Etenim ipsam fidei qua E-
uangelio uere credimus, naturã & propriam rationem,
hanc esse, ut studium & amorem Dei, cultumq; & obser-
uantiam in homine efficiat, non scriptura modo, sed ipse
etiã communis humanæ rationis sensus docet. Quis *Cohæret*
enim, ut & supra diximus, non eo unumquencq; arden- *necessario*
tius obseruat, maioreq; studio, amat, colit, quo magis *uine fidei*
persuasum habet, eum plura posse, & in se ampliore esse *fiducia in*
& beneuolentia, & beneficentia? Qui igitur fieri queat, *Christo*
ut uere credens Euangelio, & ideo certo persuasus, De- *dilectio.*
um, & solum omnia posse, & tenere, & se summa in Chri-
sto suo, beneuolentia complecti, sibiq; æternam mortem
merito, æternam uitam largiri uelle, non maxima charita-
te, ueneratione, & deuotione complecteretur, suspiceret,
& demereri studeret?

Sed mittamus rationem, scripturã potius audiamus.
nemo enim spiritu sancto, certius & magis propriè, de
suis rebus loqui potest. Quid respondit Petrus, roganti *Iohan. 8.*
Domino, si & ipsi duodecim Apostoli deficere ab ipso
uellent, quod offensi sermone eius fecerant quidam ex
discipulis. Domine, inquit, ad quem ibimus? uerba uitæ
æternæ habes: & nos credidimus & cognouimus, quod
tu es Christus filius Dei uiuentis, Quo clare expressit,
eos qui uere crediderint, & credendo solide cognoue-
rint, Dominum Iesum Christum, seruatorem hominum
esse, habereq; uerba uitæ æternæ, discedere ab eo non
posse. Vnde Dominus toties illud repetit, habere uitam
æternam, qui in se credunt.

Ita Paulus, ad Gala. Omnes filij Dei estis, per fidem *Cap. 3.*
in Christo Iesu, non dicit potestatem tantum habetis, sie- *omnis ue-*
ri filij Dei, ut sophisticatur Pighius, at qui filius Dei est, *re credens*
filius Dei.

DE IUSTIFICATIONE.

Ioha. 3 et 4.

Spiritu Domini. qui idem ut fidei ita & spei & charitatis spiritus est. Jam cum non possit Christum diligere, qui non seruet sermonem eius, isq; totus in eo contineatur, ut diligamus nos inuicem, sicut dilexit ipse nos, necesse est, ut fidem etiam dilectio comitetur, & sicut Dei, ita & proximi. Qui enim fratrem suum non diligit, nec Deum diligit, & manet in morte. Coniuncta igitur fidei semper, & dilectio est, nec minus proximi, quam Dei.

1. Cor. 13.
Quomodo
maxima
charitas.

Tria itaq; hæc sunt, non unum: fides, spes, dilectio: sed inter se perpetuo connexa. Maxima quoque inter ea dilectio est, sed nec sine fide est, nec fides, sine illa. Maxima enim ideo est, q; in eo uno uerbo, diliges proximum tuum sicut teipsum, uniuersa lex completur: uitamq; Dei, quam fide percepimus, & spe perficiendam expectamus, dilectione exhibemus. Et beatius est dare q; accipere: quare cum dilectio eroget, quæ fides recipit diuina dona, maior fide dilectio iure dicitur. Interim tñ fides ea est, qua renascimur: & cū de Dei bonitate ex Euangelio persuasi, confidimus, spemq; future uitæ concipimus: tñ Dei amore studioq; ac inde uera etiam dilectione proximi accendimur. Itaq; de natura & propria fidei ratione est, & parere & coniunctas habere, tum spem, tum charitatem, & hanc & in Deum, & in proximos. Est enim qua filij Dei sumus, uitamq; Christi uiuimus.

Definitio
fidei.

Fides ergo sana nō uitiata, hoc est solida synceræ doctrinæ Christi persuasio, uera non ficta, atq; uiua, nō mortua fides, id est, qua Christo uere credimus, & per illū iustificamur, iustificatiq; ipsi capiti nostro et inserimur, & in eo manemus ac uiuimus, ipsumq; manentē, ac uiuentē, agētemq; in nobis habemus, ea est certa ac indubitata assensio Euangelij, adspirata animis diuinitus, cui necessario coniuncta est, eodē nimirum adflata spiritu, cum fiducia
de

de Christo, tum studium & obseruantia Christi, totaꝫ noua uita. Quæ uita Christi, uita Dei, hoc in uno quoꝫ plenior & constantior est: quo illa in eo Euangelij assensio firmitior est & certior: at nemini, cui adsit, illa abesse unquam poterit tota, tametsi adsit imbecillis & languida. Omnis credens in me, inquit Christus, & loquitur proprie, habet uitam æternam, Iustus fide sua uiuit, & uitam dei, quæ omnem in se uirtutem complectitur.

Vtri iam credere uelis, Lector, Christo Domino, qui omni fide prædico uera. i. uere credenti, uitã eternã addicit, uitã Dei, omni scilicet uirtute pollenti: an Pighio & Sophistis, qui dicunt uere credentibus, & perfecta fide præditis, abesse tamen posse ueram uirtutem. Fidẽ effectricem miraculorum, adesse posse, ijs, qui à Christo uita sua adhuc alieni sunt, & nos agnoscimus: at fidem uerã, fidem qua Christo plane creditur, ulli adesse posse, qui non in Christo uiuat, & Christum habeat uiuentem in se, id uero pernegamus, & freti uerbo Domini, qui dixit, Omnis credens in me, habet uitam æternam.

Nec quicꝫ contra hæc argumenti habent, quos Pighius & alij Sophistæ scripturæ locos adducunt. Ille enim, quem plurimum urgent, si habeam omnem fidem, ostendimus, loqui de fide effectrice miraculorum: cuius nimirum opus subiicitur, translatio montium: non de regere ratrice, cuius officium est, confiteri & sectari Christum: & operari per dilectionem, quæ bono sint proximis. Sed de hoc loco dictum satis supra est.

Folio. 134r

Tantundẽ ualet locus Iohannis, de principibus quos Euangelista perhibet credidisse in Christum: nec ausos tamen fuisse eum confiteri, nam etiamsi non uideatur uerisimile, fidem horum principum quanquam infirmam, tamen ueram & uiuam fuisse, quod equidem puto, tamẽ

Ioh. 126

non poterit hinc concludi, veram solidamq; in Christum fidē, posse esse sine dilectione & uita Christi. Nihil enim colligi hinc aliud potest, quā posse esse aliquos, qui credant in Christum: & tamen gloriam mundi, in eo gloriæ dei anteponant, quod Christū metu ignominie ab hominibus, confiteri nō audeant: At idem Euangelista, etiam ijs tribuit credere in nomē Christi, quibus se Christus nō credebat. Ex his autem quid aliud efficit, q̄ esse aliquod credendi, fideiq; genus, non regenerans, non adferens iustitiam & uitam Dei: Ad id autem nequaquam consequitur, non esse & aliud genus fidei uitæ & regenerantis; quo nemo præditus esse queat, qui non uiuat in Christo, & habeat illum uiuentem in se. Quod enim multa animalia sunt rationis expertia, eo non fit, nullum genus animalis ratione præditum esse.

Illud magis Sophisticum est, quod urgent, Johannem testari, credentibus in nomen Christi datam potestatem, ut fiant filij Dei, non autem ut ilico sint. Quid enim in hoc dicto quo efficitur, credentes non simulatq; in Christum credunt esse filios Dei, quod in quæstione uersatur? Sic habent Euangelistæ uerba, ijs qui receperunt eum, dedit potestatem filios Dei fieri, ijs, qui credunt in nomen eius &c. Quid si dixisset, dedit eis potestatem ut credentes fierent, oportuisset ne propterea eos prius aliquamdiu habere potestatem credendi, & postea aliqua alia re, quā ea ipsa potestate credendi, fieri credentes? Ita quid causæ esse dicent aduersarij, ut conueniat ex hoc dicto Euangelistæ, intelligere, credentibus dari potestatem, non ut statim sint, & fide sint: sed ut fiant primum filij Dei: idq; dilectione. & aliud esse hanc potestatem fieri filios Dei, quā ipsam fidem? Certe Euangelista exponens quos intelligat credentes in filium Dei, subiicit, qui sunt nati ex deo, fide, n. filij Dei renascimur.

Hilari . de
Trin. . i. Re
cipientes,
in filios dei
uicti sunt,
non ortu
carnis, sed
fidei.

Dicemus ergo secundū Pighiū, ihs, qui iam nati sunt ex deo per fidē, datam potestatem ut primū fiant filij dei per dilectionem, tam arguta est istorum hominū Sophistica.

Sed fac esse, ut Euangelista illud fieri filios Dei, de perfecta filioꝝ dei conditione dixerit, Est, n. duplex *ἰσδορία*, alia inchoata, alia pfecta. De priore est, Nō accepistis spiritum seruitutis rursus ad timorē, sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba pater &c. De posteriore. Et nos ipsi gemimus intra nos ipsos expectātes adoptionē, redemptionē corporis nostri. Demus ergo, ihs, q̄ iā filij dei sunt p fidē, adoptione inchoata, datā potestātē, ut fiāt etiam filij dei adoptioe perfecta: tñ hec ipsa a soluta nostri adoptio fide cum tenetur, tum perficitur. Nam si cut fide filij dei, ita & heredes sumus. Vñ Paulus hāc perfectam adoptionē filioꝝ dei etiam reuelationem eorum uocat. Dūq; hic uiuimus, q̄ in uirū perfectum, plene adultæ etatis Christi, crescimus fide fit & cognitione filij dei, quę dilectione sese exerit. Sed quicquid huius sit, spiritus sanctus passim diserte fidei id tribuit, quod ipsa nos filios dei constituat. Omnes, inquit Paulus, filij dei estis per fidem in Christum Iesum. Idem spiritus sanctus innumeris alijs locis testatur.

Hæc ergo, quæ hæctenus de hoc loco exposuimus, factis sint. Qui enim scripturas Dei sequi uelint, ex ihs quæ adduximus, atq; exposuimus, aperte uidebunt. Primū, fidem, ut hac uoce diuinæ literæ utuntur, quum de fide in Deum, & Christum docent, significare proprie eam fidem, qua assentimur Euangelio, atq; ideo omni quoq; uerbo Dei, idq; assensu uero ac solido. Deinde fidē, qua homines uel tantum aliquibus uerbis Domini, & non omnibus: aut ad tempus tantum illis credunt, & quamlibet fidem sterilem bonoꝝ operum, etiam si ea miracula

Rom. 8.

Rom. 8.

Eph. 4.

Fides in
Christum
proprie ui
ua fides.Fidem non
uiuentem
uitā Christi
nō proprie
aut uniuo
ce fidē dici.

*Fidem ex
propria
sua ratio-
ne parere
& conexā
habere ui-
tam Chri-
sti totam.*

fiant, non nisi analogia quadam fidem uocari: ut cui no-
men ueræ fidei, non autem ratio competat, quæ nimirum
est, Euangelio Christi credere, eo testimonio spiritus, per
sua sum, ut & sis, & esse te non dubites filium, & heredem
Dei, per Christū. Postremo esse ex propria ratione huius
ueræ fidei, Christū Dominū, ut seruatorem uere, planeq̃
agnoscere; ac ideo etiā amare & obseruare, nec unq̃ ui-
tam Dei abesse huic posse. quanquā ea sit minus magisq̃
constans, bonorumq̃ operum ferax, pro ut fides uel lan-
guida, ac imbecillis: uel ualida ac robusta fuerit.

*De fide &
operibus
cap. 25. &
23.
Cap. 9:*

Ista et sancti Patres ex scripturis agnouerunt & clare
copiosq̃ docuerunt. Nullus enim eorum est, qui non
prædicet ueram illam Christi fidem & uiuam, cui abesse
spes & charitas non possit: quanquam bona opera certo
atq̃ necessario consequantur. Vnde Diuus Chryosto-
mus in sermone de fide, lege naturæ & spiritu sancto.
Quamprimū credideris, simul & operibus ornatus eris.
Non quod defunt opera; sed per se ipsam fides plena est
operibus bonis. Ita D. Augustinus docet in mandato cre-
dendi in Deum, totam uitam Dei contineri; & uitam bo-
nam ab ea inseparabilem, imo eam ipsam esse bonam
uitam. Et in lib. de uocatione gentium, D. Ambrosio ad-
scripto, Fides genitrix bonæ uoluntatis, & iustæ actionis
dicitur.

*In Ezech:
Homil. 22.*

Vt enim D. Gregorius pie uereq̃ scripsit, tantum in
hac uita amamus, quantum credimus; & quantum ama-
mus tantum de spe præsumimus. Eoque sicut cum
prudencia uera, necessario coniunctæ sunt, iustitia,
fortitudo, & temperantia: ita docent Sancti uiri nun-
quam non coherere cum fide uera spem & charitatem,
totumque chorum uirtutum; atque pro modo fidei,
modum semper esse harum uirtutum, totiusque uitæ
nouæ.

nouæ. Cumenim fides in eo sit, sicut Dicitur Chryso- *In Epistolâ*
 mus recte docet, ut non ambigas, & insit nobis, spiritu *ad Titum*
 sancto nostro spiritui testimonium perhibente, & ei per- *Home. 3.*
 suadente, qui posset fides infirmior esse ad recte institu-
 endam uitã, quàm sit prudentia uirtus rationis? quan- *In Psal. 115*
 & hæc si uera sit, filia sit fidei. Omnino igitur, ut D. Basilius
 scripsit, fides animam supra quæ demonstrationes ratio-
 nales ualeant, ad consensum trahit. Inde & D. Hiero- *Aduersus*
 nymus. Neque hoc dico, quo maius quicquam sit, quàm *Luciferian*
 sacramenti fides, quàm puritas animæ: sed indubitata ad *nos.*
 Deum fides, ardue reperitur. Verbi gratia dictum sit, ut
 quod uolumus perspicuum fiat. Ad orationem assisto:
 non orarem, si non crederem: sed si uere crederem, illud
 cor quo Deus uidetur mundarem, manibus tunderem
 pectus, genas lachrymis rigarem, corpore inhorrescerẽ,
 ore pollerem; iacerem ad Domini mei pedes, eosque fletu
 perfunderem, crine tergerem: harerem certe trunco cru-
 cis, nec prius amitterem, quàm misericordiam impetra-
 rem. Ita & sancti Patres, quanquã tria hæc, fidem, spem &
 charitatem agnouerint, nõ unum: & uirtutes toto gene-
 re inter se diuersas; necessario tamẽ inter se cõnexas esse,
 & coherentes, nec dubitarunt, nec nõ multis in locis cla-
 re & copiosissime docuerunt.

At quia Deus arcano suo consilio, Euangelium suũ
 plenisque sic quidem reuelat, ut de nullo eius dogmate in
 genere proposito dubitet: imo nonnunquam in particulari
 quoque illud sic amplectantur, & consyderent, ut inde mala
 multa declinet, & nõ pauca bona faciant, tamen non sic *1. Pet. 1*
 reuelat, ut eo semine immortalis plane regnarentur, co-
 gnitione reparante imaginem factoris: et renouati spiritu
 mentis suæ sic induerentur nouo homine, qui secundum
 Deum conditus sit, uera solidaque iustitia & sanctitate

uno ipso Christo Dño, fidem sancti uiri merito alteram agnouerunt, præsertim scriptura quoq; de ea testificante: quæ sicut sine uera hominis innouatione, & iustitia Dei esse solet, ita saluare non possit, nec filios Dei cõstituere: quam D. Iacobus nõ inepte mortuam uocauit, eo quod uitam illa Dei, ut non adfert, ita nec bonis operibus explicat. At quia ea fides mortua à D. Iacobo, ficta à Paulo, temporaria à Domino recte ac proprie dicitur, imo Dominus ea præditos ipse dixit non credere: hæc certe fides, eiusdem rationis, cum uiua illa ac uera, quæ uitã Dei in Christo uere apprehendit, & omnibus pietatis & iustitiæ officijs exerit, esse non potest.

Cumq; fides, simpliciter dicitur, iure hæc uera & uiua, non illa mortua & ficta intelligi debet, nisi circumstantia sermonis aliud requirat. Tametsi sancti Patres, uidentes multos cõfidere eõ, q; fidẽ, quod ad dogmata attinet, sanam haberent, qui tamen ueræ uiuæque fidei expertes essent, nonnunq; fidem hanc uiuam, non simpliciter, sed fidem gratiæ, fidẽ ueram, fidem Euangelicã uocarunt. At quia sic persuaderi de Euangelio, ut eo filius Dei & renascaris, & esse te ex spiritus sancti testimonio certe agnoscas: & sic tantũ persuaderi de eo, ut quidẽ contradicere ei nõ possis, tamẽ eo nõ plane inoueris, sed in uetustate carnis, morteq; ipsa perseueres, inter se tanto interuallo distant, quãto Adã uetus & Adã nouus, iustitia & peccatũ, mors æterna, & uita æterna, nequaquã eandẽ fidẽ Christi intellexerunt, quod ad rationẽ ipsam fidei attinet, qua filij Dei renascimur, & in Christo uiuimus, eiq; uiti frugi ferri insiti palmites, non possumus non fructum ferre: & qua tãtum de Euãgelio cõuincimur, manẽtes interim filij alienigenæ, uita Christi uacui, et à Christo alieni. Sunt enim diuersissimæ spiritus Dei in animis hominũ persuasio-
nes,

nes, quarū una inscribit legē Dei in cordibus hominum, altera confirmat legē peccati: una purificat corda peccatis, altera auget peccatum: una certos reddit de uita aeterna, altera condemnat ad mortem sempiternam.

Disputarunt Scholastici an idem habitus sit, uel diuersi, si fides informis, id est, destituta charitate, & formata, id est, coniunctam habēs charitatem: & uidetur Thomę 1. 2. qua. 41 utranq; fidē, eundē habitum esse. Coniunctionem enim charitatis negat pertinere ad substantiā fidei. Sed quanq̄ hęc charitatis coniūctio si dei mortuę accidentalis sit, ueræ tñ ac uiuæ fidei, ut demonstrauius, hęc coniunctio ex natura eius cōpetit, & propria est κατ' αὐτὸ: ut quæ sit eiusmodi de Christo persuasio, quam non possit nō cōsequi studium, & amor Christi: ut prudentię uerę, non potest non coniuncta esse iustitia, & alię uirtutes.

Sed cum fateatur Thomas fidem esse eiusmodi opus Dei in animis, quale opus solis est, illuminatio aëris, quā sol iugī irradiatione efficit: sitq; ut ostēdimus, longe alia illuminatio, qua animo plane regenito infunditur cognitio Dei, ad id efficax, ut etiā fidamus Deo, & studiose colamus Deum: & qua eiusmodi Dei notitiā efficit in animis in uetustate peccati manentibus, quæ de operibus & uoluntate Dei conuincit tantum, relinquit autem, imo auget contemptum Dei, & inobedientiam aduersus placita Dei, mirum est, cur non magis illorum sententiam probarit, qui senserunt fidem formatam & informem esse diuersos habitus. ut sunt plane diuersæ perfectiones intellectus, ut ipse uocat. Informis enim fides sterili, tantum cognitione intellectum imbuuit, & quæ condemnationem auget, formata autem, cognitione, feraci iustitiæ & uitæ aeternæ. Illa irati & condemnantis Dei opus est hęc propitiū Dei, & iam patris

DE IUSTIFICATIONE.

patris: hæc regni Christi propria est, illa etiam alienis à regno Christi participatur: illa quomocunque uocatis, hæc tantum electis confertur. Quare manifestum est, has fides, omnino diuersi generis dona & opera Dei esse. Nam utrumque esse donum & opus Dei, ne Scholasticis quidam cordatiores negant. Euangelio enim Christi fidem habere & assentiri, facultatem mentis nouam, & diuinitus aspiratam requirit, quicquid huius homo ab homine discere queat, quod acquisitæ fidei tribuunt, qui huius commentum, ut melioribus contradiceret, autores sunt.

Autor & effectus fidei spiritus sanctus

Ex his itaque planum factum est, nos ut cum scriptura, ita etiam cum Ecclesia Catholica atque sanctis Patribus sentire & docere, quod attinet, & ad significata huius uocis fidei, & ad diuersa fidei genera, & ea quæ cuique proprie competunt: & effectum est, fidem ueram, fidem regenerantem & iustificantem esse eiusmodi de Euangelio Christi persuasionem, ut animus ea donatus, non possit, sic agente in eo spiritu Christi, mentemque omnem et uoluntatem renouante, & in Christum defigente, non etiam certam de Christo concipere salutis fiduciam, accendi eius uero studio & amore: omnique simul indui pietate, iustitia, & sanctitate.

Fidei coniuncta fiducia est, non autem est fiducia.

Pighius contendit fidem dictam à fidendo (quasi diuinae literæ nobis traditæ sint lingua latina) alicubi usque pari in scripturis pro fiducia, quæ ex sincero & familiari quodam Dei amore nascatur. Sed ad id probandum nullam adducit scripturam canonicam, & quem adducit ex Tobia locum, id non habet. Tametsi enim insultantes pietati Tobie dixissent, ubi est spes tua, & ille respondisset non sic ipsis esse loquendum, qui essent filii sanctorum, et uitam illam expectarent, quam Deus daturus sit illis, qui fidem suam nunquam mutant ab eo, non tamen ex eo euincit,

Tobiam

Tobiam id ipsum fidem dixisse, quod cognati dixerant spem. Sed quia fide non mutata, nec poni spes in Deum potest, recte dixit sibi ad percipiendam uitam æternam utile esse, non mutare fidem suam in Deum: eoq; etiam spem & expectationē mercedis, pro suis bonis operibus, sibi non abijciendam esse.

Cæterum scriptura aliud fere ubique facit, sicut *אוי תורה, או תורה, או תורה*, ita etiam *πίστις, ἡ πίστις*, quare etiam Latini ex his recte aliud per nomen fidei, aliud per nomen fiducia & spei transulerunt: atq; per nomen fidei certum diuinarum promissionum assensum; per fiduciam uero, aut spem, natam ex eo assensu confidentiam de dei misericordia, & promissorū eius expectationem significarunt. Paulus certe dicit: Iustificati ex fide habemus pacem erga Deum: & fide habemus aditum ad Deum per Christum, & gloriamur sub spe. Item, in Christo habemus *παρρησίαν ἐπὶ τῆς προσεγγήῃ ἐν πίστεϊ*, id est, liberā in uocationem, & confidentem aditum in fiducia, ea, quæ est per fidem. Et ad Theffalonicenses, Indefinenter in memoria habemus opus fidei uestræ, laborem dilectionis, & tolerantiam spei. Opus, inquit, fidei, de uera enim uiuacq; fide loquitur, quæ opus confessionis Christi, & totius uitæ recte instituentæ, semper habet in promptu: tolerantiam uero spei: dum enim spes firma est, in omni afflictione tolerantiam seruat: ut etiam charitas, si uera sit, nunq; non laborat in fratrum salute procuranda. His, & multis similibus locis, Paulus clare aliud per fidem, aliud per spem & fiduciam dicit, idem faciunt alij Apostoli. Sed quia uera in Deum fiducia, ueræ fidei abesse non potest, sicut utramque idem spiritus in animis operatur, & ex sua ipsius natura, utraq; alteri cohæret, nec fidem scriptura prædicat,

Nn

Cap. 1.

Fides & fiducia in scripturis diuersa & semper tamē iuncta.

DE IUSTIFICATIONE.

ut non simul complectatur fiduciam: nec fiduciam, ut non includat in eam & fidem. Per se autem & primo aliud est, quod scriptura fidei, aliud, quod fiducia nomine commendat & requirit.

Ex fiducia
amor, non
ex amore
fiducia.

Illud uero Pighius contra, non scripturam modo, sed etiam Philosophiam, ac sensum communem dicit, fiduciam diuinæ benevolentiae, & promissæ oblatæque salutis, ex synchero, familiari, ac mutuo Dei amore nasci; cum certum sit, amorem potius hunc familiarem ortum habere ex fiducia; hanc autem ex opinione, & persuasione benevolentiae, cum potentia ac ueritate coniunctæ. Nec enim amare quem uere homo recte institutus, potest, nisi uirtutis & probitatis opinione inductus; & fiducia, hac ipsa uirtute, & probitate fruendi, concepta. Alitur quidē hæc fiducia & augetur amoris familiaritate & probatione: at cum amare solide eum, cui non tribuat promissorum fidem, & cuius sibi non polliceatur benevolentie fructum, nemo possit; fiduciam certe nasci ex amore uero & familiari, dici cum ratione non potest.

Rixam Pighi-
bij de defini-
tionibus
fidei.

Sed de obiecto fidei Pighius maiorem rixam mouet, & doctrinam Christi nimis quam immaniter blasphematur; atque rursus detestari satis non potest, nostras caligines, obscuritates, tenebras, plusque Cimmerias, quibus inuoluamus & contegamus, omnia, ut ea multi Oedipi intelligere non possint. Et istam suam uere atram & tetram bilem, subinde in nos euomit, idque ibi, ubi doctrinam nostram nihil profus inest perplexitatis aut obscuritatis, hominibus duntaxat Deum timentibus, & quæ Dei sunt intelligere cupientibus. Sed sperauit forsitan Pighius, se hominibus posse suis istis conuictis & blasphemis oculos sic prestringere, ut putent tenebras esse, dum lucem cernunt, & se non intelligere, quæ intelligunt, non uidere, quæ uident, sicuti

iocu-

seculares homines simplicioribus persuadere solent, eos uidere, quæ non uident, audire quæ non audiunt.

Ordine uero uexandas sibi sumit definitiones fidei, quas tradidit Lutherus, Pomeranus, Philippus in confessione & Apologia, & Caluinus: quas omnes calumniatur, miserum in modum, indefinitas, perplexas, inuolutas, adeo, ut nec à nobis ipsis intelligi queant: tum etiã secum pugnantes & falsas. Infinitum uero esset, persequi omnes eius cauillationes & ludificationes: calumnias & diras execrationes: aliquas tamen, sed præcipuas, & quæ reliquas continent, discutiemus.

Definitio-
tiones fidei
quas Lu-
therus, Po-
meranus,
Philippus,
Caluinus,
tradiderunt
exagitan-
tur à Pighio.

Et quod ad nostrarum definitionum etiã nobis ipsis inexplicabilem perplexitatem attinet, Pighius ipse Oedipum non infelicè præstitit: remque ipsam ex nostrorum scriptis admodum clare exposuit, nos per fidem iustificantem intelligere, non eam tantum credulitatem, qua simpliciter uera existimamus quæ Euangelion, totaque scriptura Dei prædicat: sed eã fidem, qua certo & efficaciter Euangelio assentimur, ita ut ad optionem in Christo toto corde amplectamur.

Quod ob-
iectum fidei
proprium
nobis.

Quæ tñ uera, uiracque fides, non ita à nobis ad salutem nobis partam per Christum, affigitur: nec ita prædicatio & promissio huius salutis, communicationisque Christi, obiectum proprium & adæquatum fidei iustificantis, à nobis constituitur, ut non doceamus fidem ueram cõplecti simul omnia uerba, quæcumque Deus humano generi credenda proposuit: quæ omnia nimirum Euangelio continentur, ut ipsum totum, prædicatione hac, Christum donatis sibi à patre uitã eternã parasse & largiri. Christus, n. est finis legis, & sicut ipsi credit, qui Mose credit: ita qui credit ipsi, credit & Mose, & omnib. Prophetis. De Christo n. Domino, & salute animarum, sine fidei nostre, Mose

IOAN. 1.
Luce ult.
1. Pet. 1.
Collos. 1.

Nn ij

Ephes. 1.

& Prophetæ omnes uaticinati sunt. In Christo Domino complacitum est patri inhabitare omnem plenitudinem, & per eum omnia summam in instaurari & perfici. Quare qui uidet filiū cognoscitq; is uidet & cognoscit & patrē: quicq; credit in filiū, credit in patrem, qui illū misit, facitq; id opus Dei, in quo omnia grata Deo opera cōtinentur: cōplectitur eam Dei promissionem, qua reliquæ omnes, ut sunt, etiam, & amen, ita & continentur: obedit ei præcepto Dei, in quo reliqua omnia insunt. Hoc enim est præceptum Dei, ut credamus in nomine filij eius Iesu Christi: & diligamus nos mutuo.

Iohan. 3.

Fides spec-
cialis eadē
Catholica.

Proinde fides, qua docti à patre certo, firmoq; assensu credimus, nos Deo per Christum Dominum reconciliatos, gratosq; in hoc dilecto factos, ut iam filij eius, & hæres simus, iuxta spem uitæ æternæ, omnino fides Catholica est, quæ nimirum uniuersa credenda complectitur in Christo Domino. Nec potest dici recte credere in Christum, uel Christo, qui non Christum, etiam ut suum seruatorem amplectitur, & credit eum, etiam sibi factum à Deo sapientiam, iustitiam, sanctificationem, & redemptionē: qui non & ipse ad eum uenit, eumq; sequitur, & requiem animæ suæ in ipso, & solidam felicitatem pollicetur. Sicut enim nemo potest non uitam æternam, & consummatam felicitatem summo desiderio expetere, ita nullus quoq; hominum potest non toto corde conuerti ad eum, à quo illam uere & solide offerri sibi indubitato crediderit. Eam ob rem, necesse est, ut quicumq; audito Euangelio, Christum Dominum non ilico toto pectore, ut seruatorem suum, uitæq; æternæ largitorem complectitur, non dubitans & se per ipsum habere remissionem peccatorū, & sortem inter sanctificatos, is Euangelio, quod Christū ex a quo omnibus offert, & in quo ipse clamat, uenite ad me

omnes & quod testatur eum uenisse, ut omnes qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam, ueram solidamq; fidem haudquaquam accomodat; atq; ideo sicut Euangelio non credit, ita nec ullis uerbis Dei plane credit; nec minus catholica fide, quam hac speciali destituit. de uera, uiuacq; fide loquimur. De qua uirtute et efficacia fidei, coniunctaq; illi fiducia, iam supra satis dictum est.

Ergo quod Lutherus primum fidei obiectum fecit, omnia diuinitus reuelata & promissa: deinde remissionem peccatorum & gratiam partam per Christum: hancq; docet in sacramentis unice spectandam & recipiendam: quod deniq; fidei coniungit plenam à lege libertatem, & summum beneplaciti Dei studium, nullo uerbo secum pugnat, ut blasphemat Pighius; nec eo quicquam scripsit obscuri, aut incerti. Ita sunt etiam quas Bugenhagius, definitiones & descriptiones fidei tradidit, & scripturis, & inter se prorsus cõsentaneæ, claræ & euidentes, omnibus, qui sunt ex fide Iesu Christi: cum scribit. Fidem esse, qua credimus Christum, coram Deo patre esse iustitiam nostram, sanctificationem, redemptionem, & uitam æternam: & qui nos liberet à lege, peccato & morte; constituatque sub gratia, & faciat, ut agnoscamus, inuocemusq; patrem. Item cum scribit, esse fiduciam, qua Christum apprehendimus in conscientia coram Deo, & in Christo patrem.

Bugenha-
gij definitio.

Nec quicquam ab his, uel suis ipsius dictis, uarij, aut contrarij habet confessio & Apologia, cum confitetur & defendit, fidem iustificantem esse, qua homines credunt se in gratiam recipi, & peccata sibi remitti propter Christum. Item esse notitiam Christi, sed non historicam tantum: uerum qua ita assentimur promissioni Euangelicæ, ut & uelimus & accipiamus oblatam promissionem re-

Philippi
definitio.

DE IUSTIFICATIONE.

missionem peccatorum & iustificationem.

*Definitio
Caluini.*

Cum his denique pulchre quoque, quia cum scriptura Dei, congruit & Caluinus, qui fidem esse definit, diuine erga nos beneuolentiae, firmam, certamque cognitionem, quae gratuita in Christo promissionis ueritate, per spiritum sanctum reuelatur mentibus nostris, & cordibus obsignatur.

Haec, inquam, omnia sicut cum diuinis literis, ita & inter se, per omnia consentiunt, nec quicquam habent in se obscuritatis, uel perplexitatis, fidelibus duntaxat: ipsi scilicet, qui cupiunt facere uoluntatem patris. Nam, ut ostendimus, nemo reuelatis & promissis Dei, quae omnia Lutherus recte fidei obiectum fecit, uere credit, qui non & Euangelio credat: ac ideo praecipuum illud caput Euangelij, & totius scripturae, cum primis teneat, Christum nobis donatum seruatorem, & uitae beatae largitorem.

Quod itaque in definitionibus & descriptionibus, omnique praedicatione fidei omnes nos, praecipuum hoc, totius doctrinae & reuelationis diuinae caput, praecipue praedicamus & urgemus, quid quaeso pie lector alieni ab eo, quod fidei uerae est, assentiri omni a Deo nobis reuelatae et promissae ueritati, inferimus: quod dissentaneis aut quod etiam obscuramus, aut inuoluimus, cuius nos Pighius criminandi, & calumniandi nullum, nec finem nec modum facit: Quid enim facit aliud Christus ipse, & omnes Apostoli dum fidem Christianam praedicant, commendant, requirunt: Qui credit in me, inquit, Dominus, habet uitam aeternam. Et Iohannes Baptista. Qui credit filio habet uitam aeternam. Petrus, Non est aliud nomen sub caelo datum, in quo oporteat nos saluos fieri. Idem. Huius omnes prophetae testimonium ferunt, quod remissionem peccatorum accepturus sit per nomen eius, quisquis crediderit

*Iohan. 1
Iohan. 3
Act. 4
Act. 10
Christus et
Apostoli,
ubique fidei
obiectum*

derit in eum. Et Paulus, Notum igitur sit nobis uiri fratres, quod per hunc nobis remissio peccatorum annun-
 ciatur: & ab omnibus, à quibus non potuistis per legem
 Mosi iustificari, per hunc omnis qui credit iustificatur. *faciunt in gratiam Dei. Act. 13*
 Ad eundem modum cum ad fidem Christi totum orbē
 conuerterent, id præcipue credendum omnes Apostoli
 docuerunt, nos per Christum habere remissionem pecca-
 torum, & uitam æternam: hoc nomen omnes ferre ad
 reges & gentes, de eoq; testari singulos oportuit.

Cum itaq; Christus ipse & Apostoli istud fidei obie-
 ctum, redemptionem Christi, & quam quisq; ad se perti-
 nere non dubitet, ubiq; ingerunt & urgent: nec ullo in lo-
 co istud diserte docent, fidem Christianam esse, qua om-
 ni reuelatę diuinitus ueritati assentimur, quanquam hoc
 in illo continetur, quæ ratio esse possit, non hosti regni
 Christi, nobis quod idē Euāgelij caput fideliter prædica-
 mus impingere, ut Pighius facit, nos catholicam Christi
 fidē perperam contrahere, nobisque ipsis & orthodoxis
 scriptoribus in eo contradicere.

Illa uero adhuc calumniosius obijciuntur, Lutherum,
 istam fidem specialem, ad Eucharistiam, & absolutionē
 à peccatis digne recipiendā, sic requirere, & satis esse ad
 percipiendā in his sacramentis gratiam Dei, docere, ut
 dicat, non oportere præmittere orationes, & alia pia ope-
 ra præparatoria, nec sollicitum esse de contritione ac cate-
 ris rebus ad poenitentiam pertinentibus. Lutherus enim
 docere uoluit, qua in re primo & per se constat nobis sa-
 lutaris Eucharistia, & Absolutionis perceptio: quæ cer-
 te alia esse nequit, quàm uera uiuaq; fides, in oblatam
 in his Christi gratiam. Ea enim si desit, nullæ certe oratio-
 nes, nulla Ieiunia, nulla quamlibet anxia præparationis
 opera, nulla cōtritio, aut ullū poenitentia munus quicq;

ualeat

DE IUSTIFICATIONE.

valebūt: imo nihil horū non erit peccatum, quia non ex fide factum, & hypocriticum: contra autem, si ea fides adsit, quicquid desit idoneæ præparationi, contritioni, & poenitentia, id statim & condonatur, & sarcitur. Nā non potest vera fides non accipere, quod credit, Christū totum: et omnem eius gratiā nec potest etiam illi abesse, quanquam ante defuerit, vera contritio de peccatis, & animus ad gratiā Christi appositus.

Magis adhuc perfidiosum est, quod agens de causa Christi Pighius scribere ausus est, Lutherum negare fidē esse rerum præteritarum, sed solum futurarum, cum sciat Lutherum tantum id agere, ne quis se putet fidem tenere Christi, quæ iustificat, qui tantum eā de Christo credat, quæ ille fecit, & non etiam persuasum habeat, quæ sibi & omnibus credētibus facere posthac uelit, quæ sperare scilicet à Christo debeat in futuro.

Iam quod scribit Lutherus, habentem fidem esse liberum à lege, & ultrò facere quæ sciat placere Deo: id quod solius gloriæ Dei, nullo sui commodi respectu, id quoque Pighius facile uidere potuit, Lutherum dicere de credēte, quatenus ex fide uerā uiuit & agit, hoc est, quia natus ex Deo sit, & seminis Dei fructus proferat. Ita enim comparatus homo, uere in Christo uiuēs & agēs, nouit & cōsiderat Christum sibi, & cum eo donata à patre omnia: certus est nihil unquā sibi mali nocere, nihil boni desiderari posse: itaque nihil aliud querere potest quā gloriā Dei: & hac metitur necessario omnia.

At quā non semper agat homo fide, etiamsi præcipua pietate præditus sit, quantum adhuc carnis omnibus adhæreat, atque nemo omnino in hac uita perfectā iustitiam assequi ualeat, Lutherus tam multis, tamque clare ubique docet, ut Pighius et alij sophistæ non satis queant
exagge

exaggerare falsum illud crimen, eum & naturæ & gratiæ
 detrahare, naturamq; damnare, ac in eo blasphemum esse
 in Deum naturæ authorem, ut in superiori contro=
 uersa exposuimus. Docet itaque & Lutherus, docemus
 idem & nos omnes, quamlibet fide in Christum uera, to=
 tum teneamus & possideamus Christum: tamen nos, pro
 pter nostræ carnis peruersitatē, fideiq; ipsius imbecillita=
 tem, semper oportere uersari in timore & tremore: car=
 nemq; nostram crucifigere, & corpus in seruitutem redi=
 gere, ne scilicet quid peccemus, neue reprobi deprehen=
 damur: summaq; sollicitudine operari salutem nostram,
 hoc est Deo cooperari, ut fide & charitate, omniq; uirtu=
 te proficiamus, & ad propositam metam quā proxime
 euadamus.

Ita Apostolus, quamuis hæc, quæ præmissi omnia do=
 ceat & regrat, & sibi quoq; tribuat, iuxta tamē, illa quoq;
 docet, & sibi in Domino donata prædicat. Cum mortuus
 sit Christus pro nobis, & nos in illo, oportere nos, non no=
 bis, sed ei, qui pro nobis mortuus est, et resurrexit, uiuere,
 imo iā non nos, sed Christū in nobis uiuere: neminem se=
 cundum carnem nosse, nostra nulla in re quærere: gloria=
 ri etiam in afflictionibus; nihil non in gloriam Dei
 dicere, & facere. quid? noua, submota omni uetustate, ex
 hibere omnia, & in cœlis habere nostrā conuersationem,
 non in terra. Ex quo perspicitur, nec Paulum minorem,
 quā Lutherus & nos omnes facimus, perfectionem in
 credentibus Christo: nec nos minorem quā ille faciat,
 perfectionis quærendæ, uel imperfectionis auertendę cu=
 ram & sollicitudinē requirere. nam ipsius, imo Christi in
 eo doctrinā, & uerba quoq; in omnibus sequimur. Qua=
 tenus autem fides opera repudiet & ceu zelotypa, ut Pig=
 hius nos suggillat, secum non ferat, & quatenus opera

DE IUSTIFICATIONE.

ipsa pariat, & necessario proferat, deinde cum de operibus agendum erit, explicabimus.

In Bugenhagij definitione Pighius id precipue uexat, quod fiduciam uocauit, quæ apprehendat in conscientia Christum coram Deo, & in Christo patrem. Hac. n. fidei descriptione, nihil unquam, si illi creditur, dictum aut scriptum est ineptius, implicatius, portentosius: quare & singula uerba sæue flagellat: sed uide quæso quibus nixus argumentis. Quia fiducia uoluntatis sit, & fides atq; conscientia rationis, negat ista coniungi debere: tum quia apprehendere sit, rei alicuius notitiam percipere, id ait inepte tribui conscientie. Illud aut Christum in conscientia coram Deo apprehendere, quid sit, nec intelligit, nec diuinare potest. Vides Christiane lector quam reprobi ad fidem fiant, & in quem furorem agantur odio nostri, & ambitio ne sese approbandi antichristis, qui se pie Ecclesiarum reformationi, quam molimur, aduersarios constituunt?

Bugenhagius non est professus, definitionem se fidei, ad dialecticorum regulas exactam, tradere hoc loco uelle: tamen omnia, quæ propria fidei sunt, in hac sua descriptione proprie et dilucide posuit: hinc scilicet uerbis, eoque ordine, ut naturam fidei, omnis qui sit fidei capax, facile intelligat. Nec enim potest, mens, ut demonstratum est, ueram uiuamq; habere Euangelio fidem, nisi animus etiam fiduciam bonam de Christo, & per Christum de patre concipiat: & eiusmodi fiduciam, ut conscientia coram Deo, hoc est, in iudicio Dei, tranquilla fiat, nec nos accusatione sua amplius infestet: mundata scilicet ab operibus mortuis sanguine Christi, ut Epi. ad Hebreos predicat. Ut dum nobis ex omni uita nostra male conscij, & conscientia nostra ipsa nos condemnante, diffidimus de gratia Dei: apprehensa ex Euangelio per fidem redemptione & gratia

Argum-
ta Pighij
contra Bu
genhagii.

Cap. 9.

gratia Christi, iāq; conscij nobis de satisfactione Christi pro peccatis nostris, & conscientia nostra eam ipsam satisfactionem Christi, peccatis opponente, de clementia patris cœlestis confidamus.

In his quid nō est ex diuinis literis depromptum? quid non sensui pietatis consentaneum? Fide certe totus interior homo innouatur: & Christum inhabitantem recipit, mens, uoluntas, conscientia, fiducia.

Et quis doceat certo, quibus hæc in animis hominum discriminibus inter se seiungantur? Hoc sane experimur, in nobis, pro ut quisq; rem quamlibet cognoscit, ita de ea iudicat, ita sibi conscius est, ita uult, fidei, amat, agereq; conatur. Quare leuicula ducuntur argumenta ex diuersitate harum facultatum uel actionum animi, ad inferendum diuersitatem donorum, & operationum spiritus Sancti, istarum, de quibus nos agimus, fide, fiducia, dilectione, notitia. **Cordi. n.** in scripturis tribuitur, cognitio, sapientia, prudentia, conscientia; tribuitur etiam uoluntas, fiducia, dilectio, & omnes animi affectus. Philippus recte dicebat Eunuchō, petenti baptisma, si credis ex toto corde: ita lex Dei inscribitur cordi: recondit sanctus uerba Dei in corde suo, & habitat. Christus per fidem in cordibus suorum: cor etiam de peccatis reprehendit, Dixit enim Iohannes, si cor nostrum nos reprehendit (non dicit conscientia, ut Pighius hunc locum male citat) per cor tamen conscientia recte intelligitur. Pij itaq; & religiosi animi erit, in his rebus non arguari cum Sophistis (cor nostrum, etiam secundum naturam, non tantum secundum usum, & malitiam multiplicem, inscrutabile est) sed id potius rogare Deū, ut cor nostrum ipse innouet, mundum, & simplex reddat, & aperiat, quo uerbis Domini rite attendat, simpliciter credat, studiose inhareat.

Incerta discrimina facultatiū & actionū animi.

Cordis nomine omnes animi facultates et actiones significantur.

*Act. 8.
Psal. 119.
Eph. 3.
1. Ioh. 2. 20.*

*Quid Christi
coram
Deo am-
plexi.*

*Quid ap-
prehende-
re Christi
coram Deo.*

*Que Pig-
hii in de-
finitioni-
bus Philip-
pi repre-
hendit.*

De uoce uero, Coram, quam impie ludit Pighius, cum scribit se nec intelligere, nec diuinare posse, quid sit Christum coram Deo apprehendere: & rogat, an aliquando non coram Deo apprehendatur, imo an aliquid possit fieri clam, & non coram Deo. Eo profecto Pighius demonstrat, se Christum coram Deo nunquam apprehendisse, hoc est, in iudicio Dei, quod non sensit: & in ueritate, quam ignorat, Christum nunquam agnouisse & amplexum esse. Aliud enim omnino est apprehendere Christum coram Deo, id est, agnoscere, intueri & amplecti eum ut seruatorem & propiciatorem uera, solidaque fide: & in iudicio ipso Dei, quod consciencia iam sentiat, quam quo Pighius, & similes illius, Christum ficta, euanidaque fide apprehendunt, iudicij diuini, ita securi, ut non sentientes. Sicut etiam longe aliud est uiuere, loqui & testificari coram Deo, id est, uiua, & Deum pie suspiciente, fide, quod scriptura sanctis tribuit: atque uersari, agereque coram Deo, ut ceteri homines, ignari Dei, coram Deo, id est, Deo inspectore, omnia cogitant, dicunt & faciunt. Agnoscis ergo, Christiane Lector, causas, cur ita in nos Pighius debacchetur.

Similem animi peruersitatem declarat Pighius, uexando definitiones fidei, quae in Confessione & Apologia nostra, a Philippo Melanthono perscriptae sunt: quas Pighius immenso interuallo inter se diuersas, et secum minime congruentes, imo pugnantes, calumniatur, & tamen cum adducit eas, nihil apparet, non plane congruens, imo re idem, utcumque immutatis paulum uerbis, descriptae sint. Fidem scilicet iustificantem, esse Christi noticiam, uel cognitionem, non historicam tantum .i. quae Euangelium, ceu historiam de rebus alienis, ueram quidem credat, non autem sibi in eo salutem per Christum partam, promitti, et offerri certo persuasum habeat, & amplectatur: sed qua promissio

promissionibus Dei Christo, certo assentimur, easq; uolumus, & accipimus, id est ad nos quoq; pertinere, persuasi sumus: eorq; toto corde illas accipimus, eisq; acquiescimus.

In his primum reprehendit, quod dicimus fidem esse notitiam, & cognitionem, quod inepte & improprie dici contendit. eò quod fides sit firmus assensus animi, quo nihil dubitamus, ea uera esse omnia, quæ S. scripturis prodita sunt, siue eorū notitiam habeamus, quales paucissimi reperiunt, siue nō habeamus. Hęc uero Pighij uerba firmus assensus animi, & nihil dubitare omnia scripturis prodita, uera esse, quanti Ecclesiæ referat, à filiis Dei omnibus plane intelligi, & recipi, nam nec Pighius ea intelligit, aut ulli Sophistæ, qui ueram & perfectam in suo genere fidem tribuunt, etiam alienis à Christo.

Sed ad rem, de hoc enim loco, & antea dicta plura sunt, & dicentur adhuc nonnulla. Cui quæso rei assentire quisq; possit, quam prorsus ignoret? Aut quis unquā cū ratione dictus est, ihs, quæ diuinis literis prodita sunt uere assentire, qui prorsus nullam eorum notitiam habeat? Ad minimum cognouisse eum oportet, qui recte dici debeat, fidem habere scripturis, aut ihs, quæ tradita scripturis sunt, ea esse à Deo reuelata, & testari, omnia à Deo condita esse, & gubernari, & per Christum restitui: aut aliam quampiam summam eorum, quæ diuinis literis continentur. ut Deum esse, & remuneratorem esse in quirentibus se: Christum Deum & hominem nos finxisse, & restituere uelle, uel simile aliquid.

At qui uel tantillam credendorum notitiam & cognitionem habeat, is non potest dici nullam habere Dei & Christi notitiā, atq; cognitionem. Quomodo enim credent, inquit Apostolus, de quo non audierunt, ac in

*Fidem esse
notitiam
Christi.*

10. 17

Cognosce-
re & crede-
re in Chri-
stum idem.
Eph. 4.
Col. 1.

dubie, quod audierunt, etiam aliquo modo intellexerunt: Quæ etiam de Domino scripturæ prædicant, nisi credendo, intelligi nõ possunt. Fide enim, ut coaptata et perfecta fuisse sæcula, ita & alia Dei opera & beneficia intelligimus omnia: unde & Dominus cognoscere, & credere, pro eodem usurpauit. Verba, inquit, quæ dedi-
sti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognouerunt ue-
re, quod à te exiui, & crediderunt quod tu me misisti. Ita &
Paulus fidem & cognitionem Christi coniungit, scribēs
Ephesijs, Donec perueniamus omnes in unitatem fidei,
& cognitionis filij Dei. Et Collos. Vbi loquitur de fru-
ctū ubiq; ferente Euangelio, A quo die audiistis, & cog-
nouistis gratiam Dei in ueritate. Omnino ergo fides ue-
ra, cognitio Christi est.

Id certe fatentur omnes, fidem donum Dei, & uirtu-
tem esse, spiritu Domini adspiratam, qua mens instrua-
ta, ualet et intelligere quæ in Euangelio Dei benefi-
cia offeruntur, & eius promissionibus assentiri. Ex par-
te quidē cognoscimus hic omnes: at qui nullam Christi
notitiam habet, is nec fidem ei habet: et qui fidem habet,
ea Christum & Deum in Christo cognoscit, quantum
quidem satis est, ad uiuendum Christo & Deo.

Quid fides
historia.

Deinde exagitat suis conuitijs Pighius in Definitioni-
bus Confessionis nostræ et Apologiæ, quod fidem iusti-
ficantem dicimus esse quidem historię, sed non tantū, ue-
rum quæ etiam promissionem salutis Christi specialiter
amplectatur, & credat sibi quocq; peccata remitti, & uitā
æternam donari propter Christum.

Hic taxat primū quod Scripturā historiā uocamus,
negat enim illam tantum rei gestę seriem narrationē cō-
tinere: Atqui illa quid a' iud q̄ cōmemoratio et explicatio
est, corū, quæ Dominus nostri causa, & fecit & docuit.

Illud

Illud magis uexat, quod specialem fidem requirimus, *Pighius op*
 qua quisq; promissionem salutis pro se amplectatur. Pri *pugnat q*
 mum ait, Scripturā nec mei, nec tui speciatim meminisse, *fidem spe*
 sed loq; generaliter. Deinde dicit nos nobiscū pugnare, *cialem re*
 eo quod fidem definiamus cognitionem Christi, & ta *quirimus.*
 men specialem & diuersam faciamus à Catholica, qualē
 ex scripturis habeamus de Christo & alijs, quæ salutis no
 stre gratia in eisdem nobis tradita sunt. Hancq; specialē
 fidem scribit alibi, nihil habere cū catholica commercij:
 alibi nihil habere ab ea speciale et insigne: mox, includi in
 catholica, & esse eius quandam exiguam particulam: nec
 enim soli huic promissioni de remissione peccatorum
 parta per Christum, credendum esse: sed omnibus cum
 promissionibus, tum comminationibus, tum alijs, quæ
 cunq; D. Scripturis continentur: eoq; nos bis ineptire, &
 ridiculos nos facere, quod hanc promissionem de redem
 ptione Christi, distinguamus & separemus à reliquis om
 nibus, quæ diuinis Scripturis tradita sunt: eamq; distin
 cta, specialiq; fide credi uelimus.

Tu uero uide, lector, quam irreligiose ista, & ab omni
 criptura Dei dissentanee Pighius scripserit. & primum
 illud, nō esse specialē & propriā cuiusq; fidē requirendā,
 q̄a scriptura nec mei, nec tui speciatim meminert. Chris
 tus iussit Euangelium suum prædicare omni creaturæ,
 & salutem promisit omni credenti, & in suū nomen ba
 ptizato: præcepit Apostolis, ut sibi omnes gētes discipu
 los facerent, & docerent baptizatos, quæcunque ipsis
 mandasset: & Pighius audet irridere, & subsannare, ut
 quæ nec scripturæ, nec Ecclesiasticæ traditionis autoritati
 nitatur, hanc catholicam, & necessariam pietatis doctri
 nam, qua docemus, oportere unumquenque persuasum
 habere, & sibi peccata propter Christum remissa esse, &
 uitam

*Defendia
 tur specia
 lis fides.*

Omnes debent credere in Christum ea fide, qua uitam aeternam habeant, et ergo singulos oportet suae salutis propriam fiduciam habere.

uitam aeternam donatam. Et quid credet, te obsecro, quisquis ullum Christi sensum habes, qui in Christum credis (quod Deus ab omnibus ita requirit, ut ira eius aeternum mansura sit super eos, qui non credunt filio eius) si non credet se habere per Christum remissionem peccatorum, gratiam patris. se filium & heredem Dei facturum. At si credet hoc, & credet, quia ita promisit Dominus in Euangelio, et omni scriptura sua (nam Christo omnes prophetae testimonium ferunt, quod remissionem peccatorum accepturus sit per nomen eius, quisquis crediderit in eum) an non debet id credere firmiter, & remota omni haesitatione? Fidelis enim est Deus in omnibus uerbis suis.

Confessio propria fidei, & sacramenta testantur de propria fide.

Sed de certitudine fidei infra. Nunc id defendendum est, quod specialem, & cuiusque propriam fidem requirimus, qua quisque cum Apostolis, & sanctis omnibus credat, se quoque per gratiam Domini nostri Iesu Christi seruari. De qua re nemo dubitauerit, quicumque aliquid de Christo uerè cognouerit. Hac enim de causa ab adultis singulis, fidei in Christum confessio ad salutem requiritur: singuli Baptismate abluuntur peccatis suis, & Christo, ut in eo beatam, & aeternam uitam uiuant, inseruntur: in Eucharistia, corpore & sanguine Christi singuli pascuntur, ut in Christo maneant, & illum habeant manentem in se: ita poenitentes singuli peccatis absoluuntur. Ad quid uero haec omnia exhibentur, si non necesse est, singulos de se quoque statuere, se per Christum habere a peccatis iustificationem, reconciliationem cum Deo, & uitae aeternae haereditatem? Certè haec qui non statuerit, neque Christo, ut seruatore suo fidere, nec amare, aut colere eum potest. Necessarium igitur est, nos, si quidem uolumus fidei esse Christi ministri, promissionem salutis in Christo, ita offerre

re omnibus, ut eam singuli amplectantur, & quisq; pro se, ut sibi nominatim factam, fide certissima teneat; etiam si scripturæ, mei, & tui nominatim non meminerint. Satis enim est, quod scriptura dicit, omnes: dicit, quisq;. Et scripturæ itaq;, & Ecclesiasticæ traditionis authoritatî nititur, quod specialem hanc, & propriam fidem, docemus & requirimus. Et uere, quantum in ipsis est, evertunt, & specialem & uniuersalem fidem, quicuncq; huic nostræ, imo Christi, & Ecclesiæ totius doctrinæ aduersantur.

Sed quod Pighius scribit nos, hanc promissionem, iustificationis per Christum distinguere & separare à reliquis, quæ diuinis scripturis traduntur: & uelle hanc distincta, ac speciali fide esse credendam, utrunq; nobis falso impingit, si de alia Christi distinctione aut separatione intelligat, quàm qua totum à partibus, caput & summa præceptorum, distinguitur & separatur, ab ijs, quæ uniuersim eo capite & summam continentur: quæ rationis tantum, non rei ipsius separatio est. Sicut enim, ut paulò ante exposuimus, promissio salutis per Christum, continet in se totam Dei doctrinam, quæ sacris Biblijs tradita est: ita quicuncq; hanc uera uiuaque fide credit, is certo & firmè etiam credit omni uerbo Dei, & scripturæ uniuersæ, non quidem, ut fidem singulis, proprio assensu accommodet, quorum plurima, multi eximia alioqui fide præditi, in se speciatim plane ignorant in scripturis contineri, sed quod id ipsum uere credant & teneant, quod scriptura uniuersa, quolibet loco docet præcipuè: quo etiam referuntur, quæ Scripturæ tradunt omnia. Christus enim cum sit finis legis, nihil in Scripturis traditum est, quod non suo modo ad Christi prædicationem pertineat: de quo nimirum sicut Mose, ita omnes prophætæ scripserunt. Quemadmodum igitur promissio sa-

*Promissio
Christi con-
tinet omnem
doctrinam
Dei.*

*Vt promissio Christi
sit tota scripturam,
ita fides huius
promissionis fide
uniuersam
continet.*
Iohan. 5

DE IUSTIFICATIONE.

litis, partæ per Christum, non exigua quædam particula est eorum, quæ scripturis nobis tradita sunt, sed caput uniuersæ doctrinæ sacræ, quod ea omnia continet, ita nec fides huius promissionis particula exigua est fidei Catholicæ, sed summa & caput huius fidei, quæ in se fidem uniuersam complectitur. Quare separari ab ea nullo pacto potest: tam abest ut nihil habeat cum illa commercij, quod Pighius, ut cætera, pro ambitionis & odij sui impotentia & cæcitate, cõtra manifestã ueritatẽ audet scribere.

1. Corin. 2.
Iohan. 14.

Est sane credendum omnibus & promissionibus, & comminationibus, narrationibus & præceptis, quæ sacris Biblijs continentur, omnique uerbo Dei, quod modo cognoscere possis esse uerbũ Dei: at qui Christi promissionem uera fide tenent, ij nihil horum non credunt in genere: & credent ea etiã speciatim, si illis exponantur, uideatque ualeant, esse uerba Dei. Cumque spiritu illo diuinorum scrutatore, & qui in omnem salutarem ueritatẽ inducit, præditi sint, facile quoque uident, cum quid nomine Dei offertur, si sit uerbum eius, an secus: si quidem id scire eos, ad ipsorum, & Ecclesię utilitatem intersit.

Non igitur fides illa iustificans, ut & supra dictum, eo ad promissionẽ redemptionis Christi à nobis defigitur, ut ulli uerbo Dei subtrahatur, sed ut in hanc promissionem, quæ omne uerbum Dei continet, defixa, indeque cõsummata, omnia quæ Deus locutus nobis est, perfecte, atque salutariter credat. Nec dicitur à nobis specialis fides, quod unius istius promissionis sit, & non omnis uerbi Dei: sed quia hanc promissionẽ, cuique credenti pro se applicet, & propriam faciat.

Porrò nos, nõ rē ipsam modo, quã docet scriptura, dũ istã principem promissionem urgemus, & ea fidẽ Christi definimus, sequi, sed etiã rationẽ ipsam docendi, qua scriptura

ptura

ptura utitur, ex supra dictis locis abunde patet. tū uel ex eo solo probari id abunde possit, quod Dominus ipse cognitionē & fidem, quam dicit, uitam aternā, definit esse, qua cognoscimus, & credimus, quod à patre exierit, missus nobis seruator: Item quod Iohannes eum spiritū qui ex Deo est, & qui est antichristi, eo solo discernit, qd ille credit Iesum Christum, uenisse in carnem, hic non credit: et natos ex Deo, id est, Christianos, eo definit, quod credant Iesum, Christum esse: totumq; Dei testimonium, cui fides Christiana accommodanda est, complectitur eo, quod Deus dederit nobis per filium suum, & in filio suo, uitam aternam. Omnis qui credit, inquit, q Iesus, Christus est, ex Deo natus est. Et hoc est testimonium, quod Deus testatus est de filio suo, quod uitam eternam dedit nobis Deus: & ipsa uita aterna in filio eius est: & qui habet filium, uitam habet &c. Vides ergo pie lector, quam & in his Pighius nullam causam, à nobis quidem, habuerit, illud suis conuicijs tam impotenter exagitan- di, quod fidem cuiusq; propriam, & præcipuæ illius promissionis Dei, de redemptione Christi, cum scriptura, & omni Ecclesia docemus, & necessariam ad salutem facimus. Agnoscis & illud, Pighium dum hanc specialem fidem oppugnat, eum fidem uniuersam Christi oppugna- re & quantum in ipso est plane euertere.

Nec plus causæ habuit illud uexandī, quod in Apologia positum est, requiri ad fidem iustificantem uelle & accipere oblatam à Deo promissionem remissionis peccatorum, & iustificationem. Rursus enim id falsum sumit, toto genere hæc inter se differre, credere se iustificari propter Christum: & uelle atq; accipere oblatam à Deo promissionem: siquidem de fide uera uiuacq; intelligas, quam solam iustificare adserimus. Hæc enim,

Pp ij

DE IUSTIFICATIONE.

*Fides uera
et uult et
percipit sa-
lutē Chri-
sti.*

eiusmodi spiritus sancti, in animis hominū, de salute per Christū parta, persuasio est, cui necessario adiuncta est, et coheret salutis huius, & summū desiderū, & beata pceptio: habetq; locū in singulis, q̄ hac fide p̄diti sint, illud, fides tua te saluū fecit. Recte igit̄ ad pleniorē explicatiōnē, quidnam fidem iustificantē intelligere oporteat, adiectum illud est in Apologia, & ne quis suspicetur, fidem tantum notitiā esse, requiri ad fidem iustificantem, etiā uelle, & accipere oblatam promissionem remissionis peccatorum, hoc est, ut ex corde illam expetas, & fide quoq; certa amplectaris, quod in Apologia Philippus interpretatur, sentire, nos propter Christum iustos reputari, per misericordiam.

*Vt, co-
hæreant
et se conse-
quantur si
des, desyde-
rium, fidu-
cia, spes,
charitas
Dei.*

Sunt quidem hæc, fides, desiderium, sensus qui fiducia est, spes, dilectio, & studium Christi, & in Scripturis ut diuersa inter se descripta, sed non ut separata, & distracta: distingui enim ratione possunt, at distinguere ipsa nō possunt. Fides donum est Euangelio assentiendi, ex auditu enim Euangelij est fides. at cū huic animus uerē assentitur, non potest nō existere statim in animo salutis Euangelio oblatae desiderium & expetentia: cumq; certus est iste Euangelij assensus, atq; indubitatus, non potest non adesse statim etiā animi, antea metu condemnationis diuinæ trepidantis, mirifica quædam recreatio & erectio, hoc est, fiducia, quam comitatur certa quoq; perficiendæ salutis expectatio, spes: quibus adiunctæ sunt necessario & *ἔνθυσις*, quam Paulus pacem uocare solet, & gaudium in spiritu sancto: item *ὑπομονή*, id est, patientia, *μακροθυμία*, id est, firmitas animi in ferendis aduersis, & æquanimitas in expectandis bonis.

Vt uero his omnibus unum fundamentum, est certa persuasio de redemptione Christi, de adoptione in filios & hære-

& hæredes Dei, ex gratuita Dei bonitate & misericordia, non potest animus sic persuasus per spiritum sanctum, non etiam totus suspicere, amplecti, amare Deum & seruatorem suum, ex eoq; amore, uero quoq; inflamari facienda quæ placita ei nouerit. Neq; enim ut ante diximus potest infirmior esse uis & efficacia spiritus sancti, q̄ nature sit. Iam uim & efficaciam naturalis persuasionis & fidei, quanta sit cõsideremus.

Cogitemus hominem sanæ mentis, & fame grauius laborantem: & huic iam plurimum anxio, mortemque metuenti aduenire, qui eum ad aliquod paratum, & lautum conuiuium uocet: sicut is qui uocat, eiusmodi, ut ei certã ille fidẽ accõmodet, adeo, ut nihil prorsus dubitet, sibi in eo conuiuio, ad quod uocat, si modo ipse uelit, & ueniat, locum fore, & optatam satietatem: possit ne huiusmodi famelicus, credens se ad tale conuiuium certo uocari, non ilico, ubi mentionem eius conuiuij fieri sibi, seq; uocari ad illud, audierit, ab eo scilicet cui firmam habet fidem, animo toto recreari, præsumptoque cogitatione eo conuiuio, fiduciã desiderati cibi concipere, & gaudiũ quoddam animi sentier: ac q̄ possit propere ad conuiuium illud accurrere: simulq; & conuiuatorem illum toto corde amare, & colere, cupereq; illi qua possit re gratificari?

Ita proponas animo, alicui periculoso morbo laboranti, iam, iamq; omni ope medicorum desperata, extrema expectanti, mortemq; maximopere horrẽti, indicari atque prædicari medicum, qui eũ, depulso morbo, omni periculo liberare, et optatam ualeitudinem in multos annos restituere, & confirmare ualeat, id quoq; beneficii, medicum illum cupide ei præstiturum: & hunc laborantem, firmam fidem habere ei indicio & prædicationi talis medici: quis hic queat fingere, talem hominem, quasi in

DE IUSTIFICATIONE.

faucibus mortis hærentem, & mortem tamen maximo opere horrẽtem, indubitato credere illis, qui medicum eiusmodi, qui certo eum uitæ restituere possit, indicent, operamq; eius paratam ipsi esse testantur: & tamen non simulatq; de eo medico audiuit, resumpta animo fiducia, exultaturũ esse præ gaudio, oraturum, & obsecraturum, ut is medicus quamprimum ad ducatur, eiq; medico sese libenter & cupide permissurum, spe certa ualitudinis recuperanda: ideoq; etiam medicum suspecturum, amatum, ueneraturum: eiq; quibus possit modis sese approbaturum: et id eo amplius, si illi is medicus, iusta de causa fuisset antea offensus, & tamen sic laboranti opem suam ultrò, nulla intercedente placatione, obtulisset.

Ea omnia etiam in animo deprehendas eius, cui ad mortem condemnato, & iam mortis metu examinato, nunciatur, qui ipsum ex eo periculo liberare uelit, si se ei liberatori suo sustineat addicere, id que tantũ ad libere, & feliciter sub eius tutela uiuendum: si quidem tam optata nunciationi, ille solidam fidem habeat.

Si uerò ualet tantum persuasio humana, & in rebus caducis, quæ impietas, non tantundem tribuere persuasioni spiritus sancti, & de bonis æternis? Proponamus igitur nunc hominẽ, qui ex Euangelio audiat Christum filium Dei sibi, si uelit modo, adesse, condemnato ad æternam mortem, liberatorem, uitæq; beatæ & æternæ donatorem: & pessimis morbis ad sempiternum exitum deducto, & in æterna morte relinqui merito, medicum, qui felici, & perpetuæ eum restituere uitæ desyderet: famem denique extremam patienti bonorum omnium, & digno, qui eam perpetuam patiat, conuiuatore, qui conuiuio eum perfectæ & sempiternæ saturita-

turitatís, atque iucunditatís excipere cupiat: & præbeat idem huic Euangelio certum, firmumque assensum, nec quicquam de eo dubitet, idque persuasus ab ipso spiritu Dei, qui & cor eius aperuerit, ut attendat ihs, quæ Euangelion de Christo prædicat, & docuerit, ut illis plane ac solide persuasus assentiatur, hoc est, credat, uti Eunuchus ille toto corde, Iesum, Christum & filium Dei esse, idque etiam sibi, id est, liberatorem ab omnibus malis, & largitorem bonorum omnium: modo hæc tanta beneficia ab ipso expetas, & recipias. Qui enim fieri queat, ut eiusmodi hominem, cui sic apertum cor ad auscultandum Euangelio, persuasusque de Christo animus sit, non simulatq; fide uera, uiuaque Euangelion de Christo Domino percepit, crediditq; toto corde respiret, fiduciam salutis concipiat, spe firma liberationem ab omnibus malis, & fruitionem omnium bonorum, per Christum expectet, pendeatq; totus ab illo, suscipiat, amet, colatque eum totis uiribus? Ita, ut Abraham, ut Iizahak, ut Iacob, ut omnes Patres, Prophetæ, & Apostoli, cunctique qui prædicatione Apostolorum ad fidem Christi adducti sunt, promissionibus Dei fide uera perceptis, Fecerunt: quos nimirum legimus, ex hac fide, & promissionum diuinarum persuasione, totos fuisse immutatos, regeneratos: totos pependisse à Deo, omnem omnium rerum fiduciam in Deum posuisse: eius gratia nihil non reliquisse, suscepisse, passos fuisse, & fecisse.

Hæc igitur fides, qua quisq; plane, certoq; credit, Dominum Iesum, Christum, & seruatorem esse: sed etiam suum: hancq; Christi promissionē, specialiter, proprièq; & ad se pertinere, hoc est, fides iustificans, uere non est solum aliqua eorum, quæ sacra scripturæ historia memo-

rat, ex=

Actorū 6.

DE IUSTIFICATIONE.

De doctrina
na patris.

Iohan. 6.

Iohan. 10.

Iohan. 5.

rat, exponitq; notitia est, & qualiscunq; assensus: sed notitia & assensus eiusmodi, cui necessario adiuncta sit, & cupiditas, & fiducia, & certa quoq; (quantq; ex parte adhuc) fruitio, & possessio salutis, per Christum nobis allata: ut qui hac fide præditus sit, non tantum intelligat Euangelium, & promissionem Christi, credatq; aliquo modo, sed ita, pernoscat eam, atq; assentiatur ei, ut uelit etiam, & percipiat, fruatur, possideatq; salutem: eoq; etiã Christum toto corde amet, colat, totaq; uita demereri studeat, quatenus quidẽ ex hac fide uiuit, agitq;: & ut ea natus est ex Deo. Docti em̄ huiusmodi sunt, & didicerũt à Patre, ideo certo ueniunt ad Christum: oues Christi sunt, sic igitur audiunt uocem Christi, pastoris sui, ut agnoscant eum & sequantur: indeq; ingrediantur, & egrediantur sub eo: & pascua inueniant, uitamq; habeant, et abundantius habeant: nec pereant unquam: ut quos nemo possit rapere de manu pastoris sui.

Hanc fidem qui oues non sunt, qui gloriam adhuc ab hominibus accipiunt, & gloriam quæ à solo Deo est nõ quærunt, hoc est, sua adhuc, & non quæ Iesu Christi quærunt, habere non possunt, Vos, inquit, Dominus ad Iudeos, non creditis, quia non estis ex ouibus meis. Item, Quomodo potestis uos credere, cum gloriam accipitis à uobis inuicem, & gloriam, quæ à solo Deo est non quæritis. En qui oues Christi non sunt, id est, ad Christũ non pertinent, hi non credunt: qui oues sunt, hoc est, ad eum pertinent, hi & audiunt eum, & sequuntur: alienos non audiunt, sed fugiunt ab eis. Et ut aliqui credere non possint, inde est, quod gloriam quæ à solo Deo est, negligunt, & humanam accipiunt. Ergo ubi fides uera, necesse est gloriam negligi quæ ab hominibus est, & quæri quæ à Deo est. Fiducia itaque, obedientia, & studium uerum Christi,

Christi, ac Dei, hoc est, & uelle & accipere promissionem Christi, cum fide uera in Christum, cohaeret necessario.

Ista uisum est, hoc loco, de ui & efficacia fidei uere, omniumque cum illa uirtutum connexionem, praeter superius dicta adijcere: si Dominus det, ea uel aliquibus ouium suarum, qui uocem suam nondum clare satis exaudiunt, ualere, ad fugiēdos perniciosos sophistarum strepitus, & saluificam pastoris sui uocem rite percipiendam.

Subijcit praeterea Pighius hoc loco *ἀντιλογία*, sed à se totam confictam. Cum enim Apologia habet, nos, ne, quis putet fidem tantum notitiam esse, adde- *Velle salua*
re amplius, ad fidem iustificantem requiri, ut ueli- *tē Christi*
mus quoque, et accipiamus promissionem remissionis pec- *includitur*
catorum, Pighius impingit nobis, nos scribere alio loco *in fide.*
cōfessionis & Apologiae, fidē, qua credimus nobis peccata remitti, & recipi nos à Deo in gratiā propter Christū, sufficere ad iustificationem: hoc autē loco scribere eā nō sufficere: sed oportere uelle etiā & accipere promissionē Christi. At nusquam nobis scriptum est, fidem, qua credimus remissionem peccatorum, & placatum patrem propter Christum, si uera sit, non sufficere ad salutem: sed ne quis inanem, & non regenerantem notitiam Christi satis esse putet, adiecimus, uoluntatē quoque, & acceptationem salutis Christi, adesse oportere: uim ac soliditatem fidei ex effectis eius declarantes. Sed qui contra Christū scribunt, calumnias scribere mirum non est.

Ex quo fonte & illud manauit: quam hoc ipso loco Pighius alteram contradictionem in nostris scriptis ostēdere conat, de ortu, et causa fidei. In confessionis nostrae articulo, 5. scribit, per uerbū & sacramēta, tanquam instrumenta, donari spiritum sanctum, qui fidem efficiat in audientibus Euangelij, ubi, & quando Deo uideatur. In Apo-

DE IUSTIFICATIONE.

logia uero, spiritum sanctum nobis conferri per fidem. Hæc contendit Pighius inter se pugnare. Prius autem, ait, primum, non consonare cum doctrina Lutheri, doctis in assertiõibus suis, esse hæreticam, quamuis usitata, sententiã, sacramenta nouæ legis conferre gratiã, non ponenti obicem, nam ex diametro ista sibi constitui, hæreticum esse, dicere, sacramenta conferre gratiam: & affirmare, per sacramenta conferri spiritum sanctum, qui non datur sine gratia. Deinde, dicit idem nouum esse, incredibile, & alienum à scriptura: & adducit aliquot loca scripturæ, quibus commemoratur spiritus sanctus datus & promissus credentibus, negatq; exemplum nos ex scripturis proferre posse, quod infidelis adhuc acceperit spiritum sanctum: imò Apostolum huic sententiæ contradicere, cum negat eum Christi esse, qui eius spiritum non habeat.

*Spiritus
sanctus
datur infidelibus.*

1. Cor. 2:

Hic rursus uidet, quicumq; sacra Christi uel aliquantum cognita habet, hunc hominem, non minus cecum, q̄ impijs se cauillationibus, totum dedisse. Etenim id uel medio criter in scripturis uersatis constat, & per fidem accipi spiritum sanctum, & spiritum S., qui fidem in animis efficiat, percipi uerbo Dei atq; sacramentis. Etiam hoc ipso loco Pauli, quem adduxit, non esse Christi, qui eius spiritum non habeat, euincitur, ijs, qui adhuc infideles sunt, dari spiritum sanctum, ut fideles fiant. Nam si Christi non est, qui spiritum Christi non habet: certe nec Christi fieri potest, qui spiritum eius non acceperit. nam quæ Dei sunt, nemo nouit, nisi spiritus Dei: & quibus ea per spiritum Dei reuelantur. Animalis enim homo, ea nosse ne potest quidem, ut Paulus testatur. Quibus ergo tum, cum infideles adhuc sunt, spiritus sanctus non datur, qui mentem eis aperiat, & intellectum uerum Euangelij suppeditet, quo fideles

deses fiant: his Euangeliū de Christo crucifixo, aut stultitia erit, aut offendiculum: tam abest, ut illud fide percipiant. Et quid sit incrementū illud fidei, quod dat Deus cum ministri prædicatione Euangelij plantāt, & rigant, aliud, quā adflatus spiritus sancti, mentis bonæ ac notæ. *1. Cor. 4* Paulus Euangelion, & per hoc Christum inscripsit cordibus Corinthiorum, idq; ut ipse testatur, in ministerio, non literæ tantum, sed & spiritus. Ergo uerbo Dei, administratur & spiritus Dei. Ut itaq; uerbo Dei auscultemus, & credamus, & Christi uera iam fide simus: donari nos spiritu sancto necesse est. Id quod Ecclesia semper credidit, unde & Scholastici fidem uirtutem diuinitus per spiritum sanctum infusam, agnouerunt. Sed nouus Pelagianus Pighius, naturæ forsan, cui scilicet nihil inesse à natiuitate uitij contendit, tribuit, posse hominem ex se credere Euangelio, spiritu Dei nondum innouatum.

At dari spiritū per uerbū & sacramenta, si non recte à nobis adferit, male dixit seruator, neminē posse regni sui fieri participem, nisi renatum ex spiritu & aqua. Et Paulus, Ex operibus legis accepistis spiritum, an ex auditu fidei? Et quid datur Baptismate infantibus, si eis spiritus sanctus non datur, qui in eis, cum adoleuerint, ipsiq; uisum fuerit, fidem efficiat: quæ ueritate, erit baptisma in illis lauacrum regenerationis, & innouationis spiritus sancti? Sic & impositione manuum, nūquid dabatur spiritus sanctus ab Apostolis, & spiritus fidei? In Eucharistia quoq; cum datur Christus, quis orthodoxus dicit non etiam dari spiritum sanctum?

Sed dicit Pighius, credentibus tantum sacramenta, si quidem adulti sint, nō infidelibus, qui fidem Christi nō cōfiteantur, dari: ergo nec spiritum sanctum. Verum hoc, nemini adulto, ullum sacramentum conferendum est,

DE IUSTIFICATIONE.

Fidem habentibus datur spiritus sanctus, ut in fide confirmentur.

Ephē. 1.

Ephē. 3.

nisi fidem Christi confesso. Quare adultis spiritus sanctus per sacramenta non in hoc datur, ut fidem in eis efficiat, quæ adhuc penitus careant: datur autem ut in eis fidem confirmet & fructuosam faciat. Ita, ut Paulus optabat Romam uenire, quo credentibus, qui illic erant, & ea fide præditi erant, quæ celebrabat toto orbe, impartiret aliquod donum spirituale, ad confirmandam fidem eorum. Et Ephæsijs precabatur dari à Deo, spiritum sapientiæ & reuelationis, ad cognoscendum Christum; utque sci rent, quæ esset spes uocationis eorum. Item, corroborari per spiritum Dei uirtute in interiore homine, ut inhabitaret Christus per fidem in cordibus eorum; in quorum tamen cordibus pridem domicilium sibi constituerat. Erat enim & horum fides eximia, & præclaris fructibus celebris.

In hac uita fidem augeri semper oportet.

Omnis actio Ecclesie sic ad augendum fit.

Sed sicut fide uiuunt filij Dei omnes Christiani, & huic fidei, cognitionique filij Dei, multum, quamdiu hic uiuitur, deest: ita omnis Ecclesiæ doctrina, cohortatio, & sacramentorum administratio, quia omnis quoque precatio, eo intenta est, ut qui credunt in Christum, firmiter & perfectius credant: eoque spiritu Christi magis magisque impleantur: per quem & fides & dilectio, & omnis, cum uirtus, tum actio noui hominis, constat, efficitur, augetur & perficitur. Vnde Paulus cum precabatur Romanos impleri gaudio, & pace in credendo, in hoc ut spe essent auctiore, subiecit, in uirtute spiritus sancti: hoc nimirum eis precatus, ut ex uirtute spiritus sancti sic credendo proficerent, quo spe confirmatiores, pleniore etiam gaudio & pace, id est, spirituali animi tranquillitate, & incunditate in Domino, uiuerent.

Datur igitur spiritus sanctus, & non credentibus, ut credant: & credentibus, ut firmiter credant, daturque hoc est,

est, offertur omni prædicatione Christi, & omni sacramētorum eius administratione: quia his offertur semper communicatio Christi, adoptio & obsecratio in filios Dei: quæ non nisi per spiritum sanctum, & offertur, & recipitur, & augetur, & absoluitur. Ipse enim est, qui in his loquitur & agit omnia.

Datur spiritus sanctus
nō dum creditur,
ut credant.
Matth. 10.

In ijs locis, quæ Pighius adducit, ut ostendat, tantum credentibus dari spiritum sanctum, non ignorat, scripturam loqui de ea spiritus sancti manifestatione, et uirtute, qua baptizati & perfusi fuerunt Apostoli in die Pentecostes. nam quod Domino ante crediderant, eumque relictis omnibus consecrati erant, id nisi per spiritum sanctum, tam non potuissent, quàm id non potuerunt Iudæi, qui Christum persequebantur.

1. Cor. 1. 2
Matth. 4
Apostoli
nō nisi per
spiritum S.
Domino
adhererūt
Act. 16.

Nec, ut arbitror, negabit Pighius, cum Deus scribitur aperuisse cor Lydiæ, ut attenderet ijs, quæ dicebantur a Paulo, & crederet, id opus fuisse spiritus sancti: ad eundemque modum necesse esse corda aperiri per spiritum sanctum omnibus, qui credere Euangelio debeant: cum, ut dictum, nemo, nisi spiritus Dei, quæ Dei sunt, percipit, & omnes quibus datus spiritus Dei non fuerit, animales sunt, & quæ Dei sunt, pro stultitia habent. Certe ubi non est prædicatione Euangelij administratio spiritus, ibi litera est occidens, & nihil Christi.

Euangelij
ministerij
spiritus.
1. Cor. 2
2. Cor. 3

Sed quod dicimus spiritum sanctum donari audientibus Euangelium, qui fidem in eis efficiat, ubi, & quando Deo uisum sit, id Pighio mirum, & stupendum est, quo nihil dici, aut cogitari possit absurdius: nam sic illud interpretatur fidelis interpres, ut idem sit, atque, Dari spiritum sanctum infidelibus, qui non credunt Euangelio: & hunc tam diuinum spiritum, non in omnibus, nec semper fidem efficere: sed nutum adhuc Dei cuiusdam ex-

Blasphemia
Pighij
sophisma

pectare, quo accepto, tum demum operari fidem.

Quid uero possit dici, aut cogitari magis impium & blasphemum, quam his tam puerilibus sophismatis ludificari doctrinam Christi? Ut enim iam paralogismo cauillatus est homonymias, cum nobis loquentibus de spiritu sancto, quo donari intelligimus, & fide amplectimur, quæ nobis donantur Euangelio: ipse infert de spiritu

Iohan. 7.

Aliud manifestatio spiritus, Aliud spūs credendi.

sancto, quem accipiebant credentes in Christum de spiritu sancto, qui Christo nondum glorificato, non erat: ita hic ludit sophismate accidentis. Cum enim nos dicimus, donari spiritum per uerbum & sacramentum, ille adiungit, quod illi donationi accidit, non cohæret necessario, spiritum sanctum, ab ihs, quibus donatur. i. Euangelio

Matth. 13

offerit, ilico percipi, quod nos non dicimus. Audiunt enim plerique, ut non intelligant: & selectis tantum ad id diuinitus datur spiritus sanctus, quo mysteria regni

Iohan. 3

cognoscant. Nam spirat, & operatur fidem spiritus sanctus ubi ipse uult, hoc est, ad suum ipsius, non Dei cuiusdam alterius nutum, ut blasphematur Pighius.

Hinc multi audiunt Euangelium, quod nunquam, multi qui postquam saepe, ac diu audiuerunt, credunt, quidam ilico. Inde cum spiritus sanctus fidem efficit, ea quid est ratione, quæ

Rom. 10

Spūs sanctus fidem efficit auditibus Euangelium

nobis in scripturis traditur, efficit eam, in audientibus Euangelium, ut sit fides ex auditu: quod contra fanaticos in confessione positum est: qui, contempto Ecclesie misterio, ad flatus celestes, sibi, & alijs falso pollicent. Donatus itaque Euangelio, id est, oblatus omnibus spiritus

Rom. 8

sanctus, fidem efficit in ihs, quos ipse ad id, a reliquo mundo secreuit. uocat enim quos prædestinauit, & efficit credentes tum, cum cuique suum tempus acceptabile aduenit, & dies salutis illuxerint.

In infantibus uero, quibus spiritus sanctus baptisate datus

datus

datus est, tum demum fidem illam, quæ ex auditu est, efficit spiritus sanctus, cum audire Euangelium cœperint. Nam quod quidam nostrum (ut & hanc Pighij calumniam repellam) infantibus fidem tribuunt, iuxta illud, Qui offenderit unum de paruulis istis, qui in me credunt, id est, sunt ad credendum mihi incorporati, hi intelligunt per fidem, donum spiritus sancti, ei ætati congruens, si enim regenerati sunt in uitam nouam, et fidei, inchoationem huius nouæ, ac uitæ fidei, non adeo alieno à scripturis loquendi modo (ut Pighius calumniatur) fidem illi uocarunt. Spiritum itaque fidei, qui receperit, fide certo pollebit: et fide potenti, si spiritum eum acceperit plenius: infirmiuscula, si adflatus sit eo spiritu tenuiter: inchoata, si ad fidem, regeneratus, nondum ad ætatem fidei peruenit. In his nihil est, uel portenti, uel absurdi, aut obscuri etiam, ijs modo, qui Christum quarunt; nec sunt fascinati spiritu antichristi.

Id autem quod Lutherus scripsit, esse sententiam hæreticam, dicere, sacramenta conferre gratiam, non ponentibus obicem, idem etiam in assertionem huius dicti sui abunde declarauit, se scripsisse de collatione gratiæ, quæ uulgus sibi ex ipso externo opere in sacramentis, ab sique fide in promissionem Christi, quæ sacramentis offertur, conferri falso credit. Alioquin si sua illa uerba, non ponenti obicem, schola recte intellexisset, et populo satis declarasset, precipuum scilicet obicem esse, qui gratiæ Dei opponitur, infidelitatem, & contemptum gratiæ, quæ sacramentis offertur, dum ea non uera, gratamque fide percipit: tum collationem gratiæ in sacramentis, fieri uirtute, non operis externi, siue ministri, sacra mysteria dispensantis, siue ea sumentis: sed Christi agentis interne, per ministri tam ministerium, & suscipiendum fidelem perceptionem: nihil fuisset in his uerbis eorum incommodi.

Quæ

Qualis fide
infantes
habeant.

Matth. 23.

Hereticis
Sacramen-
ta confer-
re gratiam

Orthodo-
xum sacra-
menta con-
ferre gra-
tiam.

DE IUSTIFICATIONE.

*Quare ue-
hementer
oppugnan-
dū fuit, sa-
cramenta
ex ui ope-
ris externi
gratiam
conferre
credentib.*

Quæ facile ita intelligent & interpretabuntur ij, qui-
bus mos placet Ecclesiæ Dei, omnia ad gloriam Christi
& ædificationem Ecclesiæ commodè referendi: & inter-
pretandi, & nulla in re friuole contendendi: multoq̃
minus pie dicta, impie, ut Sophistæ faciunt, conuellendi.
Quam enim multa, & in doctrina, & in ipsa sacramento-
rum administratione tradita, atque usurpata sunt hacte-
nus, & adhuc docentur & geruntur, quibus impia illa, &
pernitiosa opinio, hominibus obtruditur & confirma-
tur, gratiã Dei sacramentis percipi, etiã ab ijs, qui ne in-
telligunt quidem, quãq̃ adulti, quid ipsis per sacramen-
ta offeratur: tamq̃ fide uera in Christum, & totum opus
salutis nostræ, quod sacramentis administratur, uacui
sunt, ut uita ipsorum cum doctrina Christi tota pugnet:
quibuslibet nimirum sceleribus & flagitijs adobruta.
Aduersus hanc itaque totius pietatis ueterem, & perpe-
tuam pestem dimicanti Luthero, id profecto diligenter
urgendum fuit, (uti supra, cum exponeremus causas dissi-
dij præsentis, declarauimus) q̃ impium & in Christum
blasphemum, Ecclesiæq̃ noxiũ sit, putare gratiã cõfer-
ri per sacramenta, non uiua fide cõmunicãtib.

*Quare ur-
gendum, sa-
cramenta
esse instru-
menta gra-
tie.*

Ita dum Anabaptistæ, aliq̃q̃ Ecclesiæ sanctæq̃ fidelium
communione hostes, totum sacrum ministerium, & my-
sterium, uerbi atq̃ sacramentorum oppugnant, & tan-
quam rem externam, & ad inuouationem nostri planè
inefficacem, quantum in ipsis erat, euerterent, contra hos
id rursus adserendum strenue fuit, uerbum & sacramen-
ta instrumenta esse, per quæ Spiritus sanctus, & Christi
communicatio, offertur quidem omnibus, si quidem in-
stituto Christi illa administrantur, percipitur autem rite
& saluifice, ab ijs tantum, qui ea fide suscipiunt.

Ad hunc modum qui candidè consyderet, qua quicq̃
occasione

occasione, quoq; sensu à nostris scriptum sit : & Christi gloriam, Ecclesiæq; salutem quærat, non quæ sua sunt, sub nomine Christi & Ecclesiæ, is etiã ea, quæ uidentur à nostris, uel in uulgata rei Ecclesiasticæ administratiõe, notata esse & reprehensa insolentius, uel ex D. scripturis ueteriq; Ecclesiæ doctrina asperius uindicata & reducta, facile uidebit re ipsa, sicut scripturis esse consentanea, *In scriptis* ita nec inter se, nec cum communi Ecclesiarum, & per- *Luthera-* petuo consensu dissidere: commodaq; & candida expli- *nis multa* catione ad ueram & Ecclesijs uilem consonantiam de- *offendunt* duci facile posse. Sicut Philippus pridem cum in recogni- *quia ini-* ta Confessione & Apologia, tum aliàs, quæ poterãt uide- *que inter-* ri dicta, uel durius, uel obscurius, diligenter mitigauit & *pretantur* illustrauit : uti & in præsentis loco fecit, de spiritu S. & effectu eius, fide, explicando, ut ille fidem, simul atq; Euãgelio percipitur, in animis efficiat, inscribens quod au- ditor Euangelium, non in tabulis lapideis, sed carnalibus cordis. Hęc respõdere uisum est, ad ea, quæ Pighius cõtra definitiones fidei quæ sunt in cõfessione nostra & Apologia, sophismata et calumniosa crimina obiecit.

Postremo aggreditur & Caluinum, cui quanq; uni ex nostris, aliqd lucis et probabilitatis tribuat, tamen nec in huius uel definitione, uel explicatione definitionis, quicquã certi aut solidi, si uniuersa excutiantur, inueniri con- *Argumenta* tendit: sed eisdem omnino argumentis, quæ contra defi- *Pighij oia* nitiones Lutheri, Pomerani & Philippi protulit: Fidem *quibus defi-* doceri à nob. promissõis Christi: ergo exiguã tantum fi- *nitiones fi-* dei particulã, nõ fidẽ uniuersam, id aut uitiosum esse. Itẽ, *dei quas po-* fidẽ Catholicã esse, omnis diuinitus reuelatę ueritatis: igitur etiã omnium promissionũ Dei: ac etiã illius principis *nunt Lu-* promissionis de salute parta per Christũ: eã autẽ uniuersam fidẽ, & in alienis à Christo deprehendi, nõ igit iustifi- *therani op-* pugnat.

DE IUSTIFICATIONE

carinos hac fide. Tertio tribuere Calvinū, ut nos reliq̄s, fidei, ut p̄ eā sincero cordis affectu, et amore afficiamur erga deū: idq̄ dici cōtra ipsam rerū naturā, et rationē. Fide, n. definiri à nob. notitiā et assensum, quę sint ratiōis: fide autē & amare, esse cordis: quo nomine, cum transfertur ad animum, significari partem animę affectuosam & imperiosam. Quarto, ut fides promissionis Christi ad amorē Dei prouocet, id tamen nō solam facere, sed fidem promissionū quarumlibet. Adhęc, tametsi amati notitia amorē efficiat, eū tamen nō pendere ex ea notitia, ut integra, totaq̄ sua causa. Quinto, fidem aliquando dici spem & fiduciam, quę sint à fide distincta & diuersa.

Adhęc uero omnia iā satis superq̄ responsum est. Ad primā. n. obiectionē, diximus: cuncta hominibus reuelata diuinitus ueritatē, & tradita in scripturis omnia, cōtineri hac promissionē: Christus uenit in hunc mundū, ut peccatores saluos faceret: ideo non nos primos, sed oēs prophetas, Christū ipsum, & Apostolos, fidē Christianā definuisse, fide remissionis peccatorū, & salutis eterne percipiendę per Christū. Nā si omnia quę sunt diuinitus hominibus reuelata credas, & hanc promissionem non teneas, fide adhuc cares uera et Christiana: atq̄ promissionē Christi uere firmeq̄ crediderit, is nō potest nō omnibus diuinitus reuelatis, quātū quidē ad salutē cuiq̄ satis est, credere. Nec. n. poterit quisq̄ credere se per Christū patri reconciliatū, donato sibi spiritu, quo Deū patrē inuocet, & de paterna Dei erga se charitate & hæreditate certus sit, q̄ nō et patrē, et filiū, et spiritū sanctū credat: qui nō teneat à Deo omnia, cōdita esse & gubernari: qui non recte sentiat de mysterio incarnationis: qui non doctrinam Dei cognoscat & credat uniuersam: etiamsi plærāq̄ in scripturis tradita ignoret.

*Fidem re-
dēptionis
Christi cre-
denda om-
nia comple-
cti.*

Vt

Ut igitur in omnibus reliquis doctrinis, & cunctis artibus fit, ut definiantur generali aliquo omnium preceptorum capite, quo cetera omnia continentur, ut Physica dicitur esse de motu: moralis philosophia, de uirtute, & uiuendo secundum naturam: Politica, de bono ciuitatis: ita definitur sacra scientia, quae ueram & eternam hominis felicitatem docet, fide & cognitione Christi. Vnde Dominus ipse toties dicit uitam eternam habere, qui sibi credit, at nec Christus, nec ullus siue prophetarum, siue Apostolorum, dixit, qui credit omnia diuinitus reuelata, habet uitam eternam: quam qui haec uera uiuaciter fide credit, etiam in Christum credit.

Sicut quolibet scientia generali aliquo capite continetur: ita fides tota, si de redemptionis Christi.

Sed de hac re supra plus nimio dictum est, mittemus itaque tandem hunc paralogismum accidentis: praedicationis salutis factae per Christum, est particula credendorum, ergo qui hanc credit, particulam tantum credit uerbi Dei, nec enim quia illud, Christum seruare populum suum a peccatis, inter ea, quae scriptura commemorat, quod ad uerba attinet, particula quaedam est, ideo qui hanc particulam, quae ipsa totam scripturam continet rite credit, particulam tantum habet fidei. Sicut non sequitur praedictio de syllogismo, pars tantum est artis logicae: ergo qui rationem syllogismi plane cognitam habet, is tantum particulam tenet logicae: cum nemo scientiam syllogismi plenam habere possit, qui non totam logicam artem teneat.

Fol. 142. et 148. et sequentibus.

Sic & ad secundum paralogismum homonymias, satis responsum est, nos enim, secuti Christum, uix fidei iustificationem tribuimus, quae nimirum intelligenda est, cum fides simpliciter & pure ponitur, ut supra diximus: Pighius autem obiicit de fide mortua.

Paralogismus Pighij quoruam.

Ita etiam reiectum est sophisma tertium, secundum quod, in quo, quae natura diuersae actiones sunt, credere, fide

Fol. 139. et Paralogismus ueritatis.

Rr ij

re, & amare, infert eas etiam inter se distractas esse subiecto, nec coherere necessario, & aliud in alterius definitione non recte poni, ut proprium. Quod quod falsum sit, item supra ostensum est. Fidem enim ueram solidamque habere, maxima bona pollicenti, non potest non & spem eorum bonorum, & amorem summum pollicentis ex se gignere. Est & illud declaratum, cordis nomen, non solum uoluntatem, sed etiam mentem in scripturis significare.

Fol. 145. &
sequenti. 150
& sequentibus.

Nec in quarto cauillo, quod fecit incertitia confutationis, inest, cui occursum non sit. nam amorem, studiumque Dei ex omnibus Dei erga nos operibus & promissis prouocari, nos non negamus: tamen ex cognita redemptione Christi primum cetera Dei beneficia recte ut a nobis cognoscuntur, ita & ad amandum Deum prouocant. Ita nec illud dicimus, fiduciam & amorem pendere a notitia, ut sua integra, & tota causa. Scimus enim & nos, fidere & amare, uoluntatis germen esse: sed quod illa ex notitia confirmata, quamuis libere, certo tamen, & necessario proferat. Sed nec uoluntas, nec notitia certa & efficax, harum actionum tota causa est: sunt enim haec & credere, & fide re Deo, et amare Deum, effecta spiritus sancti: quamquam spiritus sanctus naturae, quam finxit, ordinem seruat, ut ex auditu, notitiam, ex notitia fiduciam, et amorem in nobis producat: idque multo, quamuis nature, plenius et perfectius.

Paralogif.
ἀνάγκη τοῦ
ἐλεγεῖν.

Non minus repulsa supra est & quinta Pighij ambiguitatis cauillatio. Explicatum enim est, cum dicitur a nostris fides, fiducia aut spes, id dici non eo, quod fides id ipsum sit, quod fiducia, uel spes, sed quod fides non sit absque fiducia & spe. ὑπόστασις. n. est, rerum sperandarum: ut est certa persuasio, ἐλεγεῖν & beneficiorum Dei, nondum apparentium, & in futuro perficiendorum. Dicitur & Christus fiducia & spes nostra, non quod id ipsum sit, quod

Paralogif.
ἀμφιβολία
γίνεσθαι.

quod fiducia & spes, sed quia is est, quo uno utraq; nitit. quare etiã in utriusq; definitione ponitur. Nec nos itaq; ignoramus hæc, fidem, spem, amorem Dei, & fiduciam, & conscientia gloriationem, inter se distincta & natura sua diuersa, sed non necessario connexa esse, fideiq; perpetuo coherere, id uero, secuti uerbum Dei, pernegamus, de quo admodum multa iam diximus.

Subijcit hic Pighius, se quoq; agnoscere fiduciam, fidem, spem, amorem, conscientia gloriationem, quanq; in se distincta & diuersa sint, tamen unum ex altero oriri, & pendere: ex fide enim qua Deibeneuolentiã in Christo proponit, nasci spem, qua de ea beneuolentiã confiditur, & ad Deum acceditur affectu, amoreq; cordis: quocum Christus tenetur, unicum eo hominẽ glutino spiritus, & incipere eius suauitate perfundi, consolationes sentire, & uelut amicum amico familiarẽ fieri: ex qua demũ familiaritate, illam nasci fiduciam, et spei gloriatiõẽ.

Hæc omnia insimulat nos Pighius, tam diuersa in unum confundere, & in unum fidei uocabulum includere, ac proinde contendere, nos sola fide iustificari: quonihil aliud agamus, q̃ quod ineptissime & pertinacissime altercantes de uocula, rem ipsam nolimus intelligere, imò studio quaramus obscurare: & inuolutorum perplexorumq; uerborum fumos in oculos suffundere, ne possit à quoquam intelligi.

Nos uero nihil minus quã de uoculis altercari studemus: & tenebras inuolutorum & perplexorum uerborum, quantum possumus defugimus: sequentes in omnibus, quantum datur, lucem spiritus sancti, & præcepta eius pura, qua oculos illuminant, & dāt intellectum simplicibus. Eoq; in nomine fidei nihil prorsus includimus, quod nõ includit in eo scriptura, tribuimus & spei, & a-

De consecratione fiduciae & spei
Pig. imago natio falsæ

Falsa insimulatio offertur obscurata ueritatis.

Scriptura lucem, non tenebras rationis sequimur.
Psa. 19. & 119.

DE IUSTIFICATIONE.

inori, studioq; Dei, quęcũq; illis tribuit spiritus sanctus; nec ullam noui hominis uirtutem, non suo numero & loco prædicamus. At qui eo ipso, sicut ex scripturis hoc discimus, ita etiam loquimur, & prædicamus, fide & cognitione Domini nostri Iesu, constare nobis, sicut apprehensionem certam misericordię Dei in Christo, adoptionem in filios Dei, & uitam æternam: ita etiam totam nouam creaturam, & regenerationem, spem uitę æternę, amorem, studium & obsequium, uerumq; cultum Dei; atq; hæc si dei uerę deesse non posse; & adesse cuiq; pro eo modo, quo fides cuiusq; fuerit.

Fide ut apprehendatur gratia Dei in Christo, ita etiam noua uita.

1. Cor. 2. 5. Ex amore Dei familiaritas & ex hac fiducia incrementum.

Scimus qui adheret, quiq; cõglutinus est Domino, eum unum esse cum eo spiritum, & quo in ea coniunctio, ne quisq; proficit, eò magis unum cum Domino spiritum fieri. nec inficiamur, ex confirmato amore, & continente studio Dei, existere quandam cum Deo familiaritatem, atq; ex hac fiduciam & spem in Deum augeri atq; confirmari, at nasci ex ista familiaritate, fiduciam in Deum, spemq; uitę beatę, id uero, quia nulla docet scriptura, imò docet contrarium, nõ credimus, & inficiamur. Quo per spiritum S. dilectio Dei largius diffundit in cordibus nostris, hoc omnino plenior fiducia de Deo, & certior spes existit perficiendi in nobis operis, qd Deus cœpit: at q̄ primum iustificatio Christi fide percepta est, iã hæc Dei dilectio in cordibus nostris per spiritum S. diffusa, & adoptionis fiducia fixa est: tũ. n. spiritus S. obsignator electorũ, testimonium p̄bet spiritui nostro, nos esse filios Dei: iã clamamus abba pater: idq; non nisi fiducia filiali, et spe uitę æternę. Hunc sane ordinem in his partibus restitutionis nostrę scriptura ponit. Primum omnium numerat prenotationem, predefinitionem, electionem in Christo, ante conditum mundũ, ex ultronea Dei bonitate & misericordia profectam, deinde

Roma. 8

deinde donationē & traditionē, & à mundo segregatio-
 nē, qua pater qui sui sunt, donat, traditq̄, et segregat filio
 suo de mūdo, ut ille à mundo segregatos restituat in uitā
 æternā. mox uocationē, & Euangelij prædicationē, & in
 hac, tū doctrinā patris de filio, atq̄ reuelationē filij: tum
 traditionē uerborum patris, quę filius tradit donatis si-
 bi à patre: tum, spiritus sanctus persuasione, & Euan-
 gelij legisq̄ diuinę in corde hominis inscriptionē. Ex qua
 est, sicut cordium de peccatis, & peccati condemnatione
 compunctio, consternatio, ueraq̄ & uiua pœnitentiā: ita
 etiā filij à patre reuelatio, & ad filium attractio: & patris
 quoq̄ reuelatio, nominisq̄ eius notificatio per filiū: spiri-
 tusq̄ sancti unctio, obsignatio, & contestatio, ex qua per-
 cipimus, & credimus, Christum & nobis à patre, & cum
 eo donari omnia, remissionem peccatorum, reconciliatio-
 nem cum Deo, iustificationem in iudicio Dei, adoptio-
 nem in filios & heredes Dei, atq̄ uitam æternam.

Hoc iā uno, eodēq̄ opere patris, filij, & spiritus S. effi-
 ci fidē scriptura testatur: et fide, totius interioris hominis
 regenerationem, & innouationem, qua homo Christum
 ipsum, & in eo patrē, & spiritum S. recte cognoscit, toto
 que corde complectitur: fiduciaq̄ filiali concepta adit
 thronum gratiæ, patrem, perditō filio effusa charitate oc-
 currentē, inuocat: stat immotus in hac gratia, & glo-
 riatur in spe gloriæ Dei. Hac itaq̄ dilectione Dei erga
 nos, ex cognitione nominis eius profecta, manēteq̄ iam
 & uiuente in nobis Christo, etiā nostra erga Deum
 existit, uigetq̄ dilectio.

Et quo quisque planius agnoscit quàm multa sibi à
 patre per Christum peccata remissa sunt, & quàm am-
 pla bona donata, hoc est etiā quisq̄ ardentiore in De-
 um charitate, & pietate, quæ studium suum excitat ser-
 uandi

Ordo resti-
 tutionis
 nostræ.
 Electionis
 nomina.

Vocatio-
 nis nomina

Pœnitenti-
 æ unde.

Vnde fides

Opus resti-
 tutionis
 nostræ unde
 de.
 Effecta fidei
 dei.

Ioſan. 17

Incrementa
 fidei.

DE IUSTIFICATIONE.

uandi præcepta Dei: quæ studio, quæ gratificandi Deo
 assiduitate, augetur indies cognitio Dei, confirmatio
 fit fiducia in Deum, & expectatio perfectæ felicitatis:
 1. Cor. 5. totusque nouus & interior homo magis magisque per-
 ficitur. Dum enim reuelata facie, hoc est, mente diuino
 lumine perfusa, gloriam Domini speculamur, hoc est,
 in speculo Euangelij propius intuemur, & clarius per-
 uidemus, transformamur etiam atq; etiam ad eandem
 Ro. 8. imaginem unigeniti filij Dei, ad quam & conditi su-
 mus: & ut per Christum reformaremur, atq; rursus glo-
 rificaremur, prædestinati, uocati, & iustificati: donec ea
 1. Iohan. 3. imagine perfecta, & regeneratione nostri consumma-
 1. Cor. 13. ta, uideamus eum sicuti est, & cognoscamus eum, sicut ab
 Iohan. 17. eo cogniti sumus, diligamus eum, sicut dilecti sumus,
 hoc est, absoluta in nobis cognitione Dei, & quem mis-
 sit, Iesu Christi, filij sui, uita æterna plene perfruamur.
 Hunc ordinem restitutionis nostræ uides pie lector, in
 sacra scriptura ubiq; describi. sed lege tantum, & reli-
 giose consydera, quæ pauca subijciam.

Ordo resti-
 tutionis no-
 stræ.
 Iohan. 6. Ut primū, quæ Dñs apud Iohannē dixit de credēdo
 sibi, et ueniendo ad se, atq; manducando se. Ibi uidebis
 ut donationem, doctrinam, & tractum patris sequitur,
 uenire ad Christum, uidere eum, & credere in eum, mane-
 re in eo, & habere illum manentem in se: eoq; habere ui-
 tam æternam, & spem certam beatæ resurrectionis. Ita in
 Ordo salu-
 tis Iohā. 17. precatione Domini apud eundem Iohan. rursus cernes
 selectioni & donationi patris, qua suos donat filio: ad-
 iungi donationē uitæ æternæ per filiū: & hanc perfici, per
 communicationem uerborum, & sermonis patris, quæ
 præbet filius, eisq; excitat in nobis cognitionem sui & pa-
 tris, id est, fidem: quam consequitur, ut electi sint unum,
 eoq; gloria Dei fruantur, perfecta in eis dilectione, qua
 diligit pater filium.

Ad

Adeundē modum Petrus adiungit prænotioni Dei patris, sanctificationem spiritus, huic obediētiam, id est, fidem Euangelij: & huic asperionē sanguinis Iesu Christi, id est, à peccatis purgationem, iustificationē, & regenerationem in spem uiuam, quæ seruatur in cœlis ijs, qui custodiunt ad salutē, finem fidei, uirtute Dei, & per fidē.

Sic Paulus ad Romanos capite. 5. (quem locum supra bis attigimus) iustificatis ex fide, pacem erga Deum, liberum aditum, & firmitatem in gratia, & gloriationem in spe gloriæ, gloriationēq; in aduersis, tribuit. Et ad Ephesios, beneplacito diuinæ uoluntatis præfinitionem, et electionem in Christo: electioni, & præfinitioni, adoptionem, in sortem sanctorum deputationem, & gratificationem nostri in dilecto, hoc est, redemptionem in Christo, per sanguinem eius, remissionem peccatorum, secundum effusam largitatem gratiæ eius: quam percipimus credentes sermoni ueritatis, Euangelio salutis nostræ, ob signati spiritu promissionis sancto, qui est arrabo hæreditatis nostræ, & perfectæ redemptionis nostri, qua & acquirimur, uindicamurq; nos plene domino, & ipsam uitam Dei, cœlestem hæreditatem perfectæ acquirimus, & possidebimus in laudem gloriæ eius.

Ita ad Colossenses, Audito sermoni ueritatis, Euangelio, fructum ferenti, subiicit, cognitionem gratiæ in ueritate, hoc est, fidem, qua cognoscimus, & credimus, nos per gratiam patris ereptos potestati tenebrarum, & translatos in regnū filij dilectionis suæ, et habemus in eodem redemptionem, remissionem peccatorum: fidei uero spem & expectationem, partis & sortis sanctorum in cœlis; per quam spes existit & est actiuosa dilectio. Cumque Apostolus Colossensibus ibidem orat à Deo in crementum, & perfectionem nouæ uitæ, orat, ut impleantur

Ordo repara-
tionis no-
stræ.
1. Pet. 1.

Cap. 1

Ordo resti-
tutionis no-
stræ ex
Colossens-
ibus. 6.

DE IUSTIFICATIONE.

cognitione uoluntatis Dei, in omni sapientia, & intelligētia spiritali, quo uiuant digne Dño, & se ei, per fructum omnis boni operis, penitus approbēt: sicutq; proficiant cognitione Dei, confirmati omni uirtute, secundum potentiam gloriæ eius. Itaq; cognitioni diuinæ beneuolentiæ, quæ fides est. Paulus & ortum, & perfectionem uite nouæ adscribit. Idē facit paulo post, cū scribit, recōciliationē nostri p mortē Christi, ut sistamur deo sancti, irreprehensibiles, et inculpabiles, teneri à nobis, cum in fide permanemus fundati, et firmi, nec dimouemur à spe Euangelij.

Ad eundem modum ordinem et rationem nostræ salutis ubiq; describit, ut fide et cognitione ueritatis, quæ ex prædicatione Euangelij, agēte in nobis spiritu Christi existit, testetur percipi à nobis redemptionem Christi, remissionem peccatorum, spem uitæ æternæ, totamq; nouam uitam, & cunctas eius uirtutes, et ornāmēta, perseverantiam quoq; & perfectionem.

• Iohann. 9

Idē facit & Iohānes, qui fidei, qua testimoniū patris de filio. i. Euāgelion quo adnūciat et testat nobis se dare per filium suum uitam æternam, credimus & amplectimur, tribuit, spē salutis, dilectionē, iustitiā, uitāq; æternā.

Nec aliā rationē & seriē donorū Dei, & operationū quibus Deus nostri restitutionē pficiat, ullus sacrorū scriptorū tradit. Vbiq; n. scripturarū, uocationi Dei, et doctrine sanctę, fides: fidei uero fiducia & spes in Deum: his charitas, pietas, & studium præceptorum Dei adiunguntur.

Fidei igitur nos nihil prorsus tribuimus, nihil in hoc nomine includimus, ultra ea, quæ huic dono Dei scriptura ipsa tribuit, et in isto nomine includit. Vtq; in his locis de fide uera uiuacq; loquitur, quæ iure intelligenda est, cū fidei nomē simpliciter pureq; ponit, ita, ne quis libi ipsi imponat, naturā, et ingeniū uerę, uiuēq; fidei diligenter

gēter explicamus: quantūq; à ficta et mortua fide differat ostendimus, nec ullum donum Dei effectum fidei, non suo loco, & ordine prædicamus. Sequentes itaq; lucernam hanc Dei, propheticum et Apostolicum sermonem, nihil sane inuoluimus, nihil implicamus, nihil obscuramus: nec potest ista Christi doctrina, plana, explicata, clara, & dilucida, cuiquam perplexa, incerta, tecta & obtenebrata uideri, nisi sit ex eorum numero, quorum oculos uelamen admirationis sui, prauæq; cupiditatis earum rerum, quas mundus querit, adhuc obtegit: quibus, quia in creduli sunt, Deus sæculi huius mentem excæcauit, ne illis affulgeat illuminatio Euangelij, de gloria Christi, nã quibus Deus remouit uelamen propriæ confidentiæ, & peruersæ cupiditatis, deditq; oculos mentis ad uidentum, & cognoscendum mysterium salutis nostræ, ij, cū ex alijs nostris scriptis, tum etiam ex hac mea qualicunque farragine, satis intelligent, & cui fidei, iustificationē nostri, & salutem adscribamus: & in eo nos nihil aliud sentire, uel docere, nisi quod scriptura Dei docet.

Est pridem hic locus, à pluribus præclare & copiose explicatus, & illustratus: tamen quæ multorum est ad has res intelligenda imbecillitas, uolui & ego meam his ipsis scientia sacra imbecillis operam impendere: & ista paulo fufius tractare, nam noui passim minime paucos esse, & maxime in Gallijs, atq; Italia, qui cum Christū ex animo querere uidentur, tamen ita assueti sunt, ei ratio ni prædicandī redemptionem nostrī, quæ diu iam in Ecclesijs, uitio pastorum gregis Domini, obtinuit, quam & Pighius ipse uitiosam agnoscit: tum etiam sic impediuntur sophismatis eorum, qui ut defendant dissipationem Antichristi, & differant restitutionem Ecclesiarum, nihil non in nostris scriptis deprauare & calūniari summo

Obscuritas in his a uelamine impietatis
2. Cor. 4. ¶

Quorum gratia ista tam fufse tractata.

DE IUSTIFICATIONE.

laborum studio, ut nisi singulas uideant aduersariorum, contra ueritatem Christi obiectas argutias, discussas, & quæ in uulgata ratione prædicandi salutem per Christum insunt uitia, detecta, & refutata, hæreant, & assentiri plane prædicationi Christi puræ dubitent. Horum itaq; infirmitati inseruire uolens, & in explicandis ijs, quæ ueræ fidei sunt, & in confutandis, quæ aduersarij contra sophismata obijciunt, immorari non nihil uisum est. Quos per Christum dominum, & ipsorum salutem rogo & obtestor, uelint remota, & inuidia nominis nostri, & existimatione præpostera receptæ doctrinæ, deniq; fuga & declinatione crucis Christi, quæ de fide Christi, non aliunde profecto quàm ex diuinis scripturis, proferimus, ad eandem religiose exigere, & quæ ex illis testimonia adducimus, accurate expendere: quod si fecerint inuocato spiritu Christi, indubiè; (quia filij Dei sunt, quibus suum bonum spiritum pater coelestis, qui solus bonus est, negare rogatus non poterit) uidebunt.

Epilogus.

Primum, nos, cum fidei iustificationem & salutem tribuimus, uocabulo fidei, id ipsam intelligere, ac dicere, quod scriptura eo significat.

Deinde, naturæ & ingenio fidei, nec quicquid tribuere, quod ei Scripturæ non tribuunt; nec detrahere aliquid, quod ei Scripturæ deferunt.

Tum fidei, ex sua ipsius ratione, coherere necessario fiduciam, spem, & cultum uerum Dei: nec ueram atq; uiam fidem esse, taceo omnem & perfectam, quod Pighius euicisse se falso gloriatur, quæ charitate destituitur: sed fictam & mortuam, quæ sicut simpliciter, proprièq; fides dici non potest: ita nec dicitur à sacris scriptoribus.

Vitamq; fidei, non esse à charitate, ut Pighius cum ueteribus sophistis contendit, quam illa ex se gignit: sed à
ui &

ui & efficacia spiritus sancti, plane, uiuereq; nostro spiritui
persuadentis, nos esse filios & hæredes Dei per Christũ.

Item, hanc ueram fidem, licet omni uerbo Dei credat,
tamen eo maxime constare, uiuere, & agere, quod credit
solide in Christum, hoc est, sibi quoq; donatum Christũ,
& cũ eo omnia: adeo, ut nisi specialis, & cuiusq; propria
fides sit, sibi quoq; salutem & uitam æternam in Christo
apprehendens: nec uera fides sit, nec quicq; Deo uere cre-
dat: quanq; multis rebus, de quibus scriptura testatur in
iudicium sibi, assentiatur: quæ nimirum fides, etiam Iu-
dæis atq; Turcis conceditur.

Postremo nos fictam, et mortuam fidem, à uera, uiuacq;
probe discernere: ut & speciale illud fidei donum, dicen-
di & faciendi nomine Christi, quæ uires naturæ superant,
quod & alienis à Christo aliquando impartitur: nec cuiq;
nos occasionem dare, ut putet se, cum non sit, uera fide
præditum.

Hæc inquam omnia, sic habere, & contra hæc, ut alio-
rum Sophistarum, ita & Pighij sophismata nihil prorsus
concludere, indubitato agnoscet, quicumq; ea, quæ à me
hoc loco, & ab alijs nostris hominibus, in suis scriptis D.
literarum testimonia adducta sunt, quæq; ex illis con-
cludimus, inuocata doctrina spiritus, sincero ac pio stu-
dio considerarit & excusserit: proindeq; ultro assentietur
nobis.

Fidem, quæ est in Christum Iesum, qua iustificamur, *Definitio*
saluamur, & uitam æternam percipimus, ac tenemus, esse *fidei iustifi-*
donum Dei, & opus spiritus sancti, in mente eorũ, quos *cantis tota*
pater cœlestis ad uitam præordinauit, & filio uitæ resti-
tuendos donauit, quo dei dono & opere, audito Euange-
lio Christi, fit, ut eidem Euangelio, certo, & omni dubita-
tione submota, credant: & credentes, Christum, & in eo

DE IUSTIFICATIONE.

patrem, ut Deum uerū, & seruatorem ac suū agnoscat, & amplectantur, omni fiducia, & spe remissionis peccatorū, salutis, uitæq; aeternæ, in eo collocata, & constanter fixa: sicq; eo confidentes, amore, studioq; eius, ad omnem obedientiam, uerum cultum, & uenerationem nominis eius flagrent: filiosq; se Dei, ut sunt, omnibus pietatis officijs declarent.

Ista itaq; ut infirmiores qui Christi sunt, & in his adhuc rebus hærent, planius cognoscerent, quid his uocibus, iustificari, iustificationis, credere, & fidei intelligi debeat, cum queritur, qua re iustificemur, salutemq; factam per Christum percipiamus, præmittenda existimauimus. Iam de formula dicendū, qua tentata Ratisponæ conciliatio est, eius quæ de iustificatione extitit in Ecclesijs, cōtrouersia: & ostendendum est, eos quibus animus syncerus sit, & Christi regno idoneus, ut nihil sophisticè deprauare, aut peruertere uelint, facile hac ipsa formula, piam de hoc loco consensionem constituere posse: ut qua pietati, satis de utroq; impietatis præcipitio cautum sit, ne quis, uel ad dexteram fiduciæ operum, & studij approbandi se Deo præpostere, uel ad sinistram neglectus operum, & peruersæ securitatis, se det præcipitem.

Explicatio

164

EXPLICATIO, ET DEFEN^o

SIO FORMVLAR, QVAB RATISPO

næ ad componendam controuersiam,

De Iustificatione pro-
posita est.

Controuersia de Iustificatione, quæ inter Ecclesias, & Cõmunitates Deum hoc tempore extitit, tota de ea re est, qua iustificationem apud Deum percipimus, & iusti coram Deo habemur: Sit ne ea res, sola fides, id est, fides per se, & sua ipsius tantum ratione, quatenus scilicet credens Euangelio apprehendit satisfactionem Christi: uel sit aliud cõiunctum ex fide hac, & studio atq; opere nostro. Nam Deum esse, qui iustificat impium, & iustificat propter satisfactionem, & meritum Christi: qua ratione & Christus ipse iustificare credentes in se, recte dicitur, de eo nulla dissensio est. Sed quia nõ iustificantur, qui adulti, & rationis compotes sunt, id est, non absoluuntur & liberantur à peccatis, (quod uerbo, iustificari, significatur, ut eo scriptura utitur) nisi eos peccatorum pœniteat: de motibus animi præcedentibus iustificationem, & præparatione ad iustificationem, ipsaq; pœnitentia præeunte iustificationem, disputatur, cum inter Scholasticos ipsos: tum inter eos, qui uideri uolunt hos sequi, & nos, qui puritatem prædicationis Christi restituere laboramus.

Deinde quia Scholastici D. Augustinum secuti, iustificari, accipiunt, pro fieri iustum, id est, iustitia ornari, ea, qua totos nos Deo subiicimus, & qua sicut mens Deo, ita cæteræ uires obediunt menti: hæc uero iustitia, in se totam nouam, & Dei uitam complectitur, disputationes illæ exortæ sunt, cum iusti simus iustitia, illa uero non so-
lam

*Fontes dis-
sensionum
circa Arti-
culum iusti-
ficationis.*

DE CONCILIANDO

Iam fidem, sed omnes uirtutes complectitur, nos uirtutibus simul omnibus, quæ scilicet inter se connexæ sunt, & non sola fide iustos & fieri & esse.

Et quia scriptura etiam ipsa opera ad iustitiam reputari, & factores legis iustificari, testatur, indeq; Iacobus infert, hominem non solum fide, sed etiam operibus iustificari, de ipsis etiam operibus controuerti cœpit: & quæ sint bona opera censenda, & quid his momenti ad iustificationem, quid etiam meriti adscribendum sit.

Ex his deniq; extitit & contentio de uocula, Sola, dicine conueniat, nos sola fide iustificari, an uitanda sit hæc locutio in Ecclesijs. Itaq; extiterunt circa articulum iustificationis quæstiones quinque.

Quinq;
quæstiones
huius Arti-
culi.

Prima de operibus nostris ante iustificationem, an ea, aliquid in se præparationis habeant ad iustificationem, nec ne. Secunda de pœnitentia peccatorum, qualem esse oporteat. Tertia, an charitas, & aliæ uirtutes pertineant ad iustificationem: & quatenus. Quarta, quæ censerī debeant bona opera: & quid illis tribuendum meriti. Quinta, de formula illa, sola fides iustificat, uel sola fide iustificamur, usurpari ne ea in Ecclesijs conueniat, an secus.

Quo ergo de his quinque quæstionibus, inter Ecclesias conueniret, & idem doceretur, articulus de iustificatione sic compositus est, ut ordine his ipsis quæstionibus respondeat: certamq; & consentientem rationem de his locis docendi, quanq; paucis comprehensam, subiiciat.

Primum ergo, quoniam pleriq; uisi sunt nature, peccato originis uitiatæ, & deprauatæ, aliquid bonorum operum, & ad gratiã Dei, ac iustificationē præparationis tribuere, ut hæc falsa ac impia opinio, apud quos esset. tolleretur: apud quos non esset, submoueretur eius suspitio. positum est statim initio articuli conciliati, nulli Christiano dubitandum

tandū esse, nos nasci filios iræ, inimicos Dei, eoq; in mortem & seruitutem peccati : & initio secundi §. nullum hominem posse Deo reconciliari, & liberari à seruitute peccati, nisi per Christum, unum mediatorem Dei & hominum . Qui .n. agnoscit nos nasci iræ diuine obnoxios, & inimicos Dei, is nihil poterit homini, nondum per gratiam renato tribuere, quod ille ex sese gratum Deo proferat, quouē gratiam eius eliciat, aut se ad percipiendam eam præparet. Ita qui sentit, se natum seruum mortis & peccati, quid is aliud se putet ex se proferre posse, q̄ peccatum, & mortis meritum : id quod à iustificatione Dei alienat, non ad percipiendam eam disponit . Meritis enim impij, qualis est, quicumque iustificatus non est, ut D. Augustinus recte scribit, non gratia, sed pœna debetur: uti impij & peccatores non nisi mala merita habere possunt.

Ad Sixtū
epistol. 108

Quod & ex eo, quod in secundo §. positum est, concluditur. Si enim nemo hominum, nisi per Christum Dominum reconciliari Deo, & liberari seruitute peccati potest, manent profecto inimici Deo, & serui peccati quicumque adhuc in se, & nondum uiuunt in Christo : quare, ut inimici Deo, tantum a duersari Deo, & ut serui peccati, solum peccare, eoq; se ad gratiam & iustificationem magis magisque indignos reddere possunt: adaptare uero & præparare ad percipiendam gratiam & iustificationem, non possunt.

Sed cum non solum S. patres, sed grauiores quoque Scholastici fateant, et doceant, necesse esse, ut nos gratia Dei præueniat, & uoluntate ipsa nostram sibi præparet: nos enim, etiam dum solo originis peccato detinemur, nedū ijs, que ipsi admisimus, peccatis, gratiā nobis, qua excidimus, ne de congruo quidē, ne dū de condigno, ut

Et scholastici negāt nos iustificatione mereri, uel de congruo.

Nil loquuntur, mereri posse: nullæ indubie Ecclesiæ eos
 posthac sustinebunt, in hac præsertim luce relucētis
 Euangelij, qui ausint docere, & damnatam Concilio
 Sanctorum Episcoporum Palestino blasphemiam reuo-
 care, percipiendę gratiæ Christi ulla ab homine merita, ul-
 lamue ad iustificationem præparationē præcedere posse:
 Anathematizabuntq; haud grauate, cum id & Pela-
 gius, nisi anathematizare ipse uoluisset, fecerit, oēs eos,
 qui affirmauerint, per legem remissionē peccatorū, & ius-
 tificationē quærendam esse: hominem posse Deū sine
 spiritu sancto supra omnia diligere: posse, faciēdo quod
 in se est, remissionem peccatorum mereri. Agnoscent
 enim, si iustitiam & salutem consequi debeamus, creden-
 dum esse in eū, qui solus et iustus est, & iustificat impiū,
 solus sanctus est & redimit purgatq; à peccatis: cui nemo
 prior quicquā dare potest, sicut nec habere quicq; boni,
 quod non ex eius gratia percøperit.

Quare quod ad hanc quæstionem attinet, de operi-
 bus ante gratiam Christi, & præparatione ad hanc, nulla
 facile à quoq; cuius ulla, dum de religione agitur, ratio
 haberi debeat, controuersia mouebitur: acquiescentq;
 qui Christi sunt omnes, eo, quod hic conciliatus articu-
 lus habet, nos, natura, qua nati sumus in hunc mundum,
 esse filios iræ, qui nihil ex nobis q; iræ Dei in nos irritare,
 non elicere gratiā: inimicos Deo, qui nihil esse q; aduersa-
 ri Deo, non præparare nos reconciliationi cū eo, esse im-
 pios & peccatores, qui tantum condemnationem mere-
 ri, non adaptare nos iustificationi possumus: uniq; Chri-
 sto hanc gloriam tribuent, ut obnoxijr iræ patrem red-
 dat placatum, inimicos reducat cum eo in gratiam, im-
 pios & peccatores, seruet ab impietate & peccatis.

Porro, quoniam Christus, quanq; non nisi peccatores
 seruat.

Prima de
 præpara-
 tione ad
 gratiā quæ-
 stio submo-
 di.

seruat, & impios iustificat, non enim uenit propter iu- *Altera de*
 stos, tamen non seruat nec & iustificat, siquidem ratio *præcunte*
 nis usum habeant, nisi quos suorum peccatorum & im *fidei quæ*
 pietatis, uere pœniteat, non dubium est, quin ante iusti- *sitione.*
 ficationem perfectam, hoc est, peccatorum remissionem,
 & de beneuolentia Dei certam fiduciam, uera com-
 moueat animos, de peccatis pœnitentia, pungat, do-
 lor de offensa Dei, & certa existat peccatorum detesta-
 tio: ita, ut eorum corda compungebantur, qui, audito,
 quod Deus, quem ipsi ad crucem depoposcerant, domi-
 num & Christum fecisset, dicebant A postolis, quid facie-
 mus uiri fratres, & audiebant. Pœniteat uos, & baptize- *Act. 22*
 tur quisq; in nomine Iesu Christi, ad remissionem pecca-
 torum, & accipietis donum spiritus sancti. Ut ergo remis-
 sio peccatorum non nisi à pœnitentibus percipi potest,
 & donatio iustificationis ijs modo promissa est, qui sunt
 corde propter offensum Deum contrito, & Dominus ad *Iesa. 61.*
 eos tantum respicit, qui afflicti sunt & spiritu conster- *Iesa. 60*
 nato, pauentesq; ad uerba eius, de necessitate pœnitentiæ
 in 3. §. recte positum est, sine pœnitentia, & quæ sit pecca-
 torum detestatio, beneficia illa Christi, reconciliationem
 cum Deo, liberationem à peccati seruitute, & consor-
 tium diuinæ naturæ percipi, à nemine posse. Sicut sum-
 ma Euangelicæ prædicationis utrunque complectitur *Luc. 24.*
 pœnitentiam per nomen Christi, & remissionem pecca-
 torum.

Quia uero hanc peccatorum pœnitentiam cordisque
 contritionem, uisi nonnulli sunt adscribere uiribus libe-
 ri arbitrij, adiectum est eodem secundo §. propter consen-
 sionem in Domino piæ, ac firmiter constituendam, adul-
 tos hæc Christi beneficia, non consequi, nisi præuenien-
 te motu spiritus sancti: quo eorum mens, & uoluntas

*vt spiritu
sancto pra
ueniente
poenitentia
in nobis ex
citetur.* moueatur, ad detestationem peccati. Nam omnino uera
& salutaris peccatorum poenitentia, quam necesse est, si
non tempore, natura tamen iustificationi in nobis per
fecta, praere, excitari in nobis, nisi per spiritum sanctum,
non potest: Hic enim omnem liberi arbitrij motum pra-
ueniat oportet, sicut uerbo suo, q̄ nos uocat, dū illud, uel
noua praedicatione ingerit, uel auditum prius memoriae
suggerit: ita etiam uirtute sua, qua cor nostrum aperiat,
ut uerbo suo, siue illato auribus, siue ad mentem reuoca-
to, auscultemus, & fidem accommodemus.

*Act. 5.
Poeniten-
tia opus
Dei, Chri-
sti, & spiri-
tus sancti.
Act. 11* Hac itaq; ratione, cum mentem, tum uoluntatem no-
strā, spiritus S. ad detestationē peccati permouet: quod
item Christi & patris commune opus est, quia opus Dei.
Vnde Petrus et Apostoli, de Domino Iesu, Quem Deus
ducem, & seruatorem exaltauit dextera sua, ut daret, non
praedicaret tantum, poenitentiam Israeli. Et fratres ex cir-
cumcisione ad Petrum, Ergo Deus, & gentibus dedit
poenitentiam ad uitam. Ita pia de poenitentia doctrina,
de utraq; à ueritatis medio deflexione, quae multis offen-
sionum, dissidijque uel causam, uel occasionem dedit;
probe cautum, prouisumq; est: uel alij, quamlibet sibi poe-
nitentiam sufficere putent: neue alij ex se ueram poeni-
tentiam habere se posse arbitrētur. clare em̄, diserteq; ex-
pressum est, oportere à spiritu sancto, & nos praueuien-
te, moueri, cum mentem, ut peccata mala & detestan-
da esse certo iudicet, & uoluntatem, ut ea plene oderit, &
detestetur.

His itaq; si utrinq; insistamus, & ea fideliter tum con-
fiteamur, tum doceamus, nemo causam habebit, uel insi-
mulandi nos, quasi praedicemus fidem & iustificatio-
nem, sine poenitentia, securosq; reddamus in malis suis
peccatores: uel accusandi alios, quasi poenitentiam do-
ceant

doceant futilem & hypocriticam, aut certe desperabundam, utpote ab humano ingenio, non ex spiritu Christi profectam.

Verū constabit una, & consentiens hæc doctrina, ut pariter uno spiritu, & uno ore prædicemus in Christo, non solum remissionem peccatorum, hoc est, iustificationem, & in filios Dei adoptionem sed etiam ueram, uiseraueræ *Vis et opera ueræ pœnitentiæ explicata.* uiamq; peccatorum pœnitentiam, & à seruitute peccati, Satanæq; captiuitate certam, & efficacem liberationem: non solum animi de gratia Dei consolationem, & in sp̄ uitæ erectionem, sed etiam cordis propter offensam Dei contritionem, & spiritus compunctionem: non tantum sidentem aditum ad thronum gratiæ, & spem gloriæ, sed etiam summam omnis prauī studiū detestationē, & à iudicio Dei trepidationem: non conuersionem modo ad Deum, & nouæ uitæ meditationem, sed etiam ab omni peccato, prauaq; cupiditate sollicitam auersionem, & peccati in nobis assiduam, & seueram mortificationē.

Atqui hæc omnia, quæ uerè atq; salutaris pœnitentiæ opera sunt, prædicabimus in nomine ac uirtute Iesu Christi, non in nomine & uirtute ingenij humani: testificantes, unum esse Dñm Iesum, qui hæc in nobis omnia suo efficit spiritu: quo nos, uero de admisis peccatis dolore, & certa animi contritione, iudicijq; diuini iusto metu, & trepidatione sic afficit, ut non solum præterita nostra mala detestemur, & abominemur, sed acri quoq; ac perpetua cōtritione, crucifigere & cōficere carnē nostrā cū uitij & cōcupiscētij, abolereq; prorsus quoad eius in hac uita fieri potest, corpus peccati, omnemq; ueterem hominem exuere studeamus, enitamur, & laboremus.

Hæc enim sola est uera, & salutaris, ac non pœnitenda pœnitentia: hæc est quam Apostolus Paulus cum colle

Que pœnitentia in Deum. Act. 20

DE CONCILIANDO.

gis suis testificatus est Iudæis & Græcis pœnitentiã in Deum: cui fides in Dominum nostrum Iesum, deesse nõ potest, sicut nec huic illa.

*De necessa-
ria con-
xione ue-
ra pœnitẽ
tiæ et fidei* Vno enim Euangelio, & eodem Christi nomine, & pœnitentia in Deum, & remissio peccatorum per Christum, adnunciantur: uno opere spiritus Christi cor aperiuntur electis, & ad uitam præordinatis, ut auscultantes Euãgelio, una eadẽq; fide agnoscamus, certumq; iudicemus, nos, & in Deum, non modo turpiter ingratos, sed etiam contumeliose fuisse impios, æternamq; eo iram eius, & abiectiõnem meritos esse. & nihilominus in Christo Iesu propitiatiõnem nobis Dei, & remissionem peccatorum, adoptionemque in filios Dei, & uitam æternam, ultronea, et obuia bonitate Dei, certissimaque uoluntate offerri.

*vt terrori
bus consciẽ
tiæ coniun-
gitur con-
solatio. si-
ducia, &
spes.* Ex qua fide, quia mens uidet, agnoscitq; fœdissimam suam turpitudinem, et horrendam in illam flagrantem iram Dei, uerus de peccatis dolor, certa que impietatis nostræ detestatiõ, & solidus diuini iudicij terror, in animis Euãgelio auscultantiũ existit: et rursus, quia eadẽ fide, animus firmiter credit, certoque assentitur Euangelio, etiam ea parte, qua adnunciat, non modo partã per Christum, & oblatam peccatorum omnium ueniã, remissionem omnis & offensæ & pœnæ, uerum etiam paternam Dei charitatem, & in uitam beatam adoptionem, non potest, ut supra demonstrauimus, in eodem animo non existere, & fiducia huius misericordiæ, amplissimæq; beneuolentiæ Dei, atque spes promissæ salutis & hereditatis indubitata, cum qua fide, fiducia, & spe, necessario ardet in eodem animo, uera quoque in Deum charitas, studium flagrans, et ueneratio, cultusq; solide pius & sedulus.

Nam si expredicatione Euangelij animus id tantum
 appre

apprehendat, quàm sit foeda, & inuisa Deo, gehennæque obnoxia, nostra antea cta uita, & non simul remissionem peccatorum, & gratiam Dei in Christo, nihil profecto ille quàm desperare poterit, uti de Cain, et Iuda legimus, Proinde si Spiritus Domini, mentem magis defigat in eam partem Euangelij, qua illud detegit uitæ nostræ turpitudinem, & denunciat meritam iram Dei, quàm in eam, qua offert condonationem peccatorum, & participatum uitæ beatæ, eo maior quoque sentitur à iudicio Dei trepidatio, seuioresque exercent animum cruciatibus: at nisi idem Spiritus, animum & in hanc alteram Euangelij partem, de uenia & remissione peccatorum, atque coelesti hæreditate uel aliquantulum erigat, nec credere in Christum & Deum poterit, nec uerã et emendatricem peccatorum poenitentiam concipere: desperabit potius et odisse deum incipiet.

Pro consideratione ire, uel gratie Dei, motus est sine trepidationis.

Propterea quamlibet animos suorum Spiritus Domini ex prædicatione poenitentia, sensu propria turpitudinis et noxæ, metuque & terrore diuini iudicij exagitet, tamen nunquam non in eisdem fidelem considerationem bonitatis suæ, ac fiduciam de uenia et gratia peccatorum aliquo modo sustinet: alioqui nec confugere illi ad Deum in sua consternatione, et afflictione spiritus possent: nec misericordiam eius inuocare. Quomodo eum inuocabunt, inquit Apostolus, in quem non credunt, hoc est, de cuius in se misericordia, et bonitate per se ipsi non sunt?

Istud uidere est in omnibus illis sanctorum precationibus, in quibus grauiores suos de peccatis dolores, & seuiores à iudicij Dei terrores, commemorant, uti sunt Psalm. 6, 38, 88, 102. In his enim orationibus, quanquam queratur sancti, se uia mole peccatorum suorum, prorsus fuisse.

DE CONCILIANDO

Psal. 6. fuisse contractos, animā suā penitus consternatā, ossa ip-
Psal. 38 sa concussa, nihil mansisse in se sani, nihil firmi, infixas
Psal. 93 fuisse in se sagittas domini, grauata manū Domini super
Psal. 102 se, transcendisse peccata sua ultra capita sua, & facta ceu
 onus graue onerosiora, quā ut sustineri possent: confir-
 matam super se indignationem Domini, & se omnibus
 procellis suis oppressum: percussum ceu herbam cor ip-
 sorum, atq; exaruisse, ut obliuiscerentur edere panem su-
 um: hęc quanq̃ tam acerba, tam sœua, & atrocía pateren-
 tur, pleniq; essent dolore, cruciatu, terroribus, ob peccata
 sua, & meritum illis iudiciū Domini, tamen, quia hęc
 dolor, hi cruciatus, & terrores, secundum Deum erant,
 fidelis pœnitentiæ erant, eoq; & fidei erant, nunq; defuit
 sanctis illis, in his ipsis, quamuis horrendis, mortis, iraq;
 diuinæ tenebris, lux diuinę consolationis, irradiatio que-
 dam Euangelij, & ex hoc fides diuini pacti, & promissæ
 gratię, quæ fiduciam misericordię, & spem salutis susten-
 tabat. Ex qua inter omnes conquestus, lamenta & ad-
 flictationes, promanabant & ista, Dignare me beneuo-
Psal. 39 lentia tua Domine, Sana me, Audiet Dominus supplica-
 tionem meam, suscipiet precem meam. Ad te suspicio, tu
Psal. 88 respondebis, domine Deus meus. Domine deus salutis
Psal. 102. meæ, tu confurges & misereberis Zion, quia est tem-
 pus beneuolentiæ.

Ita ueræ peccatorum pœnitentiæ, fiducia ueniæ, gra-
 tiæq; Dei, abesse nunq; potest, si cut nec fiducia beneuo-
 lentia dei ulla haberi, sine pœnitentiā peccatorum: quan-
 quā nunc pœnitentiā, nunc fiducia, uim suam in animis
 fidelium magis explicet: pro ut Spiritus domini quencq;
 uel humiliatione & mortificatione carnis, ad salutem ple-
 nius percipiendam, magis exercere, & præparare: uel
 ampliore salutis fruitione et spirituali gaudio recreare,
 amoreq;

amoreq; sui ardentiore, accendere dignatur:

Fit quidem, ut uera peccatorum poenitentia, in quibusdam sensim se, & languide attollat: ut non paucos uideamus, uitia & prave facta sua detestari, nec tamen ab illis sese abstrahere: sed hi non minus paulatim & obscure illucescentem fiduciam Dei sentiunt, nec enim potest hæc, nisi ex fide Euangelij existere, ea autem non minus agnoscit ex Euangelio, irasci Deū peccatibus, q̄ esse propitium poenitentibus, ut enim Euangelio reuelatur iustitia Dei, ex fide, in fidem: ita reuelatur & ira Dei e coelo, in omnem impietatem & iniustitiā: spiritusq; Christi, non minus de peccato mundum conuincit: quam de iustitia & iudicio. Vnde summa Euangelice predicationis, ut eā Iohannes, Christus ipse, Apostoli exhibuerunt, sic habet. Resipiscite, aduenit enim regnum Dei. Resipiscite et credite Euangelio. Nec ergo regnum Dei à quoq; suscipi, nec fides haberi potest Euangelio, nisi quem peccatorū poeniteat: sicut etiam nemo, quem Dominus uera, ac salutarī poenitentia donauerit, Euangelion & in eo regnū Dei, non q̄ cupidissime excipiet: quandoquidē eorū, qui afflictō & deiecto spiritu sunt, est regnum cœlorum: nec deesse illis uolet aut poterit Dominus, quem pater misit & unxit, ut mederetur ijs, qui contrito corde sunt.

Ad hunc modum sentimus, confitemur & prædicamus nos poenitentiam ueram & salutarē, & remissionem peccatorum, conuersionemq; ad Deum necessario coniunctam, et eadem fide, ex eodem Euangelio percipi: sed tum, quando præueniens nos, omnemq; motum liberi arbitrij nostri, spiritus sanctus, mentē & uoluntatem, ut Articulus conciliatus pie ponit, mouerit ad uitam peccatorum agnitionem et detestationem: quæ ad Deum in Christo conuertit, operaq; digna poenitentia efficit: nec

In quibus
languida
poenitentia,
in ijs etiam
tenuis fidu-
cia Dei.

Rom. 1.

Iohan. 16.

Matth. 3:4

Marci. 1.

Summa
predicatio-
nis Euange-
lice.

Matth. 5.

Ier. 51

Nunquam unquam, ut Pighius & alij Sophistæ nos calumniantur, fide absq; fidera docuimus, cui abesse possit, uera uiuaq; peccatorum pœnitentiã, & à peccatis ad uoluntatem Dei solidã conuersio. Christum prædicamus quidem, qui unus male dicto legis, reatu peccati liberet, & promissam Abrahamæ benedictionem adferat in se credentibus: sed conuertendo unumquemq; à peruersitatibus suis, & dando cuiq; ut remissionem peccatorum, ita & pœnitentiã: & pœnitentiã impellentem ad Deum, & operibus se dignis foecundam, ita ut Apostoli prædicarunt. Hanc ergo pœnitentiã, eiusmodi donum Christi, & opus spiritus Sancti agnoscimus, et testamur, quod ex se ingenium humanum proferre nunquam possit: utcunque ea sit etiam opus nostræ mentis & uoluntatis, sed à spiritu Christi, ut conciliatus Articulus testatur, motæ & excitatæ.

Itaq; & de altera quæstione, quam & qualem peccatorum pœnitentiã præire natura, semper autem re ipsa coniunctam esse iustificationi, oporteat, uera & pia confessio erit omnibus, qui Articulo de Iustificatione conciliato stare uolent, nõ enim credetur aut docebitur, nec remissio peccatorum, sine uera pœnitentiã: nec pœnitentiã, quæ existat ex ea legis cognitione, ad quã se humana ex se ratio potest attollere: sed quæretur & prædicabitur remissio peccatorum, & iustificatio ab uno quidem Christo, sed accepta ab eodem uera, uiuaque pœnitentiã: qua homines conuertuntur à tenebris ignorantia: ad lucẽ cognitæ iustitiæ Dei: à potestate Satanæ detinentis eos in omni impietate & iniustitiã, ad Deum induentem omni pietate & iustitiã: ita demum fide in Christum percepturi remissionem peccatorum, & partem inter sanctificatos.

Tertia)

Tertia, et præcipua in hac, de iustificatione controuersa, quæstio est, an & charitas, aliæque uirtutes ad iustificationem aliquo modo pertineant, an nullo? & si pertineant, quatenus. Conuenit enim id inter partes, nos iustificari per fidem, uel fide: de eo autem disputatur, & non eadem omnibus sententia est, an iustificatio, ita fide recipiatur, ut dilectio, cæteræque uirtutes ad id nihil conferant: uel, ut iustificatio charitate, aliisque uirtutibus perficiatur, non fide sola: hoc est, an iustificemur fide per se, & sua ipsius ratione, uel quatenus ea cõiunctam habet charitatem, & reliquas nouæ uitæ facultates, quibus fides non tantum efficax sit, ut operetur, sed etiam efficax, ut uera uitaque sit, uel ut scholastici loquuntur, suam demum formam & perfectionem nacta.

Quia uero hæc disputatio tota prope *ὁμοῦν* uerbi iustificari, continetur, ea in conciliato articulo diligenter explicata est. Nam in §. 4. ab initio, ubi ponitur, firmam & sanam doctrinam esse, per fidem uiuam & efficacem iustificari peccatorem, hæc ratio statim subiicitur. Nam per illam Deo grati, & accepti sumus, propter Christum. Et circa finem huius, §. Interim hoc uerum est, quod hac fide eatenus iustificamur, id est, acceptamur, reconciliamur Deo, quatenus apprehendit misericordiam &c. His primum & præcipuum significatum huius uerbi, iustificari, expressum est, quod est, nos gratos & acceptos Deo iudicari.

Ita §. quinto alterum huius uocis significatum positum est, quod est, iustitia inbui, & fieri iustum, iustitia inherente. quo significatu Sancti Patres fere hoc uerbo usi sunt. In §. septimo tertium significatum explicatum est, quod est, donari laude & retributione bonorum operum. Hæc quæso pie lector memoremur.

Præcepti
quæstio an
salus fide
per se, uel
charitate
uiuificata
percipiatur.

Iustificari
idem quod
gratum ac-
ceptumque
esse Deo.

Fol. 122
Iustificari,
fieri ius-
tum.

DE CONCILIANDO.

ria teneas, & uidebis, non indiligenter hoc Articulo, omnem, circa hunc locum dissidendi occasionem, exclusam esse, n̄s, qui piā consensionem, quā contentio- nem malunt.

*Fides uiua
fides mor-
tua.*

At quia etiam ex duplici significato uerbi, fidei, circa hanc prædicationem fidei, nos fide iustificari, occasionem quærunt, alij errandi, alij calumniam nobis struendi, hæc quoque ambiguitas submota est, diligenti & co- piofa sanè, & tertio repetita fidei definitione, eius, qua uere iustificamur, hoc est, remissionem peccatorum, atq; adoptionem Dei recipimus. Ea definitio 3. & 4. §. ex- plicata est. Vbi illud primo loco animaduertendū, quod diserte exprimitur, nos hoc loco nō de mortua, sed de ui- ua fide, cum scripturis loqui.

*Ut Articulus fidem
definit.*

Definit ergo Articulus hanc fidem esse, motum (actū enim, non habitum fidei, quo uis, & efficacia eius magis exprimeret, definit) spiritus sancti, quo uere pœnitentes ueteris uitæ, eriguntur ad Deum, & uere apprehendunt misericordiam in Christo promissam: ut iam uere sentiant, quod remissionem peccatorum, & reconcilia- tionem, propter meritū Christi, gratuita Dei bonitate ac ceperunt: & clamant ad Deum, Abba pater.

*Fides pro-
missionis
in Christo,
fides ca-
tholica,
quæ sola
uere omni
uero Dei
credit.*

Præterea attendendum & illud est, quod in. §. 3. fidei huic uiuæ tribuitur, quod per eam mens certo credens omnibus, quæ tradita à Deo sunt, etiam certissime, & si- ne dubio, assentitur promissionibus, nobis exhibitis à Deo: & ex eo fiduciam capit propter promissionem Dei, qua pollicitus est, se remissurum peccata gratis, & adoptaturum in filios credentes in Christum.

Deniq; quæ fidei *nab' auro* propriū est, excitare in ani- mo, in quo obtinuerit, fiduciā misericordiæ Dei: & ex ea accendere quoq; charitate in Deum, atq; per hanc totum

reli

reliquū uirtutū chorū adducere, etiā hæc fidei proprietates §. 4. expressa est, cum definitioni fidei Articulus subiicit. Id (intelligit, apprehendere misericordiam Dei in Christo, sentire se iam uere remissionem peccatorum accepisse, & acclamare Deo, Abba pater) quod tamen nulli obtingit, nisi etiam simul infundatur charitas, sanans uoluntatem, ut uoluntas sanata incipiat, quemadmodū D. Augustinus ait, implere legem.

*Cum fide
connexæ
omnes uirtutes.*

Hac itaq; explicatione, & descriptione, qua in hoc Articulo, uerba hæc, iustificari & fides, tum etiam utriusque natura & ingenium, atq; propria, explicata, & illustrata sunt, præclare cautum prouisumq; est sanæ doctrinæ, de iustificatione, de omnibus ijs à medio ueritatis declinationibus, quibus ab illo, alij uere discedunt, alij discedere falso uel creduntur, uel insimulantur.

*Canta est
omnis de-
flexio à
uia regia
mediq; sa-
cre doctri-
næ.*

Primum enim, cum expressum est non semel, nos loqui de fide uiua & efficaci, non est, ut quisquam qui conciliationi huius Articuli stare uelit, uel ipse se seducat, credens se posse apud Deum iustificari à peccatis, fide mortua; uel seduci quenquam in hunc errorem, metuat, ab ijs qui cautionem huius Articuli libenter sequuntur: quamquam cum fides simpliciter dicitur, exemplo scripturæ, de uiua tantū fide intelligi debeat, ut supra ostendimus.

Ita contra nec ille error, uel erroris suspicio, de fide humanis uiribus acquisita, locum habebit, apud eos, qui præsentis articuli explicationi fideliter inherere uelint: cum in eo etiam repetito positum sit, fidem hanc iustificantem, esse motum spiritus sancti: & motum, quo promissio Christi certo, ac ita apprehendatur, ut præditi ea fide, sentiant se iam peccatorum remissionem accepisse, & ualeant Deo acclamare, Abba pater: quæ omnia maiora sunt, q̄ ut ad ea uires humani ingenij adspirare ualeant.

*Exclusum
commentū
de fide ac-
quisita.*

Fides promissionis Christi fides catholica non par ticularum fidei Secundo, exclusa est, tam Pighiana calumnia, impin- gentis nobis, docere nos, exigua modo fidei particu- lam (ita enim fidem promissionis Christi uocat, non mi- nus puerili quam uenenoato sophismate, uti supra osten- dimus) quam falsa & perniciofa illa opinio, fidem Eu- uangelij mortuam, esse ueram ac Christianam fidem.

Fides perfecta nunquam sine uoua uita est. Nam cum exprimitur, §. tertio mentem hac fide, de qua agimus, instructam, credere certo omnibus, quae tradita à Deo sunt, nulla causa erit, ut quisquam nos tan- tum particulam fidei docere calumniatur: cumque ad- ditur, fidei uiuæ esse, adferre sensum etiam, & confiden- tem inuocationem misericordiae Dei, facessat oportet apud eos, qui Articulo huic assentientur, & falsa illa de fide imaginatio, quasi ea uera, atq; in sua quidem natu- ra, ut Pighius incitatus furore confidentiae in se, & odij in nos tantopere contendit, perfecta esse possit, cum ni- hil eorum, quæ diuinitus reuelata sunt, falsum esse statuit, etiã si promissionem Christi non dũ ita apprehendat, ut senti- re quoq; gratiam Dei, uiuamq; fiducia inuocare Deum ualeat.

Nec nos fides docetur, nec uera esse potest, sine poenitentia. Tertio, cum hæc fides non nisi uere peccatorum poeni- tentibus tribuitur, rursus non erit, nec, ut nos quis dicat, iustificationem docere fidei, quæ sit absq; uera peccatorum poenitentia: nec, ut alij fidem ueram & Christianam iudi- cent eam, quam & ij habere possint, qui in peccatis absq; poenitentia perseuerant.

Nec charitas sine fide, nec fides uera sine charitate. Quarto, quia etiã adiectum est de ea fidei proprietate, quæ ei, & ceteræ uirtutes necessario cohererent: ut cum qua simul infundat charitas, qua uoluntas sanæ, ut homo legi im- plendæ studeat, cautum & de eo est, ut nec iustificationem quæ tribuat ijs, qui destituti sunt charitate, atq; uiuunt sine studio implendæ legis diuinæ: nec fidem aliquis in sua ratione absolutam, dicat posse esse absq; charitate, uitaq; noua, et ue- ro legis diuinæ studio.

Quinto, explicatum & illud est, cum dicimus, per fidem uiuam, & efficacem, iustificari peccatorem, non esse id intelligendum, de ea iustificatione, qua quis iustus fit, propria iustitia, & inhærente: sed de ea iustificatione, qua reconciliamur Deo, acceptamur, & in filios adoptamur, qua non nostra, sed Christi iustitia induimur: quamquam hæc statim, ut fide recepta est, etiam nostram in nobis iustitiam excitat, conformat, perficit. Christus enim in nobis manens, atque uiuens, non potest non uitam Dei, id est, omnimodam iustitiã, excitare & uiuere.

Ex quo perspicitur, planumque sit, ut cauendi in hac questione sint deflexus a medio sanæ doctrinæ, ij, in quibus tota circa hunc locum dissensio continetur, ut scilicet, nec charitati, uel fidei ipsi, uel ulli nostræ uirtuti, operi, aut merito, iustificationis beneficium attribuat, eius, qua condonatis peccatis, in filios Dei suscipimur & regeneramur, quod nimirum nobis solius Christi merito constat gratuitum: nec etiam hoc beneficium a quoquam existimetur, aut doceatur, percipi, haberique posse ab ijs, qui mortua tantum fide præditi sint, quæ charitate, nouaque uita non polleat.

*Deflexus
in hac quaestione gra-
uissimi, iustificatione
tribuere
uel alicui
humano
merito, uel
etiam fidei
mortuæ.*

His itaque explicatis, haud difficile uidere est, quid sentiendum, atque docendum sit, de principe questione, an fide sola, id est, fide ex sua propria ratione, iustificemur coram Deo, an fide, ut ea coniunctam habet charitatem, & uirtutes reliquas: hoc est, an & charitas ceteraque uirtutes pertineant ad iustificationem, & quatenus.

*iustificari
tria ualeat
recipi in
gratiã, cõ-
probari fa-
cta, donari
iustitia.*

Memuisse uero oportet, primum, iustificari nos apud Deum, aliquando, & in scripturis, & in Patribus, idem esse, atque in gratiam Dei recipi, adoptari in filios Dei, & adiudicari nobis uitam æternam: aliquando idem,

atque

DE CONCILIANDO

atq; nos comprobari & iudicari p̄receptis fecisse: non nunquam uero idem, quod est, nos iustitia donari, & ornari propria, atque inhaerente.

Deinde nos in hac quaestione non loqui de fide mortua, sed tantum de fide uiua, id est, persuasione spiritus sancti, qua Euangelio assentimur, assensu totum hominem regenerante.

Ad haec, id quoq; haud negligenter discernendum est, cum quaeritur, an iustificemur fide sola, uel etiam charitate, aut operibus, an quaeratur de eo, quo recipimus iustificationem, id est, quae sit recipiens causa iustificationis: an de eo, quod sit ceu formale iustificationis, id scilicet, quo accepto, sumus iustificati: an deo eo, quod sit meritum iustificationis, causa propter quam iustificamur.

Discernendum, quo recipimus iustificationem, id est, quae sit recipiens causa iustificationis: an de eo, quod sit ceu formale iustificationis, id scilicet, quo accepto, sumus iustificati: an deo eo, quod sit meritum iustificationis, causa propter quam iustificamur.

Vt ergo tria genera sunt iustificationum, & tria etiam genera causarum iustificationis (de his loquor causis, de quibus aliquid existit dubitationis, nam de prima efficiente causa, Deo, nihil dubitatur: sicut nec de principe finali, ut salui simus, sancti & irreprehensibiles, in laudem gloriae Dei,) ita quaestionem de iustificatione trifariam conformabimus.

An fides, uel charitas, an fides per se uel per charitatem recipiat iustificationem

Primum utrum iustificemur fide, id est, percipiamus iustificationem fide ex se, an charitate, ut Pighius contendit, uel ut alij, fide quidem, sed non sola fide, non fide primo & per se, hoc est, non fide ex sua ipsius ratione, ut est apprehensio promissionis Christi, sed ut pollet & formatata est charitate, hoc est, ultra fides, uel charitas: aut an fides per se, uel per charitatem, sit causa subiectiua, ac receptiua iustificationis.

Et quia triplicem iustificationem a Deo accipimus, primum ipsam peccatorum condonationem, gratiam Dei, & communionem cum Patre & filio, quae princeps

Iustificatio est: deinde qua donamur iustitia propria, *An fide re-*
 id est, noua uita, quæ charitate & cæteris omnibus uir- *cupiatur et*
 tutibus constat: tertio, qua nostra benefacta compro- *comprobatio, & in-*
 bantur & remunerantur: potest præsens quæstio de cau- *uatio*
 sa receptiua iustificationis, etiam trifariam proponi, *nostri, &*
 scilicet fide, non charitate, & fide per se, non per charita- *comprobatio operum*
 tem, percipiamus à Deo, primum, remissionem peccato- *nostrorum*
 rum, & gratiam Dei, id est, acceptationem & adoptionem
 nostri ipsorum in filios Dei: deinde nostri in nouationem,
 nouamque creaturam, hoc est, iustitiam propriam, & inhæ-
 rentem: tertio, uitæ nostræ atque bonorum operum com-
 probationem, & præmia.

Deinde utrum id, quo iustificamur, ut formali, quoque
 iusti sumus, sit sola fides, an etiam charitas, ac reliquæ
 uirtutes,

Tertio, an propter solam fidem, uel etiam charitatem,
 & opera, laudem à Deo, & mercedem consequamur.

Ad primam itaque quæstionem, in qua controuersia
 de hoc loco cardo consistit, respondet Articulus, & con-
 sensionem certam, piamque constituit, in ipsa sane spiritus
 sancti doctrina, dilucide & certo, quamuis breuissime,
 expressa. Fidem scilicet, ut fidem, ut assensio est Euange-
 lij: fidem in qua solam, hoc est, primo et per se, esse solidam,
 plenamque causam receptiuam, primam, gratiæ atque adoptio-
 nis Dei: principis iustificationis: tum charitatis, uirtutum-
 que omnium: quæ iustificatio est, secundi ordinis: ac de-
 nique omnis quoque laudis, & mercedis, qua Deus bona no-
 stra opera remunerat, quæ est, iustificatio tertij ordinis.

Quod enim attinet, & ad primum genus iustificatio-
 nis. i. reconciliationem cum Deo, et adoptionem in filios dei,
 de qua maxime dissidetur, habet Articulus §. 3. mentem
 nostram, à spiritu sancto moueri in Deum, per Christum:

DE CONCILIANDO.

& moueri per fidē, qua illa credit, ut omni uerbo, omniq̄
promissioni Dei: ita maxime promissioni de Christo; qua
ille pollicitus est, se remissurū peccata gratis, & adoptatu
rū in filios credentes in Christū, eos, q̄s uite prioris pœni
tuerit: & hac fide deniq̄ erigi in Deū, ideoq̄ accipere spi
ritū S. remissionem peccatorum, & innumerabilia bona.

Item, nos per fidem Deo gratos & acceptos esse, pro
pter Christū. Et rursus, hac ipsa fide nos apprehendere
misericordiam Dei in Christo: qua credimus, et sentimus
quoq̄ peccata nobis condonari: & iustitiam, quæ est in
Christo, imputari: simulq̄ pollicitationem spiritus sancti,
& charitatem accipimus.

Et iterū, fide nos eatenus iustificari, id est, acceptari &
reconciliari Deo, quatenus apprehendit misericordiā &
iustitiam, quæ nobis imputat propter Christum, & eius
meritum: non propter dignitatem, seu perfectionem ius
titia nobis in Christo communicatæ.

In his omnib. tribuit fidei, esse motū, & opus spiritus S.
quo mens ita in Deū, per Christū erigitur: itaq̄ erecta in
Deū, per Christū, credit, promissioni Christi, promissio
ni redēptionis et salutis factę per Christū, ut hanc ipsam
redemptionē, remissionē peccatorū, & salutē in Christo
credēdo apprehendat: accipiatq̄ spiritū sanctū, remissio
nem peccatorum, imputationem iustitiæ & innumerabi
lia bona: & sentiat quoq̄ se ista accepisse & tenere, ut fi
liali fiducia Deo acclamet, Abba pater.

Duo itaq̄ obseruabis hic, pie lector, attributa fidei, hoc
est assensui Euangelij, & ea ex D. scripturis, unū, quod sit
motus spiritus S: alterū, q̄ sit motus eiusmodi, quo mēs,
quę Euāgelio promittunt, apprehendit & accipit. Prius
ex multis locis S. scripture concludit, quorū aliqua supra
adduximus: tū uel eo uno loco Pauli satis cōstat uerū esse
se, quo ait, Habētes uero eundē spiritū fidei, secundū q̄d

*fidei duo
tribuuntur
et q̄ sit mo
tus spiritus
sancti &
accipiat,
quod crea
dit.*

scriptū est, credidi, propter quod locutus sum; & nos credimus, propterea & loquimur. Nā testat̄ clare hoc dicto 2. Cor. 4.
 Apostolus, fidem esse a spiritu fidei: uti sapientia, a spiritu sapientiæ, hoc est, adflari a spiritu sancto. Alterū patet ex illo dicto Domini ad mulierculam peccatricem. Luc. 7
 Fides tua saluam te fecit, uade in pace. Et ex eo, quod dixit ad Discipulos, Omnia quęcunq; orantes petieritis, credite quod accepturi ea sitis, & erunt nobis. Mar. 11

Ex utroq; n. recte inferi, et irrefutabiliter concluditur, nos, p̄ fidē indubitato accipere quod credimus: et hoc quia Fide, non
 credimus, nō quia diligimus: eo quod iustificationē, et principē charitate
 illā, quę est remissio peccatorū, et adoptio in filios Dei: & et fide per
 secundariā, id est, innouationē nostri: & tertiam, quę est se, ac sola
 bonorum operum approbatio & præmia, fide, nō charitate: & fide primo & per se, non per coniunctā sibi charitatem, percipi a nobis & teneri. percipitur
iustificatio

Nā cū sit fides, persuasio nō humana, sed diuina, assensus nitens promissione, non hominis, sed Dei, isq; nō cōceptus ut ingenij & rationis nostre sed inspiratus diuinitus, nō potest unq̄ inanis esse aut frustrari. percipit igit, quod offerri sibi credit ab eo, qui fallere aut frustrari potest neminem. offertur autem Euangelio, cum primis, iustificatio & beata communio cum patre & filio: deinde innouatio nostri: postremo merces bonorum operum. Non potest ergo fieri. quin hæc ipsa accipiat, quicumque Euangelio, ea offerenti uere crediderit. prima, secunda, tertia.

Cumq; Deus electos suos, quos fide filij sui donauerit, perinde habeat oēs, & quanq̄ non eandē omnibus fidei mensurā admetiat, nullus tñ fidē frustrari possit, rursus consequitur, Omnes, qui uere crediderint Euangelio, quo Deus ante omnia salutem æternam per filium suum: tum nouā uitā: deniq; nouę uitę reconciliationē offert, si

DE CONCILIANDO.

mul acq̄ spiritū fidei afflati, fidē hanc conceperint, ipsam quoq̄ iustificationem, & primā, & secundam, & tertiam accipere & tenere. De ihs loquor qui Euangelio fidem habeant certam, fidem ueram, uiuamq̄, & regenerantem fidem, quam idem spiritus fidei persuaferit, inspirauerit: que: quo crediderunt, & locuti sunt sancti prophetae, & Apostoli: de qua sola fide hic loquimur, quæq̄ fides nō potest non secum habere, ut ueram peccati pœnitentiam, ita & iustū cōdonationis desyderiū. Quā itaq̄ hæc fides credit, et in Euāgelio apprehendit, & redemptionē, & renouationē, et remunerationē: eandē necesse est à Christo accipiat, teneat & possideat. Ita ut remissionē peccatorū & pacē Dei apprehēderat, acceperat, & habebat, simulat q̄ credidisset, muliercula peccatrix, cū ei Dominus diceret, Remittuntur tibi peccata tua, fides tua saluam te fecit, uade in pace. Vti enim hanc habuit, ita habet qui in Christum credunt omnes, nam non accipit personam.

Si homo homini remissionem offensæ, & beneuolentiam uero animo offerat, quis dicat eum, qui offerenti offensæ condonationem, & placati amici beneuolētiam, uere credat, non simul atq̄ fidem illi accomodauerit, redire etiam cū eo in gratiam, certoq̄ iam remissam huic esse offensam, & habere rursus, ac tenere, amici illius beneuolentiam & gratiam? Et scilicet, qui credunt Deo offerenti per Euangelion suum, remissionem peccatorum, adoptionem in filios suos, propter Christū suum: offerētī renouationē ad imaginem suā: offerenti deniq̄, si quid pie fecerint, amplam mercedem, hos dicere fas erit, non accipere, tenereque hæc ipsa, quæ Euangelio offerri sibi certo credunt: re ipsa: quæ offerūt in præsens, ut remissionem peccatorū: et gratiā Dei, tū nouæ uitæ inchoationē: et dei in omnibus rebus benedictionē: spe uero et expecta-
tione:

tionem: quæ offeruntur in futurū, ut uitæ nouæ perfectio-
nem, & hæreditatem cœlestem.

Centurio, mulier *καμορφοδωρα*, mulier Syrophœnissa, &
quicumq; credebant se corporum salutem posse à Chri-
sto referre, etiam nulla adhuc ipsis certa de ea promissio-
ne facta, fidē suā, quæ optauerant, retulerunt: statimque Matth. 8
habebant, tenebant: & attribuit id Dominus ipse fidei
eorum, non dilectioni. Vt credidisti, inquit, fiat tibi. Fi- Luc. 7
des tua te saluam fecit. Magna est, o mulier, fides tua, fiat
tibi, ut uis, Secundum fidem uestram fiat uobis. Et cum
Euangelio, in quo tam certis, præclaris, ac toties repetitis Matth. 18
promissionibus, offertur remissio peccatorū, gratia Dei,
uita noua, merces bonorum operum, propter quæ præ- Matth. 9
cipue Christus aduenit, nam uenit, ut quæreret & saluū
faceret, quod perijt, fides uera, uiuatq; habetur, dicere au-
det Pighius, dicere audent alij Sophistæ, non hac ipsa fi-
de, etiam percipi, haberi, possideri, eam ipsam peccato-
rum remissionem, & gratiam Dei: inchoatam uitam Dei
& Domini benedictionem.

Falsum ergo, uel non proprie, dixit toties Christus ip-
se, Qui credit in me, habet uitam æternā: manet in me, &
ego in illo: omnia quæcunque petieritis orantes, Credite
q; accipietis, & erunt uobis. Item ad Paulum, ad quos
te mitto, ut aperias oculos eorum, & conuertas eos à tene-
bris ad lucem, & ex potestate satanæ ad Deum: ut perci-
pian remissionem peccatorum, & partem inter sanctifi-
catos, fide in me. fide enim in me, dicit, non dilectione. Et
male respondit Apostolus carcerario, rogāti, quid opor-
teret se facere, ut saluus fieret, crede in Dominum Iesum,
& saluus eris, tu, & domus tua, crede enim, dixit, non di-
lige. Perperam etiam, aut inepte scripsit, Rom. Iustificati
igitur fide, pacem habemus cum Deo, per Dominum no

DE CONCILIANDO

strum Iesum Christum, si non fide constat, & percipitur iustificatio, ea, qua pacem habemus cum Deo, ei iam reconciliati per Christum. *ἐξ ὧν* enim, non *ἐξ ἑωυτοῦ*, maior pars sanctorum patrum legit, idque proposito magis conuenit: Ita uel non uere, uel non recte ibidem subiicit, Per quem et aditum habemus in gratiam hanc fide, si non patet nobis aditus fide, eademque peruenimus in hanc gratiam filiorum Dei, in qua stamus, & gloriamur sub spe gloriae &c. Ita & ad Ephesios non bene scripsit, Gratia seruari istis, per fidem.

Ad eum uero modum spiritus sanctus ubique non dilectionem, sed fidem, id esse testatur, qua recipimus iustificationem, uti nimirum recipiuntur, quaecunque offeruntur, tradunturque uerbis. Ita enim percipitur omnis iniuria, offensaque condonatio: omnis beneuolentia & amicitia. Omne ius pactiois donationis, & cuiusque obligationis, quae uerbis fieri solet. Orat filius patrem ueniam delicti sui, pater exoratus dicit se eam concedere, & remittere filio culpam, qua hic quaeso re accipit filius reconciliationem paternam, nisi fide, quam habet patri, dicenti se ueniam dare, & offensam remittere? An non etiam certo habet filius hanc, & habere se sentit, simul ac crediderit patri dicenti se ueniam dare, et ipsum in gratiam recipere. Sic oblatam beneuolentiam, amicitiam, societatem, fidem, & obligationem quamlibet, si uerbis ea fiat, & gratuito, atque ultro, qua demum re nisi fide, quae habetur offerentibus haec, percipimus, & habemus?

Ita offert sponsus sponsae fidem mariti, hanc illa accipit, & suam uxori inuicem addicit: quid & hic aliud sit, quo alter alterius fidem, & ius matrimonij percipit, nisi fides mutua, quam uterque alterius promissioni & sponsoni accommodat?

Hinc

Hinc & Dominus ad populum suum per prophetam dicit, Desponsabo te mihi fide (est em̄ אִמְרוּנָה) & cognosces Dominum, hoc est, efficiam, ut credens mihi offerenti amorem & fidem mariti, uere agnoscas, & habeas me caput, maritum, & seruatorem tuum: qua tibi beneuolentiam, & fidem gratuito et ultero offero. Vnde ibidem premissum est, Desponsabo te mihi in sempiternum, desponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, in bonitate & charitate, singulariter affecta בְּרַחֲמַיִם, qualem matres habent erga liberos suos. Nam ut Deus in sponsæ, uxorisq; locum susciperet populum suum, ut cor eius conuerteret ad se, & amplecti suã charitatẽ faceret, hoc est spiritu fidei adflans, fidem promissionis suæ in animo eius excitaret: id totum ita præstitit, ut populum suum sua impietate perditum, potestatiq; satanæ, & ministrorũ eius, impiorum tyrannorum, addictum, ipse sua gratuita, & ultronea bonitate, atq; charitate plusq; materna, præueniret: eumq; iustitia sua & iudicio, ea tyrannide uindicaret, ac ei restituta pace, ab omni ui aduersaria, uerbum suum rursus prædicari pure faceret, fidemq; huic habere donaret. Ergo quod Deo uere coniungimur, quod ei desponsamur, quod ipso sponso, & seruatore fruimur: hoc totum percipimus, & habemus, fide, qua Deo ultero hanc suam charitatem offerenti credimus.

Vt uero habet ratio desponsationis, sic habet & adoptionis, nam & huius ius, quo alio pacto accipitur, quã fide, quæ habet adoptanti: Vti & populus ultero oblatã gubernationem, principis, nõ aliter percipit, suãq; facit, quam credendo pollicenti illam & offerenti. Ergo ut filij Dei, ut ex populo eius, ut in fide eius, simus, hoc fide, qua credimus Euangelio, quo ille hæc nobis pollicetur, & offert, accipimus, atq; tenemus.

Ita

Desponsatio nostri
diuina misericordia,
& fide nostra
constat.

Ita adoptio
et procuratio
principalis
fide percipitur.

DE CONCILIANDO

Ius donat=
te rei, et
non debita
mercedis, si
de promif=
sionis per=
cipitur.

Ita si quis offerat aliquid dono, si promittat non debi-
tam mercedem operis, ius, in rem dono oblatam, & in
promissam mercedem, fide sola accipitur & tenetur, ea,
quæ habeatur donanti & promittenti. Sic cum Deus in-
nouationem nostri, & boni operis mercedem, cum præ-
sentem benedictionem, tū futuram coronam, dono of-
fert per Euangelion suum: si hæc non fide Euangelij il-
co percipimus, & q̄ primum ei credimus, noua in nobis
uita inchoatur, infusa charitate, infusis cæteris uirtuti-
bus, ipsaq; Dei benedictio in præsens promissa, præsto
est, & fixa etiam expectatio coronationis futuræ: inanis
perfecto est fides Dei, incerta omnis promissio eius,
frustranea fides inspirata spiritu fidei. Quæ cum non
possint sine manifesta impietate & blasphemia dici, con-
clusum & demonstratum est, fide percipi, haberi & pos-
sideri à nobis, sicut condonationem peccatorum, atq;
adoptionem in filios Dei, hoc est, iustificationem no-
stri principem: ita etiam, cum donum innouationis no-
stri, nouam creaturam, nouum hominem, qui secundum
Deum conditus sit, in omni iustitia & sanctitate: quæ no-
stri innouatio, iustificatio est, secundi ordinis: tum etiam
gratuito promissam bonorum operum mercedem, quan-
tum quidem in præsens illa promittitur & offertur: & fir-
mam spem coronæ iustitiæ, in futuro seculo reddendæ,
quæ est iustificatio tertij ordinis.

Hæc inquam omnia percipere nos fide, & fide sola,
hoc est fide per se, ut est assensus Euangelij, necesse est, nī
si inanis sit fides & promissio Dei: & frustranea fides,
quam ipse in nobis operatur, & inefficax in eo spiritus fi-
dei. Consequitur quidem hanc fidem dilectio Dei neces-
sario, nec enim potest, non multum diligere Deum, cui
remisit peccata plurima, largitusq; est dona amplissima,
& ana-

& ampliora promisit: iam noua uita, dilectione Dei maxime uiget, tam abest, ut ea absque dilectione esse possit. At quia ista omnia Euangelio Christi offeruntur, et offeruntur gratuito, propter unum Christum, dici aliud nulla ratione, nullaque cum scripturis consensione potest, quod ea percipi fide, non dilectione: fidemque non dilectionem esse animae nostrae dispositionem, qua omnis iustificatio Dei, in hac quidem uita percipitur, habetur, possidetur. De quo nemo dubitabit, qui loca scripturae, quae adduximus, & similia eorum, tum etiam rationem eorum, quae gratuita & ultronea offeruntur beneuolentia, religiose considerarit.

Pighius dicit quidem, Christum & Apostolos, his scripturae testimonijs, non loqui de fide pure, & simpliciter dicta, sed quatenus ea sit fota calore charitatis & accensa: imo audet dicere, dilectionem, non fidem, esse dispositionem proximam, recipiendae iustificationis: ut hoc loquendi modo, charitate, quam fide iustificari nos, uerius dixerimus. Sed dicit hoc tantum, non probat: ut nec potest quidem, ut qui eo Christo, & Apostolis aperte contradicat. Religiosis enim mentibus dubium non est, quin nemo possit loqui de his rebus, magis proprie, & diserte, quam Dominus ipse, & Apostoli eius: quare cum hi perceptionem salutis, & omnis beneuolentiae Diuinae, fidei, non dilectioni tribuunt, idque rationi quoque ita consentaneum sit, ut diuersum nulla prorsus ratione dici possit, non admittent, quicumque oues Christi sunt, uocem istam, non alienam tantum, sed uoci Pastoris aperte quoque reclamantem. Cum enim Christus Dominus tot locis dicat, remissionem peccatorum, salutem, et partem inter sanctificatos, percipi fide in se: dicit Pighius, uerius dici dilectione haec percipi, quam fide. Quam autem nihil patros

Pighius ostendit, uerius dici: nos iustificari dilectione quam fide.

DE CONCILIANDO

cinent ea scripturę loca, huic Pighianę cōtradictioni, quibus tñ ille se gloriae eā demōstrasse, postea exponemus.

Hęc modo satis sint, ad cognoscendum, cum de eo queritur, quo iustificamur, id est, quæ sit causa receptiua iustificationis, & quidē omnis iustificationis: tñ eius, qua remissis peccatis adoptamur in filios Dei, & donamur uita ęterna: tum eius, qua donamur & induimur propria & inherente iustitia: tum, qua accipimus, ultroneā & gratuitam bonorum operum mercedem: non posse iustificationis causam aliam dici, quā fidem, et fidem per se: non dilectionem Dei, uel per se, uel ut fidem uiuificat: & perficit: quæ nimirum ex ipso spiritu fidei, quo inspiratur, & constat, & uita m, & perfectionem suam habet: non ex dilectione, quæ fidem consequitur: & quanquā eodem spiritu filiorum dei regeneratore & obliuatore, inspiratur, ex fide tamen quodāmodo nascitur, & existit, nam quantum de Deo uere credimus, tantum eum diligimus & colimus,

Nunc & de formali iustificationis causa, i. eo quo habemur iā iustificati apud Deū & iusti sumus, pauca subiiciemus. De eo uero cū Pighio nulla est cōtrouersia. Nā scribit, & recte scribit, nos nec fide, nec charitate nostra, iustificari coram Deo, si formaliter, & proprie loquamur: sed una Dei in Christo iustitia: una Christi nobis communicata iustitia: una ignoscente nobis peccata nostra Dei misericordia. Hęc ille, & utinam cętera ad eundem modum.

Vere enim in oculis, & iudicio Dei, aliud nō est, quo iustificari, id est iusti iudicari, esse que ualeamus, q̄ iustitia Christi: qua nostra peccata, et imperfectio quoq; nostrę innovationis contegat: & quantū eius in nob. perfectū est, Deo cōmendetur: eo quod nec fides nec charitas, hoc est,

Fol. 79
Formale
principis
iustificatio
nis iustitia
Christi.

hoc est, tota nostri renouatio, & inhærens iustitia, in hæc quidem uita, eo progrediatur, & perficiatur, ut hac freti, ferre iudiciũ Dei ualeamus. Attamẽ quoniã Deus ex donata filij sui iustitia, etiam in nobis iustitiam aliquã spiritali filij sui excitat: & eandem quoq; nobis, quamlibet mutilam & imperfectam, ad iustitiam deputare: & iustitiam, nosq; propter eam, iustos uocare dignatur: eam ob rem de hac conciliatus Articulus recte ponit. §. 5. eum, qui iustificatur, accipere etiam, & habere iustitiam inhærentem: sed addit, pie et necessario, per Christum. Sicut & illud, quanq; donari à Domino, & indui propria iustitia sanctos, patribus iustificari dicatur: tamen animam fidelem, non hac niti, sed sola iustitia Christi, nobis donata: sine qua omnino nulla esse possit iustitia. Unde & illud æque pie, & caute Articulus adiicit, nos propter inhærentem iustitiã, eo tantum iustos dici, quod que iusta sunt operamur, iuxta illud Iohannis. Qui facit iustitiam, iustus est.

His Articulus clare, & secundum scripturas Dei docet, quid formale sit iustificationis, id est, id, quo habito, homo, iustificatus apud Deũ sit, & iustus. Triplex enim cum sit nostri iustificatio, remissio peccatorum, & in gratiam filiorum communionemq; uitæ Dei receptio: huius uitæ Dei in nobis inchoatio: & prosequens bene uiuentes Dei benedictio, bonorumq; operum retributio: triplex quoq; est formale iustificationis. Principis iustificationis, una, solaq; iustitia Christi, nobis donata, quod Articulus docet, cum confirmat hac sola niti animam fidelem in iudicio Dei, acceptosq; nos Deo esse. Secundæ uero iustificationis, id est, nostri innouationis, inchoata in nobis iustitia, quam Christus uiuens in sibi credentibus, excitat, uiuitq; in uno quoq; pro modo & mensura

fidei, quam cuique admetitur: de qua illud est in Articulo, eum, qui iustificatur, nimirum prima iustificatio, ne, hoc est, in filium Dei adoptatur, accipere & habere per Christum, etiam iustitiam inhærentem: & hac nos iustos dici, quia ea quæ iusta sunt, operamur, iuxta illud Iohannis, qui facit iustitiam iustus est.

*Formale
tertiæ iusti-
ficationis
ipsa dona
Dei.*

De formali tertiæ iustificationis, quia nulla est controversia, nihil diserte docet Articulus. Quis enim non agnoscit, huius iustificationis formale in nobis esse, ea ipsa Dei dona, quibus nos Deus, pro sua gratuita munificentia remuneratur, uel in præsentem, uel futuram.

*Sola iustitia Christi
freti in iudicio Dei
subsistimus.*

De secundæ iustificationis formali, hoc est, de inchoata in nobis iustitia, maxime controuertitur, an ea dum polemus, uertitque sumus, iustificatos nos, iustosque esse, idque coram Deo, in iudicio Dei, dici conueniat. Cum enim nos secundum uerbum Domini docemus, homines quãtū uis hac communicata, & quodammodo propria iustitia, in hac quidem uita præsentem, tamē eos ista tantum iustitia fretos in iudicio Dei subsistere, haberi que iustos, non posse; quia nimirum in cōspectu Dei, nemo uiuens, sua quidē uirtute, iustificabitur: id per calumniam à multis eo rapitur, quasi doceamus, propriam hanc iustitiam, nec esse hominibus necessariam ad salutem: nec etiam haberi eam in iudicio Dei pro iustitia, quod utrumque cum scriptura pugnat: quæ scilicet docet, istam inchoatam in nobis iustitiam, & necessariam esse ad salutem: & à Deo iustitiam censerī.

*Calumnia
nos docere
inhærentē
iustitiam
non esse ne-
cessariam,
nec Deo ha-
beri pro ius-
titia.
Impium cō-
mentū, ali-
quid iusti-
tiæ posse
esse homini
extra
Christum.*

Contra uero etiam non defuerunt, qui iustitiam, quæ coram Deo iustitia haberi possit, uiribus naturæ tribuerunt: tū eam, quæ spiritu Christi inchoata est in sanctis, iustitiā, satisfacere legi Dei: & eā esse, qua per se apud Deum inter iustificatos, et uita eterna dignos numeremur.

Articu-

Articulus ergo istam controuersiam, quamuis breuiter, certo tamen, & secundum scripturas decidit, clare ad diferte docens. Primum, oportere & hanc nobis inesse inhærentem iustitiam: cum ait, eum qui iustificatur, scilicet principe iustificatione, accipere & habere per Christum, in se nimirum iam manentem & uiuentem, uitam Dei, et iustitiam inhærentem: deinde cum subiicit, nos iustos dici, & in scripturis, quum iusta operamur, adducto in hoc testimonio Ioannis, docet, hanc iustitiam, & Deo pro iustitia reputari.

At quia hac ipsa iustitia inchoata, per se iusti haberi Deo non possumus, propter eius imperfectionem: nam legi Dei satisfacere non potest: adiecit illud necessario, animam fidelem niti, non hac communicata, sed sola Christi iustitia, nobis donata: & sine hac nullam omnino esse iustitiam, hoc est, hanc ipsam in nobis excitatam iustitiam, quamuis donum Dei, & opus sit spiritus sancti, nobis tamen suo merito pro iustitia in iudicio Dei deputari non posse: propterea admixtas nostras sordes, & tam languide accommodatam motui spiritus S. nostram & mentem & uoluntatem. Eo uero, & illo, quod adiecit, nos hanc ipsam inhærentem iustitiam accipere, & habere per Christum, excludit etiam illud impium commentum, de iustitia, quam humanis posse præstari uiribus, quidam confirmant: nam si sine iustificatione illa principe, qua in filios Dei adoptamur, nulla omnino iustitia esse potest: & eam, quæ in nobis esse, uel inchoata queat, per Christum dari necesse est: quod utriusque Articulus diferte ponit: consequitur certe, hominem ex se, & naturæ tantum uiribus præditum, nullam posse habere iustitiam: & peccatum esse, quicquid ab eo fit non ex fide Christi. Sicut dum hæc abest, nullum quolibet in se bonum, et utile humano ge-

DE CONCILIANDO

neri opus, in suum finem, gloriae Dei in electis suis illustranda, referri queat, uti supra exposuimus.

Ex his itaq; satis conuenire pijs omnibus poterit, etiã de formali causa iustificationis in nobis, hoc est, eo, quo existente in nobis, iustificati, iusti q; coram Deo sumus: Vt nimirum consentienter agnoscamus, & doceamus, id, quo accepto, apud Deum ad uitam aeternã iustificati ac iusti sumus, solam esse iustitiam Christi: illud autem, quo, percepta iam hac Christi iustitia, & ea ipsa habentes uitam aeternam, per fidẽ Christi, iustificamur, iusti q; sumus, ad perficiendam scilicet salutem nostram, et uitã Dei communicatam, esse iustitiam inchoatam, id est, uitã Dei in nobis coeptam, nouum hominem, nouã creaturam. Et simul quoq; communiter tenebitur, et docebitur, hanc ipsam inhaerentem iustitiam, necessariam quidem esse ad salutem: at non nisi per Christum, et ex prima iustificatione, sine qua, ut Articulus pie confirmat, nulla omnino iustitia esse potest, percipi eam, haberi q; posse: tum, quanquam & Deo ipsi hæc pro iustitia habeatur, id tamen non fieri suo ipsius merito, sed merito iustitiæ Christi, nobis donatã: hoc est, ex ea gratia, qua nos prima iustificatione adoptare in filios, Christo suo inserere, & gratos facere sibi, in eodem, solo per se dilecto, dignatus est.

Iustitia nostra ex Christi iustitia tota pendet.

Iustitia propria necessaria est, necessitate, nõ meriti sui, sed operis Dei, in restituendo homine.

Eoq; cum dicimus, hanc in nobis existentem iustitiã, esse necessariam ad salutem, ne quis id perperam intelligat, non sentimus eam necessariam necessitate meriti sui (ex gratia enim, & per unũ Christi meritũ nobis ex gratia donatum, constat nostra redemptio.) sed necessitate operis Dei in homine restituendo, quod natura sua, hoc est, diuina uoluntate, & benignitate, sic habet, ut remissioni peccatorum, & adoptioni in filios Dei,

Dei, insitio in Christū, noua creatura, figmentum Dei in Christo ad bona opera, necessario cohæreat, eodem que restitutionis opere perficiatur. Qui, n. credit in Christum, manet, uiuítq; in illo: & habet illum manentem & uiuentē in se: ideo & iustitiam suam explicātem, omniq; genere officiorum exhibentem. Vnde est, quod Iohannes testatur, omnem qui non facit iustitiam non esse ex Deo. & qui natus ex Deo est, eum non posse peccare, eo, quo ex Deo natus est. nouus siquidem homo qui Christum baptismate induit, secundum Deum conditus est in iustitia et sanctitate, ea, quæ est ueritatis, hoc est fidei, qua ueritati Euangelij certo assentimur. Vt igitur remissioni peccatorum, adoptio in filios Dei, atque regeneratio in Christum, necessaria connexionione coniungitur, ita regeneratio & innouatio spiritus in Christo, non potest esse sine iustitia, hoc est, omnimoda uirtute, ipsa scilicet uita Christi in nobis.

Quæ, fide nascitur & existit: fiducia & spe sustentatur & alitur: dilectione Dei uiget, & irroboratur: sanctitate, hoc est, totius hominis ad nutum spiritus Christi, repressis prauis cupiditatibus, accōmodatione, uernat, & floreret: dilectione proximi fructificat, & uim suam explicat: cū sese, quibus quisq; pro sua uocatione possit, omnibus artibus & opibus, ad procurandas proximorū utilitates ad gloriā Dei, uel potius ad illustrandā gloriā Dei, in salute & cōmodis proximorū, prouidentissime institūdo, instruendo, & muniendo: tum quæ ad hunc finē pia prudentia prospexerit, prepararitq; constantissime & fortissime suscipiendo, contemptoq; omni et labore, & periculo, perficiēdo: se deniq; et sua officia, q̄ equissime inter omnes distribuendo, salutiq; eorū dexterrime applicādo: utq; in hac ratione, et hoc uiuēdi Deo studio perse-

1. Iohann. 3.

Ephes. 4.

Quibus uita noua cōstat & explicatur.

Prudentia

Fortitudo.

Iustitia specialis.

Temperantia. perseverare possit, tam carnem suam sancta moderatio-
ne, cum concupiscentijs & vitijs crucifigendo, corpusq;
peccati, quoad eius fieri queat, abolendo; q̄, ut internus
homo suis actibus in caput Christum continuo succe-
scat, religioni q̄ studiosissime incumbendo. Hæc omnia
insunt in vita Christi, actuque spiritus sancti, hoc est, in-
choata iustitia, in renatis; ut inter se, ita cum fundamento
& radice ipsorum, fide necessario connexa.

*Iustitia no-
stra & est.
& proba-
tur, p iusti-
tia Christi* Ne vero quis eo offendatur, quod dicimus hanc incho-
atam iustitiam, etiam coram Deo esse, haberiq; iustitiam,
illud quoq; diligenter observandum est, quod Articulus
habet: hanc iustitiam, nec in nobis existere, nec in iu-
dicio Dei cōprobari, censeriq; pro iustitia posse, nisi per
iustitiam Christi. Hac enim fit, ut, in quibus illa obtinet,
ij Deo in Christo dilecto, ita grati, chariq; sint, ut quàm
q̄ ipsi omne bonum, & velle & operari, quod in eis Deus
operatur, omnemq; motum spiritus sancti, sua inna-
ta perversitate, quod in ipsis est, & ad effectum Dei in
ipsis attinet, debilitent, & admixtis cupiditatibus suis pra-
vis, contaminent, tamen deus propter Christum suum,
ea ipsa ab illis quantumvis imperfecta, sordidatq; ope-
ra, boni consulat, accepta habeat, & iustitiæ deputet.

Hinc ab ipso spiritu Domini laudatur Noah fuisse
Gen. 9. uir iustus, & integer, & cōuersatus esse cum Deo: dixitq;
Gen. 7. ei Dominus ipse: Te uidi iustum coram me, in generatio-
ne hac. Ita testimonium perhibuit Abraham, quod audie-
rit uocem suam, obseruarit obseruantiam suam, præcepta
Gen. 26. sua, ceremonias suas, legem suam. At quid aliud iustitia
Iusti coram
Deo.
1. Reg. 11.
& 15.
Psal. 17. 18.
26. & alij de sua sæpe iustitia, etiam coram Deo ipso gloriatur: &
ut si

ut sibi Deus pro iustitia sua rependat, etiam cum eā acrl
iudicio explorauerit, orat. Sic gloriatum legimus & Re- 2. Reg. 20
gem Hiskiam. Ita laudat etiam ipso ore Domini Iob,
quod integer et rectus fuerit, timens Dei, & recedens Hiob. 1
à malo. Et Zachariæ & Elizabeth, parentibus Ioannis
Baptistæ, Euangelista testimonium perhibet, quod am-
bo iusti fuerint coram Deo: uersantes in omnibus præ-
ceptis, & ceremonijs Domini irreprehensibiles. Et Apo-
stolus Paulus de se, ex spiritu Dei testatur, quod non so-
lum, ante cognitum Christum, conscientiam semper ha-
buerit coram Deo & hominibus, liberam offensione: & Act. 24
q̄ secundum eam iustitiam, quæ in lege est, fuerit irre- Philip. 3
prehensibilis: sed etiam in Euangelio gloriat se uersatum 1. Thes. 2
esse, sancte, iuste, inculpate: idq̄ Dei, & sanctorum testi- 1. Cor. 4
monio: nam scribit Thessalonicensib. Testes estis uos, et 2. Cor. 1
Deus. Inde alibi dicit, se sibi nihil esse conscium: dicit,
gloriationem suam esse, testimonium conscientiæ suæ,
quod uersatus sit in mundo in simplicitate, & syncerita-
te Dei, non in sapientia carnali, sed in gratia Dei.

His itaq̄ & similibus uiris, cū Deus ipse laudē iusti-
tiæ tribuerit, & ipsi de sua iustitia etiam coram ipso glo-
riari ausi fuerint, & secundum eam iudicari se à Deo ora-
uerint: nemo pius dubitabit, in gloriam Dei, huius iusti-
tiæ donatoris, & in nobis effectoris, confiteri, donari & Quatenus
ob id inesse credentibus iustitiam propriam, hoc est, quā sanctorum
ipsi, ex spiritu quidem Christi, sua tamen mente, sua uo- est, quæ in
luntate, suo studio præsent: constantem scilicet fide, spe, ipsis est iu-
& charitate, quibus reliquæ uirtutes continentur uniuersa: stitia.
hancq̄ iustitiam, etiam Deo ipsi, qui eam, ut donat Quatenus
& efficit in suis, ita etiam agnoscit, laudatque iustitiam: gloriandis
haberi, iudicariq̄ iustitiam: & sanctis ipsis quoque, hac de propria
Dei benignitate fretis, ut ueram iustitiam agnoscendam, iustitia.

atq; in loco etiā corā ipso deo, et hominib. predicādā esse.

Gratuitū
opus
donū Dei
omnis iu-
stitia in san-
ctis.

Sancti mi-
nus de uni-
uersa sua
uita gloriā
tur.

Gloriatio
sanctorum
de proposi-
to uita, &
peculiaribus
causis,
non de om-
ni uita &
actione.

Quæ ratio
gloriatio-
nis Pauli
ne.

1. Thes. 2

At idem, uerbo & spiritu Dei docti, credent, sentient, & confitebuntur, primum, quicquid huius iustitiæ habeant, id se habere gratuito Dei beneficio, efficientis in nobis, bene, & uelle & operari: idq; pro sua ultronea beneuolentia, & propter Christum, unū mediatorem Dei & hominum: per quem unum, sicut patri recōciliamur, ita dona Dei uniuersa accipimus. Deinde, quantumuis donatum sibi iustitiæ sentiant, & uere, iusteq; in Domino gloriantur, liberi omni reprehensione conscientiaē propriae, adeo ut acri, & tremendæ discussioni iudicij diuini, se, suamq; causam offerant, tamen eo se iustitiæ nunquam peruenisse credent, uel sentient, nunq; uniuersam suam uitam sic inculpatam agnoscent, quin & animo & ore remissionem peccatorum suorum quotidie oraturi sint: se eundū quod Dominus, sicut Apostolos, ita omnes sanctos orare docuit: & se cum Paulo nondū affecutos esse, quod eis propositum est, confessuri.

Quare omnis illa sanctorū de sua iustitiā, fiducia, & gloriatio, erat de proposito & instituto uitæ suæ, & causis peculiaribus in quibus uersabant: non de uniuersa uita sua, nec etiā de tota quarumlibet rerum, atq; causarū suarū actione. Perpetuū, n. approbandi se Deo propositum tenebant illi, q uos commemorauimus: & quas causas habebant contra hostes suos, eas agebant synceriter, gloriam Dei & salutem hominū simpliciter spectantes.

Paulus, ut in huius exemplo, qui nulli sanctorum perfectione iustitiæ secundus fuit, & reliquorum iustitiam æstimemus, is, sibi de nulla fraude in administratione Euangelij, de nullo sui cōmodi respectu, de nulla etiā cuiusq; hominis studio, uel odio, confisus erat: Sicq; sancte & iuste uersabatur in hoc munere, ut iure reprehendā
nemine.

nemine posset: sed nec ipsius conscientia eum accusabat. At quorū se malorū a deo liberū, purūq; sentiebat: Non certe quorumlibet, sed eorum, quæ commemorat, imposturæ, insinceritatis, doli, studij hominū preposterū, adulationis, cupiditatis gloriæ: interim tamen agnoscebat, se multa bona, quæ uolebat, non facere: multa uel illicitis Rom. 7
animi sui motibus facere, quæ odisset: quibus tā erat ad- 2. Cor. 12
huc obnoxius, ut ei, ne se extolleret, angelus satanæ, & pungens stimulus carni eius adhibendus esset: tam deniq; cum singulis actionibus suis, tum uniuersæ uitæ suæ diffidebat, ut ipse fateretur, se in eo, quod sibi ipse nihil 1. Cor. 14
consciū erat, non esse iustificatum: seq; ad præfixam metam, pie, iusteq; uiuendi, & se Deo in omnibus approbandi, a deo nondum pertigisse: eamq; uitæ, actionumq; Philip. 3.
suarum perfectionem nondum apprehendisse, ut oblitus omnium, quæ ei à tergo erant, hoc est, quæ iam assequutus fuerat, tanq̄ eorum nulla ipsi esset habenda ratio, & intentus in ea, quæ ei à fronte erant, eniteretur secundum scopum, ad palmā supernæ uocationis Dei, in Christo: ut in eo nimirum plene tandē apprehenderet uitam Dei, plenā regenerationē, in qua ab illo apprehensus, & assumptus erat. Itaq; quantalibet nouę uitę, et communitate iustitię perfectione Apostolus præcelleret, tamen fiducia eius in eo consistebat, ut inueniretur in Christo, habens iustitiam, quæ est per fidem Christi, iustitiam quæ ex Deo est, & tenetur fide: ut cognosceret plene Christū, solide particeps mortis eius, & resurrectionis.

Vnde tamen si uere & pie gloriaret, se bonū certamen decertasse, cursum cōsummasse, fidē seruasse, & repositā 2. TIMO. 4.
nūc sibi esse coronā iustitię quā Dominus redditurus ipsi esset, in illa die iustus iudex: tamē tota hæc gloriatio nitēbatur, ut D. Augustinus recte scripsit, iustitia Christi, et

promissione remissionis peccatorum: nec minus quam David, veniam orauit peccatorum suorum, pro qua orat omnis sanctus, & iudicium Dei in suam iustitiam, deprecatus est: dixitque, Ne intres in iudicium cum seruo tuo, quia in conspectu tuo non iustificabitur omnis uiuens.

2. Reg. 15. Et in Davidis maxime laudibus cernitur, quæ fuerit in istis tam laudatis uiris iustitiæ perfectio. Hic enim prædicatur fuisse uir secundum cor Domini, & fecisse quod rectum est in oculis Domini: nec declinasse ab omni eo, quod Dominus ei præcepit, cunctis diebus uitæ suæ, excepta sola causa Viriæ Hethæi: tamē quam multa ille peccata in uita sua admisit, quæ etiam passim ipse confitetur in psalmis: Verū dū certo proposito, excepto scelere admisso in Viriæ causa, semper spectarit iussa Domini: & ueniā eorū, quæ per infirmitatē & ignorantiam peccauit, propter Messiam, cuius satisfactio in sacrificijs representabatur, & exhibebatur, orauit, & fide uera percepit, tanta ei iustitiæ laus tribuitur à Domino, condonatis scilicet, quæ pro humana imbecillitate, & ignoratione deliquerat.

Vt iudiciū Dei sancti inuocant contra hostes suos. Ita cum causam regni à Deo commendati ageret, & tueretur contra inimicos suos, homines impios, qui non tam Dauidem, quā regnum Dei in Dauide, oppressum atque profligatum cupiebant, sicut sibi certo conscius erat, se nulla impia cupiditate regnum appetiisse, et hostibus suis nihil mali cogitalisse, ita etiam coram Deo ipso gloriari de innocentia & iustitia sua potuit, iudiciumque Dei inuocare: sed in eā ipsam causam, quā habebat contra impios hostes suos, non in uniuersam uitā suam: imo nec in ipsam actionem causæ suæ, relata ad legem Dei, cui, sicut in cæteris ita nec in ista causā satisfacere potuit.

Idē agnouit & Iob tātopere à Deo laudatus, qui quālibet magnifice prædicatus sit à Deo, fatetur tamē, de im-

mundo.

in mundo semine nihil posse existere mundi, quod iudicium Dei sustinere ualeat. Zacharias quoque tam irreprehensibilis in præceptis Dei cum uxore sua non erat, quin prius pro suis ipsius, & suorum peccatis, ut Epistola ad Hebræos testatur, hostias obtulerit. Iob. 9
Heb. 7

Quapropter quantascunque iustitię laudes, uel Deū sanctis suis tribuisse, aut ipsos de se confessos esse, legimus, hæc intelligendę sunt, aut de proposito & uoluntate, nõ de effectu, & singulis actionibus (uelle enim illis aderat, perficere autem minime) uel de certis causis, non de uniuersa uita: & de his ipsis causis collatis cum aduersarijs eorum, impijs: non ad legem iustam Dei. Idque, cum scriptura Dei, & uniuersa Ecclesia Christi confitendum est, in hac uita eõ iustitię neminem unquam, præter unum Christum, peruenisse, ut non necesse habuerit, orare ueniam peccatorũ suorũ per Iesum Christũ, qui solus populu suũ, omnes sanctos, a peccatis liberat, salutiq; restituit.

Proinde ut D. Augustinus lib. 1. contra Epistolas Pelag. ex diuinis scripturis certissime concludit, quantalibet iustitię sancti prædicentur, uel noui uel ueteris testamenti, tamen non eos saluos fecit, nisi fides mediatoris: qui in remissionem peccatorum sanguinem suum fudit. Et in lib. 3. Omnium igitur piorum, sub hoc onere corruptibilis carnis, & in istius uitę infirmitate gementium, spes una est, quod aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum: & ipse est exoratio peccatorum nostrorum. Et rursus in eodem libro, Ac per hoc & sancti omnes, siue ab illo antiquo Abel, usque ad Ioannem Baptistam: siue ab ipsis apostolis, usque ad hoc tempus, & deinceps usque ad terminum sæculi, in domino laudandi sunt, non in seipsis: quia & illorum anteriorum uox est, in Domino laudabit anima mea: & istorũ posteriorũ uox Augusti.
cap. 21
Cap. 5.
q. aduoca-
tũ habe-
mus Chris-
tum.
Cap. 8.
In Domi-
no solo glo-
riandum.

DE CONCILIANDO.

*Legi hic
nemo sa-
tisfacit.*

Pelagianorum, ista inficiari, si rite explicentur, audebit; quantavis iustitia in hac uita donata hominibus fuerit, tamen neminem, dum in hoc corpore mortis detinetur, legi Dei satisfacere unquam posse, & remissione peccatorum omnium salutem constare. Si enim nemo hic uiuere potest absq; peccato, quod uetus Ecclesia ingenue fateatur & tuet: peccatum uero nō nisi legis transgressione cōmittitur: fatendum planē est, neminē legi Dei in hac uita posse satisfacere: eoq; maledictō legis teneri uniuersos: & spem salutis totam in una iustitia Christi nobis donata, & nequaquam in propria, & inhærente ponendam esse. Sed nec de eo dubitabit, eam ipsam iustitiam propriam, non nisi Christi beneficio haberi: & extra Christum, etiam quæ bona opera uidentur, in peccata uerti, ut Augustinus ait. Vnde D. Hieronymus, Et hæc hominis summa est iustitia, quicquid potuerit habere uirtutis, non suū putare esse: sed Domini, q̄ largitus est. Quid, n. habes, inquit, Paulus, quod non accepisti? Ex quo D. Cyprianus ad Quirinum, scripsit in nullo gloriandum esse, quādo nostrum nihil sit. Et Aphricana synodus anathema fecit, dicere, hominem absq; gratia Christi, quicquam boni operis facere posse; adducens illud, Sine me nihil facere potestis.

*Hierony-
mus.
Cyprianus*

*synodus
Africana.*

*Quomodo
intelligen-
dum homi-
nem non
posse esse
sine pecca-
to.*

Ne uerò quis eo offendatur, quod Ecclesia Catholica credit, & per duo clarissima lumina sua, D. Hieronymū & Augustinum, defendit, neminem posse in hac uita esse, sine peccato, adijciendum hic est, istud nō eo adseri, quo negetur, Deum posse aliquem, etiam in hac uita, iustitia sic perficere, ut absq; peccato sit: sed quo agnoscatur hominem in hoc sæculo non posse esse sine peccato. Quam enim Deo nihil non possibile effectū sit, & in homine, & in quauis sua creatura: hominē tamen debemus dicere

dicere id posse, uel nō posse, q̄d scriptura ei tribuit. Nec em̄ potest falsum esse scripturæ testimoniū. Cū itaq; illa testetur hominem, etiam in Christo uiuentem, dum corpore mortis huius liberatus non est, nunquam absque peccato esse, semperq; opus habere, ut patrem cœlestē pro uenia peccatorum oret: necessario consequitur, eum hic absq; peccato esse non posse. nam constat eum nihil posse amplius iustitiæ habere, q̄ ei Deus gratuito donare uelit: iam testatur Deus, eum esse modum iustitiæ, quam credentibus sibi in hac uita largiri dignatur, ut eis semper tamē peccata sua confitenda, & pro uenia peccatorū orandum sit. Nunq̄ igitur peccatum his deesse in hac uita potest, quos Dominus semper pro peccatorum uenia orare iussit. De quo D. Cyprianus in orationem dominicam. Ne quis, inquit, sibi quasi innocens placeat, & se ex tollendo plus p̄reat, instruitur & docet, peccare se quotidie, dum quotidie pro peccatis iubetur orare.

Ad eundem modum igitur intelligēdum est & illud, præcepta Dei homini ex se, & uiuenti adhuc in carne peccati, esse impossibilia, quod pie & secundum scripturas dicitur: cum dicere simpliciter, præcepta Dei esse impossibilia, aut Deum homini præcepisse impossibilia, merito damnatum sit à patribus. Sunt enim præcepta Dei omnino possibilia, sed per Christum: & in hac uita eo usq; ut facias ea, in illis te exerceas. ea sequaris: quanquam ut ea perficias, impleas, & præstes plene, quod requirunt, id tum demum in sanctis, gratia & uirtute Christi perficitur, cum Deus erit omnia in omnibus.

Falsum enim est, & scripturæ aperte cōtradicit, quod Pighius cum cæteris Sophistis contendit, summā illam plenitudinem & perfectionem charitatis, proponi quidem nobis, primo illo & maximo omnium mandato,

*Præcepta
Dei quo-
modo ho-
mini possi-
bilia et im-
possibilia.*

*Pighij con-
tradictio,
Deū nō po-
scere à no-
bis, ut se di-
ligamus ex
toto corde*

In contro- uersia de peccato origina. uelut scopum præceptorum omnium, in quem perpetuo collimaret nostræ obedientiæ studium, semper conaretur proximius accedere, nō tamē eam sub necessitate exigī, & in obligationem uenire, uelut impossibilem pro huius incolatus tempore. Hæc uerba Pighij sunt.

Deut. 10. At scriptura dicit. Et nūc Israel, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominū Deum tuum, & ut ambules in cūctis uīs eius, diligas eum, & seruias Domino Deo tuo, in toto corde tuo, & in tota anima tua. Item, *ibidem. 6.* Eritq; hæc iustitia nostra, si custodierimus omnia præcepta ista, in conspectu Domini Dei nostri, sicut præcepit nobis. Et item, Hodie Dominus Deus tuus præcepit tibi, ut facias statuta ista, atq; iudicia: custodias & facias ea in toto corde tuo, atq; in tota anima tua.

ibidem. 26. Hic uides uerbis Domini expressum, Deum à nobis postulare, ut timeamus & diligamus se, ut seruiamus sibi, & præcepta sua omnia seruemus & faciamus, ex toto corde, & tota anima. Pighius autem cum suis Sophistis dicere audeat, Deum hæc non postulare, sed ea tantum ut scopum proposuisse, ad quē obedientiæ nostræ studiū collimemus, & semper accedere propius conemur; Dicit em̄ ea non exigī sub necessitate, nō uenire in obligationē. Si hoc non est Deo diserte cōtradicare, & præcepta eius soluere, qd tandē erit Deo cōtradicare, legēq; eius soluere?

Argumētū Pighij: Impossibile est hic homini, ut Deū perfecte diligat, ergo id Deus non requirit. Sed uide pie lector, q̄ uel scripturæ, uel patrū pro hac sua cōtradictione auctoritatē adferat, uelut impossibilem inquit, pro huius incolatus tempore. Ita ne, quicquid in præceptis Dei huic perditę carni sentiemus impossibile, id dicemus à Deo tm̄ ut scopū nobis propositū, ad quē nostrę studiū obedientię dirigat; aut ut consiliū, qd liceat impune negligere? Aliter de hac re sentit Ecclesia uetus & Catholica, cuius sententiam perscripsit D. Augustinus

nus, cum alias, tum libro de perfectione iustitiæ. *Lib. de per-
fectione ius-
titiæ.*
Tunc erit iustus sine ullo omnino peccato, quando *Recte præ-
cipitur
perfectio,
que tamē
in hac uita
haberi non
potest.*
nulla lex erit in membris eius repugnās legi mentis eius:
sed prorsus toto corde, tota anima, tota mente diligit
Deum: quod est primum, summumq; præceptum. Cui
ergo non præcipere homini ista perfectio, quamuis eam
in hac uita nemo habeat. Non enim recte curritur, si quo-
currendum est, nesciatur. Quomodo autē sciretur, si nul-
lis præceptis ostenderetur. Hæc ille.

Hic uidet D. Augustinum ex doctrina Catholica tra-
dere, tum demū hominem fore absq; peccato, quādo ab-
olita lege membrorum, Deum prorsus toto corde & to-
ta anima, & tota mente dilexerit, ergo si peccato tenebitur
homo, donec summo huic præcepto prorsus satisfese-
cerit, euidentis est, Deum id etiā præceptum sic propo-
suisse, ut eius à nobis perfectam impletionem requirat.

Constat igitur apud orthodoxos, Deum omnibus ho-
minibus præcepisse, ut se re ipsa diligant, sibiq; seruiant,
prorsus ex toto corde, & tota anima, non tantum ut ad
hunc scopum studium obedientiæ suæ colliment: id que
sub comminatione maledicti sempiterni exigere ab om-
nibus. Maledictus enim qui non manserit in omnibus *Deut. 27
Gala. 3*
uerbis legis: quales sane sunt, quoscunq; Christus non
eo maledicto liberauerit, sibi credentes. Nam ihs qui re-
nati in Christo nondum sunt, præceptum hoc est tam
impossibile, ut id etiā pro stultitia habeant: renatis ue-
ro ita impossibile est, ut ei in hac quidē uita satisfacere nō
possint: obstante scilicet lege membrorū, ex qua infirma-
tur & impedit. Vnde & Paulus dixit τὸ ἀδύνατον τὸ νόμος.

At quia misit Deus filium suum in similitudine car-
nis peccati, & per hanc hostiam peccati, cōdemnauit pec-
catum, ut impleretur obedientia legis in nobis: dicitur

DE CONCILIANDO

non potest: Deum homini dedisse præcepta impossibilia. Quanq̄ enim propter uitiatam peccato originis naturam, homini non regenito sint obseruatu omnino impossibilia: & percepta regeneratione, dum in hac uita adhuc cognoscimus Deum ex parte, non nisi ex parte possibilis: tamen quia ad Christum uocantur omnes, qui obedientiam legis, in ijs qui ad eum fide uera ueniunt, perficiet, certe dicendum est, Deum dedisse hominibus, præcepta possibilis, in hac quidem uita, ut faciendis uere studeant: in futuro uero, ut in eis ea quæ præcepta requirunt, etiam perficiantur, & impleantur: cum scilicet uenerit quod perfectum est, abolito eo, quod ex parte est. Vbi cognoscemus Deum, uti cogniti sumus, uidebimus eum sicuti est, apprehendemus id, in quo apprehensi sumus.

*Impium,
dicere præ
cepta Dei
esse homi-
ni possibi-
lia.*

Sed non minus impie dicitur, præcepta Dei esse homini, manenti extra Christum, ulla ex parte possibilis: ut quæ pendeant à præcepto dilectionis uniuersa: aut uiuentibus in Christo adhuc per fidem, possibilis impletur, ut eis satisfaciant. Quamquam enim hominibus renatis, secundum quod ex Deo nati sunt, & peccare non possunt, præcepta Dei ne grauias quidem sunt, nedum impossibilis: tamen quia ijdem carne, id est, secundum externum hominem seruiunt adhuc legi peccati, & bonum quod uolunt secundum internum hominem & spiritum, non faciunt, malum uero quod mente renata oderunt, faciunt: sicut nunquam absq̄ peccato sunt, ita legi Dei nunquam satisfaciunt. Itaq̄ sentiunt & queruntur præcepta Dei sibi impletur, & perfectu impossibilis: in quibus tamen meditantur secundum internum hominem dies & noctes: summamq̄ in illis habent oblectationem, dulcioraq̄ sibi ea sentiunt melle, chariora auro & gemmis: sentiunt enim præcepta esse uitæ æternæ.

Rsa. 1. et 19

Ad

Ad huncmodum de possibilitate præceptorum Dei, sicut scriptura, ita & uetus Ecclesia prædicat, quod in libris D. Augustini & Hieronymi contra Pelagianos euidentissime, & copiosissime demonstratum legitur.

Quibus etiam illa Pelagiana consecutio quã Pighius reuocat, irrefragabiliter refutata est. Impossibile est homini in hac uita, satisfacere præcepto dilectionis: ergo ut ei satisfaciamus, à Deo non exigitur. Voluit enim eo Deus omnia concludere sub peccato, ut omnium miseretur: & maledicto legis cunctos subijcere, ut ad Christum, qui eo liberat sibi credentes, electos suos compelleret: per quem nimirum, quod lex imperat, uiribus hominis impossibile, fides impetrat, iam nouo homini, ne graue quidem quod quanquam adhuc ex parte sit: certo tamen perficietur, cū perfecta fuerit nostri regeneratio. Sed de usu uero legis diuinæ, qui est, peccatum ita ostendere, ut percussos pœnitentia homines impellat ad Christum, dictum est in Controuersia, de peccato originali.

folio 69.

Pighius autem, sicut studet ueritati, ita etiam probatis utitur testibus: nam cum indubie legerit, quæ Diuus Hieronymus ad Cresiphontem, & in dialogis suis contra Pelagianos scripsit, & defendit, ea ipsa sane, quæ mox exposui: tamen non puduit eum, sub nomine Hieronymi, ex quadam symboli explanatione, quam item non ignorat D. Hieronymo falso adscriptã esse: adducere, illam uulgatam sententiam. Execramur etiam eorum blasphemiam, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo præceptum esse: & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in commune posse seruari.

In explanatione symboli ad Damasium.

Execramur certe & nos istud, ac blasphemiam esse agnoscimus, dicere, esse homini à Deo aliquid impossibile præceptum: & addimus cum D. Augustino, Deum iustum

DE CONCILIANDO

De natura & gratia cap. ult. & bonum, non potuisse homini præcipere impossibilia. at quantū differat, dicere, id quod Deus homini præcepit, esse impossibile (quod blasphemiam esse ipsi quoque testamur) & id quod homini Deus præcepit, esse homini impossibile (quod ita pie dicitur, ut contrarium blasphemia sit) uerus Hieronymus in Dialogis suis clarissime & certissime explicat. docens, id quod est impossibile apud homines, id est, humanis uiribus, apud Deum esse adeo possibile, ut id per filium suum in credentibus, nō solum possibile, sed etiam effectum reddat, hic tamen ex parte, in futuro ex toto. De quo scripsit lib. Dialog. 2. his uerbis.

*Hiero. Dia-
lo. aduersus
Pelag. libro. 2*

Dixerunt Apostoli, inquit, Et quis potest saluus esse? Audiunt à Domino, Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia apud Deum sunt. Ergo aliqua quæ apud homines impossibilia sunt, certe ea esse possibilia, ex eo ostenditur, quod apud Deum possibilia sunt. Sit ergo & apud Deum possibile: homini si uelit donare impeccantiam, non ipsius merito, sed sua clementia; & apud homines nequaquam possibile, liberi arbitrii potestate, quod nutu donantis accipitur. Hæc ille. Nutu, inquit, donantis, quare modū iustitię habet, quē cōcedit nutus donantis. Is autem modus, sic habet, ut sanctis, sicut peccata nunquam in hac uita possunt deesse: ita plena legis D. obseruatio nunquam possit adesse. Vnde scribit idem in primo libro eius operis,

*Hiero. dia-
lo. aduersus
Pelag. lib. 1*

Nec enim homo potest esse sine peccato, quod tua habet sententia, sed potest, si uoluerit Deus, hominē seruire sine peccato, & immaculatum sua misericordia custodire. Hoc & ego dico, quod Deo cuncta possibilia sunt: homini autem non quicquid uoluerit, possibile est, et maxime id esse, quod nullam legeris habere creaturam id est,

id est, absque peccato. Et ex hoc igitur dicto, fatetur uir Dei, præceptum homini esse, quod homini est impossibile, tamen si non sit simpliciter, & per se impossibile; postquam Dominus statuit donare quod iubet hinc ex parte, in futuro uero perfectum. Hinc itaque liquet, quomodo D. Hieronymus execrandum, uel non execrandum iudicari: dicere, Deum præcepisse homini aliquid impossibile. Idem prope ad uerbum legis apud Bedam lib. 1, in Cantica.

Iam & de altero quod in illa Symboli explicatione anathematizatur, Mandata Dei non a singulis, sed ab omnibus in commune seruari, uide quod senserit uerus Hieronymus.

Quamdiu habemus thesaurum istum in uasis fictilibus; & fragili carne circundamur, imò mortali & corruptibili; beatos nos esse credimus, si in singulis uirtutibus, partibusque uirtutum Deo subiecti sumus. Cum autem mortale hoc indutum fuerit immortalitate, et corruptiuum hoc incorruptione uestitum, & absorpta mors fuerit in Christi uictoria, tunc Deus erit omnia in omnibus: ut non sit tantum in Solomone sapientia, in Dauid animi mansuetudo, in Elia et Phineas zelus, in Abraham fides, in Petro, cui dictum est, Simon Iohannis amas me, perfecta dilectio, in electionis uase studium predicandi, & in cæteris uel bina uel tria, sed totus in cunctis sit, & omni uirtutum choro, sanctorum numerus gloriatur: & sit Deus omnia in omnibus. Adhæc cum Critobulus eius rogat, Nullus ergo sanctorum, quamdiu in isto corpusculo est, cunctas potest habere uirtutes: Respondet Atticus, Nullus, quia nunc ex parte prophetamus, & ex parte cognoscimus. Nec. n. possunt omnia esse in omnibus hominibus: quia non est immortalis filius hominis.

Hic uides, uerum Hieronymum pronuntiare sanctos, quos singuli

singuli sancti omnes uirtutes habeant inchoatas, etiam in
 se ipsis, non solum participatione aliorum, tamen non
 posse habere uirtutes omnes præcellentes, nedum per-
 fectas: at ut perfectas omnes habeamus, præcipit & req-
 uirit Deus: quia præcepit & requirit legis suæ obedienti-
 am ex toto corde, & tota anima. Ergo præcepit quidem
 homini Deus possibilis, sed suo dono, non uiribus natu-
 ræ nostræ uitiatis: & dono, quo eas in nobis hic inchoet,
 ut in futuro perficiat: homini autem impossibilis: in uni-
 uersum quidem, dum in Christo renatus non est: ad per-
 fectionem uero, dum in Christo non est renatus plene
 & perfecte. Quanquæ uero sunt ita homini, quæ illi præce-
 pit Deus, impossibilis, tamen in peccatum ei iuste depu-
 tatur, quicquid contra ea delinquit: maledictus enim qui
 non manserit in omnibus uerbis legis: uerum hoc non,
 ut pereat, sed ut lege sub peccato conclusus, ad Christum,
 maledicto legis liberantem, confugiat: eiq; credens ius-
 tificetur ab omnibus, à quibus in lege iustificari non po-
 tuit.

Act. 13.

Ex his iam abunde patet quid sentiendum sit & de
 formali causa iustificationis secundæ, hoc est, de inchoa-
 ta in nobis iustitia. Planum enim factum est, primum, eam
 totam esse donum, et opus Christi in nobis: tamen enim
 existat & nostro arbitrio, ac uoluntate, tamen, ut D. Hie-
 ronymus pie scripsit, hoc ipsum nostrum, sine Dei sem-
 pera auxilio non erit nostrum, dicente Apostolo, Deus
 est, qui operatur in nobis, & uelle & perficere. Dein-
 de quamdiu hic uiuimus, hanc ipsam inchoatam in no-
 bis iustitiam, sic esse imperfectam, ut legi Dei nunquam
 satisfaciatur: tam eo, quod ipsa quoque bona opera, nunquam tam
 pura, tamque ardenti amore Dei, ut lex requirit, præstatur:
 quam quod non omne peccatum enitatur. Ex quo conse-
 quitur

Ad Ctesiphontem.

quitur tertium, fiduciam salutis nūquam, haec nostra, sed sola Christi iustitia niti posse, ut per quam nobis unam constet, misericordia Dei, & remissio peccatorum, & nostra tam imperfectae iustitiae acceptatio. Quarto, hanc fidem & doctrinam esse Ecclesiae Dei perpetuam.

Iam, ut & de tertia causa iustificationis, propter quam scilicet iustificamur, aliquid dicamus, hanc nemo prope ROMAN. 4. uideri uult, non agnoscere solum Christum esse, & eius meritum: & quidē omnis iustificationis. Nam propter hūc unum, qui solus est propitiatio pro peccatis nostris, pater coelestis nobis peccata remittit, ad optatq; sibi in filios: & propter hunc inspirat fidē & charitatē, nouūq; in nobis hominē totum excitat, format, et perficit: propter hunc deniq; & uelle & operari bene, in nobis operatur, suorumque in nobis operum mercedem rependit, unus enim est mediator Dei & hominum: propter quem cuncta ad nos Dei beneficia perueniunt. Quare Ecclesia secuta Apostolos, omnes suas & preces, & gratiarum actiones concludit per Dominum nostrum Iesum Christum: ut per quem & in quo omnia, siue in terra, siue in coelo, Collos. 3. & cōdita sunt, & reconciliantur, & restituantur.

Hæc Christo Domino uerbis quidē omnes tribuunt, adeoq; eū causam propter quem iustificamur, quauis iustificatione, præcipuam esse, nemo inficiatur: Verum dum nonnulli explicant, quem in hoc genere causæ locum habeant, donata iustitia, & eius fructus, sic ista extollunt, ut hanc causam, propter quam iustificamur, partiri uideantur, inter Christi, & iustitiae nostrae officia. Quod tamen nemo S. patrum facit, imo nec quisquam ex antiquioribus et sanioribus scholasticis, siquidem scripta eorum recte introspicias, & uere iudices: sed nouit tantū id Sophistae faciunt, quos uita ipsorum tota conuincit, non

iustitiæ, aut officiorum eius causa, sed metu, & odio Christianæ reformationis, atq; cupiditate propriæ gloriæ, & opum, pugnam istam contra nos, & Christum Dominum, atq; Ecclesiam eius totam suscepisse. Quia uero isti, esse causam nostræ iustificationis propter quàm, non tam donata iustitiæ, fidei, charitati, alijsq; uirtutibus, quàm huius iustitiæ fructibus, bonis operibus tribuunt, locus de eo differendi, in sequenti quæstione, de operibus, magis proprius erit, eò itaq; hanc disputationem differemus.

Sic itaq; satisfactum sit ad quæstionem tertiam: utrum Charitas, ceteræq; uirtutes, ad iustificationem pertineant, & quatenus. Patet enim ex his, quæ exposuimus, ad primam iustificationem, qua absoluimur peccatis, & adoptamur in filios Dei, charitatem, & cunctas alias uirtutes pertinere inchoatas, sed eo quod illi necessario coherent: ut quæ eodem Christi spiritu, nobis inspirentur, quo fides inspiratur in Christum, ea, qua istam iustificationem recipimus, & quæ præcipue partes sunt nouæ uitæ, ad quam fide regeneramur: ut dispositio enim uel meritoria, uel receptiua, aut subiecti dispositiua, charitas, aut ulla alia uirtus pertinere ad iustificationem non potest: propterea quod hanc recipimus fide, qua credimus in eum qui iustificat impium: & ideo charitate in Deum uacuum. Reconciliati enim Deo sumus, cum essemus peccatores impij, & inimici. De qua re tamen plura dicemus in responsione ad Sophismata Pighij.

Ad secundam autem iustificationem, id est, nostri innouationem, ita pertinet dilectio, & reliquæ uirtutes, ut facultates, quibus ipsa nostri innouatio, & inchoata in nobis iustitia, maxime consistit & explicatur. Sed ad hanc & fides cum primis pertinet, ut quæ sit uitæ nouæ, ut supra explicauimus, prima uirtus, atque cæterarum fundamentum.

damentum. Quia tamen noua uita dilectione Dei et pro-
 ximi maxime uiget & explicatur, D. Augustinus, & alij *De natura*
 sancti patres hac dixerunt iustos esse, quicumque iusti *gratia*
 sunt, iustitia scilicet communicata. Et merito, hac enim *Cap. 19*
 cæteræ uirtutes continentur, sicut et lex tota completur.
 Sed hæc, sicut nequit esse sine cæteris uirtutibus conse-
 quentibus se, & sibi inseruientibus: ita multo minus esse
 potest, sine præeunte fide Euangelij, fiducia Christi, &
 spe uitæ æternæ: quæ omnes facultates primariæ & ne-
 cessariæ sunt, uitæ nouæ, uitæ Christi.

Ad tertiam uero iustificationem, id est, retributionem
 bonorum operum, & præmia, pertinet charitas & aliæ
 uirtutes, partim ut causa, partim etiam ut effecta: quia
 enim eiusmodi Dei dona sunt, quibus bene ac pie opera-
 mur, instrumentales causæ sunt, ut bonorum operum, ita
 etiã retributionis, quam rependere operibus Deus dig-
 natur: at quia inter ea ipsa Dei dona, quibus Deus pia
 & bona opera remunerat, sunt & auctior charitas, et ple-
 niores aliæ uirtutes: etiã effecta sunt, quæ dona, diuinæ re-
 tributionis, quæ tertij ordinis iustificatio dicitur. Sed de
 hac re dicet mox, cū agemus de bonorum operum mercede.

De certitudine & securitate spei nostræ, hic non nihil
 adiungendum est. Nos enim, quia ueræ fidei, fiducia sa- *De certio*
 lutis, & spes huius in nobis per Christum perficiens *tudine fit*
 dæ, coherent necessario: ut quæ eodem regenerationis *dei.*
 opere in nobis efficiant, uti supra demonstrauimus, doce-
 mus, scripturas secuti, omnibus hominibus, sic credendū
 esse Euangelio, & Christo Domino offerenti omnibus
 redemptionem, remissionem peccatorum, & uitā æternā,
 ut nihil de beneuolentia Dei erga se, dubitent: & certissi-
 me expectent Christi merito & beneficio ceptū in se opus
 salutis sempiternæ perficiendum: ut securi de gratia Dei,

& hæreditate uitæ æternæ per Christum: omnem suam sollicitudinem & curâ eo conferant, ut Christo sancte & inculpate uiuant: salutemq; suam ipsorum ita absoluant: & perficiant.

Istud Sophistæ, hostes reformationis Ecclesiasticæ, pridem per calumniam eo detorserunt, quam Pighius calumniam, ut in cæteris, præclare auxit, quasi doceamus homines, quamuis impure, scelerate, & impie uiuant, nec id cogitent uera poenitentia mutare, tamen debere statuere, se per Christum Deo gratos, & uitæ æternæ participes esse. Hi defendendum susceperunt commentum illud uetus, sed plane aduersarium Euangelio: nescire hominem, an dignus sit amore uel odio. Ita enim deprauate citarunt locum Ecclesiasticæ. 9. cuius lectionem & intelligentiam ueram, uel ex D. Hieronymo discere poterant: non posse scilicet ex euentu externæ uitæ cognosci, quos Deus amore uel odio prosequatur.

Nos uero certitudinem istam salutis, & securitatem de gratia Dei, non impie & scelerate uiuentibus, sed credentibus uere, uiueq; Christo, ac ideo peccatorum suorum uere poenitentibus commendamus: qui enim Euangelio ueram, uiuamq; fidem accommodant, hoc non potest non peccatorum omnium, ut supra demonstrauimus, uere poenitere: nec possunt in ullis flagitijs & sceleribus perseverare. Rursus aut, quia Christus gratiã patris, & salutem æternam, certo offert Euangelio suo, qui huic toti fidem certam habent, nec de eo dubitare possunt, se per Christum omnino habere remissionem peccatorum, aditumq; in gratiam filiorum Dei.

Porro & boni pleriq; ac pñ homines hoc loco non nihil hærent, nam alij ex hac doctrina, qua docetur à nobis, hoc esse fidei proprium, ut homines fiduciam salutis

in Christo Domino certam & indubitatam figant, quam
 tilibet se peccatis grauatos sentiant, duo metuunt incō-
 moda: Vnum, ne qui hinc occasionem arripiant, in pec-
 catis suis securius perseuerandi. Alterum, ne pauide con-
 scientiæ, quæ consyderata mole peccatorum suorum, &
 seueritate diuini iudicij, nondum plenam, & securam de
 salute sua spem concipere possunt, tanquam destitutæ fi-
 de, & alienæ à Christo abijciantur: eoq; penitus in despe-
 rationem adigantur. Alij uero consyderantes, doctrina
 illa, qua homines iubentur de salute sua perpetuo dubi-
 tare, nisi de ea reuelatione aliqua peculiari certi reddan-
 tur, fidem in Christum penitus eueriti: sic forsan urgere il-
 lam de salute certitudinem, atq; securitatem solent, ut
 nec excitandæ in secure peccantibus ueræ pœnitentiæ:
 nec erigendæ in percussis acriore pœnitentiæ conscientia,
 rationem habere dignam curatione Euangelica uideantur.

*Que circa
 doctrinam
 de certitudi-
 dine fidei
 incōmoda
 Articulus
 Concilia-
 tus auertit*

Articulus itaq; conciliatus salutari ueritati utrinq; ca-
 uens, sic attemperauit, moderatusq; est, hanc de certitu-
 dine salutis doctrinam, ut qui eius prescripto accommo-
 dare se docendo uelint, in medio piæ & saluificæ doctri-
 næ facile perstituri sint: ut & secure peccantes ad ueram
 pœnitentiã extimulent; & plus equo consternatas con-
 scientias ad Christum commode erigant, non penitus pro-
 sternant: nec unquam tamen id docere prætermittant, fi-
 dei ueræ in Christum esse, sic de salute per Christum par-
 ta conscientias certas, securasq; reddere, ut pace erga De-
 um solida, & gaudio fruantur perpetuo.

Primum enim cum Articulus præscribit, docendum
 esse, ingentem in nobis herere infirmitatem, & esse nostri
 innouationem imperfectam: eoq; oportere in nobis ti-
 morem Dei; patientiam, humilitatem & alias uirtutes

DE CONCILIANDO

*Docetur
semper
proficien-
dū esse, cr-
go nulli cō
firmatur
securitas
Philipp. 2.
1. Cor. 7*

perpetuo crescere: eo certe satis excluditur omnis prepo-
stera de propria uirtute fiducia: & pœnitēdi materia sub-
iicitur: perficiendūq; innouationem nostri urgens neces-
sitas indicitur. etenim quis non displiceat sibi, quem nō
sui pigeat, qui audit se ingenti adhuc uitiorum multipli-
cium infirmitate detineri: Quis etiam non excitetur, ad
proficiendum in uita Dei, quæ sola uera ac beata uita est,
ad perficiendum cum timore & tremore suam ipsius sa-
lutem, ad absoluendum sanctitatem suam, cum admone-
tur, quam ea imperfecta adhuc in se sit, & quàm longo
adhuc interuallo absit, ab ea uiuendi ratione, quam præ-
scribit Lex Dei, de qua ne iota quidem, aut apiculus ca-
dere potest, quem non sit necesse implet:

*Certitudo
fidei, non
nisi pœni-
tentium.*

Deinde cū Articulus, illud, semper fide certissima sta-
tuere, se propter mediatorem Christum Deo placere, nō
qbusuis, sed pœnitentibus, & uere pœnitētibus præcipi-
at: ponit enim qui uere pœnitēt, nemo certe eorum, qui
cautionē obseruabunt, quā Articulus præscribit, cuiusq;
in peccatis securitatem fouebunt: neminem iubeunt, de
salute sua certū esse, qui nihil minus quàm Deum cogi-
tat, & mundo atque eius curis totus immersus est: Mam-
monæ seruit, carnis desyderijs obtemperat, id quod
Pighius nobis per calumniam tribuit: sed uera percul-
sos pœnitentia, qui de peccatis suis ex animo dolent, eos
iubeunt credere in Christum, & firmiter credere: atq;
ideo non dubitare, & se cum Apostolis & omnibus ue-
ris Christianis, seruari gratia Domini nostri Iesu Chris-
ti, percipientes fide in eum, remissionem peccatorum, &
partem inter sanctificatos.

*Act. 20
Act. 16.*

Postremo, ne etiam deiectionibus & laborantibus for-
midine conscientijs, plus satis urgendo fidei certitudinē
incom

incommōdetur, & in eo Articulus dignam Euangelica medicatione cautionē subiicit. Vt enim plarēq; consciētia à iudicio Dei minus q̄ par sit metuunt, & uiuūt equo securius: ita contra sunt, quæ à iudicio Dei plus satis trepidant, & fiduciam gratiæ per quā ægre retinent, satana id moliente, ut terrore iudicij diuini depressas, desperatione penitus prosternat, nimio dolore absorptas. cui consilio satanę, ut occurreret Apostolus, uoluit Corinthium illum, in quem seuerius animaduernerat, in gratiam recipi, & pia consolatione confirmari.

Iam supra exposuimus, & trepidationem à iudicio Dei, & fiduciā diuinæ beneuolentiæ, in sanctis uigere, aut remittere, prout extiterit, & ualuerit in animis eorum, per spiritum sanctum, ex audito Euāgelio, excitata fixaque consideratio, uel atrocitatis, quæ inest in peccatis eorum, & irę diuinæ, contra peccata eorum inflammate: uel immense misericordię Dei & amplissime satisfactiōnis Christi: sit itaq; ut spiritus Christi nonnunquam mentes suorum, quo illos gratiæ plenius percipiendæ præparet, propè totas defigat in suam ipsorum turpitudinē, & ultionē ea cōmeritam, quā lex Dei minatur: inde percipiat animos eorū incredibili quadā angustia, et ingēti pauore, ac terrore, ut q̄ minimū ipsis superesse fiducię de gratia Dei appareat. Hi itaq; longe aliter tractandi sunt, & ad consolationē Christi erigendi, q̄ ij, qui eiusmodi humiliatiōne & probatiōne non ita exercentur.

Vt ergo Euangelij medicina utriq; generi infirmorum fide, salutariter attemperetur, cum ijs, qui à Satana intempestiuo dolore, ac metu percelluntur: tum ijs, qui à spiritu Christi agnitione, & detestatione peccatorum suorum acrius erudiuntur, & ad ampliorē diuinę beneuolentię perfructiōnē preparantur, monet primū

Arti

Et Satana
Penitentiā
peccatorū
excitat, et
exacerbat.
Fol. 208

2. Cor. 1

Et bonus
Christi spi
ritus
summas
pe trepida
tione ani
mos suorum
commouet

DE CONCILIANDO.

*Certitudo
fidei in ne-
mine abso-
luta, in
multis ual-
de debilis.*

Articulus, cum nemini perfectam in hac imbecillitate cer-
titudinem fidei contingere, tum multas esse infirmas
& puidas conscientias, quæ cum graui sæpe dubitatio-
ne luctantur, uel tentante eos satana, uel erudiente spiritu
Christi. Deinde docet neminem à gratia Christi propter
eiusmodi infirmitatem excludendum esse: sed hortandos
potius, qui eiusmodi infirmitate detinentur, ut illis dubia-
tionibus promissiones gratiæ fortiter opponant; & au-
geri sibi fidem sedulo orent, iuxta illud, Adauge no-
bis Domine fidem.

Qui ergo quã Articulus rationẽ tractandi hæce ten-
tatas & perturbatas cõscientias præscribit sequent: ij, ab-
solutã fidei certitudinẽ in præfenti imbecillitate à nemine
sane, minime autem omnium à puidis, atq; trepidanti-
bus conscientijs requirent; quin summa lenitate, & accu-
rata tractatione eas in promissiones gratiæ erigent, & ad
pias preces pro diuina consolatione, & mentis in pro-
missam misericordiam Dei solida defixione, excitabunt;
non minus autem instabunt acriter illis, prædicatione
pœnitentiæ seuera, quos uident peccatis suis securos de
iudicio Dei, indormire. Itaq; exhortabuntur omnes qui-
dem, & unumquemq; pro sua infirmitate, uel fidei, uel
pœnitentiæ, ad quærendam salutarem fidei certitudinem,
fiduciãq; in Dei bonitatem confirmationem; nec tamen
cuiq; occasionem dabunt, ut neglecta pœnitentia, secu-
ritatem sibi in peccatis obfirmet.

*Vera &
perpetua
Ecclesiæ
doctrina
de certitu-
dine fidei.*

Hæc itaq; de certitudine fidei, una & perpetua Eccle-
siæ Christi doctrina est, quia sempiterno uerbo Dei tra-
dita; & à sanctis Patribus omnibus sic semper credita &
confessa, eum, qui Christo uere credit, & fide in eum ui-
ua præditus est, oportere certo persuasum esse, & se per
Christum habere propitium Deum & Patrem, à quo sit,
condo-

condonatis sibi peccatis omnibus, in filium & heredem uitæ eternæ adoptatus: donatum sibi esse Christum, & cum eo omnia. Sed eundem simul non posse non amare Deum, & sanctæ eius voluntati consentire, ut ante demonstrauimus: atq; ideo in perpetua quoq; uersari peccatorum suorum pœnitentiâ: nec eorum tantum, quæ admisit ipse, uerum etiam quæ innata ei sunt, ut clamare cum Apostolo nunq̄ cesset, Miserū me, quis me liberabit à corpore mortis huius: eòq; & excindendo & abolendo peccato, quod in se is reliquum esse tantopere dolet, totus incūbat, p̄ficiendâq; in se salutis suæ totis uirib. elaboret.

Vt autem certitudo ista salutis fide tenetur, & fidei propria est, ita pro modo fidei in unoquoq; & ipsa maior, minorq; existit: quo fit, quoniam fides in hac uita, nunquam perfecta est: ut nemo in hoc sæculo omnem semper dubitationem de salute sua, & paterna cura sui, quam Deus gerit, excludere possit. At quia hoc uitium & peccatum est, Deo, non omni prorsus dubitatione submota, credere in omnib. uerbis eius, enitendū certe cuiq; Christiano est, cum fidelī promissionum Dei consydera-
 tione, tum iugi pro fidei incremento precatione, ut confirmata fiducia, uere insultans Satanae, & omni creaturæ aduersariæ, dicat, Dominus Lux mea & salus mea, à quo timerem? Dominus robur uitæ meæ, à quo pauerem? Si Deus pro nobis, quis cōtra nos? Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non cum illo & condonaret & donaret nobis omnia? Quis accuset electos Dei? Deus est qui iustificat. Quis condemnet? Christus est, qui est mortuus, magis uero excitatus est, qui & in dextera Dei est, qui & intercedit pro nobis. Quis itaq; auelleret nos à dilectiōe dei. Afflictiō? Angustiā: et quæ sequitur. Sed in his omnibus peruinci

De gratia Dei non dubitare.

Deum amare, & ei obedire.

In perpetua peccatorum pœnitentiâ eorum abolitione

hic uersari

Fides hic semper imperfecta, ideo nec plena salutis certitudo.

Vt certitudo salutis quærenda.

Psal. 27,

Quæ deceat pios cōfidentia & insultatio contra Satana

mus per eum, qui dilexit nos. Persuasus enim sum, quod neque mors, neque uita, neque angeli &c. poterunt nos auellere à dilectione Dei, quæ est in Christo Iesu Dño nostro.

Dicunt aduersarij D. Paulum hoc loco gloriari de certitudine & securitate permanendi in fide & dilectione Dei, quam ille peculiari Dei dono, & reuelatione percepit. Pighius dicit, docere hic Apostolum, ex charitate nostra, qua Deum diligimus, quæque consyderatione, & æstimatione beneficiorum Dei augemus & confirmamus, nos id assequi, ut à Deo nulla nos uis tentationis auellere possit, nisi ipsi ultro ignauiter turpiterque cesserimus. Verū rogo te in Domino, Christiane Lector, cōsydera, introspecte, & expende religiose, hunc totū Pauli locū: & obserua singula, actū de nostra & Pighij aliorūque Sophistarum sententiā iudica. Primū indubie non negabis Apostolum isto loco, ab eo, Non. n. accepistis spiritū seruitutis, rursus ad timorem, sed accepistis spiritum adoptionis &c. instituisse Romanos, & nos omnes, confirmare contra aduersa, & persecutiones, quæ propter Christum sustinendæ sunt: & propositionem ibi explicatius posuisse, Hæredes quidem Dei, cohæredes uero Christi: siquidem simul cum eo patimur, ut & unā cum illo glorificemur. Deinde facile agnosces Apostolum hoc ipsum, Christi causa mala omnia fortiter perferenda esse: probare argumentis, ductis à magnitudine gloriæ, ad quam per afflictiones istas cum Dño ingredimur: ab eo quod nobiscū & nostra causa patitur, & congemiscit uniuersa creatura, & ij quoque, qui primitias spiritus acceperunt: à natura & ingenio spei, quæ honorum est, quæ nō uidentur: ab intercessione & auxilio spiritus Dei intercedentis pro sanctis: denique ab eo, quod necesse sit cooperari, diligentibus Deū, in bonum omnia. Sed nec illud tibi obscurum erit,
Paulum

*Explicatio
loci de cer
titudine sa
lutis Ro. 8*

Paulū ut hoc ipsum adstruat, in bonū sanctis necessario, cooperari omnia, animos fidelīū subducere in primam huius causam, uocationem secundum propositum, quæ ex æterna Dei præscientia, & prædefinitione necessario pendet: & iustificationem atq; glorificationem inseparabiles comites habet.

His itaq; perpensis, & libera mente excussis, uide quid cōcludat. Quid ergo, inq; dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis cōtra nos? Hic quæso te, an non hoc scripserit Paulus, ut electis omnib. persuaderet, nihil posse eis nocere, nihil incōmodare, quandoquidē Deus ab ipsis staret? Et ne de uolūtate Dei erga se dubitarēt, subiecisse de sumā illa, & ineffabili charitate dei erga eos, qui proprio filio nō pepercisset, sed pro omnib. tradidisset; indeq; intulisse, cū illo nobis donata oīa? Vbi illud, pie Lector, obserues, qd dixit, pro nobis omnibus, nō, pro me. Ad hæc ne propter sua peccata, sibi metuerent, adiecisse & illa. Quis accusabit electos Dei? &c. Quasi dixisset, Si quid uos accusare instituat, siue propria uestra conscientia, siue Satan, aut ulla alia creatura, Deus est qui iustificat, hoc est, absoluit uos, quo absolvente quis condemnet? Et quamquam sunt peccata, ob quæ Deus nos iure condemneret, Christus tamen mortuus est, & satisfecit pro nostris peccatis: imò resurrexit peccati & mortis uictor, & est in dextera Dei, ut intercedat pro uobis, & gratiam peccatorum uestrorum sua uobis reuerentia impetret.

Hac ergo ultima huius loci parte, te obsecro pie Lector, quid egit aliud Apostolus, q̄ Christianos, quātislibet ad fictionib. exercentur, vnde iratum sibi Deum suspicari possint, & quantumuis cōscientia peccatorum urgeantur, ob quæ sibi à iudicio Dei merito metuant: nō debere tamen dubitare de Dei erga se charitate, & paterno quo

freti, animo, in salutē ipsorū cooperari oīa, postq̄ pprium
 filium pro eis tradidit, & cum illo, & condonauit, & do-
 nauit omnia: sed cōfirmata potius fiducia de eius in nos
 charitate dicere, Deus stat à nobis, quis stet contra nos?
 Deus ad bonū nobis facit cooperari omnia, quid noceat
 nobis? Et si nostra ipsorū nos conscientia accuset & con-
 demnet: & Deus maior corde nostro, multo iustius nos
 condemnaret, cōsyderare, q̄ filius satisfactionem mor-
 tis suæ, iudicio pro nobis Dei opponit: & uictor peccati
 & mortis ad dextram Dei exaltatus, gratiam patris no-
 bis restituit, ut pater nos iustificet, omni peccatorum rea-
 tu solutos, et loco filiorum habeat: ut nihil queat accidere
 tam durum, tam acerbum, tam intolerabile, quod nos à
 fiducia tantæ Dei in nos charitatis & beneuolentiæ de-
 ijcere debeat, & ita ab Dei erga nos dilectione abstrahere:
 non tribulatio, non angustia &c. quæ sequuntur, per
 quæ Satan diffidentiam de bonitate Dei sanctis persua-
 dere conatur: præsertim cum eiusmodi tam acerba mala,
 per se ingenio nostro, de ira & indignatione Dei testari
 uideantur: Vñ & seruator noster, filius Dei unigenitus
 in cruce clamauit, Deus meus, Deus meus, quare me de-
 reliquisti? Sanctos uero suos Deus tantis interdum exer-
 cet persecutionibus, ut competat in eos illud Psalmi: Pro-
 pter te tora die neci tradimur, habemur, ut oues maectatio-
 ni destinatæ. Sed addit Apostolus, Verum in his omni-
 bus superamus, superuincimus, est enim ὑπερνικῶμεν,
 qua uirtute? Per eum qui dilexit nos, Et superamus, in-
 quit, non supero, & per eum qui dilexit nos, nō, me. Cūq̄
 ait, qui dilexit nos, cogita, de utra Dei dilectione hic lo-
 quatur, ea qua ille nos, an qua nos illum diligimus. Nec
 enim nescio quosdam S. Patrum interpretari hoc, quis
 separabit nos à dilectione Dei, de ea dilectione Dei, qua
 nos diligimus Deum; quanq̄ ijdem doceant, hanc esse

*Quis sepa-
 rabit nos à
 dilectione
 Dei, de di-
 lectione er-
 ga nos in-
 telligendū.*

eius, qua Deus nos diligit, donum, et opus, nec enim nos illum priores, sed ipse prior nos dilexit, eoq̄ sui dilectionem infudit.

Iam & illud, quod subiicit, Persuafus sum, quod neq̄ mors neq̄ uita &c. separabit nos à dilectione dei, rursus nō de se uno, sed de omnibus credentibus dixit, cōcludit enim, Neq̄ ulla creatura alia poterit nos separare à dilectione Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. En iterū dicit nos, & à dilectione Dei quæ est in Christo Iesu, nobis scilicet exhibita, ut & D. Ambrosius locū hūc enarrat, quæ sane dilectio est omniū Christo credentiū.

Sed fac esse, ut hanc postremam partem huius loci, conueniat intelligere de charitate nostra erga Deum, sicut ea ueræ fidei, qua paterna Dei erga nos charitas apprehenditur, & tenetur, necessario coniuncta est: fac etiam Apostolum, licet dixerit, nos, de se tamen solo id intelligi uoluisse, quanq̄ id manifeste pugnat cum toto Apostoli instituto, qui suscepit hoc loco, confirmare Romanis, & in his, omnibus Christianis, fiduciam de Dei in nos charitate, etiam dum exercet nos aduersis, & probat persecutionibus: tamen dabit Pighius, & si qui alij Origenis hic enarrationem sequi uolunt, utrūq̄ illud, Quis separabit nos à dilectione Dei: & Persuafus sum quod nulla nos creatura à dilectione Dei separare poterit, Ro-

manis omnibus in exemplū ab Apostolo propositum esse, ut quicumq̄ Christo credāt, sic persuadeantur, sic Christo adhereant, paremq̄ salutis suæ confidentiam quarant. Tum rogemus, an illam persuasionem, & salutis confidentiam nobis confirmare debeamus aliunde, q̄ ex gratuita Dei iustificatione propter Christū, qua Apostolus hic illam sibi gloriatur fuisse confirmatam?

*Apostolus
suam confidentiam de
gratia Dei
proponit
omnibus
in exemplum.*

Dicent forsan secuti cum Pighio Origenem, Aposto

DE CONCILIANDO

lum docere istam salutis securitatē, ijs ad hunc modum confirmari, qui pro tantis beneficijs Dei, quæ Apostolus hic commemorauit, fixi iam, & radicati sint in charitate Dei: nam & ipsi Apostolo tantam confidentiam nō contigisse, nisi postq̃ se in obedientia Dei multum exercuisset, eoq̃ eam ex nostra erga Deum charitate bene firma, & probe aucta existere & pendere, non ex fide. Relinquamus ergo & istud in medio, tametsi, qui expendere locum Pauli totum, & quorum circa eum admonuimus, clare uidet hoc interpretamentum, cum oratione Pauli prorsus non congruere: & consideretur id modo, Si Deus pro nobis, quis contra nos? Et hoc ne de solo Apostolus dixit: aut etiam id, quo probat Deum esse pro nobis, quod proprio filio suo non pepercerit, sed eum pro nobis omnibus tradiderit, unde indubie donaturus nobis sit cum illo omnia? Hæcine omnia ad solum Paulum, uel ad Christianos omnes pertinere dicemus? Si autem ista ad omnes Christianos pertinere, à nullo Christiano dubitari potest: quomodo non omnium etiam Christianorum sit ista salutis securitas, quæ & peccatis, & Satanæ, & omni malo insultans dicat, Deus pro nobis est, quis sit contra nos? Nec enim nisi ob peccata & Satanæ & alijs creaturis contra nos aliquid permittitur.

Deus pro nobis est, quis contra nos? omnium Christianorum est.

Ad hæc, cum Apostolus ultimam, & reuera solam dubitandi de salute nostra causam submouere instituit, conscientiam peccatorum, uide quo nos subducat? Ad nostram ne bene fixam, & radicatam charitatem erga Deū, an ad charitatem effusam Dei erga nos, qua nos Deus absoluit ab omni peccatorum reatu, propter satisfactionem & intercessionem Christi filij sui: Nemo, quod Pighius fatetur, ita figi & radicari in charitate erga Deū hic potest, ut eius charitatis merito iustificari in iudicio Dei possit:

Omnis trepidatio à iudicio Dei, à conscientia peccatorū, eam sola fides Christi remouet

possit: & scilicet ex nostra charitate fiduciam de misericordia Dei, & spem uitæ æternæ nobis confirmabimus: Sed, qui ita in charitate fixus est, inquit Pighius, et radicitus, uidet & gustat, q̄ bonus & suauis sit Dominus. Ergo si Pighium audiemus, quia dona Dei in nobis sentimus, & eiusmodi tamen, quæ iudicium Dei ferre non possunt, quod nobiscum Pighius confitetur, certi erimus de Dei erga nos perpetua charitate, securitatemq; salutis nostræ nobis confirmabimus: promissione autem Dei per se, & quod filium suum Deus pro nobis tradidit in mortem, & donat cum eo omnia, nisi non audebimus. Quid est, si hoc nō est, animos hominū à uerbo Dei certo, ad incertū sensum, gustūq; donorū Dei in nobis, & quidē eiusmodi donorū, quæ legi dei nō satisfaciūt, & nos p se in ira dei relinquūt, seducere, & ab oī uera salutis spe plane deicere?

Scribit alibi Pighius: Nam qui timet Deū, et eius mandata nō negligit, sed implere conatur pro suo modulo, quomodo non firmā fiduciam habebit Deū paterno erga se esse animo? Quomodo non securus expectabit de latā testamento hæreditatē cœlestis glorię, qui impletū à se illud ipsū testamentū, hoc est, conditionē quæ in eodem apposita, nō difficilis à nobis exigitur, certo sibi est cōsciū? Nunquid de fide testatoris dubitabit? Hęc illē.

In his uerbis uides pie Lector, quā impie futilia, hic homo odio nostri cæcus, cōmenta adferat, cum nihil nobis quā demonstrationes polliceatur. Primū illud impleri à nobis posse, cōditionem testamenti, id est, legi Dei satisfieri, quantum Deus hic requirit, contra manifestam scripturā, & catholicā Ecclesię doctrinam dicī, uti ostendimus. Iā ut sit aliquis, qualē fingit, obedientię modulus, quē indulgens pater à nobis boni faciat, quis me certum reddet, eum à me modulum impletum esse? Verum, fac

de eo

Pighius do
cet sensui
propria in
iustitie plus
niti quā
promissio
ne Dei.

Fol. 72.

Modum
ponit Pighius
huius diuine
iustitie
quo à nobis
impleto, certa
spes salutis
sit.

de eo constare mihi posse, tamen, si de fide testatoris dubitare non debeam, nonne id fidei opus, & beneficium erit spiritus sancti, menti meæ, ut promissioni testatoris indubitam fidem habeat, persuadentis?

Verum proponamus hominem, iam iam moriturum, & agitatum pœnitentia peccatorum suorum, ea Pighio confitentē, & absolui se illis flagitantē: qui tamē in illam adhuc familiaritatem cū Deo, cui fiduciam salutis Pighi us tribuit, non peruenerit: huic qd faciet Pighius? Veniā illi peccatorum non negabit, ut arbitror. Quid ergo? Absolutum ne peccatis, & gratiæ Dei per Christum restitutum, iubebit adhuc de salute sua dubitare, donec obedientia & charitate erga Deum esse familiaris Deo cœperit: uel prædicabit ei Christum esse propitiationē pro peccatis nostris, & totius mundi: huiusq; eum iubebit satisfactione confidere: & cum in illius nomine peccatis absolutus sit, non dubitare, se in iudicio Dei absolutum esse, Deum n. promississe, quicquid Ecclesia in terris solueret, id solutum fore in cœlis: & Ecclesiam iussisse solvere peccatis, quoscunq; peccatorum pœniteat, & qui Christo uere credant. Publicanus ille apud Lucam, cum orasset Deum, ut propitius esset sibi peccatori, iustificatus est: Latro cum Domino crucifixus, ubi petisset ab eo, ut sui memor esset, cum uenisset in regnum suū, exauditus est: quæ uero his familiaritas cū Domino ante intercesserat: quæ deniq; illi, cui dicebat Dominus, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua: aut etiam mulieri peccatrici, cui dixit Dominus, fides tua te saluam fecit, uade in pace.

Vol. 97.

Atqui non solum cum Ecclesia, sed secum etiam isti homines pugnant: Scribit enim alio loco Pighius: Christi fidelem certo quidem credere, nec quicquam dubitare, magnam & effusam esse Dei misericordiam in multos, atq;

tos, atq; omnibus obuiam ac paratam, nondū tamen certo apud se cōstituere, nec certo sibi persuadere, quod ipse eius sit particeps: sed suæ indignitatis, & peccatorum suorum merito trepidare, & in se confundi, in ipso præsertim suæ conuersionis initio: tamen non desperare, nec animū despondere, nihil dubitantem, maiorem esse Dei misericordiā, quā sua sit, aut esse possit iniquitas, indeq; spem veniæ concipere.

*Pugnancia
Piphij de
certitudi-
ne fidei.*

His quælo uide pie Lector, quot insint contradic-
tiones. Dicit Christi fidelem certo credere, nec quicq; dubi-
tare, misericordiā Dei omnibus obuiam esse, ac paratam,
& subiicit tamen, illum non certo apud se cōstituere, nec
certo sibi persuadere, se quoq; misericordiæ Dei partici-
pem esse. At qui certo credit, persuasumq; habet, miseri-
cordiam Dei omnibus obuiam, ac paratam esse: quomo-
do is non etiam credat certo & persuasum habeat, illam
& sibi obuiam, paratamq; esse? Nec enim omnibus erit,
si non & ipsi obuia sit atq; parata. Si autem credit & sibi
illam paratam obuiamq; esse, quomodo dubitabit, & se
eius esse participem? Nec enim cum se agnoscat, ex se ad
æternam mortem condemnatum, poterit misericordiam
Dei sibi ultro oblatam non cupide amplecti.

Indignitatis suæ, inquit, & grauissimorum peccatorū
suorum merito trepidat, recte, sed dum id, qui ob sua pec-
cata iure terretur, certo credit, persuasumq; habet, miseri-
cordiam Dei omnibus, ac ideo sibi quoq; obuiam & pa-
ratam esse, qui possit is non fiducia huius omnibus obla-
te misericordiæ, animum suum rursus in spem bonam eri-
gere, & se quoq; huius misericordiæ participem esse con-
stituere?

Addit Pighius: Christi fidelem tamen non desperare, *Fol. 97.*
nec despondere animum, nihil dubitantem, misericor-

diam Dei maiorem esse, q̄ sua sit, aut esse possit iniquitas, indeq; spem ueniæ concipere. Hæc quàm sint õsentiæ ter dicta, uide. Si enim Christi fidelis non desperat, nec animum despondet, unde id quæso illi suppetat, si non & ad se misericordiam Dei pertinere certo constituat: Ita si nihil dubitat misericordiam Dei peccata remittentem, maiorem esse, q̄ sua etiam esse possit iniquitas, quomodo non apud se certo constituat, & se illius participem esse, ac suæ iniquitatis q̄q; ueniam, se ab hac tam effusa, et omnium iniquitatē infinito superante misericordia obtinere, si modo uelit.

Sed mittamus istos homines, qui dū nos oppugnant, & Ecclesiarum reformationem differant, nihil pensi habent, quàm impudenter contradicant, & scripturæ diuinæ, & uero Ecclesiarū cõsensui Catholico, & ipsi quoq; sensui cõmuni. Quo cum aperte nimirum pugnat, fidei tribuere certum & indubitatum assensum earum omnium rerum, quæ nobis Deus reuelauit, & tamen ei ad iungere, dubitationem de salute nostra, quam Euangeliū Christi tam benigne, tamq; certo offert, De re cõprehensa scientia nemo dubitat, & scilicet de re credita uera fide, quisq; dubitet? Et quod magis mireris, illi fatentur apprehensionem fidei longe certiore esse quàm scientiæ, idq; nõ solum quia uerba Dei omnia certiora sunt, rebus ijs, quæ sciuntur demonstratione: sed etiam quia persuasio spiritus sancti, qua fides constat, indubitantior est quauis demonstratione, quibus gignuntur scientiæ, tamen imaginantur illi aliquem posse ueram & certam fidem accommodare toti Euangelio Christi, non tamen de suis sibi peccatis displicere, non Christo se totum dedere, non eius redemptionem & gratiam toto pectore amplecti, et ea niti, eoque habere iam uitam æternam; quasi uero Euangelion

Fidem aduersarij certiore scientia agnoscunt.

Historia sit rerum, quæ ad alios, & non ad unum quentæ que cui illud prædicatur, pertineat, cuiq; proprie, non minus, quàm omnibus, & iramatq; condemnationem ob peccata denunciât, & ueniam peccatorum pœnitentibus offerat in Christo.

Sed in illud hi nostri aduersarij perpetuo respiciunt, quod alicubi in scripturis, ij quoq; credere Christo dicti sunt, qui fidẽ habuerunt mortuam, et mutilam: quæ tantũ impietatis homines conuincit, nec ea quæ de Christo Euangeliõ prædicat credit, aut omnia, aut certo: quã isti tamẽ esse fidem ueram, catholicam & perfectam contendunt, de qua fufe dictum supra est.

Verum istos ut dixi mittamus. quantum. n. fidei Christo habent, tantũ de ingenio & natura ueræ fidei in Christo norũt. Nã qui aliquem fidei sensum habet, is apud se metipsum hoc uerum esse deprehendit, cui datum fuerit, Euangeliõ Christi ueram fidem accomodare, eum non posse, et cum ex eo irã Dei in peccata sua cognouerit, nõ consternari, et sibi metuere, quantã cunq; etiã iusticiæ perfectionem consecutus sit, cum illa legi dei nunq; satisfaciât: & cum ex eodem Euangeliõ intellexerit donatũ sibi Christum seruatorẽ, & cum eo omnia, nõ concipere fiduciam salutis & spem uitæ æternæ. Quancq; ut dictum, pro fidei modo hæc salutis certitudo sit, et securitas, et mentis sit spiritu Dei innouatq; & noui hominis, nõ carnis & hominis ueteris: ex cuius nimirum corde, sicut aliæ prauæ cogitationes, ita & de promissã misericordiã Dei, omniq; uerbo Dei, graues subinde dubitationes suffunduntur.

Id scripturæ Dei ubiq; docent: cognosci tamen euidentissime ex uno tantum & altero loco potest. Et primũ ex eo, qd Apostolus exemplũ fidei, qua præditus fuit pater credentiũ Abrahamã, tractat, et nobis proponit ad Ro. 4

amq;

Ddd ij

A carne
graues sub
inde dubi-
tationes of
funduntur.

Explicatur
locus Ro. 4

Cum enim illa de fide Abrahamæ & propter nos scripta esse Apostolus testetur, quibus fides in Christum ad iustitiam deputatur, ut Abraham sua deputata est: recte ex illis non tantum que fuerit Abrahamæ, sed multo magis que nostra esse fides debeat, discimus. Eam uero Apostolus sic describit. At non infirmatus fide, haud considerauit suum ipsius corpus, iam emortuum, cum centum fere natus esset annos; nec emortuum uterum Saræ: uerum de promissione Dei infidelitate non hæsitauit, sed robustus factus fide, tribuens gloriam Deo, certo persuasus, quod potens esset præstare id, quod promississet.

Hunc locū Pauli si expendas pie Lector, non negabis hæc ex eo certa demonstratione concludi. Primum, fidē in Christum, esse promissionis de Christo, qui traditus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustitiam nostram: eō enim Apostolus suam fidei descriptionem deducit. Deinde fidei esse, auocare mentem ab eo, quod in nobis promissioni Dei repugnat, & in ipsam promissionem Dei, & promittentis Dei omnipotentiam, defigere: ut sicut mentem Abrahamæ à considerando suo & uxoris corpore effæto, iamq; ad gignendum inepto, abstraxit, & in promissionem Dei, promittentisq; potentiam subduxit: ita mentem nostram deducat, ab omni indignitate et turpitudine nostra, propter quam inepti sumus, ut gignatur, & formetur in nobis Christus, in promissionem Christi, & potentiam patris donantis: filium, & cum eo omnia, nō quod propria indignitas & turpitudine non agnosci, & dolere nobis debeat: sed ut mens illius iā poenitentia comota & trepidans, in promissam ueniam & condonationem eius subuehatur, spe ueniæ tranquillanda & confirmanda. Præterea dubitare de promissione esse proprium τὸ οὐκ ἐπιπίστευον, alienū igitur à fide: & fidei proprium,

Fidei est mentem à nobis auocare defigere in promissionem Dei.

Dubitare proprium τὸ οὐκ ἐπιπίστευον

proprium, non dubitare. Denique fidei esse confirmata certissime persuasum habere, id est, *πληροφορηθῆναι*, Deū potentem esse prestare, quę promissit, id est, ea prestiturū.

Scriptura enim, ut id obiter annotem, ubique uim fidei in persuasione potentia, nō uoluntatis diuinę opprimit. Cum nobis tamen uideatur difficilius esse, credere Deū uelle nobis ueniam dare, & opem suam prestare, quā posse. nemo siquidē dubitare uideri uult, Deum omnia posse. At quibus datum fuerit, certo credere Deum, qui nobis, uerbo suo, peccantibus minatur condemnationē: & uera pœnitentia ad se cōuersis, sibiq; credentibus pollicetur ueniam, & æternam salutem, esse uere Deum, & omnipotentē, ij nec minas eius unq; nec promissiones cōtemnere poterunt, hoc est, non & minis eius commoueri pœnitentia, & promissionibus eius nō erigi in spem ueniam & salutis.

Fidei firmitas in persuasione potentia sita est.

Patet igitur & ex isto loco Pauli Rom. 4. fidei in Christum, quę in iustitiam deputatur, proprium esse, de promissa salute non dubitare: id tamen, ut dictum, pro modo fidei. Quo enim fides robustior est, eo certior hæc persuasio est: sed mentis illa & noui hominis, non carnis & uetusti hominis, qui nouo, ut in alijs, ita etiam in fido Deo, aduersatur.

Fidei proprium nihil de creditis dubitare.

Solent à nobis, ad comprobandam hanc fidei certitudinem adduci & illa Pauli loca, in quibus predicat de spiritu adoptionis, quo unguuntur, confirmantur, obsignantur, & aguntur, qui filij Dei sunt: quoq; confirmati, perhibente ipsorum spiritui testimonium, quod filij Dei sunt; inuocant Deum patrem. Nam ut spiritus hic certum nostro spiritui testimonium perhibet, ita eo freti certa, & nihil hæsitante fiducia Deum patrem nostrum inuocamus.

Loca Pauli de uocatione et ob signatione & testimonio spiritus explicare.

At Pighius non potest satis demirari, quis nos cæci-

*Rom. 8.
Galat. 4.
2. Cor. 1.
Eph. 1.*

*Pighio ob-
signatio
spiritus fi-
dem sequi-
t. ir.*

tatis spiritus exagitet, ut nō, quā aliena hac de re loqua-
mur, intelligamus: nec uideamus hanc nostram interpre-
tationem ipsi Apostoli uerbis redargui. Apostolum, n.
docere, spiritu promissionis ob signari corda non in fi-
lium, ut credentes fiant, sed iam dudum credentium, & ex
fide poenitentium uitæ ueteris, & ad Deum per sincerū
amorem conuersorum. &c. Nam dicere, in quo creden-
tes, uel postq̄ credidistis, ob signati estis. Pighio itaq̄ si
credimus, ob signatio illa spiritus, fidem sequitur, & ob-
signationem huius spiritus, testimonium illud eiusdem
spiritus, quod præbet spiritui nostro, de adoptione nostri
in filios Dei.

*2. Corin. 2.
Fides con-
stat doctri-
na & testi-
monio spi-
ritus.*

Iam ex cute ista pte Lector, qui scripturis fidem accom-
modas, & sensum habes aliquem rei Christianæ. Fides,
inquit, præcedit signaculum, aut sigillum in nobis spiri-
tus sancti. Vnde ergo in nobis fides existit? Paulus testa-
tur hominem animale, quæ Euangelion offerit, habere
pro stultitia, nec posse ea percipere: sed Deum illa suis re-
uelare per spiritum suum, de quo subiicit: Nos uero spiri-
tum accepimus, non mundi, sed spiritum qui ex Deo est,
ut sciamus ea, quæ à Deo donata nobis sunt. At si ne co-
gnoscere quidem possumus, quæ donata nobis in Chri-
sto sunt, hoc est, quæ Euangelio nobis offeruntur, nisi ac-
cepto spiritu Dei, quomodo præcedet hunc in nobis fi-
des? Hæc unctio sola docet quæ Dei sunt omnia, & scili-
cet priusq̄ hic spiritus contigerit, nos credere Euangelio
poterimus. O uere Pelagianum commentum.

*Duplex ob-
signatio
spiritus, ar-
cana, &
manifestis
se donis ex-
plicans.*

Scribit quidem Apostolus Ephesius, Per quem (de
Christo loquitur) & uos audito sermone ueritatis, Euange-
lio salutis uestræ, in quo & cum credidistis, uel quo cre-
dito, ob signati estis spiritu promissionis sancto, qui est
arrabo &c. Habet enim *ἐν ᾧ ἔτι πιστεύετε τὸ εὐαγγέλιον*.

in b b c l

Et hæc

Et hæc sane promissio patris, hoc baptisma spiritus sancti, ista manifesta spiritus obsignatio, de qua Ioannes prædixit, at, ex auditu fidei percepta est multis, ut ea iam non apud Deum tantum, non solum in sua ipsorum conscientia, sed etiam coram Ecclesia, ceu obsignarentur, & eo signaculo gregi dominico adiungerentur. unde Petrus, cum cecidisset spiritus sanctus super eos, qui Euangelium Christi ab ipso audiebant in domo Cornelij, & audiret eos loqui linguis, & magnificare Deum, dicebat: Num quis prohibere potest, quo minus baptizentur hi, qui spiritum sanctum acceperunt, uti nos? Videbat enim & ipse, & qui cum eo ex circumcissione aderant, et hos promisso spiritu sancto obsignatos, & obsignatos Ecclesie. At unde moti fuerunt hi, ut Petrum accerferent, ut Euangelion ab eo cupide audirent, ut audito fidem haberent, cum absque unctione & obsignatione spiritus sancti hæc omnia ipsis stulta fuissent?

Est ergo quædam manifesta, & coram Ecclesia obsignatio per spiritum sanctum, ut Apostoli, & multi alij initio obsignati fuerunt: est etiam quædam arcana, & istam patentem præueniens obsignatio per eundem spiritum, qui suo testimonio, quod nostro spiritui præbet, fidem in cordibus efficit, eam, per quam oblatam Euangelio adoptionem amplectimur: itaque filij Dei constituti, Deum sicut iam credimus, ita & inuocamus patrem: & utrunque certo atque indubitanter. Sicut enim inuocare fideliter, nisi credamus, non possumus: ita nequimus non inuocare absque hesitatione, si firmiter credimus.

Idem nos docet uniuersa scriptura, quæ tota continetur, ut dictum, promissione Christi, ut quicumque credat in eum, habeat remissionem peccatorum et uitam æternam, huic promissioni, & patris de filio testimonio, qui non

credi-

*Mendacē
facit Deū,
qui nō cre-
dit se habe-
re uitam
æternā in
Christo.
1. Ioan. 5.
Ioan. 3.*

crediderit, mendacem Deū facit, ut inquit Ioannes. Hoc autem est, ut idem ait, testimonium, quod uitam æternā dedit nobis Deus, & ipsa uita æterna in filio eius est: & habens filium, habet uitam. Ergo nisi mendacem facere Deum uelint, Christianis omnibus firmiter, & sine hæsitacione credendum est, se habere in Christo id, quod pater testatur se dedisse, hoc est, uitam, & uitam æternam. Hoc testimonium, qui in filium uere credit, habet in se, & consignauit, ut alter Ioannes testatur, quod Deus uerax est. Quocirca sicut dubitare de eo non potest, ut quod uere iam agnoscat Dei, quia & patris, & filij, & spiritus sancti, testimonium esse, infinito maius omni humano testimonio: ita nec de eo hæsitare ualet, sibi in Christo donatam uitam, & quæ beata, atq; æterna sit. Quos enim prædefiniuit, hos et uocauit: quos uocauit, eos et iustificauit: quos iustificauit, eos & glorificauit.

Ioan. 10.

Et testificatur alibi Christus de ouibus suis, hoc est, ad ueram fidei in se communionem destinatis. Oues, inquit, meæ audiunt uocem meam, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego uitam æternam do illis: & nihil peribit ex eis in æternum, & nō rapiet eos quisquē de manu mea, Pater meus qui dedit mihi, maior est omnibus, & nemo potest rapere de manu patris mei. Ego & pater unum sumus. Et alio loco, Omne quod dat mihi pater, uenit ad me, & quod ad me uenit, non eijciā foras.

*Ioan. 6.
Christus
credentes
in se non
abijcit, nec
eripit eos
quisquam
de manu
eius, ergo*

Hæc quaeso Christiane Lector religiose consyderes. Si enim Christus dominus uenientes ad se non eijcit: sed dat eis uitam æternam: nec potest illos quisquā de manu ipsius, quæ eadem patris est, eripere, ac ideo, nemo eorū, qui in eum credunt, perire in æternum: quomodo queat non certam uitæ æternæ spem tenere, huic Christi testimonio qui uere, firmiterq; credit? Perstant igitur, ut D.

Paulus

Paulus testatur, fide, hoc est, persuasione certa, non nu-
tant dubitatione, in hac gratia, quicunq; à patre audie-
runt & didicerunt, qui testimonium spiritus rite percæ-
perunt. Et quia uere credentes Christo de adoptionis
gratia ita certi, firmiterq; persuasi sunt, usus est isto He-
braismo Paulus, ut diceret ἐσὶν καὶ μεν, Constitimus, hoc est,
ut in ea firmi perstemus, accepimus, confirmatiq; sumus.
Vnde & D. Chrysostomus in hunc locum scribit: Recte
dixit, in qua stetimus; Talis enim Dei gratia finem non
habet, terminum ignorat, sed in maius semper proficit.
Vnde est & illud, quod Apostolus hoc loco adiecit: Et
gloriamur sub spe gloriæ Dei. Quod adiectum scribit
Chrysostomus, ut discas, quali anima præditū esse oportet
hominē fidelem, eū enim nō de datis solū, quæ Apo-
stolus, ut idem testatur, intellexit sub nomine gratiæ, sed
etiam de futuris, quæ significauit nomine gloriæ, tanq̃
data essent, certo persuasum esse oportere (ait enim, πλὴν
ποροῦσθαι χάριν) de ijs enim rebus quis gloriatur, quæ iam
exhibita sunt. Hæc ille.

Vides ergo & hinc pie Lector, fidei uerę, ac germanę
fidei per quam iustificamur, propriū esse, nec de præ-
senti gratia, nec de futura gloria ullam admittere dubita-
tionem: sed de utraq; animum certissimum, planeq; secu-
rum reddere: ut pax uera habeatur cum Deo; & gaudiū
in spiritu sancto. Quæ aut certitudo & securitas, nequa-
quam nostra, ut semper cōsitemur, iustitia nititur; in qua
perpetuo quidem proficiendum est, at confidendum
nunquam: sed iustitia Christi nobis donata, qua sicut no-
bis & peccata nostra condonantur, & imperfectio omnis
contegitur: ita etiam peccatorum omnium uera pœni-
tentia, & abolitio, studiumq; uitæ nouæ in nobis excita-
tur, fouetur, perficitur: ut nobis quidem ipsi nunq̃ satis-

manet in fi-
de eius in
sempiter-
num.

Ioan. 6:
Rom. 8.

Chrysosto-
mus, gra-
tia Christi
sine fine.

Chrysosto-
mus, plane
certam esse
de salute
sua oportet
animā
fidelem.

Fol. 97.

Ecc

DE CONCILIANDO.

Ephes. 2. faciamus, ne in bonis quidē, tam abest, ut securi essemus in malis. In Domino autē Iesu laudatur & gloriatur anima nostra, quia credimus cum eo nobis condonata & donata omnia: credimus Deum qui diues est in misericordia, propter ingentem dilectionem, qua dilexit nos, unā in Christo nos uiuificasse (gratia enim seruari sumus) & unā excitasse, & in cœlestia collocasse. Merita deesse nobis dolet, & ut ea consequamur satagere certe oportet: at tamen quia non nostris, sed Christi meritis salus nostra constat, ualet merito apud nos, quod D. Bernardus scripsit in Cantica de sponsa Christi. Nam & de meritis quid sollicita sit, cui de proposito Dei firmior suppetit securiorq; gloriandi ratio? Non potest se ipsum negare Deus: neq; non facere, quæ iam fecit, ut scriptum est: qui fecit quæ futura sunt. Faciet, faciet; nec deerit suo proposito Deus. Sic non est quod iam quæras, quibus meritis speremus bona: præsertim cum audias apud Prophetam, Non propter uos, sed propter me ego faciam: dicit Dominus. Sufficit ad meritum, scire, quod non sufficiant merita. Hæc ille.

Ezech. 36. Sed quia, ut idem uir Dei subiicit, sicut ad meritum satis est, de meritis non præsumere, sic carere meritis satis ad iudicium est: quicquid sapientiæ nobis deest, ut deest semper plurimum, & ad cognoscendum, & ad amandum: quæ donata nobis à Christo sunt, dignèq; uiuendum uocatione, qua uocati sumus, oramus, ut Dominus nos docet, & oramus fide, ut Diuus Iacobus cum alijs Apostolis hortatur, nihil hæsitante: ne similes simus fluctibus maris, qui uentis aguntur, & impetu rapiuntur. Qui enim dubitat, se accepturum quod à Deo petit promissum, non debet existimare se quicquam à Domino accepturum; sicq; duplici animo cum sit, inconstans,

Iacobi. 1.

constans, & incompositus est in omnibus vijs suis: itaq; nec uiuere Christiane, nec orare uitam Christianam, cum dubitatione licet.

Ex his abunde, quicunq; sacra Christi cognoscere possunt, intelligent, nos nullam aliam fidei certitudinem, & salutis fiduciam, atque securitatem docere, quam eam ipsam, quam docet & tradit uniuersa scriptura: credidit & quæsiuit tota semper Ecclesia Dei. Quæ, quanquam, dum adharet adhuc ignorans Dei & diffidens Deo caro nostra, perfecta esse hic non potest: tamen uere credentibus animis adest necessario, pro modo tamen fidei, qua laborante & infirma, illa quoque tenuis est, ægreq; sentitur: quaq; uigente & firma, illa etiam solida est, uimq; suam plenius explicat, amoremq; Dei ardentiolem excitat, eum, qui sine odio peccati, & summo studio illud in nobis abolendi, & in omni iustitia proficiendi, esse nunquam potest.

Contra hæc Sophistæ nihil adferunt, præter illud, sub nomine Ecclesiastæ falso obiectum: Nescit homo an amore, uel odio dignus sit: quod nec Ecclesiastes dixit, nec per se uerum est, de credente duntaxat in Christum, qui nimirum spiritu Dei doctus, nouit se ex se odio Dei dignum: propter Christum uero amore Dei donatum.

Deinde obijciunt illa. Qui existimat se stare, uideat ne cadat. Et, Consydera te ipsum, ne & tu tenteris. Item, Subijcio corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cum alijs prædicarim, ipse reprobus fiam. Et rursus, Cū timore & tremore uestrâ ipsorū salutē operemini. Sed quid his locis spiritus Dñi docet de eo, quod illi dicūt, Christianū & Christo uere credentem, debere dubitare de gratia dei, & de salute sua? Sanenobis dum hic uiuimus, in timore

Eee ij

Obiecta
Sophistarū
1. Cor. 10.

Gal. 5.

1. Cor. 9.

Philip. 2.

& tremore uersandum, omnisq; lapsus peccati sollicitè ca-
uendus, & salus nostra perficienda est, propter inharens
scilicet peccatum, & ingentem infirmitatem, tum etiã
Satanæ insidias: quapropter & corpus nobis peccati nõ
subijciendum modo, sed & crucifigendũ est: omnibusq;
uiribus enitendum, ne ulla unq; in re reprobí euadamus
peccantes. Hæc autẽ omnia ut fidei sunt, & ad credendũ
Christo urgent, ita ei nihil detrahunt, quod fidei uerè est,
in uulneribus Christi acquiescere: & dicere cum Diuo
Bernardo.

*Bernardus
in Cantica
sermone. 5*

Et reuera ubi tuta firmatq; infirmis securitas & requies,
nisi in uulneribus saluatoris? Tanto illic securior habito;
quanto ille potentior est ad saluandum. Fremit mundus,
premit corpus, diabolus insidiatur: non cado, fundatus
.n. sum super firmam petram, Peccaui peccatum grande,
*Conscien-
tia turba-
tur, sed nõ
perturba-
tur.* turbatur conscientia, sed non perturbabitur, quoniam
uulnerũ Domini recordabor. Nempe uulneratus est pro-
pter infirmitates nostras. Quid tam ad mortẽ, quod non
Christi morte saluetur? Si ergo in mentẽ uenerit tam po-
tens tamq; efficax medicamentũ, nulla iam possum mor-
bi malignitate terreri. Et ideo liquet errasse illum, qui
ait, Maior est iniquitas mea q; ut ueniã merear: nisi quod
non erat de membris Christi, nec pertinebat ad eum de
Christi merito, ut suum præsumeret, suum diceret, quod
filius esset, tanquam rem capitís, membrum. Ego ue-
ro fidenter quod ex me mihi deest, usurpo mihi ex ui-
sceribus Domini: quoniã misericordiã affluunt, nec de-
sunt foramina per quæ effluant. Foderunt manus eius &
pedes: latusq; lancea forauerunt: & per has rimas licet
mihi sugere mel de petra, oleumq; de saxo durissimo, i.
gustare, & uidere, quoniã suauis est Dominus. Hæc ille.
Quæ quidẽ toto Euangelio Christi docentur clarissime.
Ex quo

Ex quo nimirum scimus si quis peccauerit, aduocatum ^{1. Iod. 2. et. 1} nos habere apud patrem Iesum Christum iustum: & hūc esse propitiationem pro peccatis nostris: qui fidelis & iustus est, ut peccata nobis, dum ea confitemur, remittat, & purget nos ab omni iniusticia.

Videntur isti, quod de incertitudine salutis disputāt, sumpsisse ex uerbis D. Augustini, quę scripsit in libro xi. ^{Augustinus.} de Ciuitate Dei, quę sic habent: Cum hodie non impru- ^{mus.} denter beatos uocemus, quos uidemus iuste ac pie, cum ^{Cap. 12.} spe futura immortalitatis, hanc uitam ducere, sine crimi- ^{Crimen ua-} ne uastante conscientiam, facile impetrantes peccatis hu- ^{stans con-} ius infirmitatis diuinam misericordiam. Qui licet de suę ^{scientiam.} perseverantię premio certi sint, de ipsa tamen perseveran-
tia sua reperuntur incerti. Quis enim hominū se in actio-
ne profectuq; iusticia perseveraturum usq; in finem sci-
at, nisi aliqua reuelatione ab illo fiat certus, qui de hac re
iusto, latentiq; iudicio, non omnes instruit: sed neminem
fallit. Hęc ille.

Sed aliud est, loqui de perseverantia in fide Christi: & de proprietate fidei, quę est certitudo de salute, quę nobis Euangelio offertur in Christo. Et probe notandum, quod ait sanctos certos esse de perseverantię premio, quę nō nisi fidei certitudo esse potest, & eius fidei quę omnium Christianorum est: & non specialis aliqua, sed illa omnibus filiis Dei communi reuelatione nititur, de qua Paulus, 2. ad Corinthios scripsit. Nobis autem Deus reuelauit per spiritum suum. At quanquam nobis, ex nobis, nihil prorsus pręsumendum sit, postquam nihil prorsus ex nobis boni possumus, eoq; nec de fidei perseverantia certū aliquid statuerē ex nobis ualemus: at tamen quia uocati sumus ad confortium Christi sempiternum, & uocatos nos uere, certe q; dubitare impium est, dona quoq; & uo-

Ecc iij

Rō. 116

ratio Dei absq; pœnitētia sunt, profecto mendacē Deū faciemus, si non credimus nos in Christo accepisse uitam sine fine, & Deum nobis Deum & patrem fore, ut pollicitus est, in sempiternum.

Pro perseuerantia
semper orādum, ergo eadem certo speranda est.

Philip 1.

Cumq; pro perseuerantia fidei incessanter nobis orandum sit, & orandum fide, nihil hæsitando, nec de ea ipsa certe, nobis, ex gratuita misericordia Dei propter Christum donanda, dubitare licet. Vnde Paulus scripsit Philippensibus, Persuasus sum & hoc, quod, qui cœpit in uobis bonum opus, perfecturus etiam sit u'que in diem lesu Christi. Hoc si Paulus de Philippensibus sibi persuasit, quod iudicaret eos Christo uere credere; nemo profecto, qui Christo credit, de eo in se ipso dubitare debet, cum pro eo orare debeat indefinenter, & absque hæsitatione.

Sæti incertide salute, certitudine scientiæ, sed non fidei.

Quapropter illud, quod D. Augustinus scripsit, sanctos de perseuerantia sua reperiri incertos, nec scire se in actu, profectuque iusticiæ perseueraturos usque ad finem; necesse est intelligere de incertitudine, & ignorantione, quæ opponitur, scientiæ, non fidei. Nec enim possunt, qui uera fide preediti sunt, & Deum iam patrem inuocant, incerti esse, aut nescire se Deo haberi numero filiorum, & cum filiorum, etiam hæredum, & hæredum quibus paratum regnum est ab initio mundi. Id illis promisit Deus, nec fallet, etiam si nulla alia de eo scientia instruat. Hæc scripsi uobis, inquit Iohannes, ut sciatis quia uitam eternā habetis. Et rursus, Scimus q̄ ex deo sumus.

Argumentum Pighij
Flagitiosi homines,
psuadent si
bi se esse in

Pighius contra hanc fidei certitudinem nihil peculiare obijcit, præter acerbis & calumniosas criminationes. Illud uero omnium maxime urget, Possesse eum, qui, ueram ac perfectam fidem habeat, atque certo apud se statuatur, se cum Deo per Christum rediisse in gratiam, eique ad op-

adoptatum esse in filium: grauibus tamen esse peccatis implicatū, & operibus diaboli deditum. At qui opera diaboli faciunt, eos filios diaboli, non Dei, & participes existere gehennæ, non salutis: nec ullam certam de salute fiducia habere posse. Sed istud ipsum falsū sumit, quē quam uera fide præditum in Christum, posse facere opera diaboli & grauibus implicari peccatis (qui enim natus est ex Deo, non peccat) nec id probat eo, quod de illorum non fide, sed impia fidei simulatione, & falsa professione commemorat, quos Micha, Iohannes Baptistā, Dominus ipse, et sancti Patres eius simulationis obiurgarunt: Et graue sanè argumentū, dignumq; demonstratore Pighio. Falsi & impij Iudæi, atque Christiani, qui re ipsa alienigenæ, & filij diaboli erant, iactarunt se Deum patrem habere, & gratiæ eius sibi securitatem finxerunt: ergo qui uere, hoc est, ex doctrina patris, & testimonio spiritus sancti persuasi, Deum suum patrem esse uere credunt, et uia fide inuocāt, possunt grauibus detineri peccatis, & imitari peruerse uiuendo diabolium.

Inquirere se inquit, nec intelligere posse, unde hæc sit nostræ fidei cum peccato pugnantiā. Inquirat, & conetur intelligere, unde sit suæ, de sua sententiā in religione, falsæ persuasioni, tanta pugnantiā, cum doctrina Christi quam nos profitemur? Inquirat & intelligat, si quem habet amicū, de cuius in se beneuolentiā & fide sibi certe & multum persuaserit, unde sit ei ipsi suæ fidei in amicū hominē, cum ijs rebus pugnantiā, quibus amicus ille offenditur: ut ab eisdē rebus amico ingratis sibi tā studiosè caueat: Ingrat et conetur intelligere, unde, postq; sibi persuasit, cū id esse sibi gloriosum, tum & ad cumulanda sacerdotiā, & ad tot Ducatorū munus à Pontifice referendū, utile, tanto ipse flagret studio tyrannidē pontia

gratia dei, & falluntur ergo, nemo per suasionē tali de salute sua certus erit.

Omni fidei inest pugnantiā earum rerum que creditis rebus aduersantur.

pontificiam propugnandi: & nos eam ob rem tã calumniose & rabide infectandi.

At qui ualent intelligere quę Christi sunt, ijs haud difficile intellectu est, maxime quia credunt scripturis, tum etiã, quia id apud se ipsos ita deprehendunt, eos qui Christo uere credunt, esse in Christo renatos, atq; penes se habere semen Dei: quo necessario fit, ut ament quę Deus iubet, auersentur quę prohibet: nec peccare, quo quidem renati sunt, possint. Sed de hac re fuse dictum supra est, cum explicarem naturam & ingenium fidei.

Deinde adducit Pighius quędam, à se manifeste deprauata, dicta Lutheri, ex quibus conatur ostendere peccatum cum fidei nostrę ratione non pugnare. Primum dictum est, nulla esse credentis in Christũ opera tam mala, quę eum condemnare possint, ei Pighius addit per calumniam, nec accusare. Alterum, nullum esse peccatum, quàm incredulitatem: Tertium, Christianum, siue baptizatum, etiam uolentem, nõ posse perdere salutem suam, quantiscunq; peccatis, nisi nolit credere.

At qui ueritatem amant, non calumnias, nec morantur sophisticam, ij, ex iisdem libris, unde ista Pighius protulit, id facile cognoscent: Lutherum his sententijs, tam nõ uoluisse docere, peccatum cum uera fide posse cohærere, ut in hoc ipsum, uim fidei ita explicare & amplificare instituerit, ut ostenderet, nulla alia re, quàm fide, peccatum profligari, & extingui posse. Nam in capt. *Babylonica*, eo ipso loco, quem Pighius citauit, docet Lutherus, per fidem in promissionem diuinam, baptizato factam, absorberi peccata: imo per ueritatem Dei, qui seipsum negare non potest, si tamen eum confessi fuerimus, & promittenti fideliter adhæserimus. Et paulo post, dicit eos è nauē salutis, se in mare perditionis precipites dare, qui deserta promissi-

Ex capt.
Babylon.
cap. de Baptizate.

Lutherus
docet fidẽ
quę peccatum
omne
profligat.
Fol. 97.

promissionis fide, se in peccatum præcipitant. Ita quæuides
 pie Lector, Lutherum, etiam hoc ipso loco, ut innumera
 alia prætermittam, quibus clarissime & copiosissime do-
 cet; fidem iustificantem nullum secum peccatum, quod
 conscientiam uastet, ferre; eiusmodi fidem docere, qua
 stante Christo fideliter adheretur, & peccatum absorbe-
 tur; & qua deserta, homines in peccatum se præcipitant,
 & pereunt. Ita ergo fides, quam docet Lutherus, cū pec-
 cato pugnat: ut ea obtinente in nobis, peccatum facessat
 oportet; obtinente peccato, iaceat fides. peccatum dico, *Peccatum
 uastans cō
 scientiam.*
 quod D. Augustinus uocat, uastans conscientiam. Cæte-
 rum, ut leuiora peccata accidant, auersa per cupiditates
 prauas consyderatione uerbi Dei, & receptæ gratiæ, quæ *Fol. 131.*
 fidei opus est, diximus supra, cum ingenium infirmæ fi-
 dei explicarem.

Quod autem scripsit Lutherus, nulla esse credentis in *Mala ope=
 Christum tam mala opera, quæ eum cōdemnent: Et, Ba=
 ptizatum nullis posse peccatis salutem perdere, etiam si
 uelit, nisi nolit credere; id sanè in eo Christi dicto contine=
 tur, Qui credit in filium non condemnatur, qui uero non
 credit, iam condemnatus est. Quisquis enim peccat, eo
 certe it salutem suam perditū, & dici potest, uelle perire;
 at si is credat in Christum, & à peccato ad promissionem
 Dei per fidem redeat, ea statim remissionem in Christo
 percipit, nec propterea condemnatur, quamlibet mala
 opera ante fecerit. Itaq; stante fide in Christum, condem=
 nare hominem nulla mala opera possunt; ut cunctq; accu=
 sent eum. nam mala opera Christianum nō accusare, Pig
 hius de suo adijcit, Lutherus non habet.*

Quod autē Lutherus scripsit. Non esse peccatum, nisi *Increduli=
 incredulitatem, id de peccato per se condemnante intél=
 lexit, & exprimere illud uoluit, quod modo adduxi, Qui
 catū, quia*
 Fff

*sola & pec
sati ratio =
nem com =
plet, & cō
demnatio =
nem affert.
Iohan. 3.*

credit in filium non condemnatur, qui uero non credit, iam condemnatus est. Et illud, Qui credit filio, habet uitam aeternam; qui uero non credit filio, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Sed nec ullum etiam peccatum nisi incredulitate admittitur, quæ, quia defectio à Deo est, peccati rationem complet, & condemnationem affert. Qui enim in fide perstat uerbi Dei, Deo adhæret, nec potest quicquam sibi melius ducere, quam adhærere, & obedire Domino: unde peccare summo opere horret. Rursus qui fidem Christi tenet, is per eandem, male admissorum, quorum illa ueram pœnitentiã affert, remissionem propter eundem Christum obtinet.

Addit Pighius Docere nos, hominem sola fide iustificari, nullo respectu operum: &, ne uacillet fiducia salutis à nobis respicienda opera non esse, indeq; consequi uult, cū fide nostra peccatum coherere. Nos uero docemus, & docet idem Pighius ipse, iustificationem nostri principẽ, id est, remissionem peccatorum, & adoptionem in filios Dei in nobis sola Dei misericordia, & merito Christi, & nullo nostro merito perfici. Ex eo uero an non consequitur, Deum dum nos iustificat, nullum habere nostrorum operum, sed suæ tantum respectum misericordiæ, & meriti filij sui: cū ante iustificationem, non nisi pessimum meritum habere non possimus? Et nos quoq; in iudicio eius, non ad nostra opera, ex quibus, quia legi eius nunq; satisfacimus, nemo iustificari potest, sed ad misericordiã Dei gratuitam, & donatum gratuito Christum respicere debere: Inde autem inferre, nos docere, nec Deum ullo modo opera nostra, uel requirere uel respicere: nec nos aliquam oportere operum curam, uel rationem habere, & fidem ueram quod uis peccatum secum ferre, id nemo faciet, qui nostra legerit, nisi cum, ut Pighium, calumniari nos aperte nihil pudeat.

Vt

Ut ergo ex scripturis, & natura ingenij humani, quod Deus gratia iustificationis restituit, non destruit, docemus, fidem in Christum, ueram & uiuam, omne peccatum excludere, percepta in Christo cum remissione eorum, tum etiam purgatione, quam spiritus Christi in sanctis perpetuo exercet: ita nihil huic non consentaneum, uel ex Lutheri, & ex alijs nostrorum hominum libris, Pighius, aut quisquam Sophistarum profiteret. Perstat itaque doctrina, non nostra, sed Christi, de certitudine salutis, quæ uera fidei deesse in nemine potest.

Porro quia hanc salutis certitudinem inde fidei tribuimus, quia diuinæ nititur promissioni, Pighius id, quod fidem in Christum, dicimus esse fidem promissionis Euangelicæ, & huic promissioni, suo proprio obiecto et correlatiue respondere, magno conatu oppugnare instituit, ausus affirmare, euidenter falsum esse, fidem aliquam promissionem adæquate respicere, aut iustificationem nobis per promissionem dari. Tum uexat & illud, quod nostri scribunt, promissionem salutis in Christo, sine conditione legis offerri. Est itaque nonnihil & ad hæc respondendum: quanquam de eo quædam dicta sunt, cum refutaremus eius calumnias, de speciali, uel potius propria cuiusque fide.

Ex quibus planum factum est, ei qui Christo uere credit, credendum quidem esse omnibus uerbis Dei, quæ nimirum omnia per æternum Dei uerbum, & unicum nostrum mediatorem ad Deum, Christum, ad nos perferuntur: at quia cuncta Dei uerba, nobis nostræ salutis causa reuelata, in uerbo illo abbreviato, Euangelio Christi, continentur, hoc ipsum Euangelion. i. promissio uitæ æternæ in Christo, benedictionis per hoc semen Abraham, est fidei

An fides
Christi pro
prie pro-
missionis
sit de Chri-
sto.

Fol. 149.

obiectum in Christum, proprium et exæquatū obiectum: *Fidei in*
fidei pro- quam in Christum, qua testimonium & promissionem
prium, pro Christi amplectimur, eam, quæ facta est ad primos no-
missio Chri stros, & omnes sanctos Patres, de semine quod caput
sti. serpentis esset contriturum, & in quo essent omnes na-
Act. 10. tionibus mundi benedicendæ, percepta remissione pec-
 catorum, & parte inter sanctificatos. Quis enim neget fi-
 dem Christi recte dici, qua creditur prædicationi & testi-
 ficationi Christi: iam ea, ut et totius scripture est, nos per
 nomen eius accipere remissionem peccatorum, adoptio-
 nem in filios Dei, spiritum iustitiæ, uitam æternam, quæ
 omnia pater per Moysen, psalmos, & prophetas suos de fi-
Ro. 10. lio suo promisit, quare Paulus Romanis scripsit, Christum
 esse finem legis, ad iustitiam omni credenti: ad quem ni-
 mirum, quæcunq; in uniuersa lege Dei proposita sunt, re-
 feruntur, & in quo complentur: sicut idem finis est &
 perfectio omnis creaturæ, ut in quo Deus proposuit *ἀνε-*
Eph. 1. *κεφαλαίωσαν* quæ sunt in cœlis & in terra. Fides itaq; ea
 quam scriptura prædicat, & quæ nos iustificat, fides ele-
 ctorum Dei, ea fides est, qua certo apprehendimus spem
 uitæ æternæ in Christo, quam promisit mentiri nescius
 Deus, ante æterna tempora. Ideo promissio hæc Christi,
 exæquatam huius fidei obiectum est: ut qua credita, iam
 recte credas uerba Dei omnia: qua non credita, Deo pro-
 prie nihil credas: itaq; assensum uerum ac solidum præbu-
 isse promissioni Christi, id omnino est, quo primo ratio fi-
 dei Christianæ constituitur.

Istud non Paulus modo, sed uniuersa scriptura docet
 tam clare, tam copiose, ut hinc abunde uideas Pighium
 odio nostri plane cæcum esse. Quid, n. Deus non promif-
 sione gratiæ suæ in Christo filio suo egit cum Adam, cum
 Noah, cum Abraham, cum Mose, cum uniuerso populo
 Dei?

Dei? An non est istud caput omnis actionis Dei cum electis suis, Ego sum, aut ero Dominus Deus tuus, Ego sum Deus Abraham, Isaac, & Iacob, & seminis horum, id est, his omnibus malorum omnium depulsor, & bonorum omnium, adeoq; uitæ æternæ largitor. Ego ero illis in Deum, illi erūt mihi in populum: ero eis pater, ipsi erūt mihi filij. Quoties pollicetur se recordari uelle pacti sui, initi cum patribus?

Nonne et Paulus totum Euangelium, promissione facta Abraham, comprehendit, cum dicit? Non per legem promissio contigit Abraham, aut semini eius, ut esset hæres mundi, sed per iustitiam fidei. Nam de semine promissionis sancto in Christo, & ea hæreditate mundi loquitur, quæ est Christi, & Christo credentium: ut non solum S. Patres sed & Epistola ad Hebræos locum hunc interpretatur. Annon idem facit, cum prædicat Christum nos liberasse à maledictione legis, cum ipse maledictionem crucis subiit, ut in gentes perueniret benedictio Abraham in Christo Iesu: ut promissionem acciperemus spiritus, per fidem: cumque addit, dictas esse promissiones Abraham, & semini eius, & interpretatur hoc semen, Christum esse. Et rursus cum ait, Concluserit scriptura omnia sub peccatum, ut promissio daretur credentibus ex fide Iesu Christi: Quas enim quæso hic dicit promissiones, nisi adoptionis in filios Dei, nisi hæreditatis uitæ æternæ? De qua sic scripsit ad Titum, Apostolus Iesu Christi secundum fidem electorum Dei, & cognitionem ueritatis eius, quæ est secundum pietatem in spe uitæ æternæ, quam promisit Deus qui mentiri nescit, ante æterna sæcula: manifestauit uero suis temporibus, prædicatione uerbi sui, quam mihi credidit. Vide, Apostolus Dei missus, ut electos Dei ad fidem, id est, eam co-

Rom. 4.

Promissio:

Gal. 3.

Promissio.

Tit. 1.

nis promissionem acceperunt. per arcam in diluuiō cognouit & credidit: ut & Abrahā atq; Sarah, non carnalem sobolem, & terrenam eius hereditatem, & felicitatem: sed benedictum semen Christum, & Christo credentes, hereditatemq; patriæ coelestis, in promisso sibi semine, ac eius multiplicatione, & promissa terra, atq; felicitate intellexerunt, atq; crediderunt, quod clare docetur, ab Apostolo Ro. 4. & Gal. 3. & 4. maxime uero II. ad Hebræos, ubi legimus,

Secundum fidem, uel fide, isti omnes mortui sunt, cū nō accepisset promissiones, sed pcul eas uidissent, et credidissent, salutassentq; et confessi fuisset, se hospites atq; aduenas esse in terra. Nā hęc qui dicunt, declarant se patriā inquirere. Et si illius quidē memores fuissent, unde fuerant profecti, habebant opportunitatē reuertendi. Nūc autem meliorem expetunt, hoc est, coelestem. Quapropter non erubescit ipse Deus uocari Deus illorum, parauerat enim illis ciuitatem.

Ex hoc ergo loco, & ex ijs quæ Apostolus de semine promissionis Christo, & de testamento libertatis ad Gal. 3. & 4. tradidit, uides Christiane lector, quomodo S. Patres factas sibi diuinas promissiones intellexerunt; quam illis sobolem, quam patriam & ciuitatē Deus promiserit: et ipsi fide apprehēderint. Istud uero præcipue animaduertas, quod Epistola ad Hebræos hic subiecit, Propterea non puduit Deum, uocari Deus illorum. Nam hæc promissio omnibus facta patribus est, & in omnibus cæteris promissionibus cōtinēbatur, ut cunctarum promissionum Dei caput est, Ero Deus tuus & seminis tui; in qua illis promissa est uita æterna in Christo; nam non est Deus mortuorum; & hic legis, quod Dominum propterea non piguit, dici Deū patrum, quia coelestē patriam expetissent, & ipse eis ciuitatem, non manu factam in cœlis parasset.

Sed

Sed quid opus uerbis, in re tam manifesta, habentibus
 uel micam fidei Christianæ? Si enim Patres omnes fide
 Christi, fide adoptionis in filios dei, per Christum uixe-
 rūt, et Deo placuerūt: quod scripta & prophetica, & apo-
 stolica eis clare tribuunt, promissio certe Christi ad omnes
 illos facta, & fide uera ab omnibus apprehensa est, etiam
 si id Scriptura non de uno quoque nominatim affirmet.

Perinde est, quod scribit, promissionē salutis in Chri-
 sto ad nostri iustificationē nullius omnino generis causa
 rū omniū rationē habere, nam Scriptura eam manifeste
 ponit in genere causæ efficientis, ut instrumentum, quo
 iustificatio ad nos defertur. Per Euangeliū, scribit Pau-
 lus Corinthiis, uos genui, Scilicet quia Deus causa effi-
 ciens iustificationis est, nullam causæ rationem habebit,
 nec instrumenti, promissio dei, quam scriptura saluifi-
 cam uocat. Vides qualem Theologum & Philosophum
 Pighium faciat, odium nostri?

Sicut uero promissiones factas patribus, & fidem pa-
 trum, quam illi promissionibus Dei habuerunt, Pighius,
 contra apertam Apostoli doctrinam, & totius Scripturæ,
 à Christo ad terrena beneficia detrahit, & cōtrahit: idem
 facit, de imputatione fidei illorū ad iusticiam, nihil enim
 plus in eo, quod Scriptura prædicat, Abrahamæ fidem suam
 reputatam fuisse ad iusticiam, prædicari contendit, quam
 fidem illam, quam Abraham habuit Deo promittenti sibi
 numerosam sobolem, deputatam fuisse ad iusticiam, id
 est, habitam pro iusticia, quod ex se illa non merebatur.
 Itaque de inhaerente tantum istud iusticia uult intelligi,
 quomodo & uoluntas immolandi filium, eidem deputa-
 ta iusticiæ fuit, id est, habitata pro iuste facto: & Pinehæ de-
 putatus fuit iusticiæ zelus suus pro Domino.

*Fides ad iu-
 sticiā impu-
 tatur non suo
 merito, sed
 qua iustici-
 am Christi
 imputatam
 nobis, crea-
 dit & acci-
 pit.*

Ggg

Sed Ecce

*duplex im-
putatio, iu-
sticiæ Chri-
sti, & pro-
pter hanc eti-
am ipsius fi-
dei.*

Sed Ecclesia Christi intelligit hic duplicem imputatio-
nem ad iusticiam. Quia enim in eo quod creditur Deo,
aliquod officium pietatis præstatur, id Deus quidem pro
sua benignitate, et in sanctos charitate, propter Christum
filium suum iusticiæ loco, quamlibet in se imperfectum
id sit, reputat: sicut omnia quæ illi ex Christi spiritu pie
recteque faciunt. Verum non de huius iusticiæ imputa-
tione, sed de imputatione iusticiæ Christi, Apostolus lo-
cum illum de fide Abrahamæ ad iusticiam deputata, intellexit,
& interpretatur inde de fide in Deum iustificantem
impium: item de non imputatis peccatis, ex Psalmo 31.
subijcit.

Abraham enim in promisso sibi semine, promissum
Christum intellexit, in hoc fiduciam salutis suæ colloca-
uit. Itaque ut credidit se, propter hunc unum servatorem
hominum, Deo gratum, acceptumque esse, & hæreditatem
vitæ accepturum: ita accepit à Domino iusticiam & satisfac-
tionem Christi: ea illi donata, & pro iusticia deputata
est, idque ex sola Dei misericordia, & liberali charitate, &
propter vnum meritum Christi: non merito nec fidei, nec
vllius alterius officij, vel virtutis: tamen propter hunc ip-
sum Christum, gratum, acceptumque etiam illud Deo in
Abraham fuit, quod ipsi credidit, & eo gloriam suam
tribuit.

Cum itaque nos dicimus ex Apostolo, fidem promissæ
iustificationis in Christo, deputari ad iusticiam, id, ut ille,
ita & nos intelligimus, non huius fidei meritum pro ius-
ticia deputari, sed fide ea nos accipere iusticiam Christi,
& eam imputari nobis, ut illa freti & donati, placeamus
Deo, & inter filios ipsi, atque hæredes numeremur. Sed
Pighius, dum nostra aliquo colore oppugnet, perinde
ducit, Apostolo & vniuersæ Scripturæ contradicere.

De eo

De eo vero, quomodo in omnibus promissionibus Dei, & Christi promissio continetur, & à patribus fide apprehensa est, dictum non nihil supra est, & dicentur plura in controuersia de Pœnitentiâ: nunc ne locū hunc pluribus prosequar, excludo tempore: quod nec ad reliq̃ quas duas quæstiones tractandas satis suppetit: Ad eas igitur oratio conuertenda est.

Quarta itaq̃ quæstio, quæ circa articulum iustificationis mouetur, est de bonis operibus, et eorum merito. Hic duo re ipsa in controuersia fuerunt, quæ sint bona opera, & quid valeant bona opera apud Deum: tertium controuersum nunquam fuit, nobis tamen per calumniam tributum est, quasi ita commendemus meritum Christi, & fidem huius, vt doceamus remittere studium bonorum operum. Articulus itaq̃ Ratiſponæ conciliatus huic calumniæ primo loco occurrit, cum ponit, debere cuique Christiano compertum esse, gratiam iustificationis & regenerationem, non in hoc datam, ut eo gradu nostræ in nouationis, quem primum consecuti sumus, ociosi consistamus, sed ut crescamus in Christum, qui caput est per omnia: ideoq̃ populum docendum esse, ut huic augmento det operam per bona opera. Qui ergo ad hunc modum, quem Articulus hic præscribit, docebunt, quod nos facimus, ab horum doctrina nullum erit periculum studio bonorum operum. Semper enim eiusmodi ad illa populum Christi hortabuntur: & oportere proficere in uita Christi, donec ea in nobis plene perficiatur, diligentissime admonebunt.

Itaq̃ & illorum calumnia repulsa est, qui nobis impingunt, nos omnem bene pleq̃ operandi industriam ac studium hominibus adimere. Nam licet doceamus cum

Apostolo, Deum esse, qui efficit in nobis & uelle & ope

Quatenus
nos bona
opera faci
mus.

Philip. 2.

Ggg ij rari

DE CONCILIANDO.

rarī quod bonum est, non minus tamen docemus, quā o-
 pera Dei uera sunt & solida, eo ipso, quōd in nobis Deus
 operatur uelle & operari, existere in nobis uerum uelle &
 2. Cor. 7. uerum operari: ut nostro scilicet arbitrio, uoluntate, &
 studio, sed diuinitus cum inspiratis, tum excitatis & sus-
 tentatis, bene operemur, & ad id, ut nos ipsos omni in-
 quinamento carnis & sanguinis purgantes, sanctimoniam
 philip. 2. nostram absoluauius in timore Dei: & nostram ipso-
 rum salutem cum timore & tremore perficiamus: ha-
 1. Iohan. 3. bentes q̄ hanc sp̄m uitae in Christo, purificemus nos met-
 ipsos, ut ipse purus est. Id enim efficit spiritus Domini,
 quo ad bona opera acti, agimus, ut ea ualent ad perficien-
 dam sanctimoniam & salutem nostram, hoc est, uitam no-
 uam, uitam Christi, omnimodam iusticiam. Ergo con-
 stabit, nos in Christo ad bona opera conditos, & ipsos
 quoq; bona opera operari, non tantum pati in nobis: &
 oportere illis summo studio incumbere, & nostri deniq;
 innouationem iisdem perfici. Vnde articulus liberum ar-
 bitrium partiale agens in his fai.

Illud autē in controuersia uera fuit, ac etiā num apud
 multos est, quae sint bona opera consenda. Nam pleriq;
 in eo errore sunt, ut quicquid ipsis aut alijs hominibus ui-
 deatur in gloriam Dei facere, id contendat esse opus bo-
 num, & Deo gratum. Vnde & saepe pro bonis operibus
 faciunt, quae Deo abominationi sunt. Rursus nobis im-
 pingitur, sed falso, nihil à nobis in bonis operibus nume-
 rari, quod non sit nominatim in Scripturis preceptum.
 Ut ergo syncerae doctrinae de utroq; deflexu caueatur,
 posuit Articulus, populum docendum, ut bonis operi-
 bus incumbat, quae à Deo mandata & commendata sunt,
 Satis fuisset, posuisse, à Deo mandata: sed Eccius uolebat
 adijci: et à Deo commendata, ne numero bonorum ope-
 rum

Quae sint
 bona opera

rum excluderentur, quæ non sunt, aut omnibus hominibus, aut etiam ad quoduis tempus præcepta, & tamen grata Deo sunt, vt uiuere cœlibem, & vacare certis castigationibus. At quia nihil horum Deo probatur, nisi ex mādato dilectionis ipsius & proximi susceptum, cum hæc opera, quæ cum aliqua libertate reposita sunt, recte et ex fide fiunt, & ipsa in operibus à Deo mandatis, merito numerantur.

At si Apostolica forma loquendi uti uelimus, uocabimus præcipue bona opera, quibus bene fit proximis: quorum operum testimonium requirit Paulus in uideis, quæ 1. Timoth. 5. 6. ali debeant ab Ecclesia, quibusq; uult abundare, qui habent opes huius sæculi, & incumbere omnes credentes. Tit. 1. De quibus & Thalitha illa laudatur à Luca, cum scripsit, Hæc erat plena operibus bonis, et elemosinis, quas faciebat. Laudibus enim Dei & gratiarum actionibus, nihil nos proprie operamur, sed Deum propter sua opera celebramus. Cum castigamus corpus, & spiritui subijcimus, ad bona nos opera preparamus, quod & precibus fit, quibus spiritum & facultatem bene operandi impetramus. Bona itaq; opera proprie sunt, quibus commodamus bona opera proprie proximo, uel rebus spiritualibus, uel corporalibus. Sed de nomine non contendimus, dum de re conuenit, uocentur & sint bona opera, quæcunq; grata & placita Deo & agimus & facimus, animo, ore, manu.

At quæ huiusmodi opera sint, quæ probentur Deo, & an hoc titulo ceteri possint, quæ homines sibi uel suo, uel aliorum hominū arbitrato imponunt, exactius disputare, pertinet ad controuersiam de traditionibus Ecclesiæ: Nunc id satis sit, constare, quod articulus conciliatus præcipit, ea demum bona opera recte iudicari, quæ sunt man De operib. humanis susceptis in controuersia De traditionibus Ecclesiæ.

DE CONCILIANDO.

data & commēdata a Deo, hoc est, quæ ex dilectione Dei & proximi, eorū & ex vera fide fiunt in nomine Christi, ad gloriam Dei. Qualia sunt, quibuscunq; aut commo-
1. Cor. 6. damus proximis ad gloriam Dei: aut nos, vt eis cōmodo
Galat. 5. simus, preparamus & instruimus. Non enim sumus no-
 stri, sed Dei, corpore & spiritu: quare vtroq; glorificare
 Deum debemus. cūq; ille cuncta iussa sua vno illo verbo
 cōprehendat, Diliges proximum tuū sicut te ipsum, ad
 vtilitatem & salutem referri oportet proximi, quæ Deo
 grata sunt, ac vere bona opera nostra vniuersa. Sed de his
 accuratius in cōtrouersia de traditionibus Ecclesiasticis:
 vbi Pighio respondebimus, qui existimat se planē cōfu-
 tasse, quod nos, non nisi ex D. scripturis cōsitemur & do-
 cemur, impium esse, quicquid ad cultum Dei adhibetur
 sine verbo Dei.

De existimatione, precio, & mercēde bonorum operū,
 plus pugnatum est: sed maxime ab ijs, qui de bonis ope-
 ribus contendere, quam bonis operibus vacare malunt.
Bonis ope- Nos enim nūquā negauimus, Deum sua in nobis opera
ribus mer- probare, laudare, & remunerare, id enim diserte Scriptu-
cedem red- ræ diuinæ prædicāt. Sed quia quo nostra sunt sic mutila,
di. sic imperfecta sunt, & legi Dei tam non satisfaciunt, vt
 ferre iudicium Dei nequeant, & ex illis iustificari nemo
 possit coram Deo, iustificatione illa principe, id est, acci-
 pere eorum merito remissionem peccatorum, & compo-
 tem fieri vitæ æternæ: negauimus, & hodie negamus, idē
 q; omnes orthodoxi scriptores negant, nō minus recen-
 tes quā veteres, Deum nostris operibus quicquā debere,
 aut fiduciam salutis, vel ex parte in illis collocandam esse,
 quam nimirum in sola Christi iusticia nobis donata, &
 misericordia Dei, nobis propter hanc nostra peccata igno-
 scente, consistere totam necesse est.

Articulus

Articulus itaq; ne quis bonis operibus, uel plus, uel minus, precij & dignitatis, quã par sit tribueret: de tribus cauet. Primum, ut fiducia salutis tota nitatur Christo, ponit, hæreditatem uitæ æternæ deberi renatis, simul ac in Christo renati sunt, propter promissionem Dei: nam qui Christum habet, & manet in eo, habet uitam æternã. *1. Ioh. 5.*

Alterum, ne opera sua laude fraudentur, adijcit, bonis tamen operibus mercedem a Deo rependi, bona tam corporis, quã spiritus, in hac, & in futura uita. Nam reolinq; uentibus aliquid ppter nomen suum, promittit Dominus hic cõtuplum, & in futuro sæculo uitam æternam. *Math. 10.*
Danti alicui porum aquæ nomine suo, pollicetur mercedem. *Math. 10.*
His qui afflictionem sustinent propter nomen eius, affirmat amplam mercedem repositam esse in coelis. *Math. 5.*

Tertium, ne bonis operibus deberi merces putetur, addidit, hanc mercedem bonis operibus rependi propter Christum, & ex gratia, non secundum substantiam operum, neque secundum quod sunt a nobis: sed quatenus in fide fiunt, & sunt a Spiritu sancto. Opus enim in se nostrum, quamlibet bonum sit, tamen, quod & Thomas Aquinas agnouit, totum a Deo est, & a nobis debitum, & nostro uitio semper imperfectum: quare nihil illi mercedis, secundum suam substantiam, & quantum ex nobis est, competere potest: at quia bona opera nostra ex fide facta, iam Christi in nobis opera sunt, dignatus est illis Deus mercedem, propter eundem filium suum, promittere, cuius etiam solius merito eam rependit.

Ex his iam patet, quid respondendum sit, cum de tertia causa iustificationis, propter quam iustificamur, quaeritur. Primæ enim iustificationis, id est, remissionis peccatorum, & adoptionis in filios Dei, causa propter quam
solus

DE CONCILIANDO.

Solus Christus est, & ipsa Dei bonitas. Huc enim nulli nostrorum operum pertingit, ut supra satis superque demonstratum est. At iustificationis secundæ, quæ est inherenti iusticiæ communicatio, & induitio: item tertiæ, hoc est, diuinæ remunerationis, causa propter quam ipsa etiam opera, sed non nisi in Christo, & propter Christum esse possunt. Nam Christus etiam unus is est, propter quem omnis & iustitia, & iusticiæ remuneratio donatur: tamen quia, ut articulus habet, Deus operibus rependere dignatur bona corporis & spiritus, ipsa quoque bona opera, ut causa propter quam nobis Deus benefacit, a Deo ipso comendantur. Dicebat enim Dominus Noah, ingredi in arcem tuam, & rota domus tua, quia inueni te iustum. Et Abraham, Propterea quod fecisti rem istam, & non perpercisti filio tuo unico, benedicendo benedicam tibi &c. Et Pinehas, Erit ei, & semini eius pactum perpetuum sacerdotij, propterea, quod zelatus est pro Deo suo. Tales locutiones scriptura innumerashabet. Vnde etiam vniunt illa magnifica operum elogia: Iustitia, id est, beneficentia, liberat a morte: redimit peccata: dat Deo mutuum, qui benigne facit pauperi. Quæ omnia cum Deus ipse operibus tribuit, & dicat se propter illa suis benefacere, idem est & nobis confitendum: sed simul & ante omnia confitendum illud est, Vnde hæc tanta Dei in nos, & opera nostra, beneuolentia & liberalitas venit: ex sola scilicet eius vltronea bonitate, & præueniente nos charitate, & merito Christi. Ipse enim, ut Diuus Bernardus gloriatur, peccata condonat, ipse donat merita, & præmia nihil ominus redonat. Vnde fit, sic ut idem vir Dei scribit, ut homo magis propter merita, quæ omnia dona Dei sunt, Deo debitor, quam Deus homini constituatur.

In sermone
de annũcia-
tione. i.

Hisplæ

ne iudicium, dum ad Controversiam de Pœnitentia, & locum de Satisfactionibus uentum fuerit, ibi, uolente Christo, dabo operam, ut certissime perspicias, & ueteris Ecclesię & nostram fidem, & doctrinam, eandem esse, & in nullo ab his, quæ hic de bonis operibus perstrinximus, uariare.

Superest ultima huius Articuli quæstio, de uoce, sola, uel formula illa loquendi, sola fides iustificat, uel, sola fide iustificamur. Ea S. & Patres usi sunt, Origenes, Hieronymus, Ambrosius, Basiliius, Augustinus, Chrysostronus, et qua nos significatione, iustificationē scilicet nos, nullo nostro merito, sed ex sola Dei gratuita misericordia, fide in Christum percipere, fidemq; solum, ut D. Chrysostronus scribit, adferentes, apprehendere salutē in Christo. Cum itaq; iustificari sola fide, prorsus idem polleat, atq; ex fide, & non operibus, quod Paulus dixit, nos illa loquendi formula usi sumus, nec eā sophistis concedere potuimus. Etenim ne quis id intelligat de fide, quæ sola, id est, sine charitate maneat, ac proinde mortua sit, diligenter studemus monere, nos de fide loqui uiua, quæ charitatem & totam hominis inuouationem necessario coniunctam habet: ut supra fuse de hac re differuimus.

Gloriatur Eccius se eam formulam loquendi Augustinē nostris hominibus, quibus cum illic de religione egit, extorsisse, nec Ratisponæ admisisse, sed eum istud cōtra mentē suā gloriari norunt, Illustrissimi & Illustres, præstantesq; uiri Præsides & Auditores Colloquij Ratisponensis, ac multi alij. Sed non hoc solo flagiosæ uanitatis nomine indignus Eccius est, quo cum aliquid rerum sacrarum tractetur, aut cui de his quicq; respondeatur.

At ne ex illa locutione, sola fide nos iustificari, aliquid offendiculi cuiq; obijceretur, Articulus præcipit, eos, qui

H h h

S. Patres
dixerunt
sola fide
nos iustifi-
cari.

Chrysostr.
in 5. Rom.

DE CONCILIANDO

Cautio de formula, sola fide iustificamur. dicunt sola nos fide iustificari, simul tradere debere, doctrinam de poenitentia, de timore Domini, de iudicio Dei, de bonis operibus. Hoc est, naturam & ingenium fidei explicare, qua nemo remissionem peccatorum in Christo apprehendere potest, nisi quem peccatorum poeniteat, qui timore iudicij diuini percussus sit, qui denique non ea ipsa fide regeneretur, & in Christo condatur, nouumque Dei figmentum fiat, ad bona opera.

Summa Articuli de iustificatione Hæc ergo quæ Conciliato Articulo insunt, qui synce re omnia cognouerit, expenderit, tenuerit, & docendo sequi studuerit, is doctrinam de iustificatione, & totam,

Argumenta aduersariorum in controuersia de poenitentia copiosius excutientur.

& ad certam pietatis instaurationem, nullo cum offendiculo, cum tenebit ipse, tum alijs tradet, nec fidere quenquam faciet, operibus suis, ex quibus coram Deo nemo iustificatur, nec etiam quenquam cessantem in bonis operibus, aut falsa Christi fiducia in peccatis securum faciet. Aduersariorum nunc sophismata diluenda sunt, in quo tamen, quia illa in controuersia de Poenitentia recurrent, nunc ero breuior.

Confessio Pighij de iustificatione pie.

Pighius ingenue fatetur, & præclare adserit & confirmat hæc. Neminem in hac uita eum unquam iustitiæ peruenire, ut non sit maledicto & condemnationi merito obnoxius, si ex propria iusticia aestimetur, uniuersos enim esse transgressores legis, proinde & Augustini sententiam uerissimam esse, qua dixit. Væ hominum uitæ quantūcunque laudabili, si remota misericordia iudicet. Iustificari nos, esse peccata nobis misericorditer à deo remitti, in Christo: nostramque fiduciam coram deo, & spem salutis non esse ponendam in operibus nostris, non in iusticia nostra, sed in una ignoscante iniquitates nostras misericordia dei propter Christum, in quo iustificamur, eius nobis iusticia donata & imputata: quam unam sibi pro nobis tribunali diuini iudicij necesse

esse sit. Huius etiã iusticię Christi puritate contectas for-
des nostras, & imperfectionum immundicias, nobis non
imputari. Hac nos maledicto legis & seruitute peccati,
cui omnes obstructi sumus, liberari: & in libertatem quan-
dam spiritualem, & conscientię securitatem transferri, &
de remissione peccatorum pacatos securosq; reddi: &
imperfectum operum nostrorũ suppleri & perfici, ut ea
pater auerso ab imperfectione eorũ intuitu, paterna in-
dulgentia grate amplectatur, hucq; honoris attollat, ut
alicuius pretij habeat: ut iusticiarum nomine dignetur, et
ad iusticiam misericorditer imputet, quæ per se nullius
meriti sunt.

Hæc omnia Pighius clare confitetur, ac etiam solide
confirmat: & fatetur etiam ingenue, hanc primam doctri-
næ Christianę partem, à Scholasticis magis esse spino-
sis quæstionibus obscuratam, quàm illustratam. At has
scholasticas & spinosas quæstiones ita uulgo sequun-
tur concionatores, ut pleriq; docere non dubitent, satis-
factione Christi nobis non nisi originale peccatum sub-
latum esse: quæ ipsi admittimus, ea oportere nos no-
stris operibus expiare, Deumq; nobis uitam æternam
dare quidem propter Christum, sed si id operibus no-
stris mereamur.

Pighius itaq; hæcenus consentit nobiscum de iustifi-
catione, pugnat autem de causa eius receptiua, quam
ille charitatem facit, negat esse fidem, & de certitudine
iustificationis & salutis, de qua tamen dum iustificatio-
nem explicat, non nostra oppugnat, rursus consentit.
Dicit enim nos per Christũ transferri in spirituale quan-
dam conscientię securitatem, & reddi de remissione pec-
catorum pacatos & securos per Christum, qui sua, no-
stra communicatione facit. Illud itaque commune cum

Ex se om-
nes scilicet
per peccato-
res et
damnati.

Per Chris-
tum solũ
solui pecca-
tum.

a fol. 50.
usq; fol 54.
Vulgo ne-
gatur Chri-
stus libera-
re peccatis
a.ualibus.

Fol. 55. &
54.

sophistis retinet, quod contendit, non fidem, etiam si in genere suo perfecta sit: sed amorem syncerum Dei, habentem timorem filialem sibi coniunctum, esse dispositionem iustificationis proximam, efficacem, & inseparabilem ab illa: ut quae sola nos Deo coniungat, & uirtutem Christi, mortisque eius nos iustificantem & sanctificantem deuocet, illiciat, & misericordiam Dei residere super nos faciat: Haec eius uerba sunt.

Summa ratio Pighij.

*1. Iohan. 3.
Iohan. 8.*

Ad probandam uero hanc sententiam Pighius istam, ut iacet, affert demonstrationem. Dilectione Dei, & timore filiali destitutus, qui non seruat pactum Dei, & est memor praecceptorum eius, ut faciat ea, is manet in morte, non habet Deum patrem, non diligitur a Deo, non est particeps testamenti diuini. Ergo amor Dei syncerus, habens coniunctum timorem Dei filialem, & obseruationem praecceptorum eius, est, quo proprie, & primo iustificationem recipimus, non fides.

Miraberis scio Christiane Lector, qui scripturas uel leuiter attigeris, hunc paralogismum, tam futilem, istis hominibus haberi irrefragabilem demonstrationem. Valet enim tantumdem, atque istud. Sine usu sensuum, sine cibi, potusque concoctione, et digestionem, & motu, nemo uiuit: ergo uis, qua per se & primo uitam recipimus, est usus sensuum & motus.

Sed dicunt, si manet homo in morte, qui non diligit, dilectio uitam praecedat, & maneat in morte homo donec diligat, oportet. Hic primum desydero acumen Pighij: ex amore proximi, concludentis, quod proprium sit amoris Dei. Tamen enim eadem uis spiritus sancti consistet nobis amoris Dei & proximi, tamen hic ex illo nascitur, & eum sequitur, ut hic locus magis contra Pighium faciat, si ipsius argumentandi ratio ualeat. Nam
Iohannes

Iohannes scribit, qui non diligit fratrem, manet in morte. Euincit ergo ex hoc loco, nō amorē dei, sed proximi, esse proximam & efficacem dispositionem iustificationis. Deinde qua logica concluditur, si quid sit eiusmodi, ut res aliqua sine eo esse non possit, idem, id quoq; esse, quo ea res primum constat. Fatemur in morte hominem manere, et esse à Deo alienum, quā diu est absq; dilectione Dei & proximi, absq; studio et obseruantia præceptorū Dei: uerum amorem, uel Dei uel proximi, illud esse, quo primum homo coniungitur Deo, inseritur Christo, & donat, induiturq; iusticia Christi, id uero pernegamus, idq; autoritate Christi, qui ipse Apostolo suo testatus est, hæc recipi fide. Tum idem ratione etiam euidenter demonstratur. Nec enim amare Deum, ut Deum quisquam potest, nisi agnoscat eum uelle, & sibi Deum esse, id est, seruatorem, uitæq; æternæ largitorem. Hoc uero opus fidei est, qua credit Euangelio, i. certæ persuasione, qua spiritus sanctus persuadet, & nobis Christum à Deo donatum redemptorem, & cum eo omnia. Cui persuasione, ut supra demonstrauius, necessario adheret quidē, sed non præit syncerus amor Dei, timor filialis, studium Deo se approbandi per omnia. Qui enim homo persuasus ex Euangelio Christum sibi, esse, & adferre semel expetenda omnia, eū, nō simul atq; in animo eius ista Euangelij persuasio existit, amet synceriter, colat, obseruet.

Sic ergo habet res, ubi illuxit per Spiritum Sanctum animis nostris misericordia Dei in Christo, illud inæstimabile & super omnia expetibile bonum diuinæ adoptionis, ut iam uere credamus Christum nobis quoq; donari & cum illo omnia, emicat ilico in cordibus nostris incredibilis amor Dei, sic nos diligentis, sic nos in filio suo complectentis, & in suam ipsius communionem assu-

mentis. Sed non accipit ill' e hæc bona, uerum quia fide accepta sunt, in donantem accenditur, illū suspicit, illum colit. Dilexit multū mulier illa peccatrix, sed cum sensit, cum credidit esse remissa sibi peccata multa. Vnde ei Dominus dixit, nō dilectio, sed fides tua te saluā fecit. Hæc ut scripturis, ita omni uere credentiū sensui, et perpetuę doctrinę Ecclesię quā S. nobis patres tradiderunt, consentanea esse nemo dubitauerit, q̄ ista ex ipsi's scripturis, et S. Patrū scriptis, et uera in christū fide, cognoscere uoluerit.

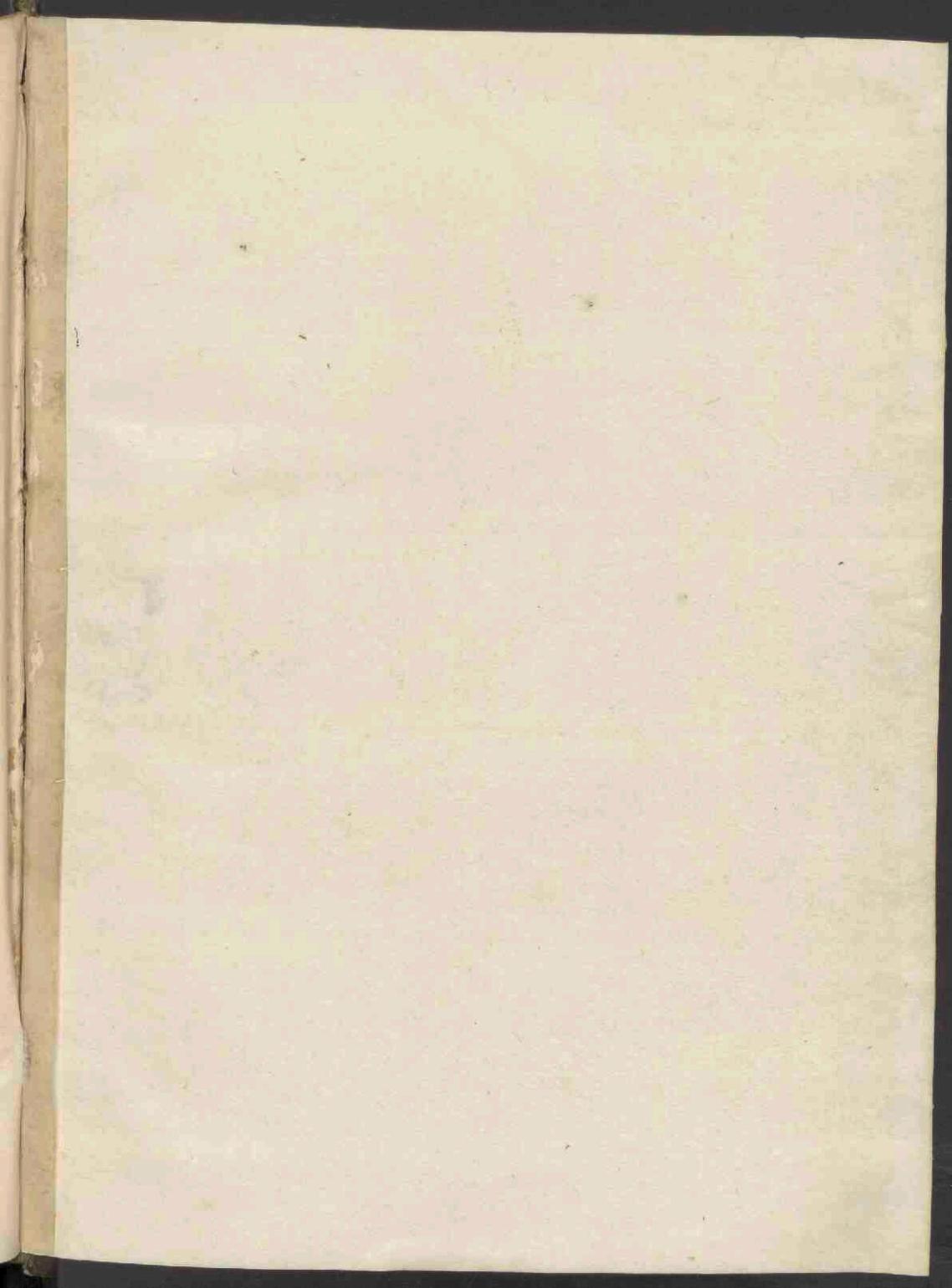
Verū est, in morte manet, omnis nō amans Deū, uitam tamen non amor sed fides in Christum recipit. amor existit, uita per fidem recepta. nemo Christo uere credens, sine amore est sine studio Dei, sine obseruantia pacti eius, ut memor sit præceptorum Dei ad faciendum ea. proinde nemo uere credens in morte est. Nec enim ut Pighius confingit, imensum, sed nullum interuallū est inter ueram fidem in Christum, et amorē Christi, et contradicit Christo Eccius, cū scribit, eum, qui credit sibi peccata remitti propter Christum, nondum diligere, & esse adhuc in peccato mortali. Christus .n. ait, qui credit in me, habet uitam æternam. Imaginantur isti perpetuo fidē mortuam, fidē illam uulgi hominum, qualem & Iudei et Turcę suorum dogmatum habent. nostra uero fides, Christi ana fides, Evangelica fides, est persuasio & agnitio salutis sempiternę in Christo oblate, uiua, certa, solida, nempe diuinitus inspirata, confirmās testimonio Spiritus sancti. De qua re multa iam dicta sunt. Hæc ad paralogismum principem aduersariorum de his rebus ex scripturis et fide Christi iudicaturis abunde satisfaciunt.

Affertur & illud iacobi, colligentis hominem nō solū fide, sed etiam operibus iustificari, ex eo, quod Abraham propter obedientiam suam, et Rachab propter misericordiam

diam exploratoribus exhibitā, diuinitus laudati sunt, et promissionem acceperūt. Sed illud dictum est à Iacobo de tertiā iustificatione, quæ est recte factorū diuina comprobatio, & remuneratio. Nā Abrahā ante fide iustificatum, & factum amicū Dei, ipse quoq; Iacobus eodē loci prædicat. Sic etiam fides Rachab prædicatur, declarata suscipiendo exploratores.

Erat respondendū Pighio de conditione diuinarum promissionum, quæ fidei tantum, quæ etiā operum conditionē adiectā habent: et quæ dā adhuc Scripturarum loca explicanda, de ijs bonis operibus, quæ uidentur humana uoluntate suscepta esse: itē de efficacia bonorum operū, ad prouehendā in nobis nostri inuouationē: de fiducia, quā de Dei erga nos beneuolentia suggerūt: de uī amolī endī meritas pœnas: uerū quia de his in Controuersijs de de Pœnitentiā & de Ecclesiasticis traditionibus iterū dicendū erit, explicationē horum locorum eo usq; differemus: ubi etiam de operibus, quæ Pighius adserit prærequiri ad iustificationem, dicemus.

Nunc tempus iubet huic libro finem dare. De reliquis controuersijs alterum librū, iuuante Christo, statim subijciam, in quo etiam omnia contractius multo & distributione luculentiore tractabo, quā in hoc facere tēpus nimis & angustū, & negotiosum permisit: tamē nihil inexcussum relinquā, quod alicuius ponderis sit: euidenterq; demonstrabo, nihil nos, nec in doctrīna, nec in ceremoniis, nec in disciplina in Ecclesiā inuehere conari, qd non sit & præceptum diuinitus, & obseruatū in uere Apostolica Ecclesia: nihil etiam ab ea depellere, quod cū traditione Apostolica ullo modo consentiat. Dominus iustā regnī sui restituendī: et augendī: curā in nobis omnibus, maxime uero in ijs excitet, & sustētet quibus Ecclesiarū suarū administrationem commendauit, Amen.

prohibetur mst
22/8 103

conditionis. Ex eo ergo colligendum est. quanta com-
munis nature memoria in corde deprimebat
terrene potestatis tumor est. si ex humilitatis uoca-
bulo agitur. nec cogitationis elatio ex^{ap} secretis celestibus
generetur. Cuius uidelicet humanitatis. bene
beatus iob semper recordatione tenuit qui ait. Nunquid
non in utero fecit me qui et illum opatus est. et
et formauit in uulua unius. Nec si apte dicat. Cur
nonneque debeamus in cuiuslibet negotii iudicio
discuti. qui pro conditoris potentia sumus equaliter
facti. Sed quia castitatis eius atque humilitatis
alta cognouimus. nunc liberalitatis opera co-
gnoscamus. Sequitur. 55

Sine gauio quod
uolebant pauperibus. et oculos uide expec-
tare feci. Per hec dicta uir sanctus ostendit non solum
ad inopiam pauperibus. sed etiam ad habendi deside-
rium deseruisse. Sed quid ipsa uellent pauperes
que fortasse accipere non expedire. An quia
in scriptura sacra dicitur pauperes humiles solent.
ea sola estimanda sunt que accipere pauperes uo-
lunt. que humiles petunt. DE PAUPERE.

QV ER EN. TE. CVM. NECESSI. TATE. 1665-66

et procul dubio oportet ut incunctanter detur
quicquid cum uera humilitate requiritur.
Id quod non est desiderio. sed ex necessitate nostrum.

